

بلوچی زبان و سیاہگ

بلوچی
زبان
و
سیاہگ
اسحاق خاموش

اسحاق خاموش

بلوچى زبان دۇنيابگ

ردو بند

اسحاق ناموش

بلوچى اكيڈمى كورس

www.balochiacademy.org

Email: balochiacademy@gmail.com

© بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

بلوچی زبان ۽ سیاہک	:	کتاب ۽ نام
زبان	:	کتاب ۽ تہر
اسحاق خاموش	:	پروف و انوک
پیگر الہی	:	کپوزنگ
اسحاق خاموش	:	ڈیزائننگ
شوکت برادرز پریس، کرا	:	پرنٹرز
2015	:	ادلی چاپ
1000	:	داگ
300	:	نہاد

ISBN: 978-969-9768-93-4

- 5..... زبان ۽ دیرنی اسحاق خاموش
- 12..... بلوچی زبان اکبر بارکزئی / عبدالغفار ندیم
- 18..... بلوچی لہرائک ویشہ ڈاکٹر نعت اللہ گجگئی
- 21..... بلوچی زبان ۽ دیرنی و پدروئی ع ص امیری
- 24..... بلوچی زبان ۽ سن روم م - طاہر - ایم اے
- 32..... بلوچی زبان ۽ آئی ۽ عیشا تک وڑ محمد حسین عنقا
- 45..... شاہگانیس بلوچی زبان پروفیسر انور رومان
- 49..... زبان زانتی و بلوچی زبان زانتی اکبر بارکزئی
- 53..... زبان زانتی و بلوچی زبان زانتی اکبر بارکزئی
- 64..... زبان زانتی و بلوچی زبان زانتی اکبر بارکزئی
- 85..... زبان زانتی و بلوچی زبان زانتی اکبر بارکزئی
- 94..... زبان زانتی و بلوچی زبان زانتی اکبر بارکزئی
- 109..... زبان زانتی و بلوچی زبان زانتی اکبر بارکزئی
- 116..... بلوچی گالوار زانتی ۽ تو از زانتی کارینا جہانی / حامد علی بلوچ
- 139..... در آمدیس گال ۽ بلوچی زبان غفور شاد

- 15..... میر عاقل خان مینگل.. بلوچی زبان ۽ آریائی سروین
- 157..... واحد نزار بلوچی ۽ سُمری ۽ نیام ۽ لہتیس ہمسوگی
- 165..... واحد نزار درادڑی ۽ بلوچی ۽ سیا دی
- 174..... ڈاکٹر کبیر خان زرباری ایشیائی زبانانی توکی
- 180..... حامد علی بلوچ بلوچی ۽ نوکیس فارسی ۽ راجد پتری از رزشت
- 185..... حامد علی بلوچ گالوار زانتی
- 204..... غوث بہار بلوچی زبان یک باوستے
- 209..... غوث بہار بلوچی زبان یک باوستے
- 213..... سید ظہور شاہ ہاشمی بلوچی زبان ۽ ادب
- 231..... سید ظہور شاہ ہاشمی رومن بلوچی
- 245..... غوث بہار بلوچی سیاہک
- 258..... زاہدہ رئیس راجی بلوچ راست نویگ ۽
- 285..... پیرل شے نگری بلوچی سیاہک ۽ راست نویگ
- 291..... منصور بلوچ اسٹینڈرائزیشن اینڈ آتھوگرافی

زبان و دیرنی

زبان مارا ذومانی سفر پر مکت۔ آوتی بدتات گوں تا آشتائیں زبانانی ہستار کن
 انت۔ پلئے ہد و ٹوگ و ہمرائی و جتا جتا میں ذود ماناں گوں و چار کپت و دنیا و دیما گوں
 نوکس ذروشے پتہ ربت، الم و لہز اک و یک شاہگانیں ہزارنگے و لہز و مانا ہانی یک زرے
 آہانی تھا است مانیت۔ دنیا و ٹجام ہم زبانے و پچارے آچہ و قی اصل ذروشہ و سرجم و جتا
 گندگ کھیت کہ و قی ہنداتی ذروشہ و ٹوگ۔ چوش ہم بیت کہ آئی و اصلی ذروشہ و زبان زانت
 و کواں اول در برت نہ کن انت۔ فرانسیسی، لاطینی، انگریزی، اردو، فارسی و دگرہ بازیں
 زبانان راجد پتر و سفر و تھا بازیں ذروشہ بدل ٹنگ انت و نوں ما کند یں کہ دنیا و تھا آہانی
 جتا ہیں ذروشہ بر جاہ انت۔

زبان یک انھیں رہندایت کہ کہ چریشی و تو اور و اشارگانی ٹنگ و گوں پلئے دوئی و
 رہوت (رابطہ) بیت۔ اے یک راستی ایت کہ زبان و یک مزنیں سیادی یے گوں بنی آدم و
 ذہنی رذوم و انت۔

نوں ما کہ بلوچی زبان و گپ و جنیں تہ چے مئے زبان اول دنیا و بازیں بدلی
 سدلیانی ہواری و بدل بوہان انت؟ یا پے ما چنچو آئی انت کہ و قی زبان و گوں نوکس کشکاں بہ
 پزین این۔ یا نوکس کشک و ذر مارا تا، چے ہد و سوہ و منزل و سرکن انت۔ ہے رذوتان
 انگریزی زبان و یک لہز بلدے "کولنز انگلش ڈکشنری" دووار چاپ و ٹنگ و ٹنگ ات ایشی
 و تھا پانزدہ سد نوکس لہز ہوار گیجک و ٹنگ انت۔ اے ہمالہز انت کہ چہ ٹوگسٹیں بازیں سالانی
 تھا ہمکر وچی گپ و گالانی تھا ماں انگریزی و ہوار و ٹنگ انت۔ چہ ہے لہزانی

ہواری اے گپ پڑ بیت کہ انگریزی زبان غوغا و دغور بیدگ و چھپتہ دیرنی تنگ و چریشی و
 زبان و کارمرزی و بوہوکیں بدلینی اوں پڑ رانی بیت اے گپ ہم دیرما کثیت کہ زبان و
 دیرنی اے لس مہلوک و چونیں کر دے بیت۔ کثنت کہ یک زندگیاں زبانے و نشانی ہمیش
 انت کہ آگوں چھپتہ تیز گامی و بدلیاں وتی تھا جا کہ ڈیگ و سو بوند بیت۔ گروانا غشما اے انکل
 جت کن ایس کہ بلوچی زبان و تھا ہم لہتے انہیں لہواست انت کہ اگت و دیرمانہ ٹوسگ انت،
 چیر تراگ انت یا لہر بلدانی تہا ہوار گیج نہ ٹوسگ انت بلے ہمکر وچی گپ و گالانی تہا کارمرز
 بت۔ منی ہیال و انچو کہ بلوچ راج و ڈونگ و ہنڈال شاہگان انت کہ زبان ہمیںچہ مزن و
 شاہگان انت۔ یک زبانے و کہ ماں دنیا و تھا کساس ۲۵ء ۳۰ ملین گپ جنو کہ بہ بیت کہ
 اے کساس دنیا ۶۰ شاہگانیں زبانوں ہم پتہ کی کنت۔ گروا آئی و لہر ا مہار چھپو مزن موت
 کنت۔

زبانانی دیرنی و چھتہ کار و شاعرانی مزنیں کر دے بیت۔ ہمک مزنیں شاعر و
 لہواست زبان و نوکیں راہ و درغ زندمانے دنت۔ زبان انچو بدل بنت انچو کہ دو سے کرنانی
 ٹوڑگ و پدمر دم کتاب و لہر بلداں ابید زبان و ستا و نیار انت و سر پد نہ بنت۔

یک لیکہ یے ہمیش انت کہ مرچی اردو و دت و انچو شاہگان تنگ آئی و روم و تہا فارسی، عربی
 و عثرکی و مزنیں دستے ہوار انت۔ ہمارو چاں کہ اُرش کار ماں ہند و تنگ انت آہانی لشکرانی
 تہا عربی، فارسی و عثرکی زبان و ہبر کنوکانی مزنیں کساسے ہوار ات۔ ہاہانی تند و پا د و یک
 نوکیں زبانے روم دت تاکہ جتا چاہیں راجانی مر دماں گوں رسا تک و کار ارزان بہ
 بیت۔ ہے کار انچو آز می و روم و دت و روان موت و نوکیں زبان اردو و وتی راہ کیشینان
 کنت۔ اردو و را پمشکا لشکری زبان کثنت۔ بلے ہے لشکرانی کیشتر سروکاں ماں قاری و ہبر

تنگ ات۔۔ پیشکا تاں ذرا ہمیں منڈتے ماں ہند غا حاکمانی زبان فارسی ات۔۔ وہ ہ ہرانی ء
 دور بدل بوتنت غ ہند ء جاور بدل بوت انت۔۔ پدا انگریز ء زمانگ اتک۔۔ اے اوش کارانی
 لشکر ء تہا ناں عربی، فارسی غ ترکی است ات غ تکہ اشانی کماندارے ء گوں فارسی غ نیادی
 داشت۔۔ بان برنگیں ملکا کی تہا گوں لس مہلوک ء ہوار ہوگ ء واست ہندی زبان ء در برگ
 ہروری ات غ یک ابری لوٹ یے ات ہم۔۔ چو کہ انگریز اں واک چا نچیں مرز مانی دستاں
 رنگ ات کہ آہاں ماں فارسی ء ہر تنگ ات۔۔

ہے رنگ ء باجرانی ایرم ء رود انگریز اں حاکمانی ہواری ء آہانی فارسی زبان ہم
 شکست ڈگی ات۔۔ پیشکا آہاں ماں ہند ء تہا سرکاری کارانی دیمارگ ء ہتر ء فارسی زبان
 سرجم ء بے کمارگت۔۔ لیئے دوی نیمگ ء ہند ء چہہ مستہ وتی ہاکمانی زبان یز اں انگریزی ء
 سر پد نہ بوت انت۔۔ ہند ء ہندی زبان سسکرت کہ آئی ء ارزاں ترین ڈروشم ہندی ات۔۔
 سرجمیں ہند ء نہ تنگ بوت نہ کہے سر پد بوت۔۔ پیشکا انگریز اں ایشی ء تہا پوت ء غ سچ نہ
 دیت۔۔ انگریزانی آہگ ء ہد ء تاں اردو ء وتی ہتارے جوڑ تنگ ات کہ آئی ء گوں ہند ء
 کساں کلئیں زبانان یک نیادی یے جوڑ تنگ ات۔۔ گیشتر ہند اں یک کسا سے ء سر پد
 بو ہو کیس زبان ء سوب ء انگریز اں اردو زبان ء را کار مرز تنگ ہند ات گت غ یک خدے ء
 دیمیرکی ہم دات۔۔ پہ درور بلوچستان ء انگریز اں اردو زبان ء را ہم کوپگ دات۔۔ منی حیاں ء
 ہے سوب ات کہ پاکستان ء ہشت ء چہ پیسراوں خان کلات ء پاریمان ء تہا سرکاری زبان
 اردو ات۔۔ ہے وڑا ماں کشمیر ء ہم انگریزانی باز روگ غ آہگ ات۔۔ اودا ہم اردو ء رُردوم
 ڈرت۔۔ ایشی ء حطب اے نہ ات کہ انگریز اں گوں اردو ء مہرات منی حیاں ء اے تنگ گیشتر
 راست بیت کہ انگریز بازو ہو ء سا تنگ ایں حاکم انت۔۔ آہانی حیاں ء اردو ء دیمیرکی ڈیگ

۶ دو موزنیں پانڈگ انتنت۔ یکے وائش کہ ادے ٹنوسکس حکمراناں چہ جان ۶ رتھیک۔ لودن
 ہند ۶ لس جہہ مہدال ۶ گول نژیکی ۶ ارزانی بہ بیت چیا کہ ہندی مرڈم چہ انگریزانی لودن ۶
 آشنا انتنت۔

ماں ہند ۶ یک نوکس دورے ہما وہدی اتک کہ وہدے انگریزاں وتی راہ گپت ۶
 شیت ۶ ہند ۶ پاکستان دو جتا ہیں ملک جوڑو انتنت۔ انگریزانی کس اس سد (۱۰۰) سال ۶
 حکمرانی ۶ آہاں انچوسو ہندی الم ۶ رست کہ آہاں فارسی چہ اودا و لکون ج کت۔ پاکستان ۶ جوڑ
 بوہگ ۶ رند اوردو ۶ راجی زبان جوڑو کنگ ۶ گپت ہند ات موت کہ ایٹی ۶ سے آسرو دیا اتک
 انت۔ اولی گپت ایٹی کہ لہے جاگ ۶ ۶ و کس ایٹی ۶ منگ ۶ ساڑی نہ موت ۶ قتل ۶ تو کاں یک
 گہکیری مجزے ۶ سرکش ات کہ ایٹی ۶ آسرو ہنگہ دلش جوڑو مت۔ دومی ایٹی کہ لہتیاں اے
 من ات لہے ہرکس ۶ وتی ماتی زبان یلہ نہ دات کہ ایٹی ۶ تہا ہند ۶ سرحد ۶ بلوچستان ۶ و منگ
 ہوار انتنت۔ سکی ایٹی کہ لہتیاں اے پہ دل ۶ جان و تیک کت ۶ وتی ہرچی بجال کت کہ
 چیشاں درستاں چہ پیش پیش پنجاب ات یا کراچی ۶ حیدرآباد ۶ ہما شہر ۶ و منگ کہ اودا
 کیشتریں جہہ مہدانی ماتی زبان اوردو ات۔ پاکستان ۶ چہ پد اوردو ۶ ہاتر ۶ درستاں چہ گیش
 کولیک ۶ ر بان بوہکوس و منگ پنجاب ات کہ آہاں وتی ماتی زبان تاں وتی نوکس پد رنچ ۶
 سر نہ کت ۶ نون چاورال ایٹی انت کہ وہدے دو ہندھی ۶ چار کپ انت تہ ہندھی ۶ ہبر کن
 انت ۶ دو بلوچ ۶ چار کپ انت ۶ بلوچی ۶ ہبر کن انت ۶ دو پٹھان ۶ چار کپ انت تہ پٹھو ۶ ہبر کن
 انت۔ لہے دو پنجابی ۶ چار کپ انت تہ اوردو ۶ ہبر کن انت۔

اے ہبر راست انت کہ ماں پاکستان ۶ تہا تیکہ اوردو ۶ راجی زبان ۶ ہند پہ ۶ نواتی ۶
 در کپت نہ منگ لہے اے گپت اول منگی انت کہ اوردو ۶ ماں پاکستان ۶ تہا وتی شہار

وڈیجگ۔ ایٹھی ء مکسد ایش نہ انت کہ پتھاپ ء ابید اے دکہ ہندو ڈمگاں اردوگوں دل سٹکی ء
 وتی ٹنگ۔ ہو اردو زبان تو کی کنگ ء کار ء ڈیگ ء انت۔ ہزاں زہوت (رابطہ) ء زبان
 انت۔ انچو کہ انگریزاں وتی باج بڑنگیں ڈمگاں مرڈماں گوں تو کی کنگ ء واست اردو زبان
 کارمرزمت۔ اردو ء ماں پاکستان ء دیماندگ ء ہاتراکسے ء پٹھیں بلا ہیں زہے نہ جگ اے
 انچو ابری رنگے ء ٹونگ۔ البہ اے ابری رنگ ء تہا لہتے اڑاند آمدی کنگ بنت۔ چریشاں
 یکتے ہا وہدی بیت کہ وہدے اسکار یک دکہ زبانی ء پٹھانکے ء ماں اردو ء رجا تک کنگ ء
 کوشت ء کنت تہ ہے گندگ بیت کہ رجا تک ء واست ایوک ء فارسی لہر شو ہازگ بنت ء ایٹھی ء
 مٹا تک ء ہے ٹنگ بیت کہ اردو زبان ء من ہشت فارسی انت۔ نوں جت اے پاد کثیت کہ
 اردو ء من ہشت ء تہا عربی ء ٹرکی ہم ہوار انت آہانی بارو پرچہ ہر کنگ نہ بیت۔ ایٹھی ء ٹنگیں
 پتو ایش انت کہ نوں ٹرکی ء عربی زبانی ٹنگ ء سر پد بوگ ء دوو سر جم ء ہلا س ٹونگ ء
 وہدیکہ عربی زبان ء گوں مے نیادی تاں نیکرا ہی کتاباں پٹھپنگ۔ نوں اے جت سر کثیت
 کہ فارسی زبان ہم مے ڈمگاں ٹنگ سر پد ء بوگ بیت تہ رجا تک ء وہد ء ایوک ء فارسی
 لہرائی گنجان چیا؟ ہے سو ب انت کہ اردو رجا کانی مانا ء مکسد چہ مرڈم ء سراسر ٹو زانت۔ مے
 ہمکو وچی زند ء تہا انگریزی ء لہر گیشتر ہو ار بوہان انت چیا کہ انگریزی زبان ماں سر جیس دنیاء
 مانشا ٹنگ۔

یک زمانگے ات کہ راجی زبان عہلہ مرزی ء وای جنان ء فرانسسیاں، جاپانیاں ء
 چینیانی دروردیگ ٹونگ ات کہ آہاں انگریزی پٹھت جگ ات ء وتی زبانان گیش ارزشت
 داینگ ات پٹھتے نوں اگاں چارگ بہ بیت تہ گندگ کثیت کہ انگریزی زبان فرانسسی ء
 جاپانیاں ابید چینیانی واست مزنیں ارزشتے واریت۔ ایٹھی ء مستریں درور ایش انت کہ یورپ

۽ امریکہ ۽ روکس چینی کارندہ انگریزی ۽ دربرگ ۽ واسٽہ ٹیوشن در برانت۔ یک سد کیس ڈیٹا
 یے ۽ رد ۽ چینی انجیسی مزنیں کسا سے ۽ انگریزی دربرگ ۽ انت کہ ہماراج کہ بانمات ۽
 روچاں گیشتر انگریزی دربروک انت آچینی راج انت۔ ایشی ۽ مول ۽ مراد ایش انت کہ
 دانائیں راجاں ماتی زبان ۽ ہواری ۽ ودہ ۽ زبان وحیک گنگ۔ نون ماوتی جاوہر ۽ سراجاں کئیں
 تہ ماہم بگ ۽ رواج ۽ ذمبال ۽ وتی زبان بجمال گنگ۔

بلوچی زبان ۽ سرائے کسانیں ودہ ۽ کہ کاروٹنگ تہ کچ ۽ کیل ۽ حساب ۽ سکت باز کم
 انت ۽ معیار (Standard) ۽ رد ۽ چارگ بہ بیت تہ کوریں جم ۽ پٹ یے آرس باز
 انت۔ چوش کہ بلوچی ۽ ادارہانی سرپرستی نیست، اگاں گون وتی کم کشادی ۽ سید ظہور شاہ
 ہاجی، مولانا ودی، حاجی عبدالقیوم ۽ عطا شاہ، اکبر بار کزئی، عص امیری، صدیق آزات، صبا
 دشتیاری، غوث بہار ۽ دیگر لہجیناں کہ چیزے گنگ ۽ گنگ ۽ انت۔ اے آہانی عشق بوٹنگ گون
 زبان ۽ ۽ راتیں گت ایش انت کہ مئے راجی سروکاں وت ۽ اے رد ۽ چٹ بے
 ڈبہ گنگ ۽ بے چارگیں لس مہلوک ۽ تہا اے زانت ۽ سرپدی ۽ ودی گنگ ۽ مئے نیشہ کار ۽
 شاعرانگت ۽ سدو سد سو بہند نہ بوٹنگ انت کہ تاں لس مہلوک ۽ وتی زبان ۽ ارزشت ۽ وتی
 زبان ۽ چاپ ۽ گنگ بوٹیں کتابانی بنگ ۽ ٹکا ہے گور بکنا مین ایت۔ عطا شاہ ہاجو انردات
 کہ آئی ۽ دیگر زبان ۽ تہا وتی شہدیں زبان انچومان کییک کہ مرچی آ زبان ۽ بلوچی ۽ بازیں
 لہر انچو ویک گنگ انت کہ درآدماش نہ لیک ایت۔ بلے ما انگت ۽ اے گپ گیہیت نہ گنگ
 کہ مئے وتی زگریں لہر بجام انت اردو زبان کہ مرچی مئے سر ۽ چو ڈال ۽ گنگ مئے
 زبان ۽ ہڈ ۽ پوستانی چونڈگ ۽ ہم سر نہ نوزیت ... بلوچی ۽ لہر نئے انچو ایر بنگ انت ۽ انگت
 یا کار گے نہ جنت ۽ گشیت کہ اے لہر فارسی انت۔ انفرادی ۽ جتا ہیں ڈروشم ۽ کارو باز بوہگ ۽

انت.... ملے جگہ غشاگی انت.... وہد و لوٹ ہمیش انت کہ یک انجیں نجا ہے ٹہنگ بہ
 بیت کہ اودا جتا جتا ہیں ذمگانی نگلیں کار پہ زبان غ کہ بوٹگ انت یا بوٹگ غ انت چنگ غ کجاہ
 کنگ بہ بنت چو کہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ غ سید ریفرنس کتابجاہ یک نخل یے غ آرزشت غ دار
 انت، مرچی اگاں کسے غ پٹ غ پو لے کتلی انت تہ آئی غ مزینں چچ غ تاکے کتلی نہ
 بیت.... گیشتر کتاب ہمواد است کپ انت.... پہ زبان و ویرئی غ یک لہراگی آشوبے
 انئی انت کہ انئی و زلورت ہرودہ مارگ بیت۔ انگت غ ہے آشوب پنا نہ ٹونگ۔

اے کتاب غ تو آرگ غ مستریں مول غ مراد ہمیش انت کہ اے کسانیں مذت و تھا کہ بلوچی
 زبان غ آئی غ سناہگ غ باروغ کہ ہرج گپ غ بادستے ٹونگ آہاں نوکیں پد رچج و دیمانیا راریں
 کہ ٹوت کنت کہ ہے خراں غ بادستانی رندہ گیری غ ہا نوکیں مرڈم کہ زبان غ باروغ جیوگ غ
 انت غ کارے کنگ لوٹت پر آحاں کٹکے درآ تک بہ کت۔

اے کتاب غ چاپ غ جگہ غ رود غ من بلوچی اکیڈمی و وقت واراں کہ آئی غ اے
 کتاب چاپ غ جگہ کت غ وئی نرات گوٹگیں، پچان بلوچ غ تورہ باراں کہ آئی غ کتابانی چنگ
 غ تو آرگ غ بگرتاں چاپ غ جگہ غ گوں من ہسکو کی ٹنگ۔

فصاح فاصوٹر

کراچی، اکتوبر ۲۰۱۵ء

بلوچی زبان

اکبر بارکزئی / عبدالغفار ندیم

بلوچی زبان ہنچو کہ چہ نام ۽ پڌر انت بلوچ قوم ۽ زبان انت ۽ اے پاکستان
، ایران ، اوگانی بلوچستان ، سیدستان ، پنجاب ۽ ڈیرہ جات ، سندھ ۽ بالائی دنگ ۽ ، کراچی ،
ترکمانستان ۽ زلامرو ، مسکت ، خلیج فارس ۽ کز ۽ گور ۽ برطانیہ ۽ کلیس نوآبادیاں گو شک ۽ مہمگ
ہیت ۔ اے ڈول ۽ میانی رود آتک ۽ عربی ۽ پارسی ۽ رند مزین درجے ہد ابند انت ۔
چونا ہا بلوچی ۽ بارامہلوک ۽ خیال ہمیش انت کہ اے چہ پارسی ۽ درآستلگیں زبانے ۽ آئی ۽
یک بیر انیں شکلے اے ڈول ۽ مزین مزین وانند ہیں مردم ہم اے گپ ۽ باور کن انت ۔ بلے
ہا مردمان کہ زبان ۽ علم ۽ جوانی ۽ وانگ ۽ موہ رسگ یا زبانانی زدوم ۽ بارواکم ۽ باز ازتکار
انت ۔ آے گو اچن ۽ جڑ شکگ ۽ گندانہ کہ اے گپ بے علمی ۽ ناز انتی ۽ سہراکت ۔ اے
گپ بے بن انت ۽ ایشی ۽ بنیات سرجم ۽ شکلی انت ۽ اے قابل نہ انت کہ مردم ایشی ۽ نیمگاتی
دلگوش ۽ گوشاں بہ روپ ایت ۔ ایشی ۽ تہاچ شک نیست کہ بلوچی چہ زبانانی ایرانی ہاندان ۽

انت۔ اے ڈول ۽ ٹیکین کٹم ۽ بوھگ ۽ سوب ۽ بلوچی ۽ پارسی ماں وت ۽ سیادی دارانت۔
 پلے بلوچی پارسی ۽ ٹیکھڑیں اولاد نہ انت۔ بلیکس یک جنائیں ۽ آراتیں زبانے کہ آچہ بازیں
 زبانی خاصیتانی بنا ۽ چہ پارسی ۽ ہم مسترانت۔ ۽ چرائی ۽ ٹوھن تری ۽ کدیم تری ۽ دعوئی ۽
 کنت۔ نامداریں مستشرق ولجہ جی ڈبلیو گلبرٹسن انسائیکلو پیڈیا برٹانیکا ۽ تہا چشتہ کنت کہ
 ”بلوچستان ۽ بلوچانی زبان، بلوچی چہ ہٹھانیشانی درباری زبان کدیم پارسی ۽ چو کہ ایسی (بزاں
 بلوچی) ۽ اوستا ۽ زبکیں تعلقات ۽ سہرا کنت، ٹوھن ترانت“

ڈرتیں مستشریں ۽ زبان ۽ علم ۽ زاتکاراے گپ ۽ سرات ماں وت ۽ تپاک انت کہ بلوچی
 یک آریائی زبانے ۽ چہ آریائی زبانانی ایرانی شاہ ۽ دراہگ۔ عزت داریں مستشر گائیگر ۽
 لاٹگ ورتھ ڈیمز ۽ گراچے حاصیت بلوچی زبان ۽ کدیمی ۽ جنائی ۽ سہرا کنت۔ علت ہر پانی
 حاصیت (Vocalic Characteristic):۔

(۱) بلوچی ۽ تہا کدیم علت ۽ ہر پانی (واولانی Vowels) دستور ۽ رواج سرجم ۽ بروبری ۽
 است انت۔

(۲) ایرانی یائے جہول ۽ معروف ۽ داؤ مجہول ۽ معروف ۽ فرق کہ کہ نوکیں پارسی ۽ تہا کنتگ،
 بلوچی ۽ تہا ہما ڈول ۽ ایسی ۽ رواج است انت صحیح ۽ ہر پانی حاصیت (Canso-mental
 Characteristic)

(۱) نیامی ۽ آخری (Suror) کہ نوکیں پارسی ۽ تہا ماں (Sonants) ۽ بدل بوگ ۽
 انت۔ بلوچی ۽ تہا سرجم ۽ است انت۔

(۲) نیامی ۽ آخری ”وال“ کہ نوکیں پارسی ۽ تہا کیشتر ”یائے معروف ۽ ٹیکیں ۽ بارگیں آواز ۽
 ودی کنت۔ بلوچی ۽ تہا تہی وھدی موجود انت۔

(۳) بلوچی ء تہا "خ، ف، ث" سپیری (Spirants) آوازاں ء "ک، پ، ت" بدل کنگ بیت۔

(۴) "ج" ء "ذ" ء اصلیں آوازاں ء نوکیں پارسی ء ڈول ء جہنا چہ یک ہواریں ء مشترک "ز" ء "ن" ء ناں بلکیں آہان ء جتا جتا در کنگ بیت۔

اے گپ ء سراؤ گلئیں زہتکار تپاک انت کہ بلوچی یک ایرانی زبانے بلے بن زہ (ماخذ) ء باروا آہانی خیال جتا جتا انت ء گوں یک دوی ء نہ تپاک انت۔ لانگ ورتھ ڈیمز گوشت کہ بلوچی یک ایرانی زبانے ء اے لہتیں شہانی سراچہ اوستا ء گوں کوہنیں پارسی ء کیشتر دپ کپ ایت بلے انگت اے کیشتر گوں آخری ایرانی شاہ ء تعلق ء سیادی دارایت" (انسائیکلو پیڈیا آف اسلام ۱۱۹۱۳ ایڈیشن)

تاریخ ء زہتکار و لہجہ میکڈو نیل ء خیال ء "بلوچی زبان ء اوستا زبان ء میدی (Medic) شاہ ء زہک انت۔ بلے مہجر موکلر گوش ایت کہ "اے ایرانی نکت ء آریائی زبانے ء پیلوی زبان ء گوہار ووی کنت۔ اے انھیں زبانے کہ الما پیلوی زبان ء چہ کدیم پارسی ء کیشنگ ء و حد ء کیشنگ ء در آہنگ ء منی خیال ء ایسی ء را پد راستی نوہنیں پارسی ء زہگے زانگ ء لنگ بہ بیت۔"

گلبرٹسن ایسی ء کدیم پارسی ء ہم نوہن تر گوش ایت۔ آ گوش ایت چو کہ اوستا ء ایسی ء نر کی سہرا کنت بلوچی زبان چہ حکا نشی آنی در باری زبان قدیم پارسی ء نوہن تر ایت۔ (انسائیکلو پیڈیا برٹانیکا ۱۱۹۵۳ ایڈیشن)۔

نوک تریں بت ء لوہانانی ردا بلوچی چہ ایرانی زبانانی گور سچانی کلبلی ء شاہ ء انت ء ایسی ء بن زہ کدیم میدی زبان انت۔ اوسلو یونیورسٹی (ناروے) ء ایرانی زبانانی زہتکار

پروفیسر مارگن سائرن انسائیکلو پیڈیا برٹانیکا ۱۹۵۷ء ایڈیشن ء تہا بنشہ کنت کہ بلوچی ایرانی نکت ء یک آزاتیں شاہے کہ تہی و ہدی سک ٹوہنیں نشانانی داروک انت۔ اے الماچہ گورسچپانی کہلہ ء ایرانی تک ء انت وتی اے گس ء ماں نیامی و ہداں (Middle Age) آرگ بولنگ۔

ڈاکٹر جوزف الفنبائُن گوشتیت کہ ”بلوچی ء سن پیرک یک گاریں زبانی بولنگ۔ اے زبان میدی زبان ء کسے بوت کت کنت۔ چیا کہ کردی بولی گوں بلوچی ء مزنی زبکی یے ء داریت ء ایشانی تاریخ داں کدی میدی ء روت ء سر بیت“۔

بلوچی زبان ء دو مزنیں لہجہ انت براں روج درانگی ء روج برکتی۔ بلے ہر دوکانی تہا ہا سیں سچ پرک نیست۔ اے باروا ڈیمز ء حیاں باز اہمیت داریت کہ گورسچپانی (روج دارنگی) ء مکرانی (روج برکتی) بلوچی ٹوہنگ (Pronunciation) ء تہا پرک دارانت بلے ہر دوک وت ماں وت ہہمگ بنت۔

بلوچی ء تہا لکھانی لوزاست انت ء بلوچی لفظانی ڈمبل سک پراہ انت۔ ایسی ء تہا ایوکا پے پھر ماگ ء دو صد ء گیش لوزکار مرز بیت۔ پے یکے ڈرچکے ء حیوانے ء زند ء زدوم ء بازیں در جہاں دگہ دگہ لوزکار مرز بنت۔ کول گلبرسن ء بلوچی تراپہ یک اشترے ء حیوانی زند ء بازیں در جہاں شش جتا میں لوزدنت۔ گلبرسن ء شش نام معلوم کرت کنگ بلے ولجہ میر ء وتی بلوچی لوز بلد (Dictionary) ء تہا اشترے ہرودہ جتا جتا میں نام حساب کنگ۔

بلوچی ء تہا غیر بلوچی عناصر:

ایسی ء ابید بلوچی ء یک مزنیں تعدادے ء در آمدیں لوزان ء وتی کرنگ ء آہان مبلج (Balochise) کنگ۔

کردی عناصر:

بلوچی ۽ تھامارا چشیں باز لوز گندگ ۽ کئیت که مانچی کردی ۽ ڈول ۽ انت همیشه ۽ هر
ب ایش انت که هر روز بان چایرانی زبان ۽ میدی تک ۽ انت۔ چانوگس ایرانی زبان کردی
یک انچشیں زبانه که اینکاس بلوچی ۽ ڈول ۽ انت۔ کردے مثال چه گلبرسن ۽ رشید یا آکی ۽
شکر ۽ منت ۽ گوں پیش دارال: ناہ، نو، نوں + سور، سورسیر + زاتیں۔ زانگ + جو۔ تم
+ آفسو۔ آفینس، آپس + آنی، اینشگ + هیک۔ هیک + یو، یو + کفتن۔ کپتن۔

هند ۽ المانی عناصر:

اے ڈولیں کوهنیں لیزسک باز انت که کوهنیں انگریزی لوزانی انچو چهرگ ۽ جن
انت که مردم حیران مان ایت۔ پے ایشی ۽ سراهیران بوهگ نہ لوٹ ایت۔ چیا که هر دوک
هند ۽ آریائی زبان انت۔ بکند ات! امباز Embrace الگ Allow، استار
' Star، گل Glee، هیک Egg، رنگ Leg،
لوپ Loop، مسک Musk، پاپنگ Pulpitate، آنولو Ululate، بد
Bad، پنچ Pinch، روت Root، نوک Talk، هولگ Howl، چو که Middle
High، حوئن Hulen

هندوی عناصر:

سکرت ۽ باز اسم ۽ نام بلوچی ۽ هر وچی گپ ۽ ثران ۽ تها گندگ ۽ کاهنت۔ گوں
وحد ۽ گوزگ ۽ بازینانی چهرگ بدل یونگ انت۔ پے انگت آسانی ۽ پجارگ بنت۔
مبرات۔ برات + لچا، لچ + پتر، پوتر ۽

پسنگ + پتری، پت، آپا، آپ۔ باھو۔ باسک، باھو + (چوک۔ باھو بند و تہا)

عربی عناصر:

بلوچی و تہا گردی و عربی لوز مارا رس انت۔ بلوچی و سراعربی و ہا سیں بیچ اثر نیست
انت۔ گلبرٹ سن اے باروا گوش ایت کہ بلوچی و جوز کنگ و عربی، بیچ مزنیں بہرے
نداریت۔ بلوچی و تہا عربی لوز چا اے دگہ ذرتیں ہمساهگیں زبانان، چہ پشتو و ہم کمتر انت۔
ایندگہ عناصر:

چیزے و ہد بیت کہ براہوئی، پشتو و سندھی و لوز بلوچی و تہا سوار توار بوتگ انت و
انوں اے و ہداں اوردو و انگریزی و لوز ہم ہمر و چچی گپ و نثر انان کار مرز بوہگ و انت۔

(اولس نومبر ادمبر ۱۹۶۳ء)

☆.....☆.....☆

بلوچی لبر انک و نیشہ

ذکر نعمت اللہ چنگی

اے سک تو رہی گئے کہ بلوچی دپترانی در گجگ و نزارگ و کار و نیمگ و تیز گاس و
 جہد نہ کرتگ۔ بلوچستان تواریخ و ہر دور و یک کزی علاقے بونگ و ہر دور و تواریخی، دود
 در بیدگی و سیاسی گورگدانی آماج بونگ بلوچستان و زمین، بلوچ اُلس و زند و دودر بیدگ و
 بلوچی زبان و سراسر کار سک کم بونگ بلے ہر چیزے کہ بونگ۔ پدلی مقصدے و بونگ، و اے
 مقصد و دور دوری تواریخی گز ارانی بنیاد و بونگت۔ بلوچستان و سراسر بونگس ہر کارے کہ سنے دیم
 انت یا ماشنگ گیشتر نوکیس دور بیدگ انت۔ مگل، عرب یا عجم و دورانی گپ و کار ہم چیز یکی
 دور و کار و کردار انت۔ بلے اے و ہد و من ارو پیا نی دور و گپ و جنگ و اول کہ اے
 سنے دیم و زیات ظاہر انت۔ نوزدہمی صدی و بلوچستان و ہندوستان و پرگی حاکمانی،
 ہندوستانی حکومت و دورانی گور بچان و سیم سری علاقہ یے ات۔ اروپا سامراج و مزمن
 لیبانی دیمچہ پامیر و کوہستان و بگرتاں بلوچ زر و شاہلیس تیاب و بلوچ و ڈیہہ پرگی و فوج و
 سیاسی گز ارانی آماج بوت۔ پرگی و پوتی اے سیم سر و مہکم کنگ و بلوچستان و تہا دست ماں
 کنگ لہی بوت۔ و ہبے ڈول پہ ہبے گذر و بلوچ و زبان اُلس دودر بیدگ و آئی ڈیہہ و بار و
 ہروڑیں حال و کپانی چ کنگ ہم لہی بوت۔ بچو کہ من گشت پرگی و اگی اروپا مردمانی گز ردل
 و جسی (دستی) سیاسی و فوجی انت۔ ماگدن کہ اے رد و حال و معلومات چ کنگ و گیشتر کار
 درست نو آبادیاتی حاکمانی سرکاری و فوجی افسراں گرتکت۔

بنیادی روجاں بلوچ و بلوچستان و سراسر کار کنوک سیل و سواد، سانسہ پت و پول کنوک
 زمین زانت۔ مردم زانت۔ زبان زانت و قاصد و کز اشک و شکل و اے دیہہ و آہنت کہ
 آپرگی و اندک اروپا حاکمانی پکار و انت کہ پہ خاصیں مقصد آہنت۔ اوگڈ سری کار کنوک

پڑیں فوجی واندکہ سرکاری افسر انتت۔

اے ہت وپول و حالانی کنگ ء ماسے دور ء بہر کنیں، یکے انگریز ء ہندوستان ء
گرگ ء بگرتاں صدی ء گڈ سری سالان دومی ہندوستان ء رود رانگی گور پچانی سیم سر ء کیشنگ
وہمکم کنگ ء بگرتاں ہندوستان ء یلہ ڈیگ سکی بہر چہ پاکستان ء جوڑ بوہگ ء تاں روج
مروچی۔

اولی دور ء ہت وپول و حالانی نزارگ ء کار ٹھیں کھیں بلوچ ڈیہہ ء بارو ء انتت۔
بزاں بلوچستان ء آڈر تیس ہندو ڈنگ کہ اوو ء بلوچ ٹھنکت۔

بلوچ ڈیہہ و ہسے ڈول ء بلوچ راج ء یک بہرے ایران ء پشکیت۔ دومی گوں اوغانستان ء
مش و سکی ء راہ سردارانی حاکی ء نام ء وتی دست ء چیر ء گرت۔ پے ایشی ء ہم صبرے نہ
گرت۔ وتی دست ء بہر ء راہم نہشت نہوش گرت گوں ہمسایگیں انتظامی علاقہ تہانی سرا بہر
و باگ گرت (پرچہ مکت و کجانہ کرکتش)۔

اے دور ء ہر کارے بوت زبان، زمین دور ہیدگ زند ڈیہہ ء دگر ٹکے ء اے
ڈر تیس بلوچ راج و بلوچستان ء ڈگار ء بارو ء انتت چہ سیم سرانی گیشینگ ء پد اے پاندے
حاکمانی ہندوستان ء بلوچستان ء ڈگار ء رافلاتی و برطانیہ ء بلوچستان گشت) اول سرا وتی
کاراں ء داشتت۔ ایشرامن دومی دور گشمن واندکہ بہرانی بارو ء ہما پاندانی حاکم و آسانی
نراہندگاں کار گرت۔

سکی دوراں بہر مے زماگ انت۔ اے زماگ زیات اہم انت۔ چیا کہ دومی دور ء گڈ سر
ی روچاں بلوچ واندہ و چمچ بوآن بوت و آئی وتی ڈیہہ ء راجی و سیاہی زند ء ٹیگ ء وگوش
گور گرت۔ پے وتی من ء وتی کاراں ء وتی راجی و اہگانی تب ء کنگ ء ہند ات گرت ء گوں
سکی دور ء شروعات ء گوں کیشتر قوت و جذبہ ء وتی جند ء کارانی وت دست ء کنگ ء غلام
چست گرت۔ بلے چو کہ دل ء ات چوندہ بوت۔

گپ ذراچ بوت۔ نون ماچاریں کہ مئے دؤر زما نگ ء بلوچی ء سراچے کار بوتگ
- پرچہ کہ اے نبشنا تک ء مقصد ہم ہمیش انت۔

بلوچی چیتاں ہنوں زوتاں ء عبثتہ وواگی زبانے نہ بوتگ، زبانا نی رود ء ایشراکس ء نہ
لیکگ۔ بلوچی زبان ء بن زہ واندگہ زباناں وائی سیال، ہمسری ء بارو ء عبثتہ ء کار ء رادیر نہ
انت۔ چہ آدائگیں دوراں اشی نام گوں بلوچ راج ء نام ء بازیں جاگہاں گرگ بوتگ بلے ایشی
سراچہ زانت کاری کاران ء دیر نہ انت زبان ء گھنی، آئی بنیاد ء مہنگی ء بارو ء نون کس دپ ء
چوٹ گرت نہ کنت۔ بلے اے گپ منگی انت کہ اے بے وا جہیں زبانے بوتگ و ہنکت ہم
بے دگوش انت۔ ایشی زندگی دی قصہ، شپا تک ء نژوگٹ بکت ء زہیر وک پہلوان ء لیکو
، پہلوانانی شمیر، مات ء لولی، آروسانی سوت ولا ڈوگ و مرکانی موگ ء منت واران ت۔

گھنیں دؤر ء بلوچی ء عبثتہ ء بارو ء اگہ مارا ڈتے رسگ آگوتگیں صد سالانی تہا عبثتہ بوتگیں
بلوچ دپتر انت۔ بلوچ ء چاگرد ء وانگ وزانگ ء گیش بوگ ء سبب ء عربی و فارسی ء وانگ
بلوچستان ء ہم سر بوت۔ مدرسہ و مستی وانگ جاہانی برکت ء لہتیں بلوچ ء چم چک بوتنت۔
واندہانی وتی دل ء حال و مکی حال من عربی لکوڑ ء بلوچی دپترانی رنگ ء عبثتہ گرتنت۔ بلے
اے گوں ہما مردماں چہ آیانی بے بندری و پدگڈانی ناسر پدی ء سبب ء گم و بے گواہ بوتنت۔
اے دپتراں کمیں چہ لہتیں مردمانی پتینکاں دست کچنگ و لہتیں پرنگی افسراں حج گرتگ و وتی
کتاب جاہاں ایر گرتنت۔ چریشاں دور کہ اولی بلوچی روا تک منگ بنت۔ ولجہ کمالان گچی
بگ انت۔ کہ چریشاں یکے ہے زوتاں چھاپ (بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۱۹۸۶ء) بوتگ۔

اولس کوئٹہ۔ نومبر، دسمبر ۱۹۸۵ء)

☆.....☆.....☆

بلوچی زبان ۽ دیروی ۽ پدروی

عاص امیری عجمان - امارات

وحد یکہ ما بلوچی زبان ۽ دیروی ۽ پدروی ۽ نیرگا دگوش کنیں، ما کندیں کہ پنجاہ سال ۽ مینچی ۽ بلوچی ۽ بازین ماہتاک، تاکیند و کتاب شنگ پیگ انت، ورنائیں شاعر ۽ نینسوک و دی پیگ انت۔ ادبی دیوان و اکیڈمی بر جاہ پیگ انت۔ مسزین نشانی شمنے بلوچی اکیڈمی انت کہ آئی ۽ تہاسک باز کار پیگ ۽ اے و ہدی بلوچی بزانت بلدیاز کشتری ۽ کار پیگ ۽ انت کہ آئی ۽ پاگ، ولجہ جان محمد شتی ۽ سر ۽ انت۔

رو برکتی بلوچستان ۽ ہم ادبی دیوان اڈ پیگ انت کہ اودا بلوچی زبان ۽ کونینش شعرو اسی ادب (فولکور) ۽ سر ۽ کار پیگ ۽ انت۔ انٹرنٹ ۽ آئیگ ۽ پ۔ بلوچی ۽ نوکین در یگے پیچ کنگ، دنیا ۽ دیرو ذرا جہیں منکاں بلوچی ساز و توار شنگ پیگ ۽ انت۔ بلوچی ریڈیو پو سوینڈن ۽ وتی وس ۽ واک ۽ اندازہ ۽ بلوچی شعر، ساز ۽ توار ۽ کود کانی کسہاں شنگ کنگ ۽ انت، اے ذراہیں سر ۽ پدروی بلوچی زبان ۽ دیروی ۽ کک کعت ۽ مارا یک رٹنائیں دیتری ۽ مستاگ ۽ دیت۔

بلے منی خیال ۽ گوں چاپ (PRINT) ۽ وسیلہاں حور مارا چہ نوکین نکلن لوجی ۽ کیشتر کار گرگ لویت۔ منے در ناہاں باید انت، بلوچی فولکور پنچوش شے مرید ۽ حانی، لند و گرانا، شہداد و مہناز و دوگہ بازین داستاناں کمپیوٹر گرافک ۽ رنگینیں یت رکشکی و توار ۽ وسیلہ ۽ در بیارنت پنچوش کہ انگریزی زبان ۽ George Drwell ۽ کتہ Animal Farm یادگہ بازین فلم اڈ پیگ انت۔ اے رنگ ۽ شادوتی زبان ۽ لوگ لوگ ۽ رینت کن ات۔

نوکین وسیلہ آئی کار بنگ ۽ مشال ایشنت کہ شازہر و کچلین در مان ۽ گوں پیگ ۽ بلوچی زبان، نیاکے

شیر کن کن ات - وھدے اے در مان ۽ پھ کو دکیں چک ۽ شہارت آچہ شمنے دست ۽ آتیا
چانیت و پھ کندگ آئی ۽ وار ت، بلے اگہ آدر مان گوں وتی اصلی زھر و کچلی ۽ مئے رنگیں پیریں
مردے ۽ دمیگ بہ بیت آیکبرے وتی دیم ۽ تھار کنت -

من وھدے کہ پنجہ سال پیشگیں گپانی ٹرانگ ۽ کپاں کہ من ۽ سید ظہور شاہ سال
1954 ۽ بلوچستان ۽ سفر ۽ در آتگیں منی جان ۽ پٹ پاد کا بیت، بلے مرچی من شمارا گنداں
گوں اسچک ھب ۽ واھگ ۽ مہر و دوستی ۽ منی گندگ ۽ آتگک ات ۽ وتی بلے بہائیں وھد ۽
کار پھ اے دیوان ۽ گیشنگ منی چم و دل سارت بیگ انت، گٹھے زاناں من اثر نوک و رنا
پیتگاں یا بقول میر کسبر ۽ مات ۽ ”پیراں کہ ورنایاں“ -

بلوچی زبان ۽ دیروی ۽ شاعر ۽ ادیبانی تو سیپ و ستا ۽ رند من بلوچی زبان ۽
پدروی ۽ پھنات ۽ شمنے دلگوش ۽ گور کناں: من لوٹاں شتا اے جیزہ ۽ سر ۽ گوں جھلاکی ۽ فکر کن
ات، چیا کہ اے مئے ھست ۽ نیست ۽ جیزہ انت -

زبان زانتانی خیال انت کہ دنیا ۽ شش ہزار ۽ ھشت سد زندگیں زبانی نیم
جہانگیری براں Globalization ۽ طرش ۽ آماج بیت ۽ پنجہ سال ۽ وھد ۽ گار بیت -

منی ٹرس ھمیش انت کہ بلوچی ھمے گاریں زبانی لڑ ۽ تھار ھور مہ بیت -

بلوچی زبان ۽ پدروی ۽ تاوان باری ۽ لہتیں نکانی نیگ ۽ من شمنے دلگوش ۽ گور کناں -

(۱) کراچی ۽ دولیون بلوچ آباد انت، آہانی زبان گوں اردو ۽ آوار بیان ۽ وتی زگریں
بلوچی ۽ یلہ دیان انت -

(۲) کوئٹہ ۽ آگ ۽ ھتگے پیش من مکران ۽ سفر کت اود ۽ ہر کس زگریں بلوچی زبان ۽
گپ جنت، بلے اود ۽ زبان ہم چہ اردو ۽ اثر ۽ رکینگ نہ بیگ - چہ کالج ۽ استاد ۽ شاگرد داں

مگر دانکہ ہرچ رھگوزے ء منی گپ ء ثران بیت، آہاں بلوچی ء بدل ء اردو حساب ء تعداد
 کشت انت۔ ہنجوش کہ دہ پانزدہ ء پست ء بدل ء دس، پندرہ بیس یا کہ پینجاہ، شست ء پتاد ء
 بدل ء پچاس، ساٹھ، ستر ء ہے رنگ ء ھینگ ء ھتیں روج ھم بلوچی ء بدل ء اردو ء کشت
 انت۔

اے رنگ ء بلوچی یک نیگے دیما روان انت ء دگہ دیے پُشت ء کنزان انت۔ نی
 اگہ ما بلوچی زبان ء یک کشار یا باغے ء مثال ء دس ء شمارو شفقکر (Intellectual)،
 زبان زانت، شاعر ء ادیب الم ء ھمے باغ ء باغیان ء اے کشار ء پاسان ات۔ باغیان ء کار
 اے نہ انت کہ بیکرے نہالے کشت ای ء پُشت ای مان وات ء کُشت۔ اگہ چہ وتی نیگ ء
 درچکاں بے ھیال بیت، آوھدی آئی ء سر براں نہ وارت، ھمارنگ ء کہ باغیان وتی درچکانی
 بن ء وش کنت ء آپ ء تر نیت ء چہ درو ء رکنگ ء وھد ء سر ء درچکاں در مان جنت ء آہانی
 پانک ء جنت دولت اش مد ورنٹ۔ زبان ء پاسان، دینہ بوگ ء سر گواپ ھم شپ ء روج
 ھم فکر ء بیت کہ کش ء گوری دلوتے آئی ء دپ مہ جنت یا کہ وروک آئی ء کُنت ء چہ تہا ء مہ
 ورنٹ ء آئی ء کوھپگ مہ کشت ء مہ کُشت۔

دلگوش: اے نبشتا تک و اجہ امیری ء 2003 ء وتی کوئٹہ ء تر ء تاب ء وھد اں

ماں بلوچی اکیڈمی ء وتی شرپ ء داتشکس دیوان ء وننگ۔

ماہتاک ”بلوچی“ جولائی 2005

بلوچی زبان ءِ بِنِ عُرُودِوم

م۔ طاہر۔ ایم۔ اے

مروچی علم لسانیات ءِ زانت کارسرجم ءِ اے گپ ءِ مقنت کہ بلوچی چہ آریائی نسل ءِ زبانان یک زبانی پے اے گپ ءِ منگ ءِ مارا دو حمرانی نیمگ ءِ دگلو ش کنگی انت۔ اول آزیستکاری پت و لوٹ ءِ حاصل کہ آیاں بلوچی زبان ءِ گوں ءِ گہ زبانان یکجا وانگ و دیستگ انت۔ دومی مروچی نیں بلوچی زبان ءِ ڈؤل و بُر گوں ءِ گہ زندگیں زبانان ایثی شباهت و ہمرازی اے دو گپاں گندگ ءِ رند پیشک ہر مردم گو شگ ءِ تیار بیت کہ بلوچی ہم چہ ہمانن ءِ رستہ کہ ءِ گہ آریائی زبان رستگ انت۔

اکن کسے بلوچی زبان ءِ جوڑ، لوزانی ساخت، توارانی جہل و بُر زو بنیاتی تواراں phonetics چارگ ءِ دوارگ ایثاں گوں ءِ گہ آریائی زبانان مقابل بکنت گڑا گندی کہ اے زبان آریائی زبانانی تیوگیں بنیادی سیالیاں داریت۔ علم صوتیات phonetics ءِ زانت کارانی اولین امتحان زبانانی (ہندسہ) ءِ سیادی آنی نام ءِ بنداتی توار انت۔ مثلاً ڈرائیں آریائی (ہندسہ ءِ سے) اول مخرج گوں یک ءِ گہ شباهت و رنت۔ مثلاً یک (بلوچی - فارسی) یک (ہندی) یو (پشتو) اکھڑو (سندھی)۔ ہنچو دو (بلوچی، فارسی، اردو) ڈو (سندھی) دوہ (پشتو) مو (گُردی) ماں (ہندی) وغیرہ - ہنچو براس یا برات (بلوچی) برادر (فاسی) زانت کاراں درائیں آریائی زبانانی توکا ہے خصوصیت دیستگ انت۔ چہ یورپ ءِ انگریزی، فرانسیسی نام گپتیں شاعر و زانت کاراں سر شاعر بہار وئی کتاب رک شناسی تو کاہشتہ گتہ۔

زانت کار و محقق اے حمر ءِ سرا یک توار ہم خیال انت کہ ایرانی زبان چہ مادی اوستا ءِ

رند، پارسی باستاں، کهنیں فارسی پر قومی (پہلوی) سعدی، خوارزمی و شاخاں بہر بولتے اوچے اے
 شاخاں دے شاخ (لہجہ) چہ پہلوی جنوبی، دوری، طہری، گیلی، آذری، سسکری، ہروی، فوزی،
 فارسی (شیازی) رازی و کردی در آسکتے۔ اومروچی ہم ایران و زورڈراجیں گوشگاں بازیں
 لوزنوٹھگ بنت کہ تنگہ چہ زبان زانتیں مُردمانی چماں چیرانت۔ اے آکس ایشانی سر تحقیق سنگ
 نہ بوت اے امکان است کہ لوز زوت گار بہ بنت اے لوز سمنائی نظری، گزی، کوپائی، بلوچی،
 شیرازی، لگی، لہری، بختیاری، مازندرانی، وغیرہ انت۔

سر شاعر بہار نہ جہنا بلوچی اے یک آریائی زبانے منیت بلکہ آہر آریائی زبانانی ایرانی
 پاڑو و ردے حساب کنت بلے پورے مطالعہ اے رند اے حمر اے تصدیق کتیں سکت بیت۔ پرچیکہ
 بلوچی اے تو کا ہندوستانی کتیں مشکل بیت۔ البتہ مروچی اے زبان ہندوستان و زبانانی مقابلہ
 گوں ایرانی زبانان زیات نزدیک واری کنت، و ماگندیں کہ بلوچی گوں فارسی و کردی و لری
 وغیرہ اے گیشتر تریکت انت۔ غشکی و نشان ہم گندگ بنت۔ چنانچہ پہ ایٹشی من و در گنجگ
 خاتر امارا ہندوستان و بدل اے ایران و میگ اے وگوش کنگ کیت۔

نوں مارا گندی انت کہ بلوچی گجام دور غزمان اے چوتی من اے جتا بوت۔ پے اے مقصد
 اے مارا بلوچی اے گوں نئی این زبان و دوارگ گوں ہر دور جتا بوتگیں زبان اے مقابل کنگ کیت۔ اے
 ہر دور و زبان و لوز، گر میر، جملہ آنی جوڑ (ترکیب) وغیرہ اے چارگی کیت کہ یک باز مزیں
 کارے اے ہیشٹا تک آہر تھل کت نہ کنت۔ ما پے اے گپ اے در اکنگ اے آمدمانی ہیشٹا کانی
 مدت اے ڈر دیریں کہ پے اے گپ اے تحقیق اے اے وڑیں تقابلی مطالعہ کنگ انت۔ غ بلوچی اے گوں
 دے زبانان علم لسانیات و روشنائی اے دیک کنت۔ ایشانی پت اے لوت یقینا مارا کنگ دات
 کنت۔

نوشتہ کہ:-

”بلوچی ۽ بارو ۽ ماگوشت کنیں کہ اے چہ آریائی نسل ۽ زبانان انت ۽ سیادی ۽ پہلوی ۽ گہاردر اکت۔ کہ گون پہلوی ۽ یکجا ویک زمان ۽ چہ فرس قدیم (کہنیں فارسی) ۽ وجود و دی موت“

بلوچی زبان ۽ نامداریں نویسوک ۽ زانت کار لانگ ورتھ ڈیزم ہم ہے نظریہ ۽ داریت و وئی کتابانی توکا ہے گپٹے ۽ نیشہ کتہ:-

”بلوچی یک آریائی زبانے کہ گوں ایرانی زبانانی رودر آہتی، ایس شاخان زیات شہا ہت داریت گرچہ برے برے اوستائی ۽ مقابلہ ۽ گوں ”فارس قدیم“ ۽ گیشتر تریک داری کتہ“

مے زوان ۽ سراسر اول تحقیق کنوکیں واجہاں کہ اے بارو ۽ پت ۽ لوٹ کتہ۔ ہم ہے گپٹ نیشہ کتہ کہ بلوچی نوکیں فارسی ۽ مقابلہ ۽ گوں کہنیں فارسی ۽ گیشتر سیادی داریت۔ بلکہ آنوشت کہ مروچی ۽ بلوچی وئی اصل ۽ کہنیں فارسی انت ۽ وئی ہما کہنیں شکل ۽ شہا ہت ۽ تنگہ ہماوڑ ۽ محفوظ ۽ موجود منہ آہاں پوتی اے بیان ۽ تصدیق ۽ محتاشی بادشاہانی دور ۽ ہنگامیں سلانی عبارتوں بلوچی خط ۽ (تعلیق) نیشہ کتہ کہ وانگ ۽ چٹ بلوچی وڑا وانگ بنت۔ اے سل اصل ۽ خط سنی ۽ نیشہ کتہ ۽ آقدیم ۽ بازیں لوزان کہ خط سنی ۽ ہنگام بوکتنت۔ بلوچی ۽ ہم مخرج قرار دینت چوش کہ:-

(۱) رودخانہ ۽ فرس قدیم ۽ نور گوشت کہ مروچی نیں بلوچی ۽ ہم نور شوگ بیت۔

(۲) فرس قدیم ءے پسن ءے پت گوشت انت کنون ہم بازیں مردم پت گوشت۔

(۳) ہنچو قوم گرت مروچی نوکیں فارسی ءے آیان تخم و کرد گوشت۔

کہنیں فارسی ءے آیان قوم گرت گوشت انت۔

ایشی ءے ابید اکس ما کہنیں فارسی ءے بازیں لغات ءے بچاریں گڑا بازیں چوشیں لوز

گندگ بنت کنون فارسی ءے آیانی مخرج چٹ بدل نوتہ بلے بلوچی ءے ہا و ڈے تنیکہ موجودات۔

یا آیانی مخرج کم و باز بدل بوتہ، بلے مطلب ءے ہانت۔

(۱)۔ زور گر (قدیم) زور گر (بلوچی) زور آور (فارسی)

(۲)۔ کال (فرس قدیم) کہن (بلوچی) کاری (فارسی)

(۳)۔ بک (فرس قدیم) چک (بلوچی) پسر (فارسی)

(۴)۔ امیت (پہلوی) انیت (بلوچی) امید (فارسی)

(۵)۔ نُن (پہلوی) نُن (بلوچی) ریشہ (فارسی)

(۶)۔ زان (پہلوی) زان (بلوچی) دانستن (فارسی)

بلے جہتا ہے ہم مخزجیں لوزانی مئے مسلہ ءے بوحت کت نہ کت۔ پرچیکہ بے چہ فرس

قدیم ءے پہلوی ءے بازیں ہم مخزجیں لوز ہم بلوچی ءے گندگ بیت ءے اے لوزانی ہمزانی جہتا تن

ہے سے زبانان رنگ چیت۔ بلکہ درائیں آریائی زبان گوں یک و گراء چیزے نہ چیزے

شباہت دارت۔ ہنچو ایرانی شاخ ءے زبان گوں یک و گراء بازنزیک داری کت۔ ماپاے گپت

ءے دلیل ءے چیرے لہتیں زبانانی لہتیں ہمزانی لوزان ءے درج کنیں۔

فارسی بلوچی لری بختیاری مازندرانی لاری کلانی جنوب گزی اصفہانی

(۱) برادر برات گو برا برادر کا کا برادر

(۲) مادر مات دا مار مادر دایمو اما

(۳) رودخانه/رود روخونه ہراز بنخ دیو روخونه

(۴) سخن پہنک پہنواں پتین اُس پنتہ/پنخیم/پنہ

(۵) ظرف/ارزان درف ظرف ظرف اورف ظرف

(۶) دروازہ/درگہ دروازہ دروازہ دروازہ دروازہ دروازہ

(۷) اطاق اُتاک ہونہ ٹنہ ٹجرہ تیو درون

ہنچ اے زبانی جملہ یانی ساختانی تو کا ہم شباہت گندگ موت۔ صفت، موصوف
مضاف، مضاف علیہ، فعل و فاعل استعمال تقریباً زبانی تو کا یک رنگ بیت۔ ماچیر
لہتیں مثال پیش داریں:-

(۱) من نہار خوروم (فارسی) من نان وارے (بلوچی)

مذہب حرودہ (لاری)

(۲) ایشب زود میخوایم (فارسی) ششی زوت و پین (بلوچی) اششی زورخسہ (نظری)

(۳) پریروز من دردووم (فارسی) پریری من ڈیہہ بوکن (بلوچی) بریرادہ اُستم (لاری)

چہاے مثالوں دراکت کہ بلوچی واے دکہ ایرانی شاخ زبانی تو کا بازین گپ یکجا انت۔

چو دراکت کہ اے ذرائیں زبان یک دور زبانی اصل چہوٹی اصل چہاے جتا بوکنت۔ بلے گجام

زمان موت؟ چون اے زبان چہوٹی اصل چہاے جتا بوکنت؟

آریائی قوم مردم انداز دو ہزار سال ساری چہوٹی اصلیں وطن چہاے ایران آحتت

۔ اے مردم سے حزنین پاژوان بہرانتت کہ تاریخ آنی تو کا ماد، مارس و پارٹ نام عیات

بوکنت۔ ایشان ادو کہنیں مردمان دکہ نیمگ و گلہیت انت ووت ملک و تو کا سیاسی اقتدار

حاصل کرت۔ چہ مادی آل رند دومی خاندان پارس ء یک دور ذرا جیس سلطنت یے بچکے
 کت۔ ایشانی سلطنت ء سم یک نیمگ ء سندھ ء رودات ء دومی نیمگ ء نیل ء رود۔ اے
 خانوادگ ء یک کتسریں پاڑو ہتھا منشی ات۔ ء ہے ہتھا منشیاتی زمانگ ء ایران دنیاء اولیس
 مزنیں بادشاہت ء حیثیت ء رست۔ اے وہدان ایران ء نام اے آریائی قوم ء نسبت ء آریا
 نات کہ مدان مدان بدل بوان بوت۔ آ ایران ء آریہ چہ میانجی این ایران ء راست ء چپ و
 بُرزو جہل ء نیمگ ء ہوار بوت انت۔ ہے دور ء آریائی قوم مروچی نیں مے بلوچستان ء
 آحت و ہمد آباد بوت۔ نو نیں بلوچستان ء ساری ء ہندوستان ء کہنیں مردم کہ قیاس کنگ
 بیت کہ دراوڑ اتنت۔ آباد اتنت۔ بلے اے آریائی آن یا آیان گلینت ء یا آیان وتی غلام جوڑ
 کت ء آیبانی ملک و جائیداد ء سراقضہ کتت۔ ہے دور ء آریائی قوم ء زبان اے گل زمین ء
 داخل بوت ء ہمد امت۔ آوخت ء تیوگیں ایران ء یک زبانے نوہگ بوت ء بلوچستان ہم
 ایران ء تو کا حساب بوت۔ اے بیان ء شہادت چہ ہتھا منشی خاندان ء ہتھکلیں سلان ریت کہ
 درائینیانی تو کا ہے زبان ہتھتہ بوت۔ اے زبان ء زبان زانتاں ”فرس قدیم“ ء نام داتگ
 انت۔ ء خیال کنگ بیت۔ کہ بلوچستان ء ہم ہے زبان نوہگ بوت۔ مارا تنگہ ہتھکلیں شوتے
 نہ رستہ بلے مروچی ء بلوچی زبان ء دور ء ہتھکلیں سلانی زبان گون یک دگر ء باز نریک
 انت۔

یونان ء اسکندر ء ۳۳۲ ق۔ م چہ ہتھا منشیان ایران ء بادشاہت ء پکت ء ایران ء
 ساری ایں مرکزیت نابود بوت ء ایران جتا جتا نیں نگر اں بہر بوت۔ ہر نگر پہ وت یک
 جتا نیں آزاد یونے بوت دوارگ یک وارا ایرانی بادشاہت بحال بوت مے آ کہنیں مرکزیت
 دوارگ آحت نہ کت۔ پر چیکہ ہر صوبہ وتی جا گھاوت یک آزاد ملکہ ات۔ بلے دفاعی

معاملاتان ہر صوبہ مرکز و چیرغات۔

چوچہ پتھانیشاں رند "فرس قدیم" و ہمہ گیر حیثیت ہم برکت موت و ہر علاقہ و فکر و زبان گون و تی سیاسی، راجی و جغرافیائی حالات نشوونما و مزلاں ٹو ازیگ و پکت۔ ہے دور و چہ فرس قدیم و لاپ و د کہ لوز در آہنت کہ فرس قدیم و جکت و شوگ بنت۔ اے لوز گون یک و گر و ہم سیادی دارنت و ایشانی سیالی گہار و حیثیت و داریت و گون و تی ماس و ہم تزیک انت۔ ہے دور و لوزاں ایرانی زبان زانتیں مردم ایران و لہجہ گوشت۔ ہے دور و میانجی ایں ایران و پہلوی گندگ بیت و ایران و چپ و چا گرد و کردی، منطزی، گیلی، بختیاری، گزی، سغزی، کردی، پشتو، بلوچی و غیرہ و ظہور کتہ۔ اے درائیں زبان یک دور و پیداوار انت۔ ہے سبب و زبان زانت ایشان گہار و درج و دینت۔ و ہم سبب انت کہ ایشانی تو کا بازیر مشترک خصوصیت گندگ بنت۔

گویا کہ بلوچی زبان میانجین و یک جتائیں زبان و حیثیت و پکتہ۔ پر چیکہ فتح اسلام و دورات و چہ فتح اسلام و رند تیو گیس زبانانی تو کا یک مزنیں تخرے گندگ بیت۔ بلے پہلوی و چہ ذرہ پناں کیش اثرے زرت و چٹ شکل و صورت و بدل بوت، نوکیں فارسی و دی موت و پہلوی و ت نیست و نابود و ت۔

بلوچی و سراسر اہم عربی و تن یک حدے و اثر کتہ۔ بلے اثر و آئی اصلیت و بدل نہ کتہ۔ مروچی بلوچی و تی گہنیں شکل و صورت و داشتہ۔ ایسی لہتیں سبب انت کہ زبانانی تو کا یک مزنیں اہمیے دارنت زبان چہ و تی چپ و چا گرد و باز اثر و ریت۔ اے انسان و محیط و چہ سیاسی، تاریخی، راجی، جغرافیائی و مذہبی محرکات متاثر بیت۔ ما گندیں کہ بندری جا گہانی مردم چہ ماہی و قسمان بے حساب نام گوشت بلے آدمی کہ چہ دریا و دور انت و ماہی و ڈر

وڑیں رازاں نہ دستگ انت۔ آپہ ماہی ء جہنا یک لوزے زانت ء ہے لوزء گوشت ، ہنچو
 سردیں علاقہ آنی مردمانی زبان ء وتی چندء اصطلاح چہ برف ٹر ونگل ، سردیں گواتاں اثر
 زریگ انت۔ مروچی ماگندیں بادشاہانی دوزء زبان ء مروچی نیں اولی زبان ء یک مزنیں
 فرقے آتہ۔ پرچیکہ آوقت ء آداب و تہذیب جتا انت۔ ء نو نیں آداب ء ضروریات جتا
 انت۔

ہے سبب انت کہ یک ماس ء چک کہ جتا جتا نیں علاقہ تہاں بوتکت۔ آیانی زبان ہم
 چہ یک دگر ء بدل بوتہ ، مروچی یعنی این آریائی زبان ، ہندوستانی ، ایرانی ء یورپی پاڑو آن بہر
 بوتہ ء چہ اے پاڑو ء وت دگہ کسان کسانیں شاخ رسکت۔ ء دو وارگ ہر شاخ وتی جتا جتا نیں
 لہجہ ء داریت۔ بلے بلوچی چہ سیاسی انقلابات ء تاریخی چست ء ایران زیات اثر زرتہ پرچیکہ
 آیانی ملک ء جغرافیائی طور ء اے وڑیں کاران مدت نہ داتہ ہے سبب انت کہ مروچی دگہ
 گہاریں زبانانی مقابلہ ء زیات وتی اصل شکل ء صورت ء انت۔

(اؤلس کوئٹہ۔ دسمبر ۱۹۶۳ء)

بلوچی زبان او آئی نبشتنا تک ء وڑ

محمد حسین عتقا

ماہتاک بلوچی اوس اگست ء سالہا کے کشکا نینت من ء ہم ٹوہگ بوتہ کہ بہر
 گہراں من تہ ہشتہ بکناں ، بلے تکلیف وانگ انت ءے ۔ ریڈ یوشین کہ چہ سی سال ء شپ و
 روج گوں بلوچی زبان ء سر پیٹال انت ، پدے ء ایش انت کہ پدی پتنگ ء اچ من سوتے
 کپتس ، دیتاں کہ وانگ ءے روڈنگا کنت ۔ اگر چہ کار مستر گوں مزنیں واہگ ء جہد کنگا کنت ۔ منی
 کتاب کہ من سعدی ، گلستان ماں بلوچی زبان ء مٹینگ وں نویسی بوہنگا کنت ءے بلے ہر یک
 ء ووسے گلٹی وں نیس ء کنگ ، میر عبداللہ جان جمالہ نی اولمک محمد پناہ چرے تک کپتس ۔
 غوث بخش صابرا و لہجہ عبدالقیوم ء نونت اونسی سرا اعتبار گرت اودست خط گت ، سیل کن کہ ما
 اردو ، فارسی ء وگہ زبانان ردی تکوں او اگر کنوں تہ وتی چند ء ماتی زبان ء کنوں ، سبب ءے سہرا
 کنت کہ ہشتہ راہند ءے کیشینگ نہ بوتگ ، سری کتاب یے نیسگ او ماں سکول ء وانینگ نہ
 بوتگ ۔ ہر کس ء چم دوست ماں اردو اور فارسی ء ہیل انت ۔ ہمائی نبشتنا ک ء وڑ ء مدت گرت
 ۔ اونیسنت ، سری کتاب چش تہ بازیے ء نیسگ بلے ماں سکول ء وانینگ نیسگ ، پمانکہ ہر
 کس پہ وتی دیم وت کہ پدے ء ایش کہ وانگ ءے مزنیں سردوے بوتگ ، زبان ءے ہم
 کیشینگ نہ بوتہ پہمشکی نبشتنا تک ء وڑ ءے یکت انت نہ زبان ءے یکت انت بلوچی ء معنی
 تیوگیس بلوچ قوم ء زبان انت ، تکے ء نہ کنت ۔ کہ رختانی پہ وت ءے پہچکیت امری کہ پہ وت
 او بروہی و ترا جتا کیشیت بہ اوشیت ۔ ہما زبان کہ بلوچ قوم ء راہ زبان ء نام ء بہر و بانگ
 پکت تہ ہما زبانے نہ کنت پہک گدارے ، وٹگیں براہندگ شری ء زانت کنت کہ درسیں
 بلوچ قوم کہ ماں پاکستان ماں افغانستان ماں ایران ماں ردی تر کہستان او ماں

بستان انت، یک زبان پتریت کہ قوت مند بیت اویسالیس قومانی چم غنظرہ کیت، زبان، بولک بولگی، عرب قوم، راشنگ شانگ کرتہ اونزورکتہ۔ زبان یک بہ بیت کہ تہی پرک دیہہ بہ بیت، یک لوگ، باتی گندگ، بیزارت، اے مزنیں ذمہ داری یے، سے و بکنانی سرا کہ وتی آیوکیں زمانہ بہ سنبالوں، یسالاں چہ دک مورں زلل مکندوں، پکون، "اوکاف" و جیزہ او پکوماں سیالیس قومانی دیما چو قوم، راست بولگ، مروچی من کوہگ، چہ ترہ گنگ او دختتہ کدار غمن، امی گنگ کہ رنگ بیت۔ بلے اے پہ آیوکیں زمانہ آراگونڈیں کتے ترینت او چم بردارکت من گوشین کہ مزن بریں بلوچ قوم گونائی چے کت او پے دت۔ بادشاهی میں دوزگوست استمانی میں دوزر پیداکت۔

بلوچی زبان:

باید کہ سرسرا، اے چارگ بہ بیت کہ بلوچی وت پے زبانی، پرچیکہ بازیں نازانے نیسیت کہ بلوچی کہنگلیں فارسی، پمانکہ حد، ہیر، ہون، حاک، خدا، خبر، خون، خاک نیسیت، اے ہم جوان کہ داب اووش، خواب و خوش نہ نیسیت، بازیے سبب، اے صاحب نیسیت کہ عربی ایضاح گوشت۔

حالانکہ بلوچی چہ، فارسی، کہن ترانت۔ فارسی چہ بلوچی، در کہتہ، بتخاشی و بدعسی چیدگ کہ کہنیں نشانیاں دپتر، کہ (کلمہ، اثار قدیمہ) ملکت، کل کیت کہ ہے زبان اونیشنا تک، وڑے ایرانی نہت کلدہ، ایلیم اوئیر میگ انت۔ ایسی لگت چہ چپ، راست، روت۔ انچہ کہ انگریزی نیسگ بیت سریاب، و دب، در تکلیں ہرپ، فارسی نہ انگریزی وڑ میگ انت او بازیں ہرپ چوروی ہرپاں چہ انگریزی، جتاکت انگریزی، یوشکون دیم گنگ بہ بیت چش کہ انگریزی نیسگ بہ بیت۔ جش تک، اے وڑ نہ چہ اشکل، چہ فارسی، جتاکت، بلکن، حمرش

ہم جتاکت، ہم بچر پیش، ہم اونیں ہم پہ نجوم و رمل و ہمبرء کار گرگ بیت، چش کہ ابجد، ہوز،
 حلی، کلن، بعض، قرشت، شخذ، ضلفغ، شو شگ بیت، چرے جوش بیت ابجد بزاں اے بی سی
 ڈی ABCD اے، بی، سی، ڈی (A.B.C.D) ہوز و حلی بزاں ای ایف جی ایچ آئی
 (E . F . G . H) کلن او قرشت بزاں کے ایل ایم این کیو آر ایس ٹی
 (K.L.M.N.Q.R.S.T) اے شخذ او ضلفغ ہرپ انگریزی ء نیستت، انگریزی
 ہرپ ۴۲ نکت اور فارسی ء ۳۴ نکت عربی ء ۳۰ نکت۔ اردو ۲۷ نکت، سندھی ء اردو پٹی ء پنج او
 پشتو ء چار دیگر ہرپ مان کنگ۔ بلوچی ء کاراگر چہ اچ انگریزی پٹی ء در کپیت مگر بلوچ
 مسلمان انت قرآن شریف وانت نام مسلمان ایر کنت۔ پمانکہ آراچو اردو ء تیو گیس اردو پٹی
 زیرگ کپیت۔ کہنیں زبان او ستانگ بیت۔ سنسکرت چرائی پد انت۔ سامی و آشوری بزاں
 (لاشاری) چہ او ستا ء ہم کہن تر انت۔ سامی زبان ء پٹی ۴۲ نکت او اچ راست ء دیم چہ چپ ء
 نیسگ بیت ایران ء کہنیں تاریخ گوشت کہ او ستا ء نیسگ رخشانی ء میت و دومی بادشاہ بلاش ء
 (بالاچ) دو نیم صد سال چہ حضرت عیسیٰ ء پیش چہ سامی ء (آشوری، لاشاری) کپتگ چریشی
 پدربوت کہ بنشاک ء و ڈر سر ء کلد ایلم سیر ء ہرپ انگریزی ء شکل ء نیستت او اچ راست ء
 چپ ء نیسگ ڈرنگ، بزاں اے بنشاک ء و ڈر بلوچاں کشنگ او چائی فارسی او عربی او اید
 گر زبانوں زرنگ، اے گپ ء راستی چریشی ہم معلوم بیت کہ اے دگر ذرا ہیں زبانوں چشک
 فارسی، اردو، سندھی، پشتو ء و قی شاعری ء وزن چہ عربی ء زرنگ، فاعلاتن، فاعلاتن، مفعول
 فاعلاتن، مفاعلن، مفاعلین، فاعلن فعلون او وگروزن، ہے پیم ء نامش ہم عربی زرنگت۔
 مصرعہ، شعر، مثلث، گزل قصیدہ او دگر بے بلوچی ء و قی چند ء وزن انت، لا ڈے لڈے۔
 لڈے لا ڈے، لیا ڈے لڈے، لڈے لیا ڈے او دگر ہے پیم ء نامش و قی چند نیگ انت،

کزی، پپ، لولی، سپت مودگ لیکو، سوت، زہیر دک، نازیک اوڈر گتھا منشی بادشاہ ولد اء کوہ
 ہستون اء سرا چیدگ چکت کتہ۔ سرائے چار صد ہست لیک (سطر) کھنگ۔ ہریک اء چل و شیخ
 لوز اتن۔ دودو، سہ سہ، چار چار، شیخ شیخ، ہرپی لوز، رانس نامی انگریزے ۱۸۴۶ء اء ہمیشہ
 اوٹنگ او معنی سنگ پہل بلوچی زبان انت۔ مروچی اء چہ دو شہم ہزار سال پیش ہے پشتا تک اء
 ہستگ ”شیخ“ نہ کہ بن نہ کہ ابن نہ کہ ولد نہ کہ پسر۔

بازیں لوزے بلوچی او انگریزی اء تو ارا انت۔

انگریزی	بلوچی	انگریزی	بلوچی
جیر	جر	ٹاک	ٹوک
بیلی	بیلی	ہیک	ہیک
لوڈ	لڈ	نوز	پونز
جپ	جپ	سلی	سلین
کرنب	زنب	ہول	ہوڈ
اکھ	گنوک	ناڈ	تین
گھی	گل	مچ	مچ
روٹ	روت	کیک	کاک
لوپ	لوپ	امبریس	انبار

چاری	چاری	بلیز	برانز
بور	بُور	کراؤڈ	کرد
پیڈ	پاد	پاس	پاس
ٹیری	تہار	ڈرائی	ڈری
سای	ساہ	بچ	پرچ
پسی	پشی	رونیت	روست
ٹیوٹو	ٹاٹ	ہاؤگ	ہولگ
سور	سور	بپ	لٹ
نال	نال	گڈی	گڈی
		سناؤٹ	سنٹ

انگریزیء مصدرگوں انگ ء ing بیت او بلوچی ء گوں گ ء بیت رنگ
Running رُمبگ۔

بلوچی، اوستا، سنسکرت، فارسی پشتوگوں یکدگر ء زیات ہواربت۔
اردو سندھی ہم باز ہواریں لوزدارنت بلے گیش نہ۔

پشتو	فارسی	سنسکرت	اوستا	بلوچی
شپا	شب	شپ	شپ	شپ
اوپہ	آب	آپ	آپہ	آپ
میشر	میش	میش	میشی	میش

ہفت	ہفت	سپتہ	پتہ	ہپت
شاہ	شاخ	شا کہ	شا کہ	شاہ
ہت	پدر	پتر	پتر	ہت
استال	ستارہ	ستارہ	ستولیہ	استال
اسپیت	سفید	سپیت	سپتہ	اسپیت
خنج	خنج	پانزج	ہنچہ	خنج
انگر	انگار	انگار	انگار	انگر
مات	مادر	ماتر	متر	مات
گندیم	گندم	گودم	گندم	گندیم

بزایاں اے دنگ ء ماتی زبان بلوچی انت اواید کہ چرائی در کچنکت، بلوچی حکومت
چرے در ستین قومانی حکومتاں پیش انت۔

اے بارو ء منی نوکیس بلوچی تاریخ چارگ بہ بیت کہ دیم ء ماہ ء در کیت اگر ہدا ء منظور بوت۔
بلوچی زبان ء چہ حال حقیقت ء رند نیس من کایاں کہ بلوچی زبان ء دیم ء چے
تکلیف انت کہ دیر کنگ بہ بنت۔

اول زبان ء جند:

انچنکہ زبان چہ نیای پند و قاصد ء بدل یو آن ء روت بلوچی ہم بوتنگ فارسی ء دو ہند
انت تہرانی او کالمی، پشتو، قندھاری و پشاور ی، سندھی، حیدرآبادی و شکار پوری، عربی، عراق و
مصری، انگریزی، انگلینڈ و سکاٹ لینڈ، بلوچی رخشانی او امریکی، کہ بولان تک ایشانی دنگ
نت برزی تک ء رخشانی او جہلی تک ء امریکی،

(۱) بُرزی تک ۽ بلوچي ۽ خ، غ، ف ۽ توار پھڪ نيسٽ اوڄھلي تک ۽ بلوچي ۽ ھي توار
ھم ھستت اوڪ، گ، پ، ۽ توار ھم۔

(۱) ھرڪار بوتن ۽ (مصدر) پڌي ھرپ ۽ بُرزی بلوچي گ گوڻيٽ اوڄھلي بلوچي غ

جنگ گنگ وڱ وڱگ

جنگ گنگ وڱ وڱگ

(ب) ھرڪار کنوڪ ۽ (اسم فاعل) پڌي ھرپ ۽ بُرزی بلوچي گوڻيٽ (ڪ) اوڄھلي بلوچي غ

جنوڪ کنوڪ وروڪ ديوڪ

جنوڻ کنوڻ وروڻ ديوڻ اوڱر

(ج) پھگپ جنوڪ ۽ پرڪ چوڻ انت۔

برزی بلوچي۔۔۔۔۔ من روڻ، ماروڻ

جھلي بلوچي۔۔۔۔۔ من رواڻ، ماروڻ

(۲) بازيں لوزے ڪه برزی اوڄھلي بلوچي ۽ توار پرڪ ڪنت۔

(۱) پ اوف ۽ توار

برزی بلوچي گوڻيٽ

آپ، ٽپ، ڪپ، شپ، لاپ، گواپ

جھلي بلوچي آف، تف، ڪف، شف، لاف، گوف

(ب) ج، ڇ، ڙ، ش ۽ توار

ولج، بونج، هنج، اڇ، روڇ، چيرا

جھلي بلوچي واڙهه، بوڙهه، مزه، اش، روش، شيرا

(ج) وی، ۱۰۰، کہ عتوار

بوت، زوت، سور، اخت، درخت، تخت

جہلی بلوچ بیت، زیت، سیر، انک، درتک، تنک

(۳) ایٹانی حل عربی اوسندھی زبانوں سدائی ء یک ڈنگے ء زبان ڈرنگ مکہ ء

او حیدر آباد ء او گر زبانان ء ہشتنگ، مکہ او حیدر آباد سرکار انت ہمیشگی آیانی پسند قبول کنگ کپت،
پشتو ء کہ سرکار نصیب نیستت پہ پرک ء دیر کنگ ء چار نوکیں ہرپ کشت، اے ء چیرا اوسر
برائے جنگ کہ پشاور ی کاف او قندھاری ژے واسطے۔ موز کہ منگ ہم او مڑ ہم وانگ بیت۔

ہے پیم ء سین ء چیر و مڑ ء کتے جنگ کہ ما بنام کہ ما خام او ما شام ہر دوک وانگ بیت ح ء سر
برائے نکت جنگ خ کہ خوک ء سوک او چوک وانگ بیت ح ء سر اہمز جنگ ح کہ ہمار ء راز ما
چما ہر دوک بو انت۔ بلے اے حلے، نیست، من بازیں جوان و نکمین پشتون و رنگ کہ ہے
لوزان ء گلت نیستگ اش، پرچکہ پشاور ی ء چے خبر کہ ہے لوزان ء گلت نیستگ اش۔ پرچکہ

پشاور ی ء چے خبر کہ اے لوز ء قندھاری چون گوشت او ہے پیم ء قندھاری ء چے سا کہ
پشاور ی اے لوز ء چے گوشت۔ اے مزمن منگلے کہ مروچی پشتو ء انت، بلوچی ء راد تارا
ہے مصیبت ء تھا دور دیگ نہ لویت فرض کن کہ ما ”جنگ او خج ء یہ نوکیں ہر پے زیدوں گ،

تہ برزی بلوچی ء چے خبر کہ بگت ء گم ء گور ء جہلی بلوچی ہم ہے پیم گوشت او جہلی بلوچی ء چے سا
کہ باکہ، گار، زہگ، ء برزی بلوچی ہم ہے ڈول گوشت انچش کاف ء نوک، پاک، مک، او
نے ء توپ، پاد، کپوت (دیم ء راج، لچ، سوج) چے لچ، چار خچر او بازیں دگر لوز کہ برزی او

جہلی بلوچی یک پیم نے گوشت ہے پیم ء پر ما سور، سیر او اخت، انک او کناں، کنین کنوں،
کنن، کنین تکلیف پیدا کت۔ ہے تکلیف ء تھا انگریزی ہم ہست انگریزی ء نامی نہیں

ز اسکا ربرتا ڈشاہ و تى ذرستى پد ر ميراٹ پي هپي کار و دات کي انگریزی و بجهان و شرنگ به
 بيت بلے اے کت نہ بيت، پر چيکي انگریزی کي و زانی ا شمار و کتاب داريت۔ ايش ذره پکوپد
 اچاپ کنگ بنت بلوچی و کيے باز کتاب نيست دومی بازيں کتاب، اے لانک هم نيستت کي
 پدوپد گريگ اوچاپ کنگ به بنت برزاد انگليس لوزاں ابید دگر لوز هم جيزه و هستت چسک شہ،
 شواوکت، اومات، ماس اوچکر، چسکيس و انچس دگر بازيں لوزانت۔

مروچی ميس زمانه و نوکيس، مزنين او انقلابي ميس ملک چين انت۔ اودا هم قطبي او
 دريائی چيني زبان پرک دارنت، بازيں سرچکي و پدیک زبانه زرتنت آکي هر چيز کت کت۔
 ايشم بم ماهينيت ماه و روگاست آهم هپي پد ايتها کپگ نہ لوئيت کي ايش غير فطري ذمگي بيت۔
 نوکين او در آمدین زبان مردم پيل کنگ کت و تى جند و ملک و زبان چون هيل کنگ نہ بيت،
 چارگی تيوگيس قوم بلوچ و فاندہ کي ما قبائلي و ژيس جتايياں او تعصباں نيست، گندگی ايش انت کي
 کجام زبان صوتي لهاز و ش او ارزاں انت۔ اوسيالان بامت کت او ش آتک کت،
 گوشت کي يورپ و بازيں زبانه هست هر قوم او ملک و تى زبان و کت او پي بدرين قوم و
 ملک و فرانسيسي زبان ايش یک صلاح بوته زرتہ کي و ش او ارزاں انت۔

یک پورپی زانکارے ايدا انگل ات کي بلوچی زبان و تحقيق و پکنت آذرا هیں
 بلوچی علاقہاں شکلت ڈيره غازيخان بز ان مری مگٹی سيوی کچھی بز ان رندوپٹ مکران، چاغی
 بز ان مکرانی رخشانی انچس، ديم تراماں سيستان خراسان بز ان افغانی ايراني بلوچی دماغاں،
 اے دريس جا گهاں تروتاب و پد آئی چه هرات و مشهد و کاگدے عيشه گرت پي مير گل خان
 نصير و ديم دات کي من دُريس جا گهاں چرتگاں بلوچی زبان رخشانی و ش او ارزاں انت، مے
 بلوچ قوم و صوبه هم سيستان و خراسان انت هيشکي مني شوک او صلاح هميش انت کي پي بلوچی و

رخشانی زبان زیرگ بہ بیت او آگر ذر سین زبان یلہ و نیک بہ بہت ماں نیسگ ءو انگ ء۔

نبشٹا تک ءو وڑ:

پدا گوشہ تنگلاں کہ ہے نبشٹا تک ءو وڑ مروچی عربی فارسی، اردو، سندھی، پشتو ءو زرتہ
ایشی ٹاہینوک او آروک بلوچی بونگ، پمانکہ وتی شے ءوت چوں مداروں لازم کہ مداروں ءو
پدا مروچی ما مسلمانوں، مارقرآن شریف وانگی، مے چپ و چاگر ءو نیسگ بونگانت او اے و ہد
ء ماں لکھانی حساب ءو بلوچ و ننگیں نبشٹا تک ءو وڑ ہمیش انت کہ مروچی نیسگ بونگانت او اے
و ہد ء ماں لکھانی حساب ءو بلوچی و ننگیں نبشٹا تک ءو ہے وڑ و متنگ او زانتت، دگر نبشٹا تک ءو وڑ
گر زیرگ بہ بیت، تہ اے ڈرہ کور و جاہل مانت، ہمیشگی باید کہ ہے نبشٹا تک ءو وڑ زیرگ
نیسگ او شر و آرزان کنگ بہ بیت، مروچی ایں روچانی گزراں پیلانگ بہ بیبت تادست لک
ء ممانیت، ماں ٹامپ رائٹ او پریس ءو بیت، نوکیں نسخ (ٹامپ) ٹانینگ پر ماگران انت نظام
حیدرآباد ءو کروڑانی روپی خرچ کرتہ چما کہ پاکستان ٹہتہ اے حکومت ءو ہم کروڑانی روپی خرچ
کرتہ، نیں شتہ را ہے یہ ٹامپ ءو در کپتہ، پمانکہ گہتر ہڈ ما ہمیش بیت کہ ما ہے ٹامپ ءو وتی دیم ء
بداراں او ہرپ ولوز پٹا نہیں۔

۱۔ زیر، زیر، پیش یہ ٹامپ ءو گران انت، پمانکہ کوشش تیوگیں زبان کنگانت کہ اے یلہ و نیک
بہ بہت او پریشاں دگر ہرپ کشگ بہ بیت، سنسکرت او ہندی ءو پریشاں ہرپ کشگ، انگریزی
ء ہم ڈرنگ او زیر، زیر، پیش جنگ، سندھی ءو ہے ٹامپ ہست، ءو ءو چسکے چک ءو چک ء
چک ءو گر ءو گر ءو اے سکت نت شاک بیت اسک بیت، آور نامت آور نامت، آور نامت شتا
ور نامت۔

اردو ہم ہے ٹامپ ءو استعمال کنت چسکے کھاؤ، کھائے، کھائے، کھائے،

۲۔ الف، واؤ، یے دود و توار دینت، چشکھ اوارء الف، کو بلوؤ واؤ، دیرین ءیاتے، عربی ءپے گوئذ توار الف ءرا (اُسل) او ذراج توار ءمد آں کشکگ او نیامی الف انجش، شنگ (تال) نوکین فارسی ءمد ءنشان کشکگ او آن ءرا اون کنت نیسیت، پے باقیان فچ نہ کُرتگ منی جن ء مد کشکگ گلت انت ہے پیم ء عربی کہ الف ہمزه استعمال کشت ہم درانت چڑا ہمزه کوت انت، چشکھ اوار ء وار نیسگ بہ بیت، تہ الف پچتے کنت، ٹرس، ودا، سیدا آدو ء کی روگی نت دوشی میں شپ ء عربی ءپے پائے ء تورانی تنا کنگ ء گوئذیں الف زرتگ زیدا ویزید بلے پشتو ء پریشی چکال کار کپتہ پے کسانین یائے ء نک کش پے کش جتہ اومزنین یائے پے تک سرو چیر کرتہ، چشکھ دیریں پے بلوچی ہے شتر انت واؤ ہمہ گوں پیش تیک انت کو بلوؤ بلوچی ء یک لوزے کہ ہرپ نئے ہا، چرے زیر، زیر معنائے بدل بیتیں، گور (قبر) گور (پرورش) گور حسن و براہ گور (کش دین) من اش چوش نیساں، گور، گور، گور ء گور ء۔

۳۔ ہر پانی شکانی بدلیگ، جوان نہ نکت پمانکہ عربی وال ء (بد) رے ء (سر) نغین ء (نفل) ف قاف ء (فقید) میم ء غلام ہے ء (بھار) کنت نیسیت، لوئیت کہ بلوچی ہم ایشرا بزیزیت، اردو ء پے چار شکل بدلینت کہا، کہ، پہر، ماہ تہ لوئیت کہ یک اے شکل ہھ زریگ بہ بیت، من چر ایک دتے پے نمونہ نیساں کہ ہے ہرپ او شککش جوان ذہن ء چند نت۔
مروچی دتار کو تو سنہمہ بنیتہ

مروچی وئی چوٹ زلبان ء رستہ
بھاریں کئے یا تھاریں جھان ء
زناناں کھ توئے ماں تے بندوبست ء

چو کہ سبب ء سپیدگ تو کندانہ یکا چو بیگاہ سہرگ شمالان ء یکا ترا ہر دیں دیتاں تھ صد

رنگیں بستھ ہے دست و باہنک ہے دست و چلو کیے روج و نکلے کیے ماہ و نکلے و در چون گر
 دیت تئی و مٹ کھ روح ماں یکدست و عشت ہے دومی دست و چھ و گندگ چے در گشت تئی
 گل گلابیں چھ و ملک چے وڑ بوت تئی چم شرا میں ہے یات و شیں خیالانی اندر جتائیں و شپ
 ہم گوں و شئی و گو ستھ۔

تو دوشے تھ و شاں تو رنج تو کائے گھ زندگی نیائے تھ مرنگ چو ساتھ و منی زند تو مرگ
 ہم تو کن جست عنقا منی نیست و ہست و عربی و چہ دریں زبانوں کہ لوز رنگ بازینے ہے ہم
 ہشک او بازینے و تی ہیم و کرنگ او ہم ہیم ہیمک۔

کاسر چراغ آبریز پیل پاپوش بلوچ

صح سراج ابریق فیل بو بوج بلوس

چائے گناہ سگار چندن چترنگ

شائے جناح سجار سندل شطرنج

جت کامیاد وہ خان کوتین

زط قمیص دہقان قاتقا

ٹمائز پٹا مارچ

طماطم بطاٹہ مارٹ تانکلیس و کہ بنی آدمی نامے ہم بدلیجک

یک یوحنا یسوع

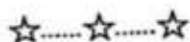
اسحاق یحییٰ عیسیٰ

جوزف جیکب میری

یوسف یعقوب مریم

یک بادشاہ ہے کہ یونانی سائیرس، عبرانی، خورس، ایرانی کوروش، عربی، خسر و گوشت و نمبیت، بلوچی پرچے سٹیشن، ٹیکسٹ، نکٹ، نکٹس، خواجہ خضر، خواجہ ہدر گوشت و مہ نمبیت، البت عربی اور کہ ماں گوں ہا تو اور گوشتوں تہ باید بجا اش ہا پیما پیکنوں پیکیک ماعرب ہر پاں ہشت نہ کنوں حق، ظلم، انصاف، ثواب، لذت، عشق، علم، مطلب، معنی اور دگر اول سری کتاب ۱۹۳۷ء میں خان قلات و راعرض کت او آئی من و بلوچی سری کتاب ہشتہ کنائنت، بلے ماں اسکولاں و ایننگ نہ بوت دومی بر ۱۹۵۶ء کمنز قلات و سری کتاب ہشتہ کنائنت اگر چہ دگر بازیں سری کتاب و منقہ دز نکتہ، پرچیکہ بلوچی زانگ دومی چیزے اور و ایننگ و رپک دومی چیزے من ہست سال استاد منگال ہستہ تجربہ من و منیز مدتے کرت، و ایننگ و چنتے دگ انت، من چرایاں فائدہ زرنگ، اردو فارسی، عربی، سندھی، پشتو، درہ زبانانی سری کتاب، لونائینگ اور مدت کینگ سرکار اگر سستی کنگانت باید کہ ماسری کتاب چہ بلوچی اکیڈمی و نام و سرکار و بد نیوں اور زور چہ بلوچستان و بلوچاں بدینوں کہ ہستہ کتاب و منظور پکنت اور سکولاں جاری پکنت، بلوچی اکیڈمی چہ زانکاراں سری کتاب طلب پکنت اور وچے مقرر پکنت پہ مڑاہ و کہ بچک نہ بلکن و پیریں تجربہ کاریں زانکاراں لونگ بہ ہینت گوں اے پندوارادہ و کہ چہ نوکیں سال و مارچ ۱۹۳۷ء ہستہ فروری و چا پگ بہ بیت اور سین بلوچستان و سکولاں بہر کنگ بہ بیت۔

(اولس کونٹہ۔ دسمبر ۱۹۷۳ء)

شاہگائیں بلوچچی زوان

پروفیسر انور رومان

رجانک: م۔ طاہر۔ ایم۔ اے

زبان و پرنٹنگی و چارگ و وخت و دوگیاں پٹاسگ بنت اولی آ زبان
 آتوگیں خیالانی درشان و صلاحیت و داریت کہ آئی جاگرد و میراث و رستہ؟ دومی باریں آخیا
 لان کہ اے زبان و تھا کارمرز بنت اے پزوروش و روانی و اختصار و پیش دارگ و صلاحیت و
 داریت؟ اولیں سوال گون زبان و مانیت و دومی سوال گون زبان و وسعت و بندوک انت۔
 زبان و نئی منشامردمانی سبب و شام و زندمانی و کار و بار و دیما برگ انت۔ بلے اے ہما و ہد و
 یوت کنت کہ زبان آمدردمانی چاگرد و ہالاں ٹوہگ و صلاحیت و بداری و تکہ یک زبان یے
 وتی چپ و چاگرد و خیالان و کز و گور و قدرتی ندر ہان بہ تفصیل و بیان کنگ و صلاحیت و
 مداریت و وتی راج و پد و مردان لوزانی پوشاک و بردات مکت۔ و وتی مردمانی خیال و
 واہگان بہ داری گوشت مہ کنت آ زبان تاریخ و گوں شت نہ کنت و چہ گاری و آہنی دستاں در
 آت نہ کنت۔ زبان و مزترین اوزار لوزانت۔ آلوڑ کہ آئی وتی دامن و آورتہ اولیں سوال
 گوں ہے لوزانی ذخیرہ و بندوک انت۔ و ہے سبب انت کہ دنیا و زبانان پے وت زندہ دارگ
 و خاترا چہ کہ زبانان لوز پندتہ، زرتہ و دام کہتہ۔ ہر چکاس کہ یک زبانے و عمر گیش بہ بیت و
 آئی اثر و کشک بہ و دیت۔ ہما نکاس آئی لوز گیش بنت۔ انگریزی کہ مروچی دنیا و ہر نیمگ و
 ٹوہگ بیت و زانگ بیت۔ ہر دہمی صدی و بس یک لکھ لوز داشت بلے مروچی ہے زبان و
 لوزانی خورجین چہ بیچ لکھ و گیشتر لوز داریت۔ ایشی سبب انگریز قوم و اثر و گیشی و انگریزی
 زبان و دنیا و چار گنڈاں تالان بوہگ انت تکہ یک زبانے وتی چند و چاگرد و تغیر مہ کنت تن
 و ہد و آ ارتقا و دومی زیک و رست نہ کنت۔ کہ و تا دنیا و دیگر ٹکران گوں و پتار بکت
 بلوچچی زبانک

چہ اے نکتہ نگاہ بولوچی سچ محتاج نہ ہوتے و نہ است۔ بلکہ وتی راج و زندگانی و دیمارگ و
 لوزانی یک بے میں انبارے داریت۔ چہ وتی جند و ماگ و ابید اے زبان چہ دنیا و دکہ
 مؤدنا کیس زبانوں زورگ و صلاحیت ہم داریت کہ مروچی میں ”میان قومی“ دنیا و مستریں
 لوئے۔ بولوچی وتی گوسکیں زندہ چہ عربی، ترکی و فارسی و وتی کار و لوزاں زرتہ۔ بے اے لوز
 گوں روچانی گوزگ و گوں بولوچی و ہنچو ہوار بوتکننت۔ کہ مروچی درآمد درانہ کنت۔ ہنچو
 مروچی میں روچاں گوں انگریزی و اردو و ہوار بوہگ و سبب و بولوچ چہ اے زبانوں بازیں
 ہنری و سائنسی اصطلاحی لوزاں زوران انت۔ و اے بولوچی و دیمارگ و مزترین نشانی انت
 ۔ ماگندان کہ بولوچ مروچی ہم ہر عیے خیالاتی بیان کنگ و آیان یک درائیں تصور یے پیش
 دارگ و صلاحیت و داریت و ہر عیے گالاں پہ وتی وانوک و زبر واضح کنت۔ ماہ وتی اے
 بیان و چہ بولوچی زبان و یہ شالہتیں مثال دیاں تنکے مئے اے و لیل زبرد راہ بیت۔ بولوچ راج
 یک نیم شوانگی و نیم زمینداری راہے ہمیشگی اے زبان وتی گوراہا لوزاں داریت کہ گوں
 بولوچانی شپ و روچ و بندوک انت مثلاً:

- (۱) گولو۔ گوک۔ کاریگر۔ گورم
- (۲) جزک، اشتر، ڈاچئی، بگت
- (۳) پس، میش، بڑ، پاچن، رنگ
- (۴) پڑم، مود، سل، چرم، گدان، مشک
- (۵) چات، ڈگار، ملک، گوز، کور، بند، رودبار، شکاپ، لنگار، کشار، ورو، جوہان، نیل
 کلنگ، کوڑال، کین، (داس)

(۶) درچک، بون، مچ، کوٹو، پل کنگ، بو، بوئی (عطر) مسک زبان و شیر کنی ایوک و بے
 لوزانی جہل و بزد و قافیہ آئی ہم وزنی و عبارت و روانی و سرانہ انت۔ بلکہ استعارہ، تمثیل،

تشبیہ و صفت کہ لوزان گون یک دگر نسبت دینت و لوز و حیثیت و دراکت ہم باز اہبت
دارنت۔ بلوچی و کیسگ چہ اے ہمیں لوزاں پُرانت۔ بلوچی صحتانی وشی و موسیقیت و دگر
زبانے باز کم داریت۔

دزین، گلین، گلین جان، ماہکانیس شپ
دلبریں۔ دُرگالیں، سوزناکیں توار، ہمناکیں تارمہ

اے لوز چہوت یک موسیقے دارنت دوارگ ایشان بہ شعرانی تو کا کارمرز کنگ و دگر
جلو ہے داریت و اوانوک و ذہن چہ ایشان بے مٹیں لذتے گندیت مکرانی زلانی شعرانی اے
تجو کین موجان پچارات کہ وتی تو کا ساز و توار و گال و شرکئی ہر دو آن دارنت۔

ہور بیت، بہار بیت، پیلوژ نہایت۔

ہر قوم و ہرزبان و شاعران وتی دل دوستانی زیبائی و حسن و بہ وتی شعرانی تو کا درر
یتکنت تنکہ پہوت یک تصویرے نائینت و ہر وہد کہ وشی لوٹ آئی تو کا وتی مہلنج و پچارنت۔
ہرزبان و اے ہمیں شعرانی وشی جتاننت بلے بلوچی و وشی پہ ہر دل و انت۔ پچارات کہ بے
مٹیں حانی و دل چو کیں شہہ مرید و وتی دلبر و جمال و لوزانی آدیک و چون نازینت۔

حانی چہ ماہ و شرثرانت

ماہ و غبارے من دپانت

عاشق مدام وتی دلبرانی پٹ و پول و بوکننت۔ ہر وہد آیانی چم بہ وتی دلوش و درگیجک
و مشغول و تہ۔ ہر یکے و وتی دلبر و ٹپک و دگر اندازے و بیان گتہ۔ بلے و نچکور و دُرگفتاریں
شاعر و زبان و دگر زیبائی یے داریت۔

من عاشق خدا یاں

بردین مصطفے یاں

زور بیان و سپت و نیا و ہر پہنا و داریں زبان دارنت۔ وختیکہ ما بلوچی شاعران
گنداں آیانی گال مئے دلانی تہا کار کنت۔ اے اثر زبان و کمال انت۔ ہر چکاس کہ زبان
وسیع بہ بیت ہما نکاس ٹوٹھگ و اثر ودی کنت۔ شاعر و اے گالاں چنکہ زور پر انت۔ بچار
انت:

من گوں بدان ہنچو کنان

دوداء جوریں دژ منان

بلوچی زبان و روانی و تی مٹ و ت انت۔ اے روانی و شاعرنت و شعر و تو کار ز
دست انت ہاشمی و شعران ہم بچاریت۔

من چو کپوت و نالاں پہ دوست و

بلوچی گوں نرمی و شیر کئی و جور و جلال ہم داریت۔ ہے سپت و بلوچی و جنگلی شعران
کمال بخشہ۔ شاعر کہ لوہیت۔ آبداریں شعر ہم پر بست کنت۔ آوخت آئی گال چوں آس و
اشکر و بر مشنت۔ آیانی تو کا گرمی ہم است و جلال ہم۔ آیانی تو کا سکی ہم است، و تندی ہم،
ہے بلوچ قوم و خصوصیت انت کہ پہ آیانی زبان و ہم پیدا و انت۔ شاعران بچارنت
کہ شاعر و تی دژ منان چو گز دنت۔

اگر قارون بہ موسیٰ مہربان بیت

چہ اے کمیں مثالان شادایت کہ بلوچی زبان و شعر ہر دوہنکہ و سعت دارنت۔

(اولس کوئٹہ۔ مئی 1964)

☆.....☆.....☆

زبان زانتی و بلوچی زبان زانتی

اکبر بارک زئی

سری دانک:

چریشا پیر کہ من زبان زانتی ۛ زانت (علم) ۛ باروا گپ بچاں من لوئاں
 زبان زانتی ۛ لہز بلد گال (بزان TERM یا اصلاح) ۛ بائتا بگشاں کہ اے لہز امن پہ
 چے معنایا کار بند گاؤں۔ اے بلد گال امن پہ Linguistics ۛ معنایا کار مرزنگاؤں کہ
 ایشیا اُردو "لسانیات" فارسیا "زبان شناسی" و عربیا "علم اللُغۃ"، الملویات" و "اللسانیات" ہم
 نوشت۔ و انوک بخت کن انت کہ زبان زانتی ۛ لہز پر چے؟ چیا ماد کہ لہز ۛ یا بلد گال
 کار مرز مکنیں؟ پنچہ کہ آشر زانت کہ یک زبانی ۛ تہا بلد گال یا اصطلاح جوڑنگ ۛ وئی
 راہدار (أصول) بنت۔ ہر کس زانت کہ ما بلوچیا "ہبر زانت" ۛ لہز اپہ ہا کسا کار مرز کنیں کہ
 بلوچی گپ وثران ۛ ہنر اسک اُستاد ۛ بیت۔ من چہ ہبر زانت و ہبر زانتی ۛ گا لاں
 زبان زانتی" ۛ لہز جوڑنگ۔ بزاں زبان و آئیے کار بندگ ۛ سنی راہدارانی (اصولانی)
 زانتکاری۔

من ادا وئی لائیں و انوکافی ویمایک ہبر ۛ تچک بگشاں کہ من وت زبان زانتے
 بزاں Linguist (یے) نہ اوں۔ من یک ہنچیں عامی نیں مردے (LAYMAN) ۛ
 بستار اے چاریں دانکاں بختگ کہ گاؤں کہ آئی اے ہن گپ (موضوع) ۛ سر لخت کتاب
 وختگ و آہانا سر پد بٹیگ ۛ کوشت کنگ۔

زبان زانتی سکتیں براہ شاہگانیں زانث ایت۔ آئیے تک و پہنات دشاخ و نال
 سکت بازانت۔ چمنی اے کوشستاں پیسر مے بازیں بیشنگ کنوکاں بلوچی زبان نے سرو بن
 (اصل) نے بابا بیشنگ کنگ۔ ولجہ الصمد امیری اولی پول کار (تحقیق کنوک) انت کہ آئی
 اے بن گپ نے سرا ماہتاک ”بلوچی“ نے بنجی تاکبندانی تھا (منی خیالا ۱۹۵۶ء عیسویا)
 بیشنگ کنگ ات۔ ولجہ نے گریگانا گڈ ترا شیر محمد مری ویک و دود کہ نویر کاراں ہم گوں وتی قلما
 اسپ تاچی کنگ۔ بلے زبان زانتی نے چند نے بن گپ نے سرا شہ بیشنگ کنگ۔ بلے زبان
 زانتی نے چند نے بن گپ نے سرا علی چا کر زئی و اسماعیل امیری نے بنجی کوشت ستا کر زنت۔
 بلوچی صرف و نحو، عبدالعزیز جازمی نے ”بلوچی قواعد“ و مولوی خارانے کتاب کہ من آئیے
 نام شمشنگ اے درست توصیف و ستاے لائق انت۔ دریکس کے ہمت بکنت و اے کتاباں
 پدا چاپ و شنگ بکنت پرچے کہ اے ہر سیں کتاب مروچاں سچ جاہ دست نہ کپنت۔ ادا من ہا
 نویر کارانی بابا بیشنگ کنگ کہ آہانی بیشنگ یا کتاب چمنی دیما نو سنگ انت۔ اے دکہ
 نیسوک منا بخش انت کہ من آہانی بیشنگ و کتاب نہ دیسگ انت و آہانی نام من نہ کپنگ۔

زبان زانتی نے زانث (علم) ہم نوک انت و ہم کوہن۔ زبان و آئیے بازیں تک
 و پہناتانی سرا زانکاراں چہ گو سگس دو سے ہزار سالوں یک پیا بیشنگ کنگ۔ بلے اشی نے
 سائنسی چار و بیچار پستی قرن شروع ہوت۔ منایات انت کہ وہدے من زبان و ادب نے ہیرگا
 و لگوش کت منا گوں زبازانتی نے زانٹا یک خاصیں حب و واگے ہست ات۔ من لوٹت اے
 بن گپ نے بابا گیشا چہ کیشتر بوانان و بزاناں۔ من یک پیا کوشت کت کہ اے بن گپ نے
 سرا اردو، فارسی و انگریزی نے کتاب در کجیان و بواناں۔ منا شریات انت کہ تانوز دوسد
 پنجاہ نے وہ سالی نے گڈ سرا اردو نے تھا اے بن گپ نے سرا کتاب بیہہ نیست ات۔

پروفیسر احتشام حسینا ہندستانی زبان زانتی کے سربراہ (BEAMS) کسٹمیں کتابے ماں اردو اتریجنگ ات و پروفیسر محی الدین قادری زورے ”اردو لسانیات“ وسدھی سورومائے ٹوٹڑیں کتابکے وشوک سبز واری و ابوالیث صدیقی کے لہتمیں بیٹھا تک اردو زبان زانتی کے باہماست اتت بلے اے نُن گپ کے سرابید چرخی الدین قادری کے کتابادگہ بیج نئی کار نبوگ ات۔ فارسی کے تہالبت ڈاکٹر پرویز نائل خاطر ی کے ”زبان شاسی“ ہست ات کہ یک بے منیں کتاب ایت۔ انگریزیا لبت کتاب ہست اتت بلے گیشتر Philology بزائے ”زبان کواسی“ نُن گپ کے سرآتت۔

بیسٹی قرن کے دوہی دہ سالیا بگرتا نئی دہ سالیا زبان زانتی کے زانٹھا یورپ و امریکا کے تہا یک جتائیں سائیکسیے وژ اردوم کت بلے مے ملکا آ کتاب ماں بازاراں نیست اتت۔ ہے و ہدامن وئی منا بلوچی کے Phonetics بزائے ”توار چکاسی“ کے سرا کارنگ بنات کت منایات اتت منی عزیزیں دوست محمد بیگ بیٹھا دو سے سال پیپر چرمن بخت گپت کہ تو ہا و ہدائن بلوچی فونیکس کے سرابھنگ کنگ اتتے تی ہا بیٹھا تک کجا بوتت۔ من گوشت منی آ کار نیم بُدگ منت۔ بُد رامنی چاپ نہ کنگئے سوب ایش ات کہ زبان زانتی و آئیے شاخ و ٹال پنجو پڑوئی ردوم کنان و دیما زوگا اتت کہ آخر من جہٹ یک مہ ارگ کنو کے منتوں۔ زبان زانتی کے چے شاخاں یکے Phonetics (توار چکاسی) ات۔ بلوچی توارانی باہما منی کار ہمیشکا مہتل بیان بوت۔

زبان زانتی کے تاریخا مپچاریں ایشیا بُد راجہ Philology (زبان کواسی) کے آپ دانگیں نہا لا ردوم سنگ و مروچی یک بُد زو بلند و سیاہ بڑیں در چکے جوڑ بوگ۔ پنجو کہ زبان زانتی بیسٹی قرن کے بُد روات ہے وژا ”زبان کواسی“ یک سائسی زانٹے کے صیغیا نوزدہی

قرن نے رُورڈ بولنگ۔ بلے نوکا چہ نوک تریں سائنسی پت و پولانی سوبازبان زانقی نے
 زانقت کم کماچہ ”زبان کو ایسا گستا بیان بوت و آئیے بن روسر جمیا سائنسی بن پدانی سراا
 گنگ بوت و مروچی آئیہچہ رُورڈم گنگ کہ بوت یک جتا میں سائیسے جوڑ بولنگ و رورڈچہ پورڈچ
 شاہگان تر بیان و دیماتر روان انت۔ ہنچہ جاہ کیت زبان زانقی نے شاخ و نال چو کہ توار
 چکا سائی (Phonetics) لبر زانقی (Morphology)، گال و رسازی (Syntax)
 و معنا زانقی (Semantics) تا دیم نے قرناوت جتا جتا میں سائنس جوڑ بنت۔ چٹا ہا
 مروچاں صلاح زانقی (Pragmatics)، اشارہ زانقی
 (Semiology یا semiotics) متن چٹا سی Discourse Analysis و طرز
 زانقی (Stylistics) ہم زبان زانقی نے بہر زانگ بنت۔ اے تمائیں شاخ و نالانی باہتا میں
 رند ترا جتا گپ جتاں۔

کے پیر تر من بولنگ ات کہ زبان زانقی نے اے شاخ تا دیمی قرناوت جتا جتا
 میں سائنس جوڑ بنت۔ دیمی قرن ہنگت باز دُور انت اے در رستیں شاخ و نالاں ہنچہ رُورڈم
 گنگ کہ ہمیشانی جدے تہا نوکیں نوکیں شاخ و نال رُورڈ و مزن بیان انت و زبان زانقی نے
 در چکا رورڈچہ پورڈچ رُورڈ تر، پراہ تر، بڈ تر و دُور دناک تر کنان انت۔

من لوئاں زبان زانقی نے ہمراہ بلوچی زبان زانقی نے سرا ہم گپ جتان۔ من
 اے دو میں بن گپ ہمیشکا یکجاہ گنگ انت کہ بلوچی زبان زانقی نے راہد اراں (اصولان)
 ما ابید چہ زبان زانقی نے جندے زانقتا چہ جوانی سر پد بوت نہ کنیں۔ ادا و قی لاکتیں دا نوکال
 یک بہرے یکشاں کہ اے جیشا تک زبان و زبان زانقی نے یک ستکس ٹو ٹڈس چٹا رے
 بیت۔

ماہتاک ”بلوچی“ کو سید تسمیر ۲۰۱۲ء

زبان زانتی و بلوچی زبان زانتی

اکبر بارک زئی

زبان زانتی چی ایت؟ اے یک پنجنیں جُستے کہ ہر یکے اشیئے پتو از انگ لوئیت۔ پنچہ کہ من پیسرتز جیشک زبان زانتی، زبان ے و آئی کار بندگ ء سانس و انشت (مطالعه) ے نام ایت۔

ماٹو شکلیں بہرانی تہا زبان زانتی ے بن و بیہ و زردوم کاری (ارتقاء یا Evolution) ے باہتا گپ جگ۔ ادا ما زبان زانتی ے سانس زانتی ے زردوم ے باہتا گونڈیں پیرا یے جیشک کنیں۔ زبان زانتی ے سانس ے من پستھی قرن ے اول سرا یورپ و امریکا ے زانتی کار و کو اسان کم و گیش یکیں و ہدا ایرٹ۔ چٹا ہا یورپا فلسفہ و زبان کو اسی و اے دگہ زانتی بارو اچہ بازیں قرناں یکشل و یک پیسا کار بوگ۔ اودے زبان کو اسان زبان ے زردوم و آئیے کار مرزی ے باہتا سک بازہت و پولنگ خاص طور نوز دہمی قرن ے ”دیم پیدی زبان کو اسان“۔ براں یورپا زبان زانتی ے یک نہ سسٹلیں ستنے (روایت) ہست ات۔ یورپی زبان کو اسان گول و تی ہت ء پولاں امریکا کی زبان کو اسانی سرازمیں تاثیر ے جیشک ات۔ وٹنی (Whitney) ے ہمیں زبان کو اسانی تاثیر امریکا ے نوک باہندیں زبان زانتاں کہ سانس راہند اثر پتہ کار اتنت امریکا ے تہا زبان زانتی ے بن وشت ایرٹ۔ اے زبان زانتی سروک فرانز بوآس (Franz Boas) ات۔ بوآس (Boas) بند رانسان زانت براں Anthropologist یے ات۔ بلے آئی زبان زانتی ہم ہیل گت و سہریں ہندیانی دوو دور بیدگ و زبانانی سراپت و پولنگ کت۔ اے ہت و پولی کارانی تہا دگہ بازیں انسان زانت و زبان زانت ہم آئیے ہمراہ

انت۔ 1911 عیسویا بو آس نے کتاب (Handbook of American

Indian Languages) نے اولی تا کبند (جلد) چاپ و شنگ بوت۔ با زیر
امریکائی زبان زانت بو آسا امریکائی زبان زانتی نے پت زانت۔ بو آسے کتابانی شنگ
بیگ نے چیز کے سالان و زند ایڈ و ڈسپرا (Edwardsapir) دتی کتاب
Language چاپ کت۔ سپرا او گڈو کہ پخت سالانی تھا لے نارڈ بلوم
فیلڈ (Leanard Bloomfield) نے کتاب چاپ و شنگ بوت کہ آئیے نام ہم
Language ات۔ اے نیگی کتاباں گوں امریکائے تھا زبان زانتی نے سائنسی زانت
نے بن رد ایر کنگ بوت۔

ہے تو کاں یورپا ہم ہزارانی زبان زانت زبان زانتی نے ہر بن گپ نے سرا کتاب
و شنگ کنگ انت، بلے اے ڈرستاں سویز رلینڈ نے زبان کو اس فردیناں دو
سوور (Ferdinand De Saussure) سک نامدار بوت۔ آئیے کتاب
Course in Genral Linguistics کہ بندرا فرانسسی زبان نے تھا ات
1916 عیسویا چاپ بوت۔ اے کتاب نے تھا دو سووے زا نگ جانی (یونی ورٹی نے)
کھٹا تک انت کہ آئیے مرک نے سے سالان و گڈ آئیے شاگرداں گج کنگ و چاپ و شنگ
کنگ انت۔ دو سووے اے گونڈیں کتاباں زبان زانتی نے ڈرو شم پہکا بدل گت و تما میں
دنیاے زبان زانتانی سرا سز میں تاثیرے ہشت۔ با زیر یورپی زبان زانت دو سوورا یورپی
زبان زانتی نے پت زانت۔

دو سوورا زبان زانتیا را دو جاہا بہر گت۔ آئی اے بہرانا Synchronic

Diachronic نے نام دات انت۔

Diachronic کے لہزی معنا ”جتا جتا میں وہدانی توکان“ انت، بزاں تاریخی (زبان زانتی) Synchronic کے معنا ”یک خاصیں وہدے کے (بہر و کار)“ بزاں ہے ہتوگیں یا یک خاصیں وہدے کے یا وقتی (زبان زانتی)۔ تاریخی (Historical) زبان زانتی کے لہزی پیرا ہست ات۔ بے دوسو سورا ایشیا یک نوکیں نامے دات۔ تاریخی بزاں ن زانتی کے بن گپ جتا جتا میں وہداں پیشنگ کلگیں زبان کے سراجہیات و تجزیہ کنگ ات۔ وائے زبان کو اسی (Philology) کے ڈروشا چہ بازیں قرناں بونگ۔ بے دوسو سورا گوشت کہ زبان زانتی بایدا انت کہ یک خاصیں وہدے کے گپ وثرانی زبانان کیشتر اہیت بد نت و آئے سراجار بکت۔ آئی اشر Synchronic زان زانتی کے نام دات۔ جیفری سیمپس (Geoffrey Sampson) اے دوئیں راہند انی باہتا چو پیشنگ کت (۱)۔

Although Diachronic Linguistics came first
Chronologically,
Synchronic Linguistics has certain Logical
Priority....(1)

”وہدو زمان کے لحاظ ”تاریخی زبان زانتی (بے شک) پیرا (کارمرز) بونگ بے
وقتی زبان زانتی منطقی لحاظ تا حد یا اولیت داریت.....“

ماگندیں کہ بو آس و آئے ہمارا امریکا کے تھا ہم اے آسرا بونگ انت، بے آہاں
وقتی راہند ایک خاصیں نامے پر نہ کت، یورپ کے تھا دوسو سورے تاثیر پنچو زور مند ات کہ آ
ئے متوکان ہر جاہ زبان زانتی کے گردانک (دائرہ یا Circle) جوڑ کت ات۔ چے
گردانکاں پراگ (Prague)، کوپن ہاگن (Copenhagen) و

جنیوا (Geneva) کے گردانک سک نامدار بوتنت و آہاں زان زانتی کے سائنسی کے دیمان

برگامزینس کر دے پیش داشت۔

دوسوسورے نوکیس بن فکر (Theory) و آئیے بے دروریں تاثیرے باہتا ڈیوز

کرشل چوبشنگ کنت (۲):۔

".....There is no doubt that De Sussure's Pioneer thinking on the theoretical issues had a fundamental and lasting effect on language study....."

”اشی و تہاچ شکے نیست کہ بن فکری بزاں تھیوری و آژ و جنجالانی بار و اسوسورے

بہگچکاری فکر از بان وے و انشت (مطالعہ) وے سرا یک مئی و دانگی تاثیرے ہشنگ۔“

نوم چومسکی وے آشوپ:۔

1957 وے سالانوم چومسکی (Noam Chomsky) وتی کتاب

(Syntactic Structures) چاپ و شنگ کت۔ چومسکی وے اے کتاباز بان زانتی

وے سائنس وے تہاٹوشے یک آشوپے (انقلابے) آڈرت۔ دوسوسوراپد نوم چومسکیا زبان

زانتی وے تہا یک نوکیس نوبت و باری یے بندات کت۔ آئیآچرے کتابا و گڈدگہ بازیں

کتاب ہشنگ و وتی بن فکر (تھیوری) دیما بڑنگ۔ دُنیا چومسکیا یک سیاسی فلسفی، زانوگر

دانشور) و مجھ کارے زانت بلے آئند رازبان زانتے و تیوگیں تاریخ وے مستریں زبان

زانتاں چہ یکے زاگ بیت۔ چومسکیا سنتی (روایتی) راہدارانا (اصولانا) بیہار دات (چیلنج

کت) و زبان زانتی وے یک نوکیس بن فکرے (تھیوری یے) پیش کت بزاں

Transformational-Generative Grammar وے بن فکر کہ آرند ترا

Generativism کے ناما مشہور بوت۔ چومسکی نے زبان زانتی عقلیت کار
(Rationalist) یا Mentali زاگ بیت۔ آ زبان زانتیا زانسی تب زانتی نے
(Cognitive Psychology) نے بہرے زانت۔

ہر نوکیس بن فکر و خیالے نے وڑا چومسکی نے بن فکر ایک بلائیں جیزہ
(Controversy) یے بندات کت۔ اے بندرا کوہن و نوک کے جیزہ ات۔ سرظا ہرا چو
مسکیا زبان زانتی دو جتائیں زانھنائی تھا بہرکت، بلے چوک جیفری سکسین (Geoffery
Sampson) ٹو شیت اشائی تھا بازیں فرق و پیرے نیست (۳)۔

".....There are really few points on which chomskyan
and Pre-Chomskyan Linguistics directly contradict
each other...."(3)

”ہتھیتتا چومسکی و چرائیا پیسٹلگیں زبان زانتی نے تھا (تہتا) لہتیں نقطہ ہتھیں انت کہ
یک و دگرے تچک تچکا ضد کا انت (بزاں گوں یک و دگر اضد دارنت)“
زبان زانتی کے تعریف:-

زبان زانتانی مزنیں بہرے اے نہ لوہیت کہ زبان زانتی نے یک خاصمین و
ٹوئڈس تعریفے پیش بکت۔ اگاں آ باز بگوہنت گڑا ٹوہنت کہ زبان زانتی، زبان زانتی،
زبان نے (کار بندگ نے) سائنس انت یا گڑا زبان زانتی زبان نے سائنسی دانست نے
نام انت۔ زبان زانتانی اے اتان گرگا (احتیاط کرگا) مردم سر پد بوت کت۔ تا وقتے کہ زبان
زانتی نے باروا یکے شر بہر بہر اپہنگ مکت و انوک تہتا دو چار گلردانی وانگا اے زانھتا شر سر پد
بوت نہ کت۔

انسان زبائے مظہرے ہر ایک نقش و ذرہ شمع، ہر ایک بہرے و ہر وژ و تہر و آسینے
 تہو گیس تک و پہناتانی و انشت نے نام زبان زانتی انت۔ اے دگہ سانسانی و میما زبان زانتی
 سک کسان سال انت۔ بلے نکو تگیں سد سالانی تہا اشیا سک باز ردوم گنگ۔ اے ردوم نے
 اندازہ چرے مپانگ بیت کہ اشینے تہا نوکیں بن فکر (Theory) و بن خیال
 (Concept) و ہزارانی خاصیں بلد گال (Terms) کار مرز بیگا انت۔ زبان زانتانی
 کارایش انت کہ زبائے باہتا ہر وژ و ہر رنگیں معلومات (Data) مچ مکن انت و زبان زانتی
 نے راہداری (اصولانی) مطابقا آہانی تجزیہ و تحلیل مکن انت۔ زبان یا زبانانی چوشیں شکل و
 ذروشے نیست کہ زبان زانتے آیا ڈلگ چارکت بکت۔ گپ و ثرائی (Spoken) زبان
 نے ہر عیسیں توار، ہر وژیں لیز و گال ٹرنج (نقرہ، Phrase) و ہر تہریں گالروانی
 (Sentences) تہمیت و تجزیہ کنگ یک زبان زانتے نے بنی کسب و کار انت۔ جہنا
 ایش ناں زبان نے ردوم کاری (ارتقاء) و تارخ و آئیے تہا بدل و سدلی، آئیے واگ و وائینگ
 و گوں یک راجیا یا گوں اے دگہ زبانوں آئیے سیادی و تزکی و آئیے گوں جتا جتا میں گالوارانی
 (لہجہ ہانی) تہمیت و گوں دگہ ذرتیں سانس و زانتہاں آئیے سیادی اے کل زبان زانتی نے
 بن گپ نے بنی بہر انت۔

ڈیوڈ کرسٹل (David Crystal) اے باہتا چوبیشنگ کنت (۴):۔

"...Linguistics) Subject matter..... is unique: At one
 Extreme it overlaps with such Hard sciences as
 Physics and Anatomy; at the other, it involves such
 traditional Arts Subjects as Philosophy and Litrary

” زبان زانتی ئے بن گپ بے منق انت - یک نیگے اے گوں فزکس (Physics) و اناٹومی (Anatomy) ئے عیمیں سکیں ساکساں گوں شریاری کنت۔ و دوئی تیرگا اے گوں فلسفہ ولیر اکی نگدکاری ئے سنتی وازی، زانتانی بن کپاں گوں بمرکاری کنت۔“

مادا یک بنی ہتھتے بے ترانگ مکئیں کہ ذرتیں سائنس، اگاں آگوں زبان زانتیا تچکا (براه راست) سیاوی یکن أنت یاکن انت۔ بے ذرت یک ناں یک زبانے ئے ویلہاوتی معلوما تاں (Data) حُج کن انت، ووتی پرت وپولی آسراں (Results) پدا یک زبانے ئے ویلہا شنگ و تالان کن انت۔ پنجو انسان ئے جند بے زبانانگ و ناتوان بیت، ہے وڑا سائنس ہم بے زبانانگ بے وس و لنگ و لاچار بت۔ براں زبان و جہنا زبان ئے سوبا سائنس ہست و زندگ انت و دھما روم کنان أنت۔ زبان ئے ہے کارمرزی ئے سو با زبان زانتی گوں ذرتیں ساکساں سیاوی کنت و گوں آہاں کارواریت۔

زبان زانتی و تا یک سائنسی زانتے لکیت نون بیات پچاریں کہ اے چتور سائنسی انت۔ مے ذہناتی تہا سائنس ئے بن خیال (تصور) ایش انت کہ فزکس (Physics) و کیمشری (Chemistry) و ہے عیمیں دگہ جندی (Physical) زانت اصلیں سائنس أنت۔ عجمیں ہیر ایش انت کہ مے ذہن استار زانتیا (Astronomy) ہم ہا سائتا قبول کنت، بے و ہدے ماسوشل سائنس یا ہیومن سائنس ئے کپا کنیں مے ذہناتی تہا یک زوریں شلگے و دی بیت کہ چون سائنس شو شگ بت؟

بے شک فزکس و کیمشریا یک جمدی (Material) بن پدے ہست۔ بے

استارانی زانٹھا کہ ماہا دانا قبول کئیں سر ظاہر اچھ جسدی بن پد نیست بید چہ اشیا کہ کما
 استارانی زٹنا گندین ونوکی چلن و چیز کے سال پیسر چہ ماہا لہتیں سنگ و ڈوکش آڈرنگ و
 سائنس زانت ہے سنگ و ڈوکانی سراہنگ ہم کار کنگا آنت۔ چرے سنگ و ڈوکاں پڈر بیت
 کہ کروڑانی کروڑیں استار ڈرست جحد دارنت و ہے جسدی ہستی ئے سوبا آہانی زٹن ہر
 ٹھور اٹنگ و تالان انت۔ سائنسیند را دنیائے تھامیں مظہراں Phenomenons ہاتا
 زانگ و ہٹ و پول کنگ ئے زانٹ ئے نام انت۔ انسان ہم چھ مظہراں یک مظہر بیت
 ۔ انسان ئے جندو آئیے ہر کار ہر، کر دے، ہر فکر و خیالے و ہر ہر و ٹرانے ئے زانگ و آہانی سرا
 پٹ و پول کنگ سائنس ئے گردا تک (داخرو) ئے تھا کیت۔

زبان زانقی اے پیا ہم سائنسی انت کہ ایش اے و کہ سائنسانی وڑا انسانی زبان ئے
 مظہرے سرا کار کنت ۔ و زان و انٹ و ہٹ و پول ایک سائنسی کار راہندے
 (Method) کار مرز کنت۔ سائنس توری جسدی (Physical) بیت، راہی
 (Social) بیت یا زندمانی (Life) بیت آیا ہٹ و پول ئے وئی یک کس (عمومی) کار
 راہندے ہست۔ اے کار راہندے ئے سے مز نہیں خاصیت آنت۔

ڈیوڈ کرسٹل (David Crystal) ایشاں چونشان دنت (۵) :-

(۱) پھک پڈری (Expliitness)

(۲) رود بندیں نظام (Systematicness)

(۳) ذر ٹھو اچھی (Objectivity)

بچھ کہ وائوگ و ت شرز انت ڈر تیں سائنس یک وڑنا آنت و گوں یک و دو میا فرق
 و ہر دارنت و پرے سوبا ہر کیے وئی چا گردا جتا جتا تیں راہندے کار مرز کنت۔ بلے اے ڈر تیں

سائنسی کس (عمومی) کاررہند ہمانت کہ ڈیوڈ کرستلانڈ زانشان دانگ بزاں سائنسی ہفت و پول بایدانت کہ:-

(۱) سرجمیا و پہکا صاف و پدر (واضح) ہیت و آئے تہاچ ہمیں باز معنائی (Ambiguity) و ضدکاری (Contradiction) مہیت -

(۲) اے تیوگیں کار سرجمیا پر دو بند و پہ نظام ہیت -

(۳) اے چہ ہر ہمیں دکشی و دلو اہیا نستر و پہکا ڈرگواچن (بزاں معروضی یا Object) ہیت -

سائنسی ہفت و پول نئے بن پد:-

سائنس نئے آسمانار تسکیں اے مزن شانیں ماڑی بند رائن فکر (Theory) نئے بن پد نئے سرائک و قائم انت - بن فکر (Theory) ڈورکن نئے اے نر ز و بلندیں ماڑی ہماڈمانا ڈریت و گوں حاکاں ہوار ہیت و گار ہیت -

سائنس زانتانی مستریں کسب و کار و تی ہفت و پولانی آسرائن فکر (Theory) آڈنگ انت - سائنسی ہفت و پول نئے تہاچ بن فکر امستریں چیز چ نیست - بلے بن فکر نئے منزلار سگاپہ یک سائنس زانتیا لازم انت کہ ہفت و پول نئے اولی دو پد انکاں بگوازین ایت گز آبن فکر نئے بستری و گڈی پدا نکا سر ہیت - بزاں سائنس نئے ہفت و پولی کار کرد (Procedure) نئے سے پدا نک انت بزاں:-

قیاس (Hypothesis)..... قانون (Law)..... بن فکر (Theory)

(۱) اولی پدا نک:- چرت و قیاس (Hypothesis)

نئے گت - بزاں یک چیز نئے بار و اتئی و لا بازیں خیال (Ideas) کا ہیت - تو آہانی

بارواد اہم پڑت جئے و قیاس کئے بلے تو چہایاں شرتریں قیاسا زورے و آئیے سراجہیات کئے
 - تو وہدے الم بوتنے کہ تنی اے پڑت و خیالا یک ن پدے ہست تو آہیا قیاس
 Hypothesis ے نام دے دُنیاے دیما پیش کئے۔

(۲) دوئی پدا یک قانون یا Law ے گنت۔ انسانی راج ے تہا قانون، ضابطہ
 ہانی (Rules) ہنچیں پترے کہ آئیے حیراے ضابطہ کارکن انت۔ سائنسی قانون
 Law) ہنٹ و پولی کار کرد (Procedure) ے دوئی پدا یک انت۔ بز ان تو لوٹنے وئی
 قیاسا (Hypothesis) وئی گند و چارانی (Observations) و سیلہماں ہستیں
 معلومات (Data) روشنیا راست ثابت کینے۔ تو کہ بازیں بلکس بے حسامیں تجربا تا تا و
 گڈ شرد لجم بوتنے کہ تنی قیاس جہا یک قیاسے نہانت۔ بلکس پترایا با ز دیما ترأت گڑا تو منوشت
 کئے کہ تو ہا چیز یا خیال ے قانون در کینگ۔ نوں تو ہے قانونا سائنسی دُنیاے دیما پیش
 کئے۔

(۳) سائنسی ہنٹ و پول ے سکی و ہستری پدا یک ن فکر (Theory) انت۔
 یک ن فکرے (Theory) بازیں قیاس و قانونانی ہنچیں ہو رہندی (مجموعہ) ایت
 کہ آہانی سراگوں مزن زحمت و لسیا ہیا سالانی سال ہنٹ پول ہونگ و آہاں ہستیں ھیتانی و
 معلومات (Data) ے روشنیا ڈروگ ثابت کنگ ے ہر کوشت بے سوب ہونگ گڑا تو
 بز ان کہ تو یک سوب مندیں ن فکرے (Theory) ے سرجم کنگ۔

سائنسی کار کرد (Procedure) ے اے ذرا جیس ہیراے مول و مراد ایش انت کہ زبان
 زانتی ہم وئی ہنٹ و پول ے تہا ہے کار کرد و کار مرزکت۔ چو سائنس زانت ے پیا زبان
 زانت ے ہم ہستریں کب و کار ن فکر (Theory) سرجم کنگ انت۔

زبان زانتی نئے سے تہر (Categoriecs):۔

زبان زانتی نئے زانتا سئے تہر ابھر کنگ بیت۔ اے سئے میں تہرانی نام ایش انت۔

(۱) تاریخی (Historical) زبان زانتی۔

(۲) بیان کاریں (Descriptive) زبان زانتی۔

(۳) بن فکری یالس (Theoretical or Genera) زبان زانتی۔

اداما ایشانی یک گونڈیں پچارے پیش کنیں:۔

(۱) تاریخی زبان زانتی۔ زبان نئے کار مرزی نئے تہا بلدی وسدلی و زود ما و جتا

جتائیں و ہداں آئیے جتا جتائیں کار مرزی نشان دنت۔ تاریخی زبان زانتی Daichronic

زبان زانتی ہم گوشنت۔

(۲) بیان کاریں زبان زانتی۔ یک خاصیں زبان و آئیے کار مرزی نئے بابتا زبان

زانتی نئے راہدارانی (اصولانی) مطابقا معلومات مچ کنگ و آہاں بہر بہر ایمان کنگ و آہاں شر

گیش و گیوار کنگ و گوں باز تہمبلا و دو بند دیگ۔

(۳) بن فکری یالس (عمومی) زبان زانتی۔ زبانانی کار مرزی نئے بابتا قاعدہ قانون

و رہند در گجگ و آہاں دیما آرگ و نشان دیگ۔

(ماہتاک ”بلوچی“ کوسند)

اپریل ۲۰۱۳ء

زبان زانتی و بلوچی زبان زانتی

اکبر بارک زئی

بُن رہبند

بُن رہبند کے لہز سید ہاشمی نے داد انت۔ چرائیا پیسر بلوچیا "صرف نوٹوہ
"قواعد" کے لہز کارمرز یونگ انت۔ بزاں بُن رہبند عربی کے "قواعد اللغۃ" قاری کے
دستور زبان" وانگریزی کے Grammar کے ہم معنا انت۔ (عربی کے تہا برے برے
انٹو" و "الصرف وانٹو" ہم بُن رہبند کے معنا ہا کارمرز یونگ انت) بُن رہبند یک زبانیا کارمرز
کنگ کے بنی رہبندانی (بزاں Rules یا ضابطہ ہانی) نام انت۔

ہرکس کہ یک زبانیا ہبرکت توری آعامی کے بیت یا مزنیں وانند ہے آپہ سرمائی یا بے سائیا)
بزاں شعوری یا لا شعوری طوراً) وتی زبان کے بُن رہبند چہ شرزانتکار انت۔ ادا من پہ ذرہ
بلوچی کے یک گاروے عیشگ کناں چوکہ:
دلر ادا وتی چک اسکولائرت

اگاں ماے گاروے لہزانی ردو بند اہل کنین و یک شپا نکیا گویش کے "وتی اسکولا
بُرت چک دلر ادا" آیک برے مارا پہ حیرانیا چاریت پدا پنکند یت وگو شیت "دلچہ تو پے نوٹوہ
کے؟ تہی ہبرق پہ ردو بند نہ انت۔ وتی ہبرال شریشمن کہ مابلوچ چہر چونہ گویش۔ "آشپا یک
چہرانی چہر نہ اسکولائشگ نا کہ مٹلایے کے کراونگی۔ ما آئیا ہیکس "نا وانند ہے" زانیں بے
حقیقت چونہ انت آچہ وتی زبان کے بُن رہبند اشرزانتکار انت۔ اے دگہ ہبرے کہ آتر ما
نیا (شعوری طوراً) نزانت کہ آئے اے "گلدکاری" مئے زبان کے بُن رہبند اگوں یک ویک

ہم دپ انت۔ ہے دڑا جھلی گال روہم زبان ئے کارمرزنگ ئے راست ونا راستیں دروشنا
چیش دارانت:-

چا کروتی برات ئے لوگاٹ۔

نوں بیات ہے گالردا جھلی شکھا پھاریں:-

دتی ٹٹ لوگا چا کر برات ئے۔

اے گالردے لہر درست ہا انت کہ رُزتری گالردے تہا انت بلے ہرکس (توری

آ” وانند ہے“ بیت یا ”ناوانند ہے“ شُر زانت کہ اے دوئی گالردے رد بند راست نہ انت
پیشکا اے گالرد بلوچی نُن رہند اگوں دپ نہ وارت ونا راست انت۔

تہلا من دو چار دکہ کسا نکلیں ڈروروش کناں چوکہ:-

برات ئے لوگ، چا کرے ئے سنج، سراجے سراجے ساہگ۔

بلے اگاں ما اشاں چو بگوشیں یا بھنگ کئیں لوگ ئے برات، سنج ئے چا کر، سرے پھایا ساہگ
ئے در چکا اشاں سنج کس سر پد نیبت پیشکا ما گوشت کئیں کہ اے گوں بلوچی ئے نُن رہند اہم
دپ نہ انت ونا راست انت۔

نُن رہند ئے ماہتا مردم بازیں ردیں خیال (Misonceptions) دارنت۔

آہانی نزدا ہا قوم کہ پُٹھا پشت کھنگ انت یا ہا زبان کہ بھتہ وواگی زبان نہ انت آہاں نُن
رہند نیست۔ ماوتی چند ئے زبانا پھاریں چہ مرد چیا ہشتاد و نو دسال پیر بلوچی باز کم بھنگ
کنگ بوٹگ بلے کس گوشت نہ کنت کہ بلوچیا نُن رہند نیست۔ راستیں ہیرا ایش انت کہ
دنیا ئے ڈرتیں زباناں نُن رہند ہست۔ اے زباناں توری کروڑانی کروڑ مردم کارمرزنگ
انت یا تہنا لہتیں حسابی مردم۔ بزاں دنیا ئے سنج زباناں پے نُن رہند نہ انت۔

بازیں مردم بن رہندے تہنا یک بہرے یا یک گونا پیا (Aspect) نیا) بن رہند
 زانت چو کہ نزد مادگا پہ جتا کین لہز یا گار لدانی تہا تر و مادگا پہ خاصیں بدلی و سدلی چو کہ اردو
 اگوشت ”لڑکا جا رہا ہے۔“ ”لڑکی جا رہی ہے۔“ یا گڑا عربی زبان کے تہا ”کسب“ (بزاں
 آمد دایا بچکا ہیشگ کت) ”کتبت“ (آجنین یا جکا ہیشگ کت)۔

منایا دانت ۱۹۶۲ء یا ۱۹۶۳ء کے سال کراچیا بلوچی اکیڈمی کے کارگس کے نزدیک
 یک خو جائیں یا مینیں ورنائے تھگ آنت۔ آتیا ”ایم ایس سی“ کنگ آت و ”سی ایس پی“
 کے امتحان کے تیاری لڑکا آت برے برے مئے کارگسا ہم آتک۔ آ کہ بلوچانی میڈگا تھگ
 ات آتیا کمو باز بلوچی ہم یاد کپگ آت۔ یک روچے آتیا باز پہ معصومی گوشت کہ ”بلوچیان بن
 رہند نیست۔“ مئے ڈرستانی گوش مال بوتنت۔ مراد ساحرو یک و دود کہ ورنائے ہم، ہمو دانندوک
 اتنت۔ ساحر منی نیم گوتی خاصیں انداز چارات و گوشتی ”اشی کے جو با با تو قوت پدے۔“ من
 چہ آورنا بخت گپت ”تو چون زانے کہ بلوچیان بن رہند نیست؟“ گوشتی ”شے زبانا تر و مادگ
 نیست۔“ من گوشت ”تو چو تو زانے کہ بلوچیان زومادگ نیست۔ تو منا گوش کہ مرد و جن بچک و
 بچک، اسپ و مادیان و کروں و مکینک تر و مادگ نہ آنت گڑاچی آنت؟“ آتیا گوشت ”منی
 مطلب کارگالانی (verb) کے تہا بلوچیان تر مادگ نیست چو کہ ”بچک آتک“ و ”بچک آتک
 ۔“ مراد آتیا آپ دیگا آت۔“ ”جنین ہم اسپا آپ دیگا آت۔“ ”بچو تو تو زانے اردو کے تہا تر
 و مادگ فرق کن آنت چو کہ ”لڑکا آیا“ ”لڑکی آئی“ ”آدمی گھوڑے کو پانی دے رہا تھا
 ۔“ ”عورت گھوڑے کو پانی دے رہی تھی“۔ پیشکا من گوشاں بلوچیان بن رہند نیست۔“ من
 چہ نیا بخت گپت ”تنی دلا انگریز یا بن رہند ہست کہ نیست؟ آتیا بچکندت گوشت ”اے
 چو نہیں جسے؟ انگریز یا چون بن رہند نیست؟“ من گوشت ”اچھا مہربانی کن ہے گارداں نوں

تو انگریزی کے تہا بگوش۔“ آئیاتہنا اولی و دومی گالرد انگریزی کے تہا گوشت اُنت بزاں

The girl come, The boy come.

بلے پداپے یک شریں زمانیا بلے تاور وسکت کو چرا بوت۔ زانقی کہ آئیاسکیں ردے وار
 نگ۔ ٹوشتی ”sorry من ردنگ“۔ من گوشت ”ترامیاریست۔ بازیں مردم اے ہمیں
 ردی کن اُنت۔ تو بن رہندے یک کسانکیں گونا بیا (aspect یا) بن رہندے چند زانگا
 ے۔ اگاں تو بگوشتی کہ بلوچی کے کارگالانی تہا رد و ماگ کے فرق و پیر نیست گوا اتو حق کے
 سرا آتے۔ اے قصہ کے آرگ کے مطلب ایش اُت کہ بازیں مزنیں وانند ہیں مردم ہم بن
 رہندے بابتاشتر زانکار نہ اُنت۔ کارگالانی تہا رد و ماگ کے نیا مفرق نہ کنگا پہ بلوچی تہنا نہ
 انت فارسی، انگریزی و دنیائے دگہ بازیں زبانانی تہا کارگالانی تہا رد و ماگ کے فرق و پیر
 نیست۔ تہنا کارگالی رد و ماگ کے بابتاناں، دنیائے دُرتیں زبان بن رہندے اے دگہ گونا
 پانی تہا ہم گوں یک و دگر افرق و پیر دارنت۔ چو کہ جنس (Gender) کے گونا پ انت۔ دنیا
 کے تہا جنہیں زبان ہم ہست اُنت۔ چو کہ لاتینی بونگ روسی و جرمن زبان اُنت۔ اے زبانانی
 تہا مردمانی و چیزانی جنس سے۔۔ جاہا بہرنگ ہست بزاں رد و ماگ و بے جنس (Masculine, Feminine and Neuter Genders) کے دلا سے جنس
 سک باز انت بلے پولش (Polish) زبان جنس چا۔۔ جاہا بہرنگ ہست۔ اشی کے تہا ہر
 جنس نمبر دو (۲) مادگیں جنس و ۴ بے جنسیں جنس۔ بلے کس گوشت نہ کنت کہ اے (۳) یا
 چار (۴) جنسی زبانوں بن رہند ہست اے دگہ کلمیں زبان بے بن رہند اُنت۔

بن رہندے سر اچھا نکلے

اے ہیشتا تک کے دومی بہرا من بن رہند کے سکیں گونڈیں تارستے ہیشتا اُت۔

بڑاں ٹوٹھکیں دو ہزار و پینچ سو سالانی تو کاسنسکرت، یونانی، لاتینی، عربی و عبرانی تہن رد چون ایرکنگ بوئگ و ہندوستان، یورپ و عربستان تہن زہبدا چون ردوم کنگ۔ یونانی و لاتینی زبانانی برکتا یورپی زبانانی تہن رہبدا نی تہا باز کارکنگ بوئگ۔ اودے تہن رہبدا کاراں باز بر لاتینی تہن رہبداے کورکائی رندا گیری ہم کنگ۔ اشیے سوب ایش بوئگ کہ اے زبان چہ ہزار سالہ ہم گیشتر یورپی مردمانی، مذہبی، لہز انکی دودر بیدگی زبان بوئگ۔ لاتینیا یورپے ذرتیں زبانانی سرامز میں تاثیرے ہشنگ۔ اے تاثیرے دگہ یک نئی سوبے اے بوئگ کہ فرانسیسی، اسپینی، اٹالیائی، پرتگیزی و رومانی و دگہ لہتیں کسانیں زبان ہندا رالاتینیے گالوار (لہجہ) بوئگ آنت بلے گڈ چہ لاتینیے زوالی و یگواہیا کم کماردوم کنا ناوت جتا میں زبان جوز بوئگ انت۔ اے زبان و لاتینیے جندے چک و نماہگ آنت بلے وتی مذہبی و ریدگی سر دتی (Supremacy) تے سوبالاتینیا یورپے اے دگہ زبانانی سرامز میں اثرے ہشنگ کہ اے زبانانی تہا نجر منک (Germanic) و سلاو (Slavic) نکانی زبان ہم ہوار بوئگ انت۔ ہمیشکا اے زبانانی تہن رہبدا کاراں ہم کوشت کنگ کہ وتی تہن رہنداں لاتینیے رہدارانی (اصولانی) رندا گیری یا ہشنگ بکت۔

لاتینیے گاری و زوالیا رندا رہبداے سرامز ترین و اہم ترین تہن رہبدا پورٹ رو ایال (Port-Royal) تے ”نس (عمومی) و عقلی تہن رہبدا (Grammaire General et Raisonnee) زانگ بیت۔ اے تہن رہبداے ہشنگ و سرجم کنوک فرانسیسی زانوگر، پادری و راہب بوئگ انت کہ آہاں اشیے سرامبست سالہ چہ گیشتر کارکنگ۔ بورڈو ایال فرانس تے کونہیں سر شہر (دار الخلافہ) بڑاں ویرسانی (Versailles) تے۔ یک میٹکے تے نام انت کہ اے پادری و راہب ہمودے بند وک بوئگ انت۔ ہمیشکا اے تہن

رہند پور زوایال نے ناما مشہور انت۔ اے بن رہند ۱۶۶۰ء کے سال لے گئے ناما چاپ و
 شنگ کنگ بوئنگ آت۔ بلے کو اس (Scholars) گنوشت کہ اشی کے ٹھگیں نیسوک و
 سرجم کنوک کلو د لانسلو (Claud Lancelot) و انتوان آرنو Antoine
 Arnould بوئنگ آت۔ اے بن رہند وتی و ہدے کامل تریں بن رہند زاگ بیت۔ پورا
 زوایال نے کو اسان کوشت کنگ کہ اے بن رہند اعقلی و منطقی راہداری (اصولانی) ہم دپیما
 (مطابقا) بھشنگ یکن آت۔ اے بن رہند نے چیری سرنام (Sub-title) چوش انت
 بزاں (ہا راہدار) کہ ذرتیں زبانی تہا یک وڈ (Common) بہ بنت و آہانی نیاما
 مستریں فرق و پیر“ چریشاپد ربیت کہ آہاں کوشت کنگ ہا راہداراں در گنج آت کہ آہانی
 اطلاق ذرتیں زبانی سرا یک پیم بیت۔

گوٹگیں بہرانی تہا من زبان کو اسی و دیم پیدی زبان کو اسی نے بائنا بھشنگ کنگ
 من اے ہم بھشنگ کہ سرو لیم جو نزا ورنند دیم پیدی زبان کو اسی چون ردوم گت و ہند و یورپی
 زبانی بائنا بازیں دیم پیدی (تقابلی) من رہند بھشنگ کنگ بوتنت۔ اے بن رہند انی تہا فرا
 تتر بوپ نے دیم پیدی بن رہند وتی و ہدے اہم تریں بن رہند آت۔

ہے پٹ و پولانی تہا کو اسان ہند و یورپی زبانی تہا توارانی بدلی و سدلی
 (Sound-change) نے سرا ہم باز کارنگ ات۔ آہاں پیش داٹنگ کہ یک توارے
 یک ہند و یورپی زبانی نے گالوارانی تہا یا اے و کہ ہمسایوں زبانی تہا چون بدل بیت۔
 یورپ نے تمامیں زبان کو اس وتی وتی مکاں اے بن گپ نے سرا کارنگ آتنت۔ بلے راں
 موس راسک (Rasmus Rask) و یا کوب گرما (Jakob Grimm) ہند و یورپی
 زبانی تہا بازیں توارانی بدلی و سدلی نے قانون (Grimm's Law) نے ناما مشہور

بوت۔ گوشت کہ راموس راسکاچہ یا کوب گر ما پیراے قانون در کیٹنگ ات بلے وشنای یا
 کوب گر مانصیب بوت۔ آئی اے قانون ۱۸۲۲ء نے سالہا چاپ وشنک کت۔ بچہ جاہ کیت
 اے ہر دوئیں زبان زانتاں کم وگیش یکیں و ہدا اے قانون در کیٹنگ ات۔ ما گرم اے اے
 قانون نے باہتا وگہ برے گت جنیں۔ گرم اے اے قانون تو ارانی بدلی و سدلی نے باہتا گڈی
 واک (حرف آخر) نہ ات پر پیکہ بازیں وگہ تو ار پنجن اتنت کہ اے قانون نے وگہ وگا
 (دائرہ ہا) چہ در، بے قاعدہ (Irregular) وکلین (بزاں کل بے نہ ات یا
 Exceptions اتنت۔ پیدشا اے وگہ بازیں زبان کو اسان کوشت کت کہ ہے کلینیں
 (استثنائی) تو اراں پہ ہم قانون در بگی جنت بلے آدر ستائی قانون نیم ہدگ اتنت۔ تا
 نکہ ۱۸۷۵ء نے سالہا ڈیمار کی زبان زانت کارل ویرنیر (Karl Verner) بازیں بے
 قاعدہ وکلینیں تو ارانی قانون در کیٹنگ و زبان کو اسانی دیمایش کت۔ اے قانونا ویرنیر نے
 قانون (Verner's Law) گوشت۔

نوکیں رہند کار

(Neogrammarians)

۱۸۷۰ء نے وہ سالیا جرمنی نے تہا بازیں زبان کو اس سن رہند نے سرکار کنگا چہ کچاہ بوتنت۔
 آہاں ہندو یورپی تو ارانی بدلی و سدلی نے باہتا دعوی کت کہ ”تو ارانی قانونانی (Sound
 Laws) تہا (سچ وڈیں) کلین (استثنایا) (Exceptions) نیست“ ہے۔

Sound laws have no exceptions: 1

اے تم بندی (گروہ) نے تہا کیشتر نوک باہندیں زبان کو اس اتنت۔ آہانی پیریں ہکاراں
 آہانا پہ مسخر Junggrammatike بزاں ”نوکیں سن رہند کار“ نے نام مرتب۔

اے نام تاروچ مرچی آہانی پھٹا چنگ۔ اے جم بندی تے تھا اگست لیسکیان August (Leskian) نے ہیمنس ٹوہیں زبان کو اس ہم گون آنتت۔ کارل برگمان نے ”ہندو یورپی زبانانی دیم پیدی (تقابلی) بن رہند“ کہ شیخ تا کیندانی (جلدانی) تھا انت تے وہدی ہم دیمی پیدی بن رہند سے شرتیں کتاب زانگ بیت۔

تورانی بابتا نوکیس رہند کارانی برزی دعویٰ سے سراچہ ہا وہاں بگرتا اے وہدی یک پینا نگد کاری بوتگ۔ جان لائیر (John Lyons) اے بار اوچو ہینگ کت سے

"...The thesis is that sound-laws operated without exception was patently false."2

اے ٹوہگ کہ تورانی قانونانی تھا چ کلین (exception) نیست شرت پد رکت کہ اے (پہکا) رد و ناراست ات۔

سنتی (روایتی) بن رہند

بن رہند سے سراڈنیائے ڈرتیں ملک و دمگاں ہینگ کنگ بوتگ۔ مے وتی ہما گیں مگاں تراڈرتیں زبانانی بن رہند رسنت کہ کیشتر عربی یا فارسی زبان سے گیگانا ہینگ کنگ بوتگ انت۔ اے بن رہندانی ڈرتیں بہر و بلد گال (اصطلاح) عربی سے چند سے تھا انت۔ عربی زبان و رہیدگا (Culture) تیوگیں مسلمان قومانی زبانانی سراڈنیں تا شیرے ہینگ۔ اگاں تو مٹا کیاخت بگرے آترا گوشت کہ دنیا سے شرت و اکاپ تریں بن رہند عربی سے گنت۔ ہے وڈا یورپا اے خیال عام بوتگ و ہنگت بازیں مردم اے خیال کن انت کہ لاتینی بن رہند شرتیں و ”منطقی تریں“ ہنچو کہ لاتینی تمامیں یورپ سے مذہبی و رہیدگی (Cultural) زبان بوتگ۔ ہے وڈا عربی اسلامی مگانے تھا مذہبی و رہیدگی زبان بوتگ۔

سے کش و گورے ڈرتیں زبانانی بن رہند کاراں عربی ے رند گیری کنگ۔ اے ڈرتیں
 زبانانی بن رہند کہ اشانی تھا اردو ہم ہوار انت۔ سنتی یا روایتی بن رہند انت۔ اے بن
 رہندانی سرا برا کم زانشتی (علمی) نگد کاری کنگ بوگ۔ اردو کہ وقتی متاخر سے زبانان گیشتر
 بودناک تر۔ زانگ بیت آئے بن رہند کار ہم سنت ے براں روایت ے دنزو بجانی تھا
 دست و پا دجنگ انت۔ ماوا باز پدائیں بلے اردو ے سرا کروڑانی کروڑ کلدار خرچ بوگ و
 ہنکت ہم بیان انت بلے افسوزی ہبرائش انت کہ اردو زبان زانختی ہنکت ہم باز چھتا انت۔
 سے اے عادت بوگ کہ ماہر جاہ و ہرودا اردو ے گیگاناں گریں بلے اردو زبان زانسانی تھا
 تنے وہدی یک ہم بن فکر کارے (Theorist) ے ودی بوگ۔ آوت انگریزی و اے
 دکہ یورپی زبان زانسانی ہمدار انت۔ اگاں ما بگوئیں کہ سے کش و گورے ملکاں (البت بید
 چہ فارسیا) بن رہندین اوشتائیں آپ ایت گروا ماروئیں۔

اے اوشتائیں آپ نے دیما یورپی بن رہند یک مست و تچو کیں دریا ایت۔ یورپی
 بن رہندانی سرا ہر دور ہرودا نگد کاری کنگ بوگ۔ من ادا یورپ ے تہا بن رہند ے روم
 ے یک گوئیں چہشاکے دیاں۔ منی گورا ادا اردو، فارسی عربی ے بن زہ
 (Sources) نیست انت ہمیشکا من تہنا یورپی بن زہانی سرا تلو کزگا اوں۔ بلے اھٹکیں ہبر
 ایش انت کہ یورپ ے تہا بن رہند ے سرا چہ ہر جا بازیاں کار بوگ۔ ہمیشکا کسے مجبور نہ
 انت کہ اے دکہ بن زہانی ہمدار بیت۔

یورپی بن رہند ے سرا چہشاکے:

- (۱) گلارے ساخت (Structure) ے ہاتما افلاطون و ارسطو ے فکر و خیال۔
- (۲) ثران ے تہرانی (Parts of Speech) بارو ارواتی (Stoic) فلسفیانہ

فکر و خیال۔

(۳) نیامی باریگیاں (قرون وسطیٰ کے تھا) معنائے نئے بیہ کے باہتا مکتب دوستیں (Scholastic) کو آسانی (Scholars) فکر و خیال۔

(۴) بعد ہی قرون تا تجربہ بنشیں (Empiricist) و عقلیت کاریں (Rationalist) فلسفیانہ نیام فلسفی و فکری حیوہ و دوا و آہانی فکر و خیال

(۵) ہر ذہنی قرون تا انگریزی نئے رہندانی تھا زبان نئے راست و ناراستیں در و شاہ نشان دیگ و آہانی سرازور پر دیگ۔

(۶) نوز ذہنی قرون تا ایم پو دیگی زبان کو آسانی زبان نئے تاریخ نئے باہتا فکر و خیال۔
ڈیوڈ کرشل (David Crystal) گوشتیت کہ اے تمہیں فکر و خیالانی تھا ”زور مند و زوریں نقطہ مان بونگ۔“

Each one of them had strong and weak points.3.

ہنچو کہ من پیرسکیں بہرانی تھا ہنچنگ سنگ چستی قرون تا زبان زانتی نئے سانس ہمیشکا و ہمیراگ بوت کہ زانتکاراں چارت کہ کو نہیں زانت (توری زبان کو اسی نئے بیت یا نئے رہند نئے) سا نسی لوٹ و گزاراں پورا کنگا نہ انت۔ تاکہ نوم چو مسکیا زبان زانتی نئے باہتا و توی نوکیں آشوبی نئے فکر پیش کرت۔

نئے رہند نئے زانت:

نئے رہند اما یک زبان نئے دلگا گوشت کنیں۔ بید چا اے دلگا بازبان، زبان نہ مانیت۔ ہے دلگا نئے سو با یک زبان نئے کارمرزی پے ردو بند و معنادار بیت۔ بن رہند لہتیں ہنچیں رہندانی براں (Rules) یا ضابطہ ہانی نام انت کہ آتر اسوج دینت کہ تو یک زبان نئے

عے توار ولجزاں چون ماں گالردانی تھا کارمرز بکنے۔ توری اے کارمرزی گپ وثران نے تھا
 بیت یاہشتہ نے تھا۔ عربی زباناً پیش کا بن رہندا "قواعد" گوشت کہ قاعدہ نے لہزے بازی
 (جمع) انت کہ آئے معنا ہم بشت (بن ہشت یا بنیاد) انت وہم ضابطہ یا Rule انت۔ انگر
 یزی نے لہز Grammar (گرامر) دتی جاہوت یک جتا کیں تارستے داریت۔ بلے بن
 رہندا پہ عربی نے لہز "القواعد" اے زانتے تے چٹکیں کردا (Function) پیش داریت۔
 انگریزی لہز Grammar بند رایونانی زبان نے لہز ایت کہ زند تراکیشتریں یورپی زبانانی
 تھا کارمرز کنگ بوتگ۔ اے بند را دو لہزانی ہور بندی ایت بزاں کہ
 گرامر Grammar (حرف) وتیکے Tike (ازم) نے لہزانی بزاں (پیشگیں) حرفانی ہنر۔
 پداشی نے معنا یونانی نے جندے تہا بدل بیان بوتگ تاکہ ایش پہ زبان نے توار ولہز وگالردانی
 راتیں کارمرزی نے نشان دیوک بوتگ بزاں بن رہندا نے معنا ہا کارمرز کنگ بوتگ۔

ہنچ کہ انسان بے زبان پہر کا گت وکنگ وبت ہے وژ زبان بے بن رہندا ازبان
 نہمانیت۔ انسانی چکے کہ دوی بیت، پدائبرک وورنا بیت وگڈمر اپیر بیت وچرے دنیا ہاروت
 آپہ سرسائیا شپ وروج وتی گپ وثران نے تہا بن رہندا رہداراں (اصولان) کارمرز
 کنت۔ فریک پامر (Frank Palmer) گوشت۔

What sets man apart from the rest of the animal...4

ہا چیز کہ انسانا چرے دگہ ساہداراں جتا کنت آ آئے بہر کنگ نے قابلیت انت۔ ہمیشکہ ایشیا
 "گپ جنوکیں" انسان گوشت۔ بلے بند را اے بن رہندا انت کہ زبانیک انسانی خاصیت
 شخصیت۔ پرچیکہ ساہدار ہم معنا داریں توار چہ ڈپاکشت بلے توار و معنائے نیامی کزی پر
 آہاں کیں ابتدائی تہرے نے کنت۔ انسان نے گورا اے کزی بن رہندا نے گنت۔ انسان

نہ جہنا ”گپ جنوک“ ایت آسیا ”بن رہند کارمرز کنوک“ ہم شوہنت۔“

بن رہندے با تا زبان زانت دو جا کہاں بہر آنت۔ یک بہرے بن رہند ایک لکین و ہنری
(Technical) معنا نیا کارمرز کنت۔ اے بہر بن رہند چہ تو ارزانتی (Phonology)
و معنا زانتیا (Semantics) جنا زانت۔ بلے دگہ یک بہرے تا حد یہا تو ارزانتی و معنا زا
نیتا ہم بن رہندے بہرے زانت۔

دنیا ہاکم و گیش چار ہزار زبان کارمرز بنت۔ بلے اے ڈرتیں زبانانی بن رہند چہ یک و دو میا
پہکا جنا آنت۔ دورین و گستا میں زبانوں بل کیلین نکتے زبانانی بن رہند ہم گوں یک و
دگر فرق و پیردارانت۔ چوکہ: کوردی، بلوچی، پشتو و فارسی یا جرمن، انگریزی و ڈچ (ہالینڈے
زبان) یا گروا فرانسسی، اسپینی، ایٹالیائی و ہنگریزی زبان آنت۔

ڈیوڈ کرسٹل (David Crystal) بن رہندے تعریفاً چوش کنت۔ ۵

A grammar is an account of the language's
possible.....5

”یک زبانے بن رہند آ زبانے ممکنیں ساختانی ہنجیں پیرا ایت کہ آسیا لہیں لَس
(عمومی) راہداری، ہم دہیا (مطابقاً) روو بندو گیہ بیت۔

ادامن یک دگہ تعریفے پیش کناں کہ نوم چوسکی نے طرفداریں دو زبان زانتیا

انت۔ آگو شیت

A grammar is a set rules which have two main
tasks....6

”مزنیں کارپیش دارنت۔ آ بن رہند آگوں ہم دہیں (Grammatical) گارواں چہ بن

رہندہ گوں ناہم دہیں (Ungrammatical) گالرداں جتا کعت ودعوی کعت کہ چے
 ”زبان ے تہا انت“ (بزاں راست انت) وچے نہ انت (بزاں ناراست انت)
 سے گوراے خیال عام انت کہ کجام یک زبانے ے با بتا بن رہند ے زانت (علم)
 گڈسری داک (حرف آخر) انت وچرا یا بسترے وگہچ زانتے نیت بلے اے خیالا گوں
 ہقتیا چ سیادی نیت۔ یک زبانے ے زانگ ے با بتا بن رہند ے کردار (Role)
 سکت اہم انت بلے زبان ے ہٹکیم زانت زبان زانتی ے جند انت کہ بن رہند ہم اشی ے
 یک بہر انت۔

بن رہند ے شش تہر:

(۱) ضابطھی بن رہند (Prescriptive Grammar): اے بن رہند ے ہا کتاب
 انت کہ ترا سوج دیت بلکیم چے سوجا ہم دیم تر ترا حکم دیت کہ تو زبانہ یک حاصل وڈیا کار
 مرز بکتے۔ اے بن رہند کارانی ثورا اُس مردم کہ یک لہو یا یا گالردیا چنتی و کتابی بن رہند او
 دکہ وڈیا کار مرز بکت آذرت ردو ناراست انت زبان ے عین انت و خراب انت کعت۔
 پمیشکا آمرماں ”حکم“ دیت کہ چہر چوش کن انت۔ ہر دہی قرناں برطانیہ و امریکا ے تہا
 اے دائیں بن رہند ماں ہر دانگ جاہ و ہر بازار شنگ بوگ انت۔ اے بن رہند انی تاثیر
 تے و ہدی ہم پخت کچگ۔ اشی ے مستریں سوب ایش بوگ کہ اے بن رہند کار چہ لاتنی
 بن رہند انچو اثر مند بوگ انت کہ آہاں گوشے جہادنگ تا کہ آئیے بن رہند ی راہداری
 اے دکہ ذرتیں زبانانی سرا پو ورمش انت۔ اے بن رہند کارانی لوسک ذراج انت بلے
 ہر دہی ناگر یا ہتھی قرنا چہ سدا انی سدا بن رہند کاراں سے نام سک مشہور بوگ انت بزاں،
 -Henry Fowler Lindley Murray, Bishop Robert Lowth

ہشپ رابرٹ لاؤت ولنڈلی مری ہڈرڈ ہی قرنا بونگ آنت۔ آہانی بن رہند ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 وئی تھامس زندا انگریزی زباناً ”زکینگ“ ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 A Dictionary of Modern English Usage ضابطہ بن رہند ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 کاریں بن رہند کاراں اے ہیر پتھر قبول نہ کنگ کہ زبان ہم چو انسانانی بیابدل بت۔
 ضابطہ بن رہند اے ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 Normative ہم گوشت کہ اے لہو ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 ضابطہ ہم ضابطہ کار
 انت۔

(۲) بیان کاریں (Descriptive Grammar) ہا بن رہند انت کہ
 آ زبان ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 گیش و گیوار (Explanation) ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 (Judgement) مان مہیت۔

(۳) حوالی بن رہند (Reference Grammar) ہا بن رہند آ گوشت
 کہ یک زبانے ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 کہ بن رہند می حقیقتاں یک ہنچیں ہر ہر بن و ہنگ پہنات و کالمیں)
 (Comprehensive) طرز یا پیش بکت کہ اے دگہ مردم آ کتابا یک حوالی کتابے
 بستار کار مرز بکت و ہڈا ایافا کدھڈ ورت۔

(۵) بن فکری بن رہ بند (Theoretical Grammar) ہا بن رہند
 گوشت کہ آئے تھا یک خاصیں زبانے ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء، ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 (Common) شکلائی با تا گپ بخت و اے شکلائی کار بند گ ۱۷۲۳ء، ۱۷۹۳ء،
 ہم ذروہیں راہداراں

نشان بدنت کہ اے راہدار چون ذرتیں زبانانی پت و پول و تجریہ تحلیلہ اپنے کارمرز کنگ پینت۔
 (۶) سنتی بن رہند (Traditional Gramma) ہا بن رہند انت کہ
 زبان زانتی زانتھا پیر کارمرز بوتگ انت۔ اے رہندانی تہا گوستکیں پخت قرناتی، لاتینی،
 سنسکرت، چینی، عربی و عبرانی واے دکہ زبانانی بن رہند ہوار انت کہ آ زبان ئے تہہمیات و
 چنگا سگا پہ یک خاصیں کار رہند ے (Method) یے کارمرز کنت و آ زبان ئے یک
 خاصیں طرزیا تجزیہ و تحلیل کن انت۔

اے برزی تہرانی کیش و گیوار کنگا پہ من ڈیوڈ کرشل (David Crystal) ے
 زانت بلدا (انسائیکلو پیڈیا) چہ مک ز رنگ (بزاں)
 The Cambridge Encyclopedia of
 Language, 1992)

بن رہند ئے بن ردی بن خیال:

بن رہند یک سکیں ذراہ شاہیگانیں بن گپ ایت۔ اشی ے بایتا من گوشت کناں۔
 کہ اشی ے بن ردی (بنیادی) بن خیالاں و انوکانی دیما ٹوٹیا پیش کناں۔ اے بن گپ ے
 سرہنا پخت سیاہگ بہرانی (پیراگرافی) تہا یا پخت تاکد میانی تہا نیشگ کنگ سک ٹران
 انت۔ بن رہند کاراں پیشکا اے زانتھا راجتا جتائیں و نڈانی تہا بہر و باگ کنگ۔ چہ
 درستاں کوہن ترد مہشوریں و نڈلہر زانتی (Morphology) و گلار د
 سازی (Syntax) نیکنت۔ لہر زانتیا کوہنیں بار یگاں Accidence ے لہر اور کپنگ۔
 ہنچہ جاہ کیت اولی دور ے عرب گو اس چہ لاتینی ے اے دو بن گتیں بہر و بانگا زانتکار بوتگ
 انت پیشکا آہاں ہم وتی بن رہند دو جاہاں بہر کنگ بزاں صرف و نحو ے بن کپانی تہا۔

بلوچی کے اولیٰ بن رہند کہ مولانا عبدالصمد سر بازاری بٹنگ سنگ آٹیا ہم عربی کے زندگیر یاوتی کتاب ”بلوچی صرف و نحو“ کے ناماشنگ سنگ۔ ما آدا پیسر لہز زانتی کے باہتا گپ جنیں پدا کار د سازی کے سرا۔

لہز زانتی (Morphology):

لہز زانتی یک زبانے کے لہزانی و آہانی جتا جتا کیں ذرو شانی بار و اگپ جنت و آہانی تجزیہ و تحلیل کت۔ من جہلا لہتمیں ذرو و پیش کناں۔

(۱) کتابے (کتاب + ے)۔ (چو کہ کتابا ایر کن۔)

(۲) کتاباں (کتاب + آں)۔ (چو کہ کتاباں بیار۔)

بُرزی ہر سیمیں لہز دو دو بہرانی تھا بہرنگ بست چو کہ:-

کتاب + ے، کتاب + آ، کتاب + آں

اے ہر سیمیں لہزانی یعنی ذرو شم ”کتاب“ انت۔ ”ے“، ”آ“ و ”آں“ مکک گال (Affix) آنت ووقتی ووقی جا گہائی لہزے پیامعنا ہم دارنت۔ اے مکک گال نام گال (اسم یا Noun) کے جتا جتا کیں جا وراں (Cases) پیش دارنت۔ زبان زانتی اے لہز و مکک گاں مورفیم (Morpheme) کے نام دنت۔ لے نارڈ بلوم فیلڈ مورفیم یا لہزاں دو جاہاں بہر کت۔ براں کتاب ”آزاتیں“ (Free)، مورفیم انت و ”ے“ و ”آ“ و ”آں“ کے مکک گال ”بٹنگیں“ (Bound) مورفیم آنت۔ مورفیم (Morpheme) یک لہزے کے چڈ رستاں کسترکین و معنا داریں کی (Unit) کے نام انت کہ آ تجزیہ و تحلیل کے لائق بیت۔ کو نہیں بن رہند کاراں لہزے جندے نام کار مرزنگ بلے زبان زانت مورفیم کے لہز ترجیح دےنت۔ آہانی ٹوٹک ایش انت کہ مورفیم شرتر و مناسب تریں گال ایت و لہز

زبان زانتی تجزیہ و تحلیل پہ پیرگافی نہ انت۔

بن رہندے تہا مونیانی ساخت (Structure) و آہانی تجزیہ و تحلیل کنگے زانہما لہز زانتی یا Morphology ٹوشنت۔

گمک کارین و ڈرکپوکیس لہز زانتی

لہز زانتی دو مزین شاخانی تہا بہر کنگ بوتگ بزاں کمک کاریں (تصریفی یا Inflectional) و ڈرکپوکیس (استخراجی یا Derivational) گمک کاریں (تصریفی لہز زانتی، لہز زانی بدل بیوکیس ذروشاں نشان دنت چوکے یک لہزے "تا" (واحد) انت یا "بار" (جمع) انت یا یک لہزے اے دگ لہز یا لہزاں گوں چے سیادی داریت یا گوا یک لہزے ہنوگیس (حال یا Present)، د، شکوتیس (ماضی یا Past) یا آئیے دیم تری (مستقبل یا Future) ذروشاں پیش داریت۔ اے ذرتیس حالتاں لہز یا مورفیم گمک گالاتی (Inflections) ذروشم بدل بیت۔ ایشانی لہتیس ذرورمں وانوکافی دیم پیش کناں چوکے: پچکا، پچکاں۔ براتے (براتے)، ہراتانی یا گوا وانیت، وانگا انت، و انت، وانیت (انت)۔ یا کہ وانت، وانگا انت، و انت، وانت (انت)۔

ڈرکپوکیس (استخراجی) لہز زانتی پیش داریت کہ چون یک لہز یا مورفیمے ذروشم بدل بوتگ و آیک نوکیس معنایے داریت۔ چوکے زردار یا زردار والے لہز انت کہ آہانی بنی لہز "زر" انت کہ وت یک جتائیں معنایے داریت بلے اگاں تو دار یا زوالے کمک گالاں گوں آئیہ گنڈ پدہ اے لہز زانی معنایے بدل بیت ہے پیار است و نار است لہز و مورفیم انت۔ ادا ہم "تا" لہز گالاں است لہز انت کہ آہانی بنی لہز ہے اڑا اشتری، ہری، جنگول، چم چار یا اثر سناک لہز انت کہ اے ذرست ڈرکپوکیس (استخراجی) لہز زانتی

عے شتریں ذرور آنت۔

لہزانی جم بند (Word Classes)

بن رہند کاراں چه کو ہمیں باریگاں زانگ کہ لہز جتا جتا ہمیں خاصیت دار آنت۔
آہاں ایشانا جتا ہمیں جم بندیانی یا طبقہ و ٹر وہانی تھا بہر کنگ۔ سکتی بن رہند کاراں ایشانا بہر و
ثران عے بہر بزاں (Parts of Speech) ٹکو شنگ۔ زبان زانت ایشانا لہزانی جم
بندی ٹکو شنت۔ ہرزبانے عے تھا لہزانی جم بندی چرے دگر زباناں کتو باز فرق کنت۔ بلوچی
عے تھا ماشاں چو بہر کت کنیں:

نام گال (Noun)

نام بدل (Pronoun)

بتا گال (Adjective)

کار گال (Verb)

کار ستاہ (Adverb)

پیش گال (Preposition)

پد گال (Postosition)

ہوار گال (Conjunction)

حیران گال (Interjection)

بلوچی عے تھا اے لازم نہ انت ما اے ذرتیں جم بندیان پہلایا بزوریں۔ بلے اے

یک ہنجیں بن گپ ایت کہ اشی عے سر امار ندا گپ جنیں۔

بن رہندی تہر

بلوچی زبان دیکھو

(Grammatical Categories)

(۱) کار گوناپ (Aspect)

ایش کار گال نے گوناپا پیش داریت کہ یک کارے بیت یا بیگا انت یا بوئگ۔

(۲) چاور (Case)

گال ردے تہا نام گال نے چاور پیش داریت۔

(۳) جنس (Gender)

نام گال نے جنسا پیش داریت بزاں نر، مادگ یا بے جنسا۔

(۴) چاژ (Mood)

گال ردے چاژا پیش داریت۔ اے چاژے نشان دیوک کار گال انت کہ آچتور

گال ردے تہا کار مرز بیت۔

(۵) شمار (Number)

نام گالانی شمار پیش داریت چوکہ ”تا“ (Singular)، دو گس ”(Dual)“،

سے کس ”(Tripl)“، ”باز“ (Plural)۔ بلوچیا تہنا ”تا“ و ”باز“ کار مرز بنت۔ چوکہ۔

سگت و سنگتاں۔

(۶) وہد کار (Tense)

کار گال نے وہد پیش داریت بزاں آئے شکوست (Past)، ہنوگ

(Present) و دویم تر (Future) نے چاوراں پیش داریت چوکہ۔ شت، کیت و روت

(انت)

(۷) بدل رد (Voice)

یک گالر دیا چہ یک ذر و شاپنچ بدل کنگ کہ آئیے معنابل ممیت۔ چہ کہ کتابی نرت۔

کتاب بزرگ بوت۔

گالر دساری

(Syntactics یا Syntax)

گال ردساری یک گال رودے تہالہزانی یکجائی و آبانی رود بندین و معنادرین
وانت (مطالعہ یا Study) نئے نام انت۔ انگریزی نئے Syntax نئے گال چہ یونانی
زبان نئے Syntaxis نئے لہز اڈر کپنگ کہ آئیے معنارود بند انت براں گالاں رود بند
دیگ۔ نشتی (روایتی) من رہند کاران گالر دے تعریف چہ کنگ ”آیک پورنیں خیالے
بکت۔“ بلے زبان زانت اے تعریف قبول نہ کت پڑ چہ کہ ہر یک لہزے وتی جا گہاوت
یک پورنیں خیالے سہر اکت۔ ماوتے یک لہزے چہ ڈپادرشان کنیں یا اکتنیں یا گروا آتیا
وانیں سے ذہنی تہالہز نئے یک عکسے دیماکت۔ ہا عکسا ما خیال گوشیں۔ پتے سو ہالہز ارا
Unit of Sence براں ”خیال یا معنای کئی“ ہم گوشت۔ ہر یک لہزے وتی پختا
یک خیالے و معنایے داریت۔ بلے تاکہ ہے لہز ارا ما گالر دے تہا کارمزمنیں کس نزا
کہ ماچے شوٹک لوٹیں۔ گالر دہزانی جنھیں جم بندی ایت و خیالی نھیں لوے کہ اکتنوک یا
وانوکا یک گلو ہے سرتکت۔ بلے اگاں ما گالر دے نرزی تعریف قبول ہم کنیں کہ گالر دیک پو
رہنیں خیالے ڈرشان کت پدا ہم گالر دانی تجزیہ و تحلیل و رند ماے آتر اسر بنیں کہ اے
تعریف یک نر بریں تعریف نانت۔ ادا من پڈرور سے ۳ گالر دوانوکانی دیماچیں کنناں۔

(۱) پٹان اسکولانہ شت۔

(۲) پٹان اسکولانہ شت پرچیکہ آئیے لاپ ورد کنگا انت۔

(۴) پٹان اسکولانہ شت پر چیکہ آئیے لاپ درد کنگا ات و آئیاتیپیا

ہم گینگ ات و آئیاتیپیا ہم گینگ ات۔

بُزنی تعریف نے پد اتہنا اولی گار دیک خیالے نشان دنت بلے دومی گار دے تہا

دو خیال مان انت براں (۱) پٹان اسکولانہ شت

(۲) آئیے لاپ درد کنگا ات۔ بلے کسی گار دے تہا سے ۳ خیال یکجاہ انت براں (۱) پٹان

اسکولانہ شت۔ (۴) آئیے لاپ درد کنگا ات۔ (۳) آئیاتیپیا ہم گینگ ات۔ چرے

دروراں شتر پد زانت کہ ہمک گار دتہنا یک ”خیالے“ نشان نہ دنت۔ پمیشکا ما گوشت کنیں کہ

کوہنیں رہند کارانی تعریف زور و ناسرجم انت۔

گوشنت کہ کوہنیں و چرہاں زندرتری ہن رہند کاراں گار دے آنکل دوسد تعریف

پیش کنگ۔ اے تمائیں تعریف ادا مے دروانہ و رنت البت زبان زانت گار دہن رہندے

چدرستاں اہم تریں ساخت (Structure) زانت۔

ماہتاک ”بلوچی“ کوئٹہ

جون ۲۰۱۳ء)

☆.....☆.....☆

زبان زانتی و بلوچی زبان زانتی

اکبر بارک زئی

توارچکا سی (Phonetics)

سنے و ہدی ما زبان ے یک کسانگیں ہتارے پیش سنگ بلے چد و دیمتر ما اے
زانت (علم) ے شاخ و ٹالانی ہا بتا گونڈ گونڈیں ہتار ہتنگ پر چیکہ ہید چا اے شاخاں
زبان زانتی کج معنایے ندرایت۔

انگریزی ے Phonetics ے گالا پہ من ”توارچکا سی“ ے نام زرننگ کہ اشیا
اردو ”صوتیات“، فارسی ”آواز شناسی“ و عربی ”علم الاصوات الکلام“ یا ”علم الصوتیات“
نوشنت۔

اے ہتنگ ے اولی بہرا (بزاں ”سری دانک“ ہتہا) من ہتنگ ات کہ وتی ورتا
یا من لوٹنگ ات کہ بلوچی تواریچکا سی یا صوتیات ے ہا بتا ہتنگ بکناں بلے اے زانت ہتچو
پہ زوتی و دیماروان ات کہ من سک ہتچا ہتنت کہتوں ہے سوب انت کہ بلوچی تواریچکا سی باروامنی
کار ہتجل بیان بوت و یک ہتہیں و قے آتنگ کہ من مارت کہ اے منی ہوچی کارے نہ انت۔
ہتگیں ہبرائش انت کہ تواریچکا سی ے باروامنی زانتکاری سکت کوتا و محمد و دوات۔ آ و ہاں
تواریچکا سی ے ہا بتا ہتسز زانتکاریں مردمانی زانگ (Perception) ایش ات کہ اے
زانت ے کاریک زبانی ے تواریچکا سی پہ رنگا نشان دیگ و آہاں کیشینگ و نہ ہاں منا
کین نشان (Symbol) حرف جو زرننگ انت۔ تواریچکا سی ے کار سر نظر ہا و اہیش انت

بلے اے چکاسگاپہ یک خاصیں سائنسی کارکردے (Procedure) یے ہست کہ آئیاتج
 کس بے Training (بزاں بے کار دربرگا) شر دربرت گت نہ کنت۔ اے کارے ذرے
 گ بلو ہالو آسان ہم نہ انت۔ پریشیا چندی ماہ و سال در کار ہنت۔

توار چکاسی، زبان زانتی نے چہ ذرستاں کوہن ترس شاخ انت۔ دنیائے کوہن
 ترس ہشتہ نے رہند بند راہا بار یگانی زانتکاراں وتی زبانی یک یک توارے شر چکاسگ و
 پراہاں خاصیں نشانی اش جوڑنگ۔ ہے نشانیاں مامروچی "الفبا" Alphabet گوشٹیں
 چے کوہنیش الفبایاں مے کوہن ترس توار چکاس گرانی (Phoneticians) نے نمیرانیں
 کار پد (کارنامہ) آنت۔

توار چکاسی، زبان زانتی نے چہ ذرستاں کوہن ترس زانت انت۔ اگاں ما
 گوشٹیں کہ توار چکاسی چہ زبان زانتی نے زانتا باز پیر بوٹگ گوا ما ترونہ بنیں۔ دنیائے کوہن
 ترس ہشتہ نے رہند کہ تنے وہدی مے دیما آتنگ آنت آہاں سرجم کنوک ہما بار یگانی بے
 دروریں زانتکار بوٹگ آنت۔ اے ہشتہ نے رہندانی تہا مصری، فیتیسی، سُمری، آشوری،
 اکادی، موہن پلوڈو وہتی (Hittite) رہند، کوہنیش ہندوستانی نے برہمی رہند، کوہنیش ایران
 نے مٹی رہند، کوہنیش یونانی، کوہنیش چینی، و نیامی امریکائے مایا (Maya)
 و ازیٹیک (Aztec) نے رہند۔ چرے رہنداں لہتیں بُت ذروشمیں
 رہند (Pictograph) و لہتیں سرجمیں الفبا بوٹگ انت۔ ہنجو جاہ کیت کہ کوہنا چہ کوہن ترس
 رہند کُل بُت ذروشم بوٹگ آنت۔ وزانتکاراں رند ترا کم کتا ہے رہند بدل سنگ آنت و گڈا
 سراجمیں الفبا اش جوڑنگ انت۔

توار چکاسی نے زانت

توڑ چکا سی انسانی تواریتیک پہ رگا نشان دینگ و آہاں کیشینگ و ہر اہاں خاصین
بھانی (Symbol) جوڑنگ گے سانس انت۔ اے زانشت زبان زانٹی گے چہ ڈرستاں
سانسی تروئیکل ترس شاخ انت۔

نوز دہمی و ہستی قران زانٹکاراں انسانی تواریتیک چکا گے ہتر انوکس مشین جوڑ
گت انت۔ مردچاں ذرتیں زانگ جاہاں (یونیورسٹیاں) تواریتیک گے چکا سی جاہ
(Laboratory) ہست انت کہ اوداں تہر تہریں مشینانی ویلہا گت و ثرائی تواریتیک
سانسی صورتا چکا گت و آہانی باروا متجہ گیری کن انت۔

آر۔ ایچ۔ رابنس (R.H. ROBINS) تواریتیک گے تعریفا چوش گت:

Phonetics is in general (that is, concerned with
speech, sounds as such without reference to their
function in a particular language), descriptive and
classificatory.....(R.H. Robins, General Linguistics,
C.U.P, 1975 p..120)

”تواریتیک سی سرتا سر بیان کار انت و تواریتیکانی تھا (بہر گت)۔ اشی گے
مستریں کار گت و ثرائی تواریتیک چکا گے انت۔ ایشیا گوں اے بہر کار نیست کہ یک خاصین
زبانے گے تھا اے تواریتیک، کردچی انت۔“ براں تواریتیک گے کار ہے تواریتیک پہ رگا
کیشینگ انت و بس۔ اشی گے ہیکس ذمہ داری ہمد اکت و توام بیت۔

تواریتیکانی ہاتا ادا یک بہرے من پکوشاں کہ تواریتیک ڈر برگ آسانیں کارے نہانت

- پرچیکہ بازیں بلکیں سدانی سدہنچیں توارہست کہ ما آہاں یک ہیمیا اشلنن و دگہ کسے آہاں
 پہرکا دگہ و ڈییا اشلنیت۔ چونکہ عربی نے ص، ض، ظ و ق نے توارانت۔ عرب اے تواراں یک
 پیم گوشنت و ما آہاں دگہ و ڈا اشلنیں۔ اے وایک دگہ زبانی نے ڈرورانت۔ بے یکیں
 زبان نے گوشوک ہم برے برے توارانی اشلنگا ردکن انت۔ توارچکاس گرانی گوشگ
 ایش انت کہ ہر یک مردے نے تواروہبرگوں دگہ مردمیافرق کن انت۔ اے ہتیتاواہرکس
 زانت پرچیکہ ما یک مردے نے توارے اشلنگا ہما دمانا زانیں کہ اے فغانی نے توارانت۔
 بے زانتکارانی گوشگ ایش انت کہ اے دگراں بل کجام ہم یک مردے یک توارے یا لہز یا
 اگاں دومی رانگوشیت آتوار یا لہز سد ورسد یک پیم نہ بنت۔ توارچکاس گر تہر تہریں مشینانی
 وسیلہاں اے گوشنت کنت کہ اے توارچتورگوں یک و دو میافرق کن انت۔

توارچکاسی نے چکاسی جاہانی (Laboratory) تہا ہما مشین کہ کارمرز بنت
 چراہاں لہینانی نام ایش انت۔

Sound Spectrograph (اے توارانی موجاں کسان کسانیں کشککانی وسیلہا
 کا گدیانت پردگ (Screen) نے سراچپ و راست و رز و جہلا دا چاپ کنت کہ ایشاں
 ”توارچاپ“ (Voice Print) گوشنت)

Pneumatachograph (اے مشین پناں چدر کپوکیں شواتی موجاں چکاسیت)۔
 Electropalatograph (اے ٹکی تواراں چکاسیت)۔

Electroaerometer (اے سینگ و دپ و پونزے شواتی موجاں
 چکاسیت کہ آتوار بنت و چرڈ پاپونز اور کپنت)۔

Electropalatogprah (اے مشین دپ و پونزے یو گوشتانی

Muscles (کسان کسانیں سر و ہڈیاں Movement) چکاسیت کہ آتوارنا
 چند پایا پوزر کر گاہ کہ کن انت۔)
 Sound Synthesizer (اے گوشاں کپوکیں یا اٹکنکی تواراں کیشیت و
 چکاسیت۔)

مے دلاگت و ثرائی تواراں کیشینگ کچ گرانیں کارے نہ انت بلے حقیقت چونہ
 انت۔ ماہتا ہا تواراں زانت کنیں کہ مے جندے زباناں کارمرز بنت یا مے مساگیں
 زباناں کار بندگ بنت بزاں ہا مساگیں زباناں کار بندگ بنت بزاں ہا مساگیں زبان کہ
 ما آہاں کارمرز یا شریا دیگک و آہانی کارمرز یا شریا زانیں۔ بلے اے دگہ زباناں بازیں توار پما
 ہنچو درآمدت ہنچو کہ آہانی کارمرز کو کانی چند انت۔ مے ٹوراب وپ وک وگے توار شری
 کیشیں توار انت۔ چونکہ باد و پا دیا کار و گارے توار انت۔ بلے تو یک عربیا کوش اے
 تواراں کیشیت و کوشیت آے تواراں ہنچو کیشیت نہ کت پرچے کہ آئے زبانے تہا پ
 و گے توار نیست انت۔ پمیشکا تو گندے کہ کیشتریں عرب انگریزی نے Pen
 Park نے تواراں بارک و بین ٹوشت۔ ہنچو کہ عرب مے تواراں کیشیت نہ کن انت مے
 دڑا مہم آہانی تواراں کیشیت کت نہ کنیں۔ چونکہ ص، ط، ظ، ض، قے توار انت۔ پما اے
 تواراں کیشینگ سک شران انت۔ مے گوشاں اے تواراں، ت، زوکے تواراں منت انت
 ۔ بلے عرب اے تواراں شری شری کیشتن انت و کوشیت۔ عرب ضے توارے سرا خاص طور ہنچو
 پیر بند انت کہ دتی زباناں "لغۃ الضاد" یا "لغۃ الاض" گوشت بزاں ضادے توارے زبان۔
 من ادا یک دگہ ڈرورے پیش کناں بزاں مے مساگیں زبان سندھی نے ڈرور۔
 مے ٹوراب نے توار کیے انت بلے سندھی نے تہا پ نے توارے سے گونا پ انت بزاں

ب، پ۔ چشاں گڈتری ب۔ (بزاں پ) ءے تواریں رو درنگی گالوار کار مرز بیت۔ چو کہ بھا
 نکر (بزاں ہمازنگ) ءے لہزے تہا بھ ءے تواریں انت۔ اے ب بندراب و ہ (بزاں
 بھ ءے) ہواریں تواریں ذنت بلے مے گوراب ءے بدل نیست۔ مے گوش اے ہر سیمیں
 تواریں تہا چ فرق کت نہ کن انت۔ پنا اے ہر سیمانی تواریں کیے انت۔ سندھی ءے تہا دم کہ لہمیں
 تواریں تہا کہ تہا سندھی ایش گوشت کن انت۔ چو کہ ڈے ہر نگیں تواریں انت بزاں ڈ، ڈ، و، و
 ءے تواریں تہا ڈ، و، و ہر سیمیں ڈے یا گ وگ ءے تواریں انت۔ گ وگ ءے تواریں
 ذینت۔ ماے تواریں تہا چ ہمیں فرق و پیر نہ گندیں بلے حقیقت ایش انت کہ اے ذرت
 جتا جتا میں تواریں انت۔ ہمیشکا زائکاراں پرے تواریں واسطہ جتا میں نشانی (Symbol) یا
 حرف جوڑنگ انت۔

اے ذرتیں بُرزی ذرورانی مول و مراد ایش انت کہ یک در آمدیں زبانے ءے
 تواریں پہنگ و آہاں گیشینگ آسانیں کارے نہ انت۔ اے تواریں گیشینگ پہ مزنیں
 زائکاری یے پکار بیت۔ در آمدیں زبان و تی جا گہا، باز بریکیں زبان ءے کار مرز کنوک ہم
 و تی بازیں تواریں شر گیشینگ کت نہ کن انت۔ ادا من بلوچی ءے جندے رو در آنگی و رخشانی
 گالوارانی ذرور اپیش کناں۔ اے گالوارانی تہا، ذہق (انگریزی ءے v ءے تواریں مت
 چو کہ وہاگ (Wha:v) بزاں و اب)، ف، خ، و غ ءے تواریں انت کہ اے دگ گالوارانی تہا کار
 مرز نہ بنت و اے گالوارانی کار مرز کنوک ایشاں نوشنت کت ہم نہ کن انت۔ بلے ایشی ءے معنا
 اے نہ انت کہ اے بلوچی تواریں نہ انت۔ اے ہمیں چنگ بلوچی انت ہمیں چنگ کہ مے اے دگ
 ذرتیں تواریں انت۔ اے حقیقت مارا شرپیش داریت کہ مے ہتو گیں بشتہ ءے رہند یک سر
 جمیں و پیلو یں رہند ءے نہ انت۔

توار چکاس گر (Phonetician) نے مسٹریں کار نہ تھنا تو اراں پہ نشانی جوڑ
 سگ و سیاہگ بند براں (Record) کنگ! انت بلیس آئیے چد مسٹریں کارائش انت
 کہ آہریک تو ارے نے بن زہا (Source) ہم نشان بدنت و ہم شر بکینیت و بیان بکت
 کہ آ تو ار جان نے تے کجام بند و بوگا چہ در کپنگ۔ اے کاراپہ تو ار چکاس گر باید انت کہ
 تو ارانی جان زانتیا (Physiology) شر اُستاد بیت۔ اے کار کردا (Procedure)
 ”جان زانتیں تو ار چکاسی“ (Physiological Phonetics) شوخت۔

اے ہتھیتا ہر کسی زانت کہ گپ و ثرائی تو ار چہ دپا در کپنت بلے آہانی بن زہ انسان
 نے پُت آنت۔ مے ڈرتیں تو ار، نواتے شکلا چہ مے پٹاں چست بخت و مے سینگانی
 پروگ (Diaphragm) و پداگڑ و گٹ و گڑوے راہا نگ، لکت، دناس و لغفانی و سیلہا
 چہ پاپاپوزا در کپنت۔ گٹ و گڑوآر ندپ نے جندے تو کار تو ارے جتا جتا کیں راہاں نگ،
 لکت، آروک، دناس و لغفانی گمکا و پا چہ در کپنت پمیشکا مے ڈرتیں تو ار یک رنگ و یک ہیم
 نہ انت۔ جان زانتیں تو ار چکاسی تہر تہریں مشینانی و سیلہا ہر رنگ و ہر وڑیں تو اراں یک پہ
 یک گشینیت و نشان دنت۔ تو ار چکاسی تہنا یک زبانی نے گپ و ثرائی تو اراں گوں کار نہ
 داریت آڈرتیں زبانی تو اراں گوں کار داریت۔ یک تو ارے کہ چہ گٹ و گڑوآر ند یک
 خاصمں راہ و سیلہا چہ دپا (یا پوزا) در کپنت گڑوآ تو ار توری ہر زبانی نے بیت آدما کیلیں
 تو ارے نے شکلا چہ دپا در کپیت چو کہ ساد ہیں ب یا ساد ہیں ج نے تو ار انت۔ ایشانی تو ار دُنیا
 نے ڈرتیں زبانی تہا یک وڑو یک رنگ آنت۔ ہنچو کہ من اُسترا ہنچنگ۔

تو ار چکاسی دنیائے تمامیں زباناں گوں کار داریت۔ پے سو باز ایشکا راں کوش
 گنگ کہ ڈرتیں زبانی تو اراں پہ یک دُنیا گیریں الفبا یے جوڑ بکن آنت۔ ڈہنمارکی زبان

کو اس اوٹو جیسپرسن (Otto Jespersen) اولی زانتھکارات کہ آئی اے صلاح دانتھک
 ات کہ دنیا گیریں الفبایے اڈکنگ ہیٹ کہ آئیے تمہیں زبانی تواراں پہ جتائیں وگیشٹیکس
 حرف بنت۔ فرانسے تہا توار چکاسی نے استادانی گلیبا کہ نامی Phonetic
 Teachers Association) ات ۱۸۹۷ء سالیک دنیا گیریں الفبایے جوڑ
 کت وچاپ وٹنگ کت۔ اے گلے نام زندر ترازاں ۱۸۸۶ء سالابدل کنگ و"توار
 چکاسی نے دنیا گیریں گلے" International Phonetic Association) ایر
 کنگ بوت۔ اے الفبایے سنی راہدار (اصول) الٹ انت کہ ہر یک توار ییا پہ یک
 پہکا جتائیں "ویک حرفی میں" نشانی یے جوڑ کنگ ہیٹ۔ آہاں کوشٹ کنگ ات کہ دنیائے
 ہما زبان کہ آہاں زانگ انتت ہماڈرتیس زبانی توارا کہ الفبایے تہا ہوار کنگ ہیٹ۔ بلے پنچو
 کہ وہڈ نموزان بوٹگ وڈ کہ نوکیں نوکیں زبانی سراکار بوٹگ آہاں اے الفبایے تہا نوکیں
 نوکیں نشانی و حرف جوڑ کنان و اے الفبا سرجم کنان کنگ۔ دنیائے تمہیں زانتھکار (توری
 آہرچ منکلیا ہیٹ) ہے الفبا ہا کار مرزکن ات۔

توار چکاسی نے شاخ

توار چکاسی گراں اے زانتھ سے شاخانی تہا بہر کنگ کہ آہانی لوچوش انت:

(۱) ہیرکیشینو کیس توار چکاسی (Articulatory Phonetics) گپ وثرانی

تواراں چکاسیت (کہ آچتور چہ پٹ وینگا چوست ہیٹ وچہ ڈپایا پوزا ڈر کپنت) و آہاں ٹکانی
 تہا بہر کنت یزاں Classify کنت۔

(۲) اٹکنٹکی توار چکاسی (Acoustic Phonetics) توارانی موجاں نشان

کنت کہ آچتور نمواتنے وسیا ہا چہ گشو کا تا اٹکنٹو کا سر بنت۔

(۳) گوش دارگی تو ارچکا سی (Auditory Phonetics) پیش داریت کہ
 اکنوک ے گوش وز ہن گپ وثرانی تو ارال چتورا شکت و ہجہ کارنت۔
 تو ارچکا س رگر تو ارانا داما تھکیں سیکانی براں Brackets ے تہا پیشگ کن
 انت چوک کہ [ب]، [ر]، [س] یا [ل] یا گڑا اید کہ ڈرستیں تو ار۔
 تو ارچکا سی زبان زانتی ے چڈرستاں یو دناک تریں (Developed) شاخ
 انت۔ اے زانت ہنچو پڑاہ و شاہگان انت کہ مروچاں وت یک جتا میں سائے جوڑو ہنگ۔
 من اے پیشتا تک ے تہا اشی ے تھیں تک و پہناتانی مرا گپ جت گت نہ گتگ۔ اکت من
 کوشت گتگ کہ اشیے یک ٹوٹدکیں ہجرا رے پیشگ بکناں۔

(ماہتاک "بلوچی" کوئٹہ اکتوبر ۲۰۱۳ء)

زبان زانتی و بلوچتی زبان زانتی

اکبر بارک زئی

معنا زانتی (Semantics)

معنا زانتی (Semantics) و صلاح زانتی (Pragmatics) زبان زانتی

ئے دونو کیس زانت (علم) آنت۔ من راستیں مینا کنناں کہ اے زانتھاں من وت نوکی ٹر
سر پد بیگ ے کوشت کزگاؤں۔ معنا زانتی ے بار و اے بشتا نکا من اے دگہ زانتکارانی ٹھرو

مٹا ٹھگ کزگاؤں۔ اے زانتکارانی تہا پانر (F.R Palmer) لائینز (Jhon

Lyons) رائس (H.R Robins)، کرشل (David Crystal)، مالم کے

یر (Kirsten Malmkaejer) ہوارانت۔

معنا زانت ے زانت ہم کوہن انت و ہم نوک۔ لیز و بہرانی معنائے بابتا کوہنیں

یونانی فلسفیاں چو کہ افلاطون، ارسطو و اے دگہ زانتکاراں باز نیشگ ٹھگ۔ بلے آہاں لہزانی

فلسفی معنائے سراگپ ٹھگ۔ زبان زانتی و فلسفہ دو جتا میں زانت آنت۔ البت اشی ے تہا

چھ ٹھگے نیست کہ اے دو میں زانت جاہے جاہے یک و دو میا ٹھگ ہم کن انت۔ بلے فلسفہ

جتا میں زانتے و زبان زانتی جتا میں۔

معنا زانتی لیز و گاردانی (جملہ بانی) معنایاں گوں کار داریت و اشیا معنا زانتی ے

سائنس ہم گوشت۔ انگریزی زبانے تہا اولیٰ تہ براں ہفتد ہی قرن ے تہا اے لہز ے یک

دورے ریت۔ ہما و ہدے یک نیسکار یا Semantick Philosophy ے نام

ٹھگ۔ بلے اے گال ٹر نیچا (Phrase یا فقرہ) گوں فلسفہا و ناں کہ گوں معنا زانتیا چ

ہمیں سیادی بے دانشک - ہر کسا کہ اے نیشک آئے مطلب آپوک یاد بترے (مستقبل
 نے) بار و اچیش زانتی (divination) بوتک و اشیا یک مذہبی رنگے مان بوتک - انگریزی
 نے تہاے لہز ہے نو کیں معنایا اولیبر ۱۸۹۴ء نے سالاکا مرز بوتک - ہے سالاک امریکائی
 زبان گوایا (Philologist) نیا American Philological Association
 نے یک میٹرے نے تہا معنا زانتی نے سرا یک نیشتا کئے ونگ ات - و آئے تہا
 Semantics نے لہز کار مرز تک ات - بلے امریکا ہا چہ در بلکس امریکا نے چند بازیں
 زبان زانت چہاے نیشتا نکا ناسنگ اتنت - تاکہ ۱۸۹۷ء نے سالافرنسیسی زبان زانت
 M. Breal (ایم - نمے آلا) وئی کتاب Semantique چاپ کت - تماش یورپ و
 امریکائی زبان زانتاں - نمے آل نے اے کتابا بازا سات - آہاں نمے آل نے گیگنا
 Semantics نے لہز جوڑت و مردچاں ہر جاہ ہے لہز کار مرز بیگانت -

کرشل مالم کے پیر (Kirsten Malmkaejer) معنا زانتی نے تعریفا چوش

کتبہ -

Semantics is the study of linguistic meaning, and is arguably the area of linguistics which is closest to the philosophy of language. The main difference between the Linguist's and philosopher's way of dealing with question of meaning is that the linguist tends to concentrate on the way in which meaning operates in language, while the philosopher is more interested in

the nature of meaning itself.1

”معنا زانتی، زبان زانتی کے تہا معنائے و انشت (مطالعہ) کے نام انت۔ پے سو بائش گوں زبان کے فلسفہ تازیک ترس یادی یے داریت۔ (البت) ایشانی نیاماسترس فرق ایش انت کہ زبان زانت وتی تمامیں دل دینا یک (خاصیں) زبان کے تہا تہا معنائے کر دئے نیمگا کار مرکزنت (بلے) فلسفی معنائے جندے بن ہیل (فطرت) کے نیمگا گیشتر دل پسندی نشان دنت۔“

بلے معنا زانتی زبان کے فلسفہ کے سیاد یا نہ منگ ہم سکس زور اور یے بیت۔ اے دوئیں بن گپ چیک دو دو میا سک تزی یک انت ہمیشکا زانتکاراں چما بند اتاں (بزاں دو ہزار و پنج سد سال ساریا) زبان و معنائے فلسفہ کے بار و باز ہشنگ گگ۔ بلے ما یک ہرے شر بزائیں کہ یک معنا زانتے کے کار رہند (Method) چہ فلسفی کے کار رہند اپہرکا جتا انت۔ ادا یک ہرے من چچک بکو شاں بازی زبان زانت اے زانت کے مقصد و مرادو ایٹھے سیم سرائی بابتا گوں یک دو گرا تپاک نہ انت۔ ہمیشکا پامر (F.R Palmer) ہشنگ کت کہ:۔۔

Unfortunately, there is so little general agreement about the aims, especially in Semantics, about the precise nature of the subject.....2

”افسوزی ہیر ایش انت کہ اے بن گپ کے سرا، خاص طور معنا زانتی کے مقصد و مرادو آئے ہٹگیں جاورے بابتا (زانتکار) باز کم تپاک انت۔“

بُنگال (Lexeme)

آنت۔ ایشاں گالینڈ گوشت کنیں بلے ایشاں لہز یا گال پھیر گوشت نہ کنیں۔

(۳) لہز یا گال (word) بن رہندے تہا کارمرز بیت و آئے یک شکیں اہمیں بہرے زانگ بیت۔ ہمیشکا معنا زانتی نے گیش و گیوارا پہ معنا زانتاں نوکیں نوکیں بن خیال (Concept) پیش کنگ و پڑا ہاں نوکیں بلد گال (اصطلاح) ایش جوڑ کنگ۔ معنا زانت لہز یا گال نے بن خیلا سکت کوتاہ (محدود) زانت۔ ہمیشکا آلیکسیم (Lexeme) یا بن گال نے بلد گالا کارمرز کن انت۔ آہانی نزد آلیکسیم یا بن گال چہ لہز ایشا ہیگان تر و پڈ رتر (واضح تر) انت:-

David Crystal, Encyclopedia of Language,

C,U,P, 1992, p. 104

معنا زانت لیکسیم یا بن گالا معنائے کسان تریں لکی (unit) یے زانت۔ ما ڈرستاں عادت کنگ کہ لہز، گال گرنج (Phrases) و گالینڈانی معنایاں لہز بلدانی (لغاتانی) تہا بچاریں۔ لہز بلدانی تہا بے شک گیشتریں لہزانی معنا ہست آنت بلے معنا زانتانی کاررہند (Method) پہکا جتا انت۔ آلہز، گال گرنج و گالینڈاں الفبائے بدلآخبر (قسم) و ڈکانی تہا بہر کنگا سائنسی تر زانت آلفٹی معنایاں قبول کن آنت بلے آہاں ناسرجم زانت۔ آہانی گو شگ ایش انت کہ لہز یا گالانی معنا باز براہر و حالے ی ابشہ نے تہا چہ لختی معنایاں ی امعنایاں گونا پاپاں گوں فرق کن آنت۔ ہمیشکا آلیکسیماں (بن گالاں) ہمرنگیں تہرانی و ڈکانی تہا بہر کن آنت۔ معنا زانتاں اے تہر و ڈگال Semantic fields "یا معنا زانتی نے پٹانی" نام دا کنگ۔ آ انسان و ساہدار مرگ و بالو و ٹوٹک، کوہ ڈگار، کور و دریا، ماہ و روج و استار، رکشت و کشار، مال و مالدار، داد و گپت، سیادی و وارثی، واٹگ و

زاگ، ہیل، عادت، جذبہ، مارش، فکر و خیال و بازیں دگہ مظہر اس شعر نگارنی تھا بہر کن
 آنت۔ ادا من تہنا یک درورے پیش کناں چو کہ انسان یا بنی آدم آنت۔ معنا زانت انسانا
 اے دا میں نگارنی تھا بہر کن آنت۔ بزاں مرد و جن۔ مات و پت، چک و نما سگ، نا کو و ثرو،
 سیا دوارث و اے دگہ ہروڑیں نکلے کہ گوں انسانا سیا دی بکت۔ اے ڈرتیں ہمیادیں تک معنا
 زانتی ئے میک پئے (field یے) زاگ بنت۔ ہے ڈولا سر، مود، چم، پونز، گوش، دپ و
 شاگور ما معنا زانتی ئے دگہ پئے گوشت کنیں۔ یا گوا ایشانی ہما بیباں گردن، سینگ، کو پگ،
 باسک، دست، باد، لاپ، سرین و بڈ انسانی جان ئے مسترین پئے زاگ بیت۔

من التوں کہ وانوکانی مز میں بہر بیا Peler Roget ئے
 saurus Roget دیک و کار مرز ہم سنگ۔ اے بند را یک لوز بلدے (لغتی) بلے
 چرے دگہ لوز بلداں پہکا جتا آنت۔ اشی ئے تھا الفبا ئے بد لا ڈرتیں ہم بن گتیں (ہم
 موضوعیں) لیز یکجاہ کنگ و آہانی معنا دیگ بونگ آنت۔ معنا زانتانی رہند گوں پیٹر راجیٹ
 The surus (تیز اس) ئے رہند اتزیک تر آنت۔ بلے چرانیانوک تر، بھلا تک تر و
 سائسی تر آنت۔

لہزانی معنائے با بتا س مردمانی خیال الیش آنت کہ لہز چیزانی ”ناماں“ پیش دارنت یا
 آہانی نشون دار یا کعت (بزاں حوالہ ہا دینت) چو کہ ہر ماگ، میر چاکر، شاکلوٹ، نا کو،
 دودا تک (Culture)۔ نون بیا ات بچاریں کہ ایشانی معنا چنی آنت۔ ہر ماگ ہر کس
 زانت کہ اے یک نینگے ہمیشکا یک چیزے کہ آئی اے خاصیں نام دیگ بونگ۔ بلے میر چاکر
 چیزے نہ آنت یک مردے ئے نام آنت بلے ادا اے ہر نہ کیشنگ کہ ما تار نیچی میر چاکر ئے
 ناما رگا کیں یا دگہ مردے ئے کہ آئیے نام ہم میر چاکر آنت۔

اے مشکل مردم تہنا ہر وحال نے یا بشتہ نے وسیلہا گیشینت کت کت۔ ہے وڑا
 شاکوٹ ونا کوئے گال آنت شاکوٹا ہر کس زانت کہ اے بلوچستان نے مستریں شہر انت بلے
 نا کوئے لہز شریڈر (واضح) نہ انت کہ اے کسے مات نے نرات انت یا پت نے یا گڑا
 کجام ہم یک مزن عمریں مردے کہ آئیانا کو گوشنت۔ اے مشکلہ ہم ماتہنا گپ وثران نے یا
 بشتہ وسیا ہگ نے وسیلہا گشیت کت کنیں کہ ما کجام نا کوئے ہبرا کزگا کتیں۔ نوں بیات دو
 دانک (Culture) نے لہزا پچاریں۔ دودانک نہ کہ یک چیزے وناں کہ مردی نامے
 ۔ دودانک نے لہز تہنا اشی نے نشون دار یا کت (بزاں حوالہا دنت۔ اشی نے معنا یا تما میا
 پڈر نہ کت۔ زانتکاری پہ اے لہزے گیش وگیوار کزگا کتابانی کتاب بشتگ آنت۔ انگریزی
 نے یک لہز بلدے اشی نے تعریفا چوش کت ہے:-

1. ideas, customs, and art of a particular society.

2. particular society

3. developed understanding of the arts.

(۱) ”یک خاصیں راجمانے نے خیالات، رواج و ازم و ہنر

(۲) یک خاصیں راجمانے

(۳) ازم و ہنر نے دیما شکتیں و بودنا کیس سر پدی و زانتکاری۔

ما گندیں کہ اے لہز اودوانک نے سے معنا دانگ۔ بلے چرے معنایاں پڈر انت

کہ اے ڈرست بندر معنا نے نشون دار یا کن انت بزاں آئیے حوالہا دینت۔ اے وڑیں لہز

زبان نے تہا باز بلکیں بے حساب آنت چوکہ:-۔ ن خیال (Concept)، خیال (Idea)

سنت (Tradition)، ازم و ہنر (art)، وشدلی، غم و شرسٹ یا ہے وڑیں سدانہ دگہ

نام گال آنت۔ نام گال (nouns) وتی جاہا، بازیں، کار گال (verbs) وستا گالانی (adjectives) ے معنایانی گیش و گیوار کنگ ہم ہکا آسان نہ انت چوکہ زہر، گرگ، وں بیگ، بکر کنگ، شورگ، ہمت کنگ یا گڑا آسانیں، ٹرانیں، ترشیں، زیتیں، سوچا کیں، بے پکاریں، عجب رنگیں و ہبے داتیں بازیں دکہ لہر آنت کہ آہانی معنایاں شریکیش و گیوار کنگ بہ آسان نہ انت۔ اے ہمیں ڈرتیں لہرانی گیش و گیوار کنگ ے واسطہ تہا نشون داری (حوالہ Reference) ے بدلا (کافی) نہ انت۔ ایشانی زانتکاری (sense) ہم سک لازم انت۔ معنا زانت ہمیشکا نشون داری (Reference) ے بدلا زانتکاری (Sense) ے سزایات زور پر ڈینت۔

زانت کاری ے شیادی گری

(Sense Relationship)

زانتکاراں تہدی یک زبانی ے تہا لہراں یا بن گالاں (لیکسیماں) الفبائی لوبندی ے حسابا ہوار و جم کنگ آنت چوکہ زبانی لہر بلد آنت۔ ہنجو کہ من پیرا اشارہ کنگ ڈرتیں لہر بلد ہے راہدار (اصول) ے سراسر جم کنگ بونگ انت معنا زانت ایشانی آہیتا اسا قول کن انت بلے الفبائی لہر بندیا زانت (علمی) کارے زانت۔ آہانی نزدالکسیم یا بن گال بیدانت کہ ہم سیادیں تگانی تہا یکجاہ کنگ بنت۔ اگاں اے لہر بندیا چوش میت لہر زابان ے زانت (علمی) جو زشتا (ساختا) تاوان ریت۔ آہانی ٹوہگ ایش انت کہ ہم سیادیں بن گالانی لہر بندیا باید جتا جت چوکہ گول انت۔ کول ے ہم سیادیں بن گالانی لہر بندیا باید جتا بیت چوکہ کول انت۔ کول ے ڈرتیں باسک یکجاہ کنگ بنت بزاں مات، پت، نہات، ٹوہر، چکت و فراسگ، شرووتا کو کول ے اے دکہ تہا میں باسک۔ ہبے دابا آسان و آئیے تہا

ہرچی ہست آہانی لُو بندی جتاہیت چوکہ ماہ، روج، پور، استار، ماہکان، کلکشان، نو دو نمبر و
گرند و ٹر دک۔

منو تگیس ہشتادو نو دوسالانی تہا معنا زانتاں نو کیس نو کیس تکنیک (Technique)
در کیتلگ داں کہ لبر و گاردانی معنایاں یکت و نکت (Preciely) بیان کت بکن انت۔ اے
کارے تہا آہاں چہ انسان زانتی (Anthropology)، زانگی تب زانتی)
(Cognitive Psychology) و فلسفہ خاص طور اچہ منطق (Logic) کے زانتا ہاں
گمک زرتگ۔ چہ تکیرکاں یکے جسد بہر میں تپاس کاری (Componential
Analysis) انت۔

جسد بہر میں تپاس کاری

(Componential Analysis)

اے ہبرا ہر کس زانت کہ ہر یک چیزے کے جتا جتا میں بہر یا اجزائے ترکیبی
(Components) ہوار بنت و ہا چیز اجوڑ کن انت۔ من اے بہر اں جسدی بہر یا
”جسد بہر“ کے نام دا تگ۔ ہے دا با معنا زانتی کے تہا ہم دو یا کیشتر میں جسد بہر کہ ہوار بنت
آیک خاصیں معنایے پذر کن انت چوکہ گوک انت۔ معنا زانت اشی کے تپاسا (تجزیہ)
اے ڈولا کن انت۔ گوک کے لیکسم یا بن گال کے معنا چوش بیت:۔ ساہدار + ماڈگ براں
اے ہر میں جسد بہر گوک کے معنا یا پذر کن انت۔ نون بیات نموسک کے تپاسا کنیں۔ ایش
کے معنا چوش بیت۔ ساہدار + نابالغ (کسان سال) + نر یا مدگ۔ ادا اے چار میں جسد بہر
نومسک کے معنا یا پذر کن انت۔ ہے ڈر امر دین یا مردیں آدم کے تپاس کاری چوش بیت:۔
بنی آدم + بالغ + نر۔ اے دا میں تپاس کار یا معنا زانتی کے تہا جس بہر میں تپاس کاری

گال ردی معنا

(Sentence Meaning)

کوئیس یا سنتی معنا زانتی ے تما میں دلگوش لہزانی میرگا بونگ بلے نوکیں معنا زانتی
 روج پہ روج گال ردانی چٹاس کاری (analysis) ے سرا ہم زیات زور پر دیگا
 انت۔ خاص طوراً گالردانی ہا گونا پانی سرا کہ آہانی ڈرتیں لیکسیمانی (نن گالانی) راتیں نن
 رہندی یکجا ہی و ہواری ے باوجود ہم آہانی معنا شرشر پد ارمیت۔ معنا زانتاں پہ گالردانی
 معنایاں شر پد رکنگ معنایانی چند پنج تہرانی تہا بہرنگ انت چونکہ:-

(۱) بام وزیلی (عروضی Prosodic) معنا: بزاں ہا خاصیں داب و وڑا کہ یک گالردے
 چہ دپا درشان کنگ و نن گالاں نرم یا پد آواز درشان کنگ و بیت ایشیا بام و وزیلی
 (عروضی) درشانی مٹوشنت و اے وڑیں درشانی یک گالردے معنا یا پہکا بدل ہم
 کت۔ بزاں کجام یک لیکسیم یا نن گالے ے سرا چہ دگران زیات زور پر دیگے ے سو با آ
 گالردے معنا بدل بیت۔ ادا من جہلا یک گالردے پیشگ کنناں کہ یکٹیں گالردیک خاصیں
 نن گالے ے سرازور پر دیگے ے سو با چتور سے معنانت۔ ہا لیکسیم ے سرا کہ زیات زور
 پ، ردیک بیت آئے چیرا من یک کشکے رنداں کہ وانوک بزانت کہ کجام لیکسیم ے سرازور
 پر دیگے ٹونگ۔

(۱) میرانا نوکیں لوگے بنگ۔ (اگاں کسے جست بکت کہ کیا نوکیں لوگے بنگ؟
 گوا ما میران ے نام ے سرازور پر دین و پتو دین کہ (دگہ کسیا ناں) میرانا نوکیں لوگے
 بنگ۔)

(ب) میرا نا نوکیں لو گے بتگ۔ (اگاں کسے جست بکت کہ میرا نا نوکیں چہ چیزے بتگ گرا مالوگ نے لہزے سرازور پردئیں کہ میرا نا لو گے بتگ۔)
(پ) میرا نا نوکیں لو گے بتگ۔

چہ بُرزی دروراں سہرا انت کہ بام وز یلمعنا مارا پیش داریت کہ یک گار دے یا آئیے یک کسانئیں بہرے مارا چونئیں نوکیں حالے سر کنت۔
(۲) بن رہندی (Grammatical) معنا:-

بچو کہ بن رہندے تہا یک گار دے بن رہندی تہرانی (Catagories) پتاس کاری ہم بن رہندے کار رہند (Method) نے رند گیر یا لیکسیمانی (بن گالانی) گیش و گیوارا کنت چو کہ اے گار دانت:-

"احمد اسہی نوکین کتابے کچگ"۔ اے گار دے بن رہندی گیش و گیوارا چوش بیت:-

کارشون (فاعل یا Subject) + کارستا (Adverb) + کار بست (مفعول یا Object) + کار گال (Verb)۔ معنا زانت اے گار دوا چوش گیش و گیوارا کنت:-
بنر کارا (Actor) + یک خاصیں "وہدیا" + وتی "مراد" پورا کنت۔ منی خیالا بن رہندی گیش و گیوارا شر تر و آسان تر انت۔

(۳) صلاح زانتیں (Pragmatic) معنا:- زبان زانتی نے تہا صلاح زانتی

چہ فلسفہ نے صلاح زانتیا پہ کا جمانت۔ ادا منی مول و مراد صلاح زانتی نے با بتا گپ جنگی نہ انت۔ بلکیں ہا گار دوان نشان دیگ انت کہ آ صلاح زانتیں انت۔ تیوگیں انسان توری آ بلوچ چنت یا انگریز آ وتی ہمک روچی گپ و ثران نے تہا وڑ وڑین داہاں گپ جن انت۔ اگاں ما یک پیریں مرڈمیا گوں یا وتی مات و پتاں گوں گپ کنیں ما یک دا بے کار مرز

کنیں۔ اگاں ماچدوت کستریں مرڈمیا گوں گپ کنیں ٹوڑا مئے ہیرانی داب بدل بیت و اگاں
 ماورآ مدیا گوں گپ کنیں ٹوڑا مئے ثران ے داب ہنکت دکہ وڑییا بدل بیت۔ ہے وڑا اگاں
 ماگوں یک کودکے یا چکلیا گپ کنیں ٹوڑا مئے ہیرانی داب پہکا بدل بیت۔ ماچمر صلاح نہ
 زانیں وئی مات وچتاں گوں بے ادبیا یا ٹر ونا کیا گپ کنیں یا گوں چکلیا پنھیں لہز کارمرز کنیں
 کہ آسر پدمیت۔ باز براں ماچراں پنھیں داپیا کنیں کہ مئے مول و مراد گالر دئے جندے تھا
 بیہ پد رنجیت۔ بلے اشکنوک سر پد بیت کہ ماچے ٹوشگ لوٹین چونکہ:۔ یک مردے گوں دکہ
 مرڈمیا ”منی خیالا مارا دریریکا انت“۔ آء پنھیں داپیا اے ہیرا کنٹ کہ سبھی مرڈم ہم آئیے
 ہیراں پہ اشکنٹ۔ اے گالر دئے اشکنگا ہر کس زانت کہ ٹوشگ ے مول و مراد چئی انت۔ آ
 ٹوشگ لوٹیت کہ ”نوں بریں روئیں نکہ ماوئی جاہا پد و ہدر نہ بییں“۔ بلے ٹوشگ چاگردے
 سو با صلاح نہ زانت کہ اے ہیرا چک چکاکو شیت۔ چہ یک گالر دیا یک پہکا جتا میں
 معنایے پد ریک ے اے شرتریں درورے۔ گپ و ثران ے اے دابا یا اے وڑیں غشبتھا
 صلاح زانتی یا Pragmatic ٹوشنت و اے وڑیں گالر دانی معنایاں صلاح زانتیں معنایا
 Pragmatic meaning ٹوشنت۔

(۳) راجی معنا (Social Meaning):۔ مرڈم گوں اے وگراں گپ و
 ثران ے و ہدا و اعمائے کوشت کن انت کہ دوئی بن گال (لیکسیم) و گالر داں شرگچین کن انت
 و درشان کن انت۔ اگس آچہ کسبیا ویش انت ٹوڑا پنھیں لیکسیم و گالر دکارمرز کن انت کہ دوئی
 مردم ہم ویش بیت۔ اگاں آنا ویش یا زہر انت آئین گالانی وسیلہا وئی نہ وشی و زہر اپد رکن
 انت۔ اگاں آلوشت و تاچہ کسبیا دور ہدارنت آ ایشیا ہم بن گال و گالر دانی وسیلہا درشان کن
 انت۔ مرڈمائی اے وڑیں ہبر و حال یک راجمانے ے تھا مرڈمائی گوں یک وگراے تعلق

داری کے سراسر زمین تا شیرے کلفت۔

اگاں یک مرڈے دگر مرد میا بگو شیت کہ ”تو سچے نئے۔ من چہ تو ہزار بر شر تر و بیہہ دار
تراں“۔ اے وڑیں گالرد را جمانے کے تہا مرڈمانی نیاماد شنی پیدا ک کن انت ولس مردم ہم چہ
اے وڑیں مرد میا ویش عینت و چرا یا و تا دوردارنت۔ بلے اگاں کے بگو شیت ”مارا بایہ انت
کہ وتی نیاماد وتی و تپا کیا گیش بکنیں“ گرو امرڈم چہ اے ہبر او ش بنت و آ یا سا ز اینت۔ بچو کہ
شر پدے رانت اے ہر دو میں گالرد ”راجی معنا“ دارنت۔

(۵) پیش ثرائی معنا (Propositional Meaning):

Proposition یا پیش ثرائی فلسفہ و منطق کے بلند گالے (اصلا حے)۔ من پے اے بلد گالا
”پیش ثرائی“ کے لہر کار مرکز کنگاؤں۔ Proposition گوں انگریزی کے لہر
Premise یا Premiss گالا تر یک انت۔ براں علمی بحث کے تہا ہما ہبر کہ آ یا راست
زانگ بیت و آئے سرا بحث و ثرائی بیت۔ معنا زانماں چہ فلسفہ و منطق کے پتاس کاری
(تجزیہ و تحلیل) کے کار راہبند ابا ز کمک ز رنگ۔ پیش ثرائی یا Proposition ہند را
معنا کے ہما کی (Unit) انت کہ آ یک ہبرے کے (Statement) یے کے من گپا
نشان دنت۔ (اے ہبر توری زبان بیت یا نبشتہ کے تہا بیت) معنا زانت پیش ثرائی منطق
کے کار راہبند کے پدا چگا س کن انت تاکہ دُنیا کے حقیقتانی روشنیا آہانی راستی یا ناراستی پادے
بکن انت۔

چو کہ:- مُلّا فاضل مُرتگ۔

نوں بیات اے پیش ثرائی کے معنا یا بچو گاسیں:-

(اگاں) ”مُلّا فاضل مُرتگ“ راست انت۔

(گُڑا) ”مُلاً فاضل زندگ انت“ ناراست انت۔

(ہے دابا) ”مُلاً فاضل زندگ نہ انت“ راست انت۔

(ہلے) ”مُلاً فاضل نہ مُرنگ“ ناراست انت۔

دُنیا ئی حقیقت ہمیش انت کہ بلوچی نے فوہیں شاعر دیر انت کہ اے دُنیا ہانہ منگ
انت۔ البت اگاں مُرزی مُلاً فاضل دگہ یک مردے گُڑا آئیے ہانہ مئے کوشت ہے بیت کہ ما
بزائین کہ آحق و جاہی اے جہانا ہست یا نیست گُڑا ما آئیے ہانہ یک پیش خرانے نے
(Proposition یے نے) سراگپ جت کت کنیں۔ گالردانی اے وڑیں معنایاں ”پیش
خرانی“ معنا شوشت۔

گال ردی معنا و پیش پدی تپاس کاری

(Contextual Analysis)

گالرد و تہریگ انت۔ یکے ہما گالرد انت کہ تک و تہنا انت و آئیے پشت و دیم
گالردے نیست۔ دومی گالرد ہما انت کہ گال ردی قطار یا ”گالرد قطار“ براں
Discourse یا Utterance نے بہر انت۔ براں ہما گالرد کہ آہانی پشت و دیمائے
د کہ گالرد ہم ہست۔ اے وڑیں گالردانی گیش و گیوار کنگ یا پے آہانی معنایانی نشان و یکالازم
انت کہ ما آہانی پیش و پد ابراں آہانی Context یا سیاق و سباقا شر براں۔ اگس ما پیش و پدا
زانیں گُڑا ہما گالرد یا گالردانی تپاس کنگ و آہانی معنایاں نشان دیک آسان بیت۔ اے وڑیں
تپاس کاری معنا زانت ”پیش و پدی“ تپاس کاری شوشت۔ داں کہ ما گالردیے نے پیش و
پدا براں پتا آئیے معنا یا نشان و۔ یک سکت خران بیت۔ خاص طور ہما گالردانی کہ ”گالرد
قطار“ یا Discourse نے بہر جت۔ اگس ما تک و تہنا تپاس گالردے نے Context یا

پیش و پدازانین ٹرڈا آئے معنایا گیش و گیوارکنگ پتا آسان بیت۔ بلے اکس ما پیش و پدا
 مزانیں ٹرڈا آ گالر دے اہمیں بن گالانی یا لیکسیمانی سرازور پردیان کتیں و ٹوشین کہ اگاں ما
 یک خاصیں بن گالے سرازور پردیں آئے معنا ایش بیت واکس دکہ یکتے سرازور
 پردیں آ گالر دے معنا دگرے بیت۔ یا ٹرڈا کجام یک یسی بن گالے سرازور پردیں آ
 گالر دہنکت دکہ معنایے دنت۔

Refrencec:

- 1.K. Malamkaejer Linguistics Encyclopedia London ,
1991, p. 389
- 2.F.R.Palmer ,Semantics ,C.U.P 1981, p.14.
- 3.See the footnotes on page.
- 4.Collins English Dictionary and Thesaurus, Glasgow
, 2006, p .179.

ماہتاک "بلوچی" کو سڈا اگست ۲۰۱۳ء

زبان زانتی و بلوچی زبان زانتی

اکبر بارک زئی

صلاح زانتی

(Pragmatics)

صلاح فکری (Pragmatics) کے فلسفہ سک کوہن انت۔ یونانی فلسفیاں دو ہزار و چھ صد سال پیسے "Pragmatism" کے فلسفے کا بتا گپ جنگ۔ بلے یک بہرے مائٹر سر پد پیش کہ صلاح فکری (Pragmatism) کے فلسفہ و صلاح زانتی (Pragmatics) کے تہا با فرق ہست۔ یکے فلسفے زانتی (علمی) و دومی زبان زانتی کے۔ بلے پڑے ہتھیتا کسے ناں (انکار) کت نہ کت کہ صلاح زانتیاں، فلسفیاں (تواری آوئیں و ہدائی ہنت یا نوکیں باریک کے ہمیشتا نکاں چہر سک باز کمک گیگ۔

صلاح زانتی، زبان زانتی کے چہ درستاں نوک تریں زانت انت۔ اشی کے تہا بلے ۱۹۷۰ء کے وہ سالیا ایرنگ یونگ، براں چل سال ساریا۔ مردمانی نیا ماگپ و تھران کے بازیں "پیش و پدی" (Contextual) گونا پ و آہانی معنا ہانی با بتا زانتیاں نوکیں نوکیں بہر تکتہ در کیگ انت۔ آہاں چارت کہ معنا زانتی (Semantics) اے با بتا آہاں تھ و ڈا کمک کت نہ کت۔ ہمیشکا آہاں اے نوکیں زانتیاں صلاح زانتی یا Pragmatics کے نام دات۔ اے زانتکارانی تہا آسٹن (John Austin) ٹر اُس (H.P Grice)، ہرل (J. R. Searl)، لے ون سن (S. Levinson)، ورتھوے رین (J. Verschueren)، لچ (G. Leech) و ٹر ٹڈی (P. Grundy) ہوا انت۔

بلے چریشاں آسن ، ٹرانس و سرنل (کہ بید چہ اشانی ناماں صلاں زانقی
 (Pragmatics) پہکا ناسر جم مانیت) بندرا زبان زانقت نہ آنت۔ فلسفی آنت و زبان
 ے فلسفہ ے تھا آہاں مزنیں منصبے هست۔ چرے ہبرا یک حقیتے ٹر پڈر بیت کہ زبان زانقی
 و فلسفہ چتور بازیر جاہاں یک و دو میا کمک کن آنت۔

صلاح زانقی وتی کسان سالی ے باوجود ہم کم کتار دوم کنان و دیما روان اینت۔
 اے زانقت ے بندت بندرا امریکا و برطانیایا بوتگ بلے مرد و چاں ڈریشیں یورپی و دکہ بازیر
 مکائی زبان زانقت ہم اے زانقت ے بار و اینٹنگ کنگا آنت ۱۹۸۰ء ے سال صلاح زانقتاں
 ہالینڈ ے آنت و رپ (Antwerp) ے شہرا ”صلاح زانقی ے دُنیا گیریں گل“ جو زکلت
 تاکہ اے زانقتا زیات سانس پیشتانی (بنیادانی) سرا دیما برنت۔
 صلاح زانقی ے تعریف :-

pragmatics(is)variously defined as the study of actual
 utterances; the study of the use rather than the
 meaning.....(John Lyons, Language and
 Linguistics, 1981, p.171)

”صلاح زانقی ے بازیر رنگاں تعریف کنگ بوتگ (بلے ڈرست اے ہبرامنت
 کہ) اے گارڈ قطارانی (utterances) و انشت (مطالعہ) ے نام اینت و (بندرا)
 گاردانی معنائے بد لا آہانی کارمرزی ے بابتا گپ جنت“۔ براں ثران کنوک یا نیسکار
 پرچے و چتور وتی گپاں یک خاصیں و اپیا ”کارمرز کنت۔ بلے یک ہبرے مائثر ذہنا
 بداریں کہ گپت و ہبرانی کارمرزی یک ناں یک و ڈریا معنائے جندے سرا ہم اثر مند بیت۔

پیشہ کا صلاح زائنتی Formal Semantics بزاں 'ڈروشی معنای زائنتی' ایش ہم ٹوٹک۔
 صلاح زائنتی زائنت مارا پیش داریت کہ مردم لہتیں خاصیں گپ و ٹرائی
 جا دارانی تہا یک و دگرے گپ و حالاں چتو رسر پد بنت و چتو رگوں یک و دو میا حال شونی
 (Communicate) تپاس (تجزیہ تحلیل) بکت کہ آیکے زے بدلا معنایہ رکن انت
 - اے وٹریں تپاس کار یا صلاح زائنت Conversion Utterance
 analysis یا analysis گوشنت۔

اے دایں تپاس کاری گپ و ٹرائی زے ہر یک گار دے زے دو معنایانی (intents or
 meanings) نرفر قاشان دنت چریشیا کیے ء حال دیو کیوں Informal live intent
 گوشنت و دو میا حال شونی معنای Communicative meaning ٹرائی کنوک زے
 Speakers meanings گوشنت۔ مردمانی اے وٹریں گپ و ٹرائیاں سر پد
 یک و آہاں درشان کنگ زے یو دا (قابلیت) صلاح زائنتی زئی بودیا Pragmatic
 Competence گوشنت۔ اے زئی یو دا (Competence) مردم زے تہا ہا
 و ہدی پیدا ک بیت کہ آراجمان (معاشرہ) زے تہا کسان و مزن زے راجی (Social) بستارا
 بزانت و آئی مردمانی نیا ما تعلق داری زے باہتا دو داکی زائنت (Cultural
 Knowledge) بیت و یک زبانی زے سر ظاہری و چیر و اندری معنایانی زائنتکاری ہم
 بیت۔

صلاح زائنتی ہما ٹھکیں جا وراں (Factors) نشان دنت کہ آہانی پش زراجی ہم
 کردی و داد و گپت (Social interaction) زے تہا ماوتی ہر و حالاں درشان کنیں خاص
 طور ہا وٹرا و دایں لہز و گار د کہ ما گچین کنیں و کار مرز کنیں۔ بزاں اے زائنت ہما ٹھکیں

جاوراں (Factors) درگیجیت ودیما کاریت کہ آے بے گچن گلکس لہو
 گالرداں قابو (Control) کن آنت۔ انسان ڈرست وتی تَب ے ولجہ آنت۔ آہرچی کہ
 بلونت ٹوشت کن آنت۔ بے ماچاریں کہ راجی رہندانی (Social rules) ے سوبا
 آہرچ ہمبر بیاتچک تچکا یاڑکا ٹیک ٹوشت کت نہ کنت۔ آشر چارنت کہ آگول کیا وچونیس
 چاگردو جاوڑے ے تہاگپ جنگا آنت۔ بے سوب آنت کہ آوتی لہو وگا لرداں ہماو ابا گچن کن
 آنت وکارمرز کن آنت۔ یک راجمانے ے تہا راجی رہند ہنچو زورمند آنت کہ بید چہ بھیس بودا
 و بے زانگیں مردماں اے دگہ تماں انساناں ہنچو رودیگ و مزن کنگ بوٹگ کہ آراجی رہندانی
 ہر داب و ہر حال اں عزت بکھت۔ ہمیشکا گیشتریں مردم لہو وگا لرداں وت پہک بے سنا
 نیا (لاشعوری طور) گچن کن آنت ودرشان کنت آنت یا زہر وک بچت یا مرک و ماتن ے
 ہاتنا پدرد کنوکیں گپ بخت۔ یا ٹوا کسے ے پُرس ے سرا مردم و ش گچی بکن آنت یا ٹھک بد
 سنت و ہبر بکن آنت یا دگہ کسے ے کلاگا بگرت یا ٹوا پتر ے سرا سوتے الحان بکھت۔

ثران دَرشانی ے بُن فکر:

(Speech-act Theory)

برطانی فلسفی جان آسٹن اولی زانتکارآت کہ آتیا گپ وثران ے بازیں پنھیں
 کرد (Functions) دیا آڈرنت کہ آہانی ہاتنا پیسرا کسا دگوش نہ ٹک ات۔ زبان
 زانماں آسٹن ے اے ہشتہاں ”ثران دَرشانی ے بُن فکر“ ے نام دات۔ آسٹن انشان دات
 کہ گپ وثران ے بازیں پنھیں ڈروٹم ہست آنت کہ آماراچ ہمیں حال سُر نہ کنت۔ چو کہ
 ”مننا پہل بکن۔“ ”من ترا قول دیاں۔“ ”من ترا بلوچی زبان دیاں کہ تہی بچا من ڈر گچاں
 “۔ آسٹن اے وڈیں ثران دَرشانی ”Performative“ یا ”کار دَرشانی“ ے نام

واٹک۔ کپ وٹران نے اے وٹریں ڈرشانی ذنت کہ گٹھوک نہ تہنا ہے بہرا ڈرشان گنت
 بلکس ہے کارا ہم گنت۔ آسٹن اے وگہ تما میں کپ وٹران اناں کہ یک حالے سُر بکن انت۔
 Constative (بزاں حال رسیونک) نے نام ذنت۔ چوکہ۔ چاکر آتک۔ وپل ملکا
 ٹیک۔ کُل جان دو سال انت کہ گار انت۔

بہر و حال نے سٹپاس کاری۔ (تجزیہ و تحلیل) نے ودا سٹپاس کار گٹھوک واکٹوک
 ے سلوکا چار انت و سٹپاس کن انت۔ پڑے کارا آگٹھوک واکٹوک ے سلوکا سے رنگا گیشین
 انت۔ اڈل۔ آ اے ہتھیتا اُم انت کہ آہانی نیا ما معنا واریں حال شونی
 (Communication) بیگا انت۔ اے حال شونیا Act Locutionary بزاں
 گپ وٹران نے معنا واریں ڈرشانی ٹوشنت۔ دوم۔ صلاح زانت ہا ٹرانانی جہا سٹپاس کن
 انت کہ آ کار ورشان (Performative) پنت چوکہ۔ ”وش آتک کنگ“، ”قول
 دیگ“، ”ڈاہ دیگ“، ”شرط بندگ“۔ اے وٹریں ”کار ورشانیا“ آ
 illucatuatory act بزاں ہا ڈرشانی کہ آ حال رسیونک مہیت۔ سے یم۔
 صلاح زانت اے بہرا چارنت کہ اٹکٹوک بے سرا گپ وٹران چونیں تا شمرے کفنت۔
 باریں آچرے ٹران اناں وش بیت یا نہ وش بیت۔ حیران بیت منت واریں بیت یا ڈہر گپت یا گواہر
 وٹریں بدل کردے (رد عملے) کہ نشان بدنت۔ اے داہیں گپ وٹران اناں
 Perlocutionary act یا ہا ڈرشانی کہ یک بدل کردے پیش بداریت۔ گپ و
 ٹران ے خاص طور ا illucationary (حال نہ دیوکیں) ورشانی ہزارانی ہزار تہریگ
 انت۔ اے ڈرشانی ٹک بندی (classify) کنگ سکیں آسانیں کارے نہ انت۔ آسٹنا
 اے شیخ وگلس ٹکانی تہا بہر کنگ انت۔ اید کہ زانتکا راں ہم کوشنت گنگ کہ اشاں گیشتم یں

ڈکائی تھا بہر لیکن انت بے رند ترا سِر لا اے وڈیں ثراتاں دگہ شیخ مزنیں ڈکائی تھا بہر کنگ
 انت کہ صلاح زانت و فلسفیاں اے نکت قبول کنگ انت۔

گپ و ثرائی بُن پد

(Conversational Maxim)

گیشتریں مردم گپ و ثران ے و ہدا یک و دو میا گوں
 ہمکاری (Co-operate) کن انت۔ ہمکاری اے وڈا کہ اگاں یکے ہبرا انت گزادومی
 آئے ہبراں گوں دگوشا گوش داریت تا کہ (اولی مردم) وتی دل ے ہبراں شر شر بکیشینیت و
 دومی کس آئے ہبراں ہم شر سر پد بیت۔ ہے دابا و ہدے دومی مردم ے وار کیت اولی مردم
 آئے ہبراں دگوشیا گوں گوش داریت۔ اے ہمکاری یا صلاح زانت Cooperative
 Principle یا ”ہمکاری ے را ہدار“ گوشت۔ فلسفہ زانت گرا نسیا (H.P. Girce)
 گوشتیت کہ مردم گپ و ثران ے و ہدا لہتیں بُن پدانی (Maxims) رند گیر یا کن انت۔
 آئی اے وڈیں چار بُن پد نشان دا تگ کہ آہانی لڑ چوش انت:-

(۱) گہہ بودی ے بُن پد (Maxim of quality) گپ و ثران ے و ہدا
 گپ جنوک باید ہما ہبرایا ہما ہبراں بکنت کہ راست ہنت۔ آہنچیں ہبرے مکنت کہ آنا راست
 انت و آوتی ہبرے ہتیتا چہ آشر زانت کار مہیت۔

(۲) کم و گیش بُن پد (Maxim of quantity) گپ جنوک شر دگوش
 بکنت کہ آئے ہبر و حال نہ ہمینچک کم ہنت کہ آوتی دل ے مُرادا شر پد رکت مکنت و ناں
 ہمینچک ذراج کش ہنت کہ اشکو کہ شزار ہیت یا پہکا ہبکہ (Confuse) بمانیت۔

(۳) ہا گوئی بُن پد (Maxim of relavance) گپ و ثران ے و ہدا

مپ جنوک دوماوتی انا نا بکپیت کہ آئیے ہبر وثران گوں نُن گپا ہم گوگک (relevant) ہنت و آہانی تہاچ وڑیں بے گوگی (بے رابطی) ممیت۔

(۴) شہم وداب ئے نُن پد (Maxim of manner)۔ گپ جنوک گوں جنیں شہم ودابیاوتی ہبرال پد ریکنت کہ آئیے ہبرال ہر کسے پہ آسانیا سر پد عیت۔ آاے ہبرا ہم شُر وگوش بکنت کہ وتی ہبرال ٹونڈ بکپیت و آہاں شر پہ رود بند درشان بکنت چریشان امید آاے ہبرے ہم شر خیا لدار یا بکنت کہ آئیے گپ محیک (مُہم یا Oobscurely) منہت و آدو یا کیشتریں معنامند ینت۔

من ادا یک ہبرے تچک بٹوشاں کہ اے عیشا تک من چہ وت عیشک نہ تنگ۔
ایٹس چاول سرتا آخرا من چہ اے دگ زبان زانسانی عیشا نکاں زُرنگ دماں بلوچیا ترینگ۔
اے زبان زانسانی و ایشانی عیشا نکانی لڑچوش انت۔

(1) John Lyons, Language and Linguistics, 1981, pp. 170-175

(2) David Crystal, The Cambridge Encyclopedia of Lanugage, 1992, pp,117-121.

(3) Kirsten Malmkjaar, The Linguistics, Encyclopedia, 1991, pp.354-358.

(ماہتاک ”بلوچی“ ستمبر ۲۰۱۳ء)

بلوچی گالوار ۽ توارزانتی

نیسوک: کارینا جپانی

رجانک: حامد علی بلوچ

الف: گالوار

1: گالوارانی بابت ۽ پیسری سرپدی:

پہ بلوچی زبان ۽ گالوارانی شریں رنگے ۽ پیش دارگ ۽ آھانی سراگپ ۽ ڀرپ کنگ
۽ الم انت کہ بلوچی ۽ گالوارانی پُشد ر ۽ بابت ۽ گپ جنگ بہ بیت۔ بلے من بلوچی ۽ گالواران
۽ چوئیں ڈولے ۽ بزاں شریں رنگے ۽ ونت نہ گرت۔ بلے من وتی سفر ۽ تہا کراچی ۽
بلوچستان ۽ بازیں ہند ۽ دمگانی سیل گرت ۽ بلوچ مردمانی گو ما کیند ۽ تند ہم گرت، ایشی ۽ چہ
ابید ایران ۽ بلوچ کہ آسویڈن ۽ جاہ مند انت آھانی گو ما ہم کیند ۽ تند بوت ۽ من ۽ بلوچی ۽
گالوارانی چارگ ۽ پتاسگ ۽ موہ رست۔

بلوچی زبان ۽ گالوارانی بابت ۽ اولی زانوگر و لہجہ ولیم گائیکر ات کہ آئی پہ رد ۽ رھیند
بلوچی ۽ گالواران ۽ کیشیت۔ ولہجہ گائیکر بلوچی زبان ۽ (بلوچستان ۽ بلوچی) دو مزنیں
گالوارانی بزاں گور سچانی ۽ زرباری بلوچی (مکرانی) ۽ تہا بھر کنت۔
آشویت اے دوئیں گالوار لہجہ ۽ توار رھیند ۽ رد لیکے دوی ۽ فرق ۽ تپاوت دارنت،
بازیں جاھاں گالانی بزاں لہجہ بزاننت (معنی) ۽ ہم پرک کیت۔
ولہجہ دیترا زرباری گالوار ۽ رودراکی ۽ روبر کئی نکانی تہا ۽ گور سچانی گالوار ۽ گور سچانی
۽ زرباری پھاڑو یا گلانی تہا بھر کنت۔ اے رد آلفاری ۽ مزاری گالواران پیش کنت۔

لہرائی پرک ء تپاوت ء سبب ء دلچہ گائیکر نو شیت کہ گور بچانی بلوچی ء تہا ہندوستانی زبانانی لہز
 اتنگ آنت ء زر باری بلوچی گالوار ء تہا فارسی ء لہز اتنگ آنت۔ بزاں بلوچی ء تہا ہر دو ہر گال
 درمی لہز اتنگ آنت۔

دلچہ لانگ ورتھ ڈیز، گائیکر ء بھر ء تھر ٹرنگیں مزن ء کسانیں گالوارانی سراپاک
 کت ء دلچہ درشان کنت بلے دیما کشیت کہ خاران ء گالوار ء باندا نت سیسی گالوار کرار دیگ
 بہ بیت۔ دلچہ ڈیز ء گائیکر دیمتر آکس آنت کہ بلوچی ء زر باری ء گور بچانی گالوار کیے دومی ء
 گالواراں پوہ ء سر پد بیت۔

بلوچی زبان ء دومی زانوگر دلچہ گریر سن انت کہ آوتی کتاب ”Linguistic
 survey of India“ ء تہا بلوچی ء گالواراں گیشین ایت۔ گریر سن زر باری ء گور بچانی
 اصطلاحا تاں نہ مقیت ء بلوچی ء دو مزنیں گالوار بزاں رو برکتی (مکرانی) ء رور دارنگی گالوارانی
 تہا بھر کنت۔ اے بابت ء دلچہ گریر سن دو مزنیں گالوارانی میان ء ن رھبند سے روہ بندنت ء
 دو مزنیں گالوارانی فرق ء پد رکت۔ اے دو مزنیں گالوارانی نیام ء چوشیں زیاتیں فرق یے نیست
 بلکس فرق ایو کالیز ء گالانی توار ء فرق انت۔ سن ادار و دارنگی ء رورکتی گالوارانی فرق ء سراپ
 جتاں انچہ کہ دلچہ گریر سن ء بیان گرنگ آنت۔ دلچہ آئی بے توار ء توار داریں شیزار ء تواران ء لہز
 ء بندت (word. Initial) ء گیشینگ۔ آکشیت کہ رورکتی بلوچی ء ہاسیے ء توار مانیت۔
 سرجمیں فاریہ توار ء شیزار توار (بیدئے لکنی تواراں) Postvocalic ء
 Intervocalic آنت۔ بلے رور دارنگی بلوچی ء شیزار ء توار لہز ء نیام ء مانیت۔ رورکتی بلوچی
 ء فاریہ ہاسیے ء شیزار ء توار لہز ء نیام ء مانیت ء بدل نہ بوتگ انت۔ دیمتر اولچہ گریر سن کثیت کہ
 بلوچی ء اے دو مزنیں کلانیں گالواراں ابید کسانیں گالوار ہم استت۔ اے بابت ء اولچہ گر

یرسن ۽ گپاں درائنت ۽ پنجگوری ۽ کچی گالوارانی نیام ۽ فرق ۽ پڌرکت۔ ولجہ کشیت کہ مکرانی
گالوارانی تہامند ۽ گالوارگوں بدن ۽ رودراکتی گالواراں ہم دپ ۽ تزی یک انت۔

ولجہ دیزر اکیشٹ کہ رودراکتی بلوچی گالوار ۽ بدن ۽ مند ۽ گالوارانی تہا ایو کاگش وڑ ۽
فرق است ۽ کیں انجیں لہز رودراکتی لہز است انت کہ آسندھی ۽ لہندا میگ انت بلے پنخیں
زیادہیں فرق نیست۔ قیصرانی بلوچی گالوار کہ ڈیرہ غازی خان ۽ ڈیرہ اسماعیل خان ۽ گٹوہگ
بیت ۽ کچی جی بولی کہ ضلع کراچی ۽ ضلع لسبیلہ ۽ کوهانی نیام ۽ گٹوہگ بیت ہر دو میں گالوارگین
کشیں توار Plosive ۽ چلی توارانی (Affricative) ردایکے دومی ۽ سک نزیک انت
۔ چوہگہ قیصرانی گالوار ۽، ث، ذ ۽ بدل بیت ۽ کچی جی بولی ۽ ژ، س، ۽، غ، ذ، ز ۽ بدل بیت۔
انگریز زانوگر (زنکار ۽ کواس) ولجہ جارج موجن سٹرن، اوگنستان ۽ پاکستان ۽ بازس ہند ۽
ڈمگاں گول ایت ۽ بلوچی گالوار ۽ گالوار زاتی ۽ سرباز بستار کرزیں گپ دیم کاریت۔ ولجہ
جارج ٹوشیت کہ بلوچی زبان ۽ رودراکتی ۽ رودراکتی گالوارانی نیام انپو فرق ۽ تپاوت نیست
انت چوش کہ پشتو ۽ گالوارانی نیام ۽ است انت۔ ولجہ جارج ہم بلوچی ۽ دومز میں گالوارانی
نیام ۽ بھرکت۔

بلوچی ۽ گالوارانی گہتر ۽ شتر ترس رد ۽ بند دیوک ولجہ جوزف الفیبا ن انت۔ بلوچی ۽
گالواران ۽ ولجہ جوزف ۽ وتی بازس ہیشٹا نکانی تہارو ۽ بند داگ ۽ وتی کتاب "Balochi
Language A Dialectology with Texts" ۽ تہا بلوچی ۽ گالوارانی بابت
۽ بستار کرزیں گپ جگ۔

اسلامی انسائیکلو پیڈیا ۽ بلوچستان ۽ سرائیک ہیشٹا نکانی تہا ولجہ الفیبا ن بلوچی
۽ رودراکتی ۽ رودراکتی گالواراں منتیت۔ ایسی ۽ ابید آ بلوچی ۽ توار رحیدانی نیام ۽ فرق ۽ ہم

گیشیت۔ ولجہ گشیت کہ رو برکتی گالوارے ”اؤ“ چو شکہ ”نوں“ رو در اتکی ”ای“ بزاں ”نیں“ ء
 بدل بیت ء رو برکتی گالوارے ”صھا“ ء ”شھا“ رو در اتکی ”ھنوا“ ء ”شنوا“ ء بدل بنت۔ دیمتر اولجہ
 سے رو برکتی کسانیں گالوار بزاں کچھی، پنجگوری ء مرد بابت ء گپ کنت ء گشیت کہ پنجگوری ء
 مرد ء بلوچی ء گالوار باز ھمد پ ء نزدیک آنت۔ رو در اتکی کسانیں گالوارانی تہا کوشہ ء بگرداں
 لورالائی ڈیرہ غازی خان ء زرباری میرگا مری بگٹی ھند ء گالوار ء سندھ ء برزی دگ ء
 گالواران ء پھکیں رو در اتکی کسانیں گالوار قرار دنت۔ ایشی ء چہ اید قیصرانی گالوار، سندھ ء
 گالوار ء، جبک آباد ء زرباری گالوار ء کچھی جی بولی ء ھم رو در اتکی کسانیں گالوار لیکیت، ادا
 ولجہ الفبا ن گریرن ء گالوارانی بھر ء باگ ء رھبندانی رند گیری ء کنت ء آئی ء گپانی سراتپاک
 کنت۔

وتی کتاب ”Balochi language Dialectology with

Texts“ ء ولجہ الفبا ن بازیں جاھانی روگ ء پٹ ء پول ء پدبشتہ کنت ء اے کتاب ء تہا
 الفبا ن بلوچی ء شش گالوارانی تہا بھر کنت۔ ولجہ الفبا ن ششیں گالوارانی بابت ء جو انیں
 ڈولے ء گپ جنت ء ہر گالوار ء گیشیت۔ بلے ادا ما لہتمیں گالوارانی بابت ء گپ ء رپ کتیں۔
 رو در اتکی کوشی بلوچی گالوار ماں مری بگٹی لغاری ء مزاری ٹک ء قبیلہانی نیام ء
 شوگ بیت۔ الفبا ن گشیت کہ ”The Linguistic survey of India“ ء
 تہا بشتہ انت کہ اے سرجمیں ھند ء بلوچی شوگ بیت، بلے ولجہ ء چند ء شوگ ایش انت کہ
 بازیں بلوچاں وتی زبان یلہ داگ ء آھانی زبان ہندوستانی زبانان بدل بونگ۔ ولجہ الفبا ن
 ء اے گالوار کسانیں ء سکیں گالوارے بزاں ”دیہاتی“ گندگ ء کیت ولجہ الفبا ن رو در اتکی
 کوشی گالوارے، رو برکتی گالوارانی گیش ء گیوار ء چوش کنت۔ آگشیت کہ ”اؤ“ رو در اتکی گالوار

ء "ای" ء بدل بیت چوشکہ "بوت" "بیت" - سورء سیر - بن رھبند گرانمر ء رد اولجہ الفبا جن کشیت کہ کار گال گشہ (گشہ) ء نموشہ "آختہ" رود رانگی بلوچی ء زر باری ء میانچی ہندال نموشگ بنت پت، مات، برات، ءگ ء جاہ ء "غ" چوشکہ لوغ، ء چک کار مرز بنت۔

اید کہ پنیں گالوار رخشانی، سرادانی، یکچی، لاشاری ء بندنی (تیاب دپی) گالوار انت - ولجہ الفبا جن رخشانی گالوار ء پدا د کہ کسانیں گالوارانی تہا چوشکہ (کلاتی، چاغی ء خارانی، افغانی، سرحد ء پنجگوری) ء بھرکت ولجہ کشیت کہ بلوچی ء اے گالوار مزین ہند ء ڈمگے ء نموشگ بنت ء پاکستان ء اوگانستان ء ریڈیو ء ٹی وی ء ہم ہمے گالوارانی حال ء صبر شنگ ء تالان بنت۔ اے گالوارانی ہمرنگ ء ہمد و لیں کردایش انت کہ اے سرجمیں گالواراں "اؤ" ء توار ء یڈول انت۔ بزائ "سور" ء "موت" اے پنیں گالواراں نموشگ بنت۔ زر بار ء (پنجگور ء خاران) گرتہ ء آختہ ء گور سچان ء آختہ ء "ح" کپیت ء آتہ "ء بدل بیت۔

سراوان ء گالوار ایران ء سرکار ء نیمگا ء چہ ریڈیو زہدان ء ہر روج شنگ ء تالان بیت اے گالوار حوار ء توار انت ء گلیمیں گالوارانی لبر ء کالبان ء قوتی اندر ء داریت۔ چوشکہ سور، بوت، گرتہ، آختہ، پت، مات، برات، ایسی ء چہ ابید چک ء زھگ لوگ ء گس ہر دوائے گالوار ء کار مرز بنت۔ اے گالوار ء پہ یکے ء کار گال ء گز سرا "آں" ء پہ باز ء "یاں" کار مرز بنت۔ ہمے ڈول ء کچی گالوار ہم دتی تہا حواریں کالب لینے داریت۔ چوشکہ "بوت" "سور" "گرتہ" آتکہ۔ (ادابوت ء سور پنجگور ء خاران ء گالوار انت ء گتہ ء اتکہ تربت ء) ہمے حساب ء "ایں" پہ یک مردے ء چوشکہ "من روئیں" ء مارواں "پہ باز مردم ء ء تمپ ء آئی ء رو برکتی نیمگا پہ باز مردم ء "ایں" بزائ "ماروئیں" کار مرز بیت۔

ہمے رنگ ء لاشاری گالوار ء ساچشت چو کچی گالوار ء ڈول ء انت۔ ماں لاشاری

گالوارے ”اڈ“ ء تواریزاں موت سورکارمرز بنت ء چونکچ ء گالوارے مٹہ، آتکھ، مات، پت ء برات ہم کارمرز بنت۔ بلے پہ پیک مردے ء کارگال ء گڈسرا ”اڈ“ ء پہ بازے ”ایں“ کارمزبیت۔ گس ء زھگ ء جاہ ء لوگ ء چک کارمرز بنت۔

تیاب دیخی یا بندی گالواریک مزن ء شھشنا میں لہز انکی بودنا کی یے دارانت تیاب دپی گالوارانی تہا لہزانی ساچشت ء مستریں پرک ”ای“ انت چوشکھ سیر، بیت (Seer, beer) ہمے پیچک لوگ، پت ء برات کارمرز بنت۔ کارگال ء گڈسرا پہ یکے ء ”آں“ چوشکھ ”من رواں“ پہ بازے ”ایں“ بزاں ”مارواں“ کارمرز بنت۔

ولجہ الفبا سن کلئیں گالوارانی تپا کی ء کی ء سرازور پردنت ء اے گپ ء ہم پد رکت کہ بلوچی ء کلئیں گالواریکے دومی ء ہمدپ انت ء پہمگ بنت ولجہ دیتز اور ابعیت کہ اے کلئیں گالوارانی لہز یکے دومی ء پترنگ ء جذب بوتگ انت۔ ہمے حاترا پہ اے گالوارانی نو شوکاں ہر گالوارے ء پوہ ء سر پد بوھگ ارزان انت۔ آگشیت کہ رودرائکی ء بندی گالوار (تیاب دپی گالوار) باز کہنیں گالوار انت۔ رخسانی گالوار نوک ء درتا تریں گالوار انت ء کچھی، سراوانی ء لاشاری گالوار رودرائکی ء بندی گالوارانی نیام ء سور ء تور، بزاں سور ء تواریں گالوار انت۔

ولجہ عبدالرحمن بارکر ء ولجہ میر عاقل خان مینگل وتی کتاب ”A course in Balochi“ ء تہا جوزف الفبا سن ء گالوارانی بھر ء بانگ ء سراپتاک کن انت ء آئی ء بھر ء بانگ ء من انت۔ ایسی ء چہ ابید ولجہ عبدالرحمن بارکر ء عاقل خان مینگل وتی 1960 ء گالوارانی بھر ء قمر ء سرازور دینت۔ بزاں یک نیمگے رودرائکی گالوار (رودرائکی کوھی گالوار) ء دومی نیگا رو برکتی ء زر باری ء بابت ء گپ کن انت۔ بارکر ء مینگل گالواران ء دو مزنیں

بھرائی تھا گیشین آنت چونکہ رودرا کی غروب رکتی + زر باری۔ بلے وتی سر جیس کتاب ۽ تہا لوجہ
 رخشانی، زر باری (مکرانی) ۽ رودرا کی (کوسھی) گالوارانی اصطلاحاں کارمرزن آنت۔ اپوز
 ۽ گپ ۽ ایش آنت کہ عبدالرحمن بار کر ۽ عاقل مینگل وتی تیوگیس کتاب ۽ تہا اے گپ ۽ گوں
 جو انیس ڈولے ۽ گیشیت نہ کن آنت کہ گالواراں دو پھاڑ وانی تہا بھر بہ کنناں پاسے پھاڑ وانی تہا
 ۔ اے دوئیں زبان زانت وتی کتاب ۽ تہا دژائین ایت کہ رخشانی گالوار رودرا کی گالوارانی
 نسبت ۽ گوں مکرانی گالوار ۽ گیشترز یک ۽ ہمد پ آنت۔ ہر یکے پوہ ۽ سر پید آنت کہ رخشانی ۽
 مکرانی گالوار یکے دوئی ۽ تہا یک آنت۔

اے گالوارانی بابت ۽ گپ گیشتر پد ر بیت اگاں ایشانی توار رحبندانی
 فرق (Phonological differences) ۽ سرا گپ ۽ رپ کنگ بہ بیت۔ ماں ایران
 ۽ بلوچی ۽ گالوارانی بابت ۽ ولجہ برائن اسپوز وتی کتاب "Notes on the Balochi
 spoken on persian Balochistan" ۽ تہا اثران کت ۽ بلوچی ۽ جتا ئیں
 گالواران ۽ گیشین ایت۔ بازئیں جاہاں آولجہ جوزف الفغان ۽ گپانی سرا پتا ک ۽ گئی پتہ
 رکت ۽ سراوان ۽ گالوار ۽ چہ آد کہ گالواراں جتا ئیں گالوارے پیش داریت ۽ اے گپ ۽ ہم
 پد رکت کہ سرحد براں سمر ۽ گالوار ہم یک جتا ئیں بستارے داریت۔ ولجہ اسپوز لاشاری ۽
 تیابی (Coastal) گالوارانی نیام ۽ گچھ ڈولیس فرق ۽ پچیر پیش نہ داریت۔ آاے گپ ۽ ہم
 گوشت کہ سراوان ۽ گالوار مکرانی گالوارانی نسبت ۽ گوں فارسی ۽ گیشتر تہا یک آنت۔ سراوان
 ۽ گالوار گوں فارسی ۽ دو وژا تہا کی داریت۔ یکے ۽ ایش آنت کہ نموست (past tense)
 ۽ کارگوگ (Infinitive) ۽ بنیادی ۽ دوئی بلوچی ۽ "اضافی" کارگال ۽ بدل ۽
 فارسی "اضافی کارگال" کارمرزیت ۽ ہر چیز سراوانی گالوار ۽ چہ اید کہ گالواراں جتا کت۔

اپوزردیم تراژڈیٹ کہ ہما بلوچ کہ کشت ء کشاری ہنداں نھنگ آنت بز ان کشت
 ء کشاری ء ہما بلوچ کہ کوشاں نھنگ آنت ء بھونشی زندے نو از یک ء انت ایشانی گالوارانی
 نیام ء فرق است انت۔ ولجہ اپوزرگیشٹ کہ ایران ء صوبہ بلوچستان ء بلوچستان ء گالوار کیے
 دوی ء ہمدپ آنت ء پھنگ بنت۔ آ اے گپ ء ہم گوں جوانیں ڈولے ء سہراکت کہ اے
 گالوارانی گال ء لہر ہم یک آنت۔ ولجہ بازیں ہند ء میگاں گردیت ء اے گالوارانی پرک ء
 پھیراں ہم گیشین ایت۔

بلوچی زبان ء گالوارانی بابت ء نوک تریں پٹ ء پول ولجہ نیل ء والری کارلٹن بیگ
 آنت کہ وتی کتاب "A Dialect Survey of Balochi" ء تھا پیش دار انت اش
 آوتی کتاب ء تھا ہر یک گالوارے ء ۲۰ لہزانی مز نیں لڑے پیش دار آنت، د کہ لڑے ء تھا ۱۱۶
 لہزانی ء ۱۲۶ لہزانی مز نیں لڑے پیش دار آنت ء ہر گالوارے نیام ء فرقاں چار انت ء تپاس آنت
 ایسی ء چہ ابید جتا جتائیں گالوارانی روانی (sentences) لڑے ہم پیش دار آنت ء پرک
 ء پھیراں گیشین آنت۔ آھاں لہزانی اے لڑے را سے جتائیں گالوارانی چو شکہ رود رانگی
 زرباری (تیاب دپی، مکرانی ء روبرکتی (رخشانی) ء بہر گرنگ۔

لہزانی اے لڑے مسترے مول ء مراد گڈی کشابانی (Vowel) ء سر ازوردیگ
 انت۔ ادارورکتی ء زرباری گالوارانی نیام ء کشاب "اؤ" "آؤ" "آ" ء فرق پد رکتی انت۔
 زرباری ء رود رکتی گالوارانی اے دوئیں کشابانی فرق چو اے ڈول ء آنت۔

زرباری		رود رکتی
پہ یک مردے ء: من اؤل		من آں
توئے		توئے

آئنت		آئیں
پہ باز مردمء: آئنا آں		مائیں
شہادت		شہمائے
آئنت		آآں

اے کہانی فرقتانی پدر کنگا لہیں آسردرائک آئنت کہ آچدو پیش دیمانہ اتنگ اتنت۔
 واجبہ کارلئن ڈزائینیت کہ رودرائکی گالوار ۽ ایدگہ گالوارانی نیام ۽ بازیں ”فاصلہ“
 رسائک (Communcation) ۽ ڈوری است آئنت۔ واجبہ دیمتر اڈزائینیت کہ
 رودرائکی گالوارانی نسبت ۽ روبرکتی ۽ زرباری گالوار یکے دومی ۽ بازتو یک آئنت بے انگت
 ایشانی نیام ۽ بازیں فرق آست آئنت۔ دیمتر واجبہ کارلئن روبرکتی ۽ زرباری گالوارانی بابت ۽
 چوش وتی حیالاں درشان کنت کہ ”اولی وار یک گالوار ۽ مردے دومی ۽ گالوار ۽ جوان پوہ نہ
 بیت“ نوں سوال ایش پشت کپیت کہ تیوگیس گالوارانی نیام پوہ ۽ سرپد بوہگ ۽ سراکارنگ
 بہ بیت دانکہ گلئیں گالوارانی نیام ۽ سرپدی ۽ پوہی یے پیدا اک بہ بیت۔

2: اے بابت ۽ بلوچ زانتکارانی سر ۽ سوج:

وحدے گالوارانی بابت ۽ بلوچ زنتکار ۽ کواسان ۽ جست کنگ بوت گڑا آھاں
 کھاں چہ پیش بلوچی زبان ۽ ہوری ۽ چپا کی ۽ بارواوتی خیال درشان گرت آئنت ۽ پداسر جہیں
 گالوارانی پوہ ۽ سرپدی ۽ بابت ۽ زور پردات۔ آھاں اے گپ من ات کہ چو کہ زبانی
 ڈول ۽ بلوچی ۽ تہا ہم گالوارانی فرق است آئنت۔ لہیں مردمان ۽ کہ وحدے من بلوچی
 زبان ۽ گالوارانی بابت ۽ جست گرت گڑا آھانی موہگ ایش ات کہ بلوچی زبان ۽ دو مزنی
 گالوار آئنت۔ آھانی موہگ ایش کہ اے دوئیں مزنیں گالوارانی نیام ۽ فرق ایو کالہراتی توار

رہبندانی (Phonological) فرق انت۔ ایسی ء چہ ایدتو یک ء ہمسائیں ہندوستانی
 زبانانی چوہکے سندھی ء لہند از و درانکی گالوار ء سراسر انت کہ دوئیں مزین گالوارانی نیام ء فرق
 ء درانت۔

لہئیں مردم گالواراں سے ٹکانی تہا بھر کن انت چوہکے رودارانکی (مری ء بکٹی)،
 رخسانی (رورکتی یا نیامی) ء مکرانی (زر باری)۔ بلے اے گپ ء ہم پدے سہرا کن انت کہ
 رودارانکی گالوار رخسانی ء مکرانی گالوار ء فرق داریت۔ ولجہ عبداللہ جان جمال دینی اے بابت ء
 درانیت کہ رودارانکی گالوار رورکتی گالوار ء نسبت ء گوں بدن ء (ساحلی) گالوار ء کیشتر
 نزدیک ء ہمد پ انت۔ چوہکے ”ای“ براں سیر ہر دو گالواراں کار مرز بیت بلے رخسانی گالوار
 ”اڈ“ براں سور کار مرز بیت۔ ادا گئی گڈی تواران ء دور دیگ بیت ء کشابانی گیتی تواری تہا
 بدل کنگ بیت۔ صورت خان بلوچی ء دو بھر ء تہا بھر کنگ ء نہ من ایت ء کشیت کہ بلوچی چار
 گالوارانی تہا بھر بیت۔ آرتیت ء آئی ء چپ ء چا گرد ء یک گالوارے لیکیت، پنجگور ء پنجگور ء
 کر ء گور ء دومی گالوار، مری بکٹی ہند ء گالوار ء کسی ء پنجاب ء سندھ ء گالوار ء چاری گالوار
 لیکیت۔ ہمے حساب ء ولجہ صورت خان مری، عبداللہ جان جمال دینی ء گپ ء سراتپاک کنت ء
 نوشیت کہ بدن ء (ساحلی) گالوار رودارانکی گالوار ء باز نزدیک ء ہمد پ انت۔

چوہکے کہ ولجہ صورت خان ء چند رودارانکی گالوار ء نوشو کے ہمے حاتر ابوت کنت کہ
 ولجہ بلوچی زبان ء دو گالوارانی تہا بھر کنگ ء بہ رودارانکی گالوار ء دیپانے خیال بکت ء پیرو
 درانکی بلوچی نوشو کاں ناپندیں گتے بزانت۔

3: گالوارانی ندار گے

اے ہت ء پول ء مستریں مول ء مراد بلوچی زبان ء نبشتہ رہبند ء گالوارانی نیام ء

تو درجہ بندی ابی بابت فرق کیشینیکی انت کہ مزین بستارے کرزیت ادا گالوارانی بھرہ قمرہ
 رحبند رودراکی رور برکتی گالوارانی نیام فرق پدرکتی انت۔

بلوچی زبان ۽ کلین گالوارانی براں رو دراکتی ۽ رو برکتی گالوارانی نیام ۽

Intervocalic plosives and africatives یک انت ۽ بدل نہ بونگ انت

۔ رودراکی بلوچی گالوار ۽ بابت ۽ من ۽ چوشیں زیادہیں موادے نہ رست کہ من گالواران ۽ بہ

کیشین آں۔ بلے نڈر گوٹھیں لہیں گپاں چہ پدر بیت کہ رو دراکتی بلوچی یک قمر

Homogenous نہ انت براں آئی ۽ تہا باری زبانانی لہر است انت۔ ولجہ الفبا ۽

ٹوہگ ۽ روا کہ کچی جی بولی رودراکی کوھی گالوارے ۽ چہ سندھی ۽ باز "اثر مند" انت۔ سے

حاضر اے و کہ گالوارے قرار دیگ بیت۔ ولجہ عزیز بگٹی ۽ غوث بخش صابر ہر دوسری بگٹی گالوار

۽ کیے ۽ کوہ ۽ سلیمان ۽ گالوار ۽ کہ گالوارے زانت رودراکی بلوچی دو گالوارانی تہا بھر ۽ قمر

کگ بیت ۽ مروچی این زبان زانت اے بھر ۽ قمر ۽ سراتپاک ہم کن انت۔ بلوچی ۽ زبان

زانتانی ٹوہگ انت کہ بلوچی دو مزین تک براں مکرانی (بندن، کچی ۽ لاشاری) ۽ رختانی (

رختانی ۽ سوادانی) گالوارانی تہا بہر بیت۔ اے گالوارانی نیام سہ تو ار رحبند انی ہیج ڈولیں فرق ۽

پھیرے نیست۔ بلے و کہ لہیں کسانیں فرق است انت کہ ولجہ الفبا ۽ و تی کتاب "

"The Balochi language a dialectology with texts" ۽ تہا پد ر

کریک انت۔ کارٹن ہم و تی کتاب "A Dialect survey of Balochi" ۽ تہا

یک لہرانی مزین لڑے پیش داریت ۽ رختانی ۽ مکرانی گالوارانی نیام ۽ فرق ۽ سہراکت۔ ایشی

۽ چہ ابید اے دوئیں گالوارانی و کہ کسانیں گالوار ہم است انت۔ اے درگت ۽ ولجہ

الفبا ۽ کتاب پد و نوکاں رھشونی کرت کنت۔

دلچسپ عاقل خان مینگل ء عبد اللہ جان جمالدینی مکرانی گالوار ء دو کسانیں گالوارانی
 (کبھی ء بندنی) تھا بہر کن آنت ء اے بابت ء جوزف الغدائن ء گپانی سراپاک دارنت۔
 ایشی ء چہ ابید کراچی ء گالوار بوت کنت کہ مکران ء کسانیں گالوارے بہ بیت۔ اے بارو اچھی
 ڈولیں جہد ء کوشش کنگ نہ بوتگ کہ اے کسانیں گالوارانی ہتار کنا نینگ بہ بیت ء ایشان ء
 بیان کنگ بہ بیت۔ ادامنی پٹ ء پول ء مول ء مراد گالوارانی بابت ء گپ ء رپ کنگ نہ
 انت۔

منی حمے کتاب ء پنجمی ذر ء تہار خشتانی ء مکرانی گالوارانی نیام ء یک چار ء پتاسی فرق
 یے دیگ بوتگ۔ ادا یک گپے ء شوک الم انت کہ من شو شاں کہ گالوارانی بھر ء تھر ء نزوری
 ایش انت کہ مکران ء بندنی گالوار ء خشتانی گالوار بے کہ تزیک آنت بے رود رانگی گالوار ء
 حلاپ نہ آنت بزاں چہ رود رانگی گالوار ء اینچو ڈور حم نہ آنت۔

اے درگت ء بلوچی گالوارانی نیام ء پوہ ء سر پد بوتگ ء سرا ہم گپ کنگ مز نہیں
 آرزشت یے داریت کہ بزاں کلمیں گالوارانی مردم کیے دومی ء گالواراں پوہ ء سر پد باں یا نہ۔
 اے بابت ء ابید ء کارلن ء کیشتر زبان زانت ء زانت کار دلجم آنت کہ بلوچی ء کلمیں گالواراں
 حر یک مردے پوہ ء سر پد بیت بے عزیز بگٹی! اے بابت ء نادلمچی در شان کنت ء کثیت کہ
 ناں۔ عزیز بگٹی ء حیاں ء کلمیں گالوارانی شوک! اے گپ ء سراپاک کن آنت کہ آرو درانگی
 بلوچی ء بونی سر پد بنت بے آھاں وتی لہزانی ء گپانی تھا آذرت نہ کنت انت۔

بلوچی ء سرا ہم سا گلیں اُستمانی ء میان اُستمانی زبانانی اثر:

بازیں مردمانی گو ما گند ء ننگ ء پد اے گپ گوں جوانی ء سہر ابوت کہ ہر دو مز نہیں
 گالوارانی بگٹی ء بنداتی لہزیک آنت ء کوھنیں شاعری ء کیشتر لہز ہم یک مانت۔ بے اے

دو کس گالوارانی نیام ء ذوری ء فرق ء مستریں سبب الیش انت کہ بلوچی ء ہر دو گالوارانی تہا
 دری زبانانی لہز جتا جتا کس ہنداں پترنگ انت۔ رودرا کی بلوچی ء تہا ہندوستانی زبانانی براں
 سندھی ء لہندا ء بازیں دام زرنگیں لہز است انت ء میانجی بلوچستان ء چوہک کہ بلوچی ء براہوی
 منوشوک ہر دو جاہ مند انت ہمے حاترا بلوچی ء تہا بازیں براہوی ء لہز ہم پترنگ انت۔ ہمے
 حساب ء افغانستان، عرب امارات ء روس ء بلوچی زبان ء سراپشتو، عربی ء ترکمانی زبانانی اثر
 ہم است انت۔ رو برکتی بلوچی ء تہا فارسی ء بازیں لہز ہم پترنگ انت۔ ادااگاں ماٹکلیں
 بلوچی زبان ء گپ ء بہ کنیں گڑا اے گپ سہرا بیت کہ لہزانی پڑ ء رودرا کی بلوچی چہ رو برکتی
 بلوچی ء نسبت ء گیشتر چہ فارسی ء ”اثر مند“ انت۔ بلوچی زبان ء سرا فارسی ء عربی ء اثر پدیریں
 گپے پر چہ کہ عربی بلوچانی نیکرا ہی زبان ء فارسی ہشتہ ء زبان بوٹگ۔

بلوچستان ء بلوچی زبان ء گالوارانی نیام ء دوی مستریں دوری الیش انت کہ جتا کس
 ملککانی تہا جتا کس اُستانی ء میان استمانی زبانان بلوچی ء سرا اثر دو ردا تک۔ مثال ء حمراء
 ایران ء نسبت ء پاکستان ء بلوچی ردا تک ء پڑا بازیں اردو ء انگریزی ء اصطلاح زورگ
 بوٹگ انت۔ افغانستان ء بلوچی ء بازیں اصطلاحات چہ دری فارسی ء زورگ بوٹگ ء ایران ء
 نسبت ء انگریزی ء ہم چیزے اصطلاحات زورگ بوٹگ انت۔ ہمے حساب ء ترکمانستان ء
 ترکمانی زبان ء بلوچی ء سرا ہم اثر کرنگ کہ آتر کمانستان ء راجی ء سرکاری زبان انت۔ بلے تر
 کمانستان ء بلوچی ء بابت ء چشمیں پدیریں ثبوت یے نیست کہ ترکمانستان ء بلوچی چہ ترکمانی
 زبان ء چکس اثر مند انت۔

بلوچی زبان ء سرا دگہ زبانانی اثر ء پدیرنگ ء حاترا ادا سے رودگ بیت ء چارگ
 بیت کہ بلوچی زبان ء تہا دری زبانانی چکس اثر است انت۔

”۱۹۳۹ء من گنجی دشت و ودی بوتگ۔ آئی ۱۹۵۱ء کو شغلات پرائمری اسکول تربت و وتی وانگ بیچ گت۔ ۱۹۵۶ء داں ۱۹۶۰ء آئی ۱۹۶۰ء اسکول و میٹرک پاس گت۔ ۱۸ اگست ۱۹۶۰ء داں دسمبر ۱۹۶۳ء گورنمنٹ ڈگری کالج کونڈ و تنگ و چہ پنجاب بورڈ و بی اے پاس گت۔ نومبر ۱۹۶۳ء داں اپریل ۱۹۶۵ء من کونڈ و ٹرائیبل پبلسٹی آرگنائزیشن و ادارہ و کارگت۔“

(گجین چہ ”گل گدارے گوں کریم دشتی و تاکدیم ۱۳۴۳“ برمش“ کراچی ۱۹۸۳)

اداسال در (Calander) و انگریزی و دگہ بازیں لہز کارمرز بوتگ و انت چوشکہ پرائمری اسکول، گورنمنٹ، ہائی اسکول، میٹرک پاس، گورنمنٹ ڈگری کالج، بورڈ، بی اے و ٹرائیبل پبلسٹی آرگنائزیشن۔ دگہ یک مثالے بچارات کہ فارسی و اثر چکس بلوچی و تھا است انت۔

”ایران و انقلاب و اولی روچاں دیم پہ اسرائیل و رونت۔ و حدے کہ سفارت خانہ و تہمان بنت۔ کئے اودانہ بیت۔ گوشے اسرائیلیاں پیش و سہی بنت کہ انقلاب کنوکان پروز بنت و گونکلیں شاہ پرورش و ارت پمیشا آیاں پخت روج و پیش چین و لاج تنگ و تاچنگ انت۔ بلے اسرائیلیاں اے موہ نہ رسنگ کہ سفارت و پھکیں چیزان و تا بہ بر انت۔ ہرچی کا گد و مد رک سر بچارانی دست و کپیت آیان و آیات اللہ ثمنی ایران و انقلاب و رھبر و شور ابر انت۔ یکے چاے کا گداں اسرائیل و چار و گان و لسٹ انت۔“

و حدے کہ مئے سر بچاریں نبرات یا سر عرفات ایران و آتک آیات اللہ ثمنی چار و گانی لسٹ و یا سر عرفات و دنت۔“

(گجین چہ ”حال دیوک حال دنت“۔ تاکدیم ۹-۸، مکران، فروردین ۱۳۵۸ ہجری)

اداما گندیں کہ زیر لہزانی جوڑینگ و حاتر افارسی و زیر () یک شل و پیدا ک انت

چونکہ ایران انقلاب اول روچاں، ایران انقلاب ۲ و ۳ و ۴ و ۵ و ۶ و ۷ و ۸ و ۹ و ۱۰ و ۱۱ و ۱۲ و ۱۳ و ۱۴ و ۱۵ و ۱۶ و ۱۷ و ۱۸ و ۱۹ و ۲۰ و ۲۱ و ۲۲ و ۲۳ و ۲۴ و ۲۵ و ۲۶ و ۲۷ و ۲۸ و ۲۹ و ۳۰ و ۳۱ و ۳۲ و ۳۳ و ۳۴ و ۳۵ و ۳۶ و ۳۷ و ۳۸ و ۳۹ و ۴۰ و ۴۱ و ۴۲ و ۴۳ و ۴۴ و ۴۵ و ۴۶ و ۴۷ و ۴۸ و ۴۹ و ۵۰ و ۵۱ و ۵۲ و ۵۳ و ۵۴ و ۵۵ و ۵۶ و ۵۷ و ۵۸ و ۵۹ و ۶۰ و ۶۱ و ۶۲ و ۶۳ و ۶۴ و ۶۵ و ۶۶ و ۶۷ و ۶۸ و ۶۹ و ۷۰ و ۷۱ و ۷۲ و ۷۳ و ۷۴ و ۷۵ و ۷۶ و ۷۷ و ۷۸ و ۷۹ و ۸۰ و ۸۱ و ۸۲ و ۸۳ و ۸۴ و ۸۵ و ۸۶ و ۸۷ و ۸۸ و ۸۹ و ۹۰ و ۹۱ و ۹۲ و ۹۳ و ۹۴ و ۹۵ و ۹۶ و ۹۷ و ۹۸ و ۹۹ و ۱۰۰ و ۱۰۱ و ۱۰۲ و ۱۰۳ و ۱۰۴ و ۱۰۵ و ۱۰۶ و ۱۰۷ و ۱۰۸ و ۱۰۹ و ۱۱۰ و ۱۱۱ و ۱۱۲ و ۱۱۳ و ۱۱۴ و ۱۱۵ و ۱۱۶ و ۱۱۷ و ۱۱۸ و ۱۱۹ و ۱۲۰ و ۱۲۱ و ۱۲۲ و ۱۲۳ و ۱۲۴ و ۱۲۵ و ۱۲۶ و ۱۲۷ و ۱۲۸ و ۱۲۹ و ۱۳۰ و ۱۳۱ و ۱۳۲ و ۱۳۳ و ۱۳۴ و ۱۳۵ و ۱۳۶ و ۱۳۷ و ۱۳۸ و ۱۳۹ و ۱۴۰ و ۱۴۱ و ۱۴۲ و ۱۴۳ و ۱۴۴ و ۱۴۵ و ۱۴۶ و ۱۴۷ و ۱۴۸ و ۱۴۹ و ۱۵۰ و ۱۵۱ و ۱۵۲ و ۱۵۳ و ۱۵۴ و ۱۵۵ و ۱۵۶ و ۱۵۷ و ۱۵۸ و ۱۵۹ و ۱۶۰ و ۱۶۱ و ۱۶۲ و ۱۶۳ و ۱۶۴ و ۱۶۵ و ۱۶۶ و ۱۶۷ و ۱۶۸ و ۱۶۹ و ۱۷۰ و ۱۷۱ و ۱۷۲ و ۱۷۳ و ۱۷۴ و ۱۷۵ و ۱۷۶ و ۱۷۷ و ۱۷۸ و ۱۷۹ و ۱۸۰ و ۱۸۱ و ۱۸۲ و ۱۸۳ و ۱۸۴ و ۱۸۵ و ۱۸۶ و ۱۸۷ و ۱۸۸ و ۱۸۹ و ۱۹۰ و ۱۹۱ و ۱۹۲ و ۱۹۳ و ۱۹۴ و ۱۹۵ و ۱۹۶ و ۱۹۷ و ۱۹۸ و ۱۹۹ و ۲۰۰ و ۲۰۱ و ۲۰۲ و ۲۰۳ و ۲۰۴ و ۲۰۵ و ۲۰۶ و ۲۰۷ و ۲۰۸ و ۲۰۹ و ۲۱۰ و ۲۱۱ و ۲۱۲ و ۲۱۳ و ۲۱۴ و ۲۱۵ و ۲۱۶ و ۲۱۷ و ۲۱۸ و ۲۱۹ و ۲۲۰ و ۲۲۱ و ۲۲۲ و ۲۲۳ و ۲۲۴ و ۲۲۵ و ۲۲۶ و ۲۲۷ و ۲۲۸ و ۲۲۹ و ۲۳۰ و ۲۳۱ و ۲۳۲ و ۲۳۳ و ۲۳۴ و ۲۳۵ و ۲۳۶ و ۲۳۷ و ۲۳۸ و ۲۳۹ و ۲۴۰ و ۲۴۱ و ۲۴۲ و ۲۴۳ و ۲۴۴ و ۲۴۵ و ۲۴۶ و ۲۴۷ و ۲۴۸ و ۲۴۹ و ۲۵۰ و ۲۵۱ و ۲۵۲ و ۲۵۳ و ۲۵۴ و ۲۵۵ و ۲۵۶ و ۲۵۷ و ۲۵۸ و ۲۵۹ و ۲۶۰ و ۲۶۱ و ۲۶۲ و ۲۶۳ و ۲۶۴ و ۲۶۵ و ۲۶۶ و ۲۶۷ و ۲۶۸ و ۲۶۹ و ۲۷۰ و ۲۷۱ و ۲۷۲ و ۲۷۳ و ۲۷۴ و ۲۷۵ و ۲۷۶ و ۲۷۷ و ۲۷۸ و ۲۷۹ و ۲۸۰ و ۲۸۱ و ۲۸۲ و ۲۸۳ و ۲۸۴ و ۲۸۵ و ۲۸۶ و ۲۸۷ و ۲۸۸ و ۲۸۹ و ۲۹۰ و ۲۹۱ و ۲۹۲ و ۲۹۳ و ۲۹۴ و ۲۹۵ و ۲۹۶ و ۲۹۷ و ۲۹۸ و ۲۹۹ و ۳۰۰ و ۳۰۱ و ۳۰۲ و ۳۰۳ و ۳۰۴ و ۳۰۵ و ۳۰۶ و ۳۰۷ و ۳۰۸ و ۳۰۹ و ۳۱۰ و ۳۱۱ و ۳۱۲ و ۳۱۳ و ۳۱۴ و ۳۱۵ و ۳۱۶ و ۳۱۷ و ۳۱۸ و ۳۱۹ و ۳۲۰ و ۳۲۱ و ۳۲۲ و ۳۲۳ و ۳۲۴ و ۳۲۵ و ۳۲۶ و ۳۲۷ و ۳۲۸ و ۳۲۹ و ۳۳۰ و ۳۳۱ و ۳۳۲ و ۳۳۳ و ۳۳۴ و ۳۳۵ و ۳۳۶ و ۳۳۷ و ۳۳۸ و ۳۳۹ و ۳۴۰ و ۳۴۱ و ۳۴۲ و ۳۴۳ و ۳۴۴ و ۳۴۵ و ۳۴۶ و ۳۴۷ و ۳۴۸ و ۳۴۹ و ۳۵۰ و ۳۵۱ و ۳۵۲ و ۳۵۳ و ۳۵۴ و ۳۵۵ و ۳۵۶ و ۳۵۷ و ۳۵۸ و ۳۵۹ و ۳۶۰ و ۳۶۱ و ۳۶۲ و ۳۶۳ و ۳۶۴ و ۳۶۵ و ۳۶۶ و ۳۶۷ و ۳۶۸ و ۳۶۹ و ۳۷۰ و ۳۷۱ و ۳۷۲ و ۳۷۳ و ۳۷۴ و ۳۷۵ و ۳۷۶ و ۳۷۷ و ۳۷۸ و ۳۷۹ و ۳۸۰ و ۳۸۱ و ۳۸۲ و ۳۸۳ و ۳۸۴ و ۳۸۵ و ۳۸۶ و ۳۸۷ و ۳۸۸ و ۳۸۹ و ۳۹۰ و ۳۹۱ و ۳۹۲ و ۳۹۳ و ۳۹۴ و ۳۹۵ و ۳۹۶ و ۳۹۷ و ۳۹۸ و ۳۹۹ و ۴۰۰ و ۴۰۱ و ۴۰۲ و ۴۰۳ و ۴۰۴ و ۴۰۵ و ۴۰۶ و ۴۰۷ و ۴۰۸ و ۴۰۹ و ۴۱۰ و ۴۱۱ و ۴۱۲ و ۴۱۳ و ۴۱۴ و ۴۱۵ و ۴۱۶ و ۴۱۷ و ۴۱۸ و ۴۱۹ و ۴۲۰ و ۴۲۱ و ۴۲۲ و ۴۲۳ و ۴۲۴ و ۴۲۵ و ۴۲۶ و ۴۲۷ و ۴۲۸ و ۴۲۹ و ۴۳۰ و ۴۳۱ و ۴۳۲ و ۴۳۳ و ۴۳۴ و ۴۳۵ و ۴۳۶ و ۴۳۷ و ۴۳۸ و ۴۳۹ و ۴۴۰ و ۴۴۱ و ۴۴۲ و ۴۴۳ و ۴۴۴ و ۴۴۵ و ۴۴۶ و ۴۴۷ و ۴۴۸ و ۴۴۹ و ۴۵۰ و ۴۵۱ و ۴۵۲ و ۴۵۳ و ۴۵۴ و ۴۵۵ و ۴۵۶ و ۴۵۷ و ۴۵۸ و ۴۵۹ و ۴۶۰ و ۴۶۱ و ۴۶۲ و ۴۶۳ و ۴۶۴ و ۴۶۵ و ۴۶۶ و ۴۶۷ و ۴۶۸ و ۴۶۹ و ۴۷۰ و ۴۷۱ و ۴۷۲ و ۴۷۳ و ۴۷۴ و ۴۷۵ و ۴۷۶ و ۴۷۷ و ۴۷۸ و ۴۷۹ و ۴۸۰ و ۴۸۱ و ۴۸۲ و ۴۸۳ و ۴۸۴ و ۴۸۵ و ۴۸۶ و ۴۸۷ و ۴۸۸ و ۴۸۹ و ۴۹۰ و ۴۹۱ و ۴۹۲ و ۴۹۳ و ۴۹۴ و ۴۹۵ و ۴۹۶ و ۴۹۷ و ۴۹۸ و ۴۹۹ و ۵۰۰ و ۵۰۱ و ۵۰۲ و ۵۰۳ و ۵۰۴ و ۵۰۵ و ۵۰۶ و ۵۰۷ و ۵۰۸ و ۵۰۹ و ۵۱۰ و ۵۱۱ و ۵۱۲ و ۵۱۳ و ۵۱۴ و ۵۱۵ و ۵۱۶ و ۵۱۷ و ۵۱۸ و ۵۱۹ و ۵۲۰ و ۵۲۱ و ۵۲۲ و ۵۲۳ و ۵۲۴ و ۵۲۵ و ۵۲۶ و ۵۲۷ و ۵۲۸ و ۵۲۹ و ۵۳۰ و ۵۳۱ و ۵۳۲ و ۵۳۳ و ۵۳۴ و ۵۳۵ و ۵۳۶ و ۵۳۷ و ۵۳۸ و ۵۳۹ و ۵۴۰ و ۵۴۱ و ۵۴۲ و ۵۴۳ و ۵۴۴ و ۵۴۵ و ۵۴۶ و ۵۴۷ و ۵۴۸ و ۵۴۹ و ۵۵۰ و ۵۵۱ و ۵۵۲ و ۵۵۳ و ۵۵۴ و ۵۵۵ و ۵۵۶ و ۵۵۷ و ۵۵۸ و ۵۵۹ و ۵۶۰ و ۵۶۱ و ۵۶۲ و ۵۶۳ و ۵۶۴ و ۵۶۵ و ۵۶۶ و ۵۶۷ و ۵۶۸ و ۵۶۹ و ۵۷۰ و ۵۷۱ و ۵۷۲ و ۵۷۳ و ۵۷۴ و ۵۷۵ و ۵۷۶ و ۵۷۷ و ۵۷۸ و ۵۷۹ و ۵۸۰ و ۵۸۱ و ۵۸۲ و ۵۸۳ و ۵۸۴ و ۵۸۵ و ۵۸۶ و ۵۸۷ و ۵۸۸ و ۵۸۹ و ۵۹۰ و ۵۹۱ و ۵۹۲ و ۵۹۳ و ۵۹۴ و ۵۹۵ و ۵۹۶ و ۵۹۷ و ۵۹۸ و ۵۹۹ و ۶۰۰ و ۶۰۱ و ۶۰۲ و ۶۰۳ و ۶۰۴ و ۶۰۵ و ۶۰۶ و ۶۰۷ و ۶۰۸ و ۶۰۹ و ۶۱۰ و ۶۱۱ و ۶۱۲ و ۶۱۳ و ۶۱۴ و ۶۱۵ و ۶۱۶ و ۶۱۷ و ۶۱۸ و ۶۱۹ و ۶۲۰ و ۶۲۱ و ۶۲۲ و ۶۲۳ و ۶۲۴ و ۶۲۵ و ۶۲۶ و ۶۲۷ و ۶۲۸ و ۶۲۹ و ۶۳۰ و ۶۳۱ و ۶۳۲ و ۶۳۳ و ۶۳۴ و ۶۳۵ و ۶۳۶ و ۶۳۷ و ۶۳۸ و ۶۳۹ و ۶۴۰ و ۶۴۱ و ۶۴۲ و ۶۴۳ و ۶۴۴ و ۶۴۵ و ۶۴۶ و ۶۴۷ و ۶۴۸ و ۶۴۹ و ۶۵۰ و ۶۵۱ و ۶۵۲ و ۶۵۳ و ۶۵۴ و ۶۵۵ و ۶۵۶ و ۶۵۷ و ۶۵۸ و ۶۵۹ و ۶۶۰ و ۶۶۱ و ۶۶۲ و ۶۶۳ و ۶۶۴ و ۶۶۵ و ۶۶۶ و ۶۶۷ و ۶۶۸ و ۶۶۹ و ۶۷۰ و ۶۷۱ و ۶۷۲ و ۶۷۳ و ۶۷۴ و ۶۷۵ و ۶۷۶ و ۶۷۷ و ۶۷۸ و ۶۷۹ و ۶۸۰ و ۶۸۱ و ۶۸۲ و ۶۸۳ و ۶۸۴ و ۶۸۵ و ۶۸۶ و ۶۸۷ و ۶۸۸ و ۶۸۹ و ۶۹۰ و ۶۹۱ و ۶۹۲ و ۶۹۳ و ۶۹۴ و ۶۹۵ و ۶۹۶ و ۶۹۷ و ۶۹۸ و ۶۹۹ و ۷۰۰ و ۷۰۱ و ۷۰۲ و ۷۰۳ و ۷۰۴ و ۷۰۵ و ۷۰۶ و ۷۰۷ و ۷۰۸ و ۷۰۹ و ۷۱۰ و ۷۱۱ و ۷۱۲ و ۷۱۳ و ۷۱۴ و ۷۱۵ و ۷۱۶ و ۷۱۷ و ۷۱۸ و ۷۱۹ و ۷۲۰ و ۷۲۱ و ۷۲۲ و ۷۲۳ و ۷۲۴ و ۷۲۵ و ۷۲۶ و ۷۲۷ و ۷۲۸ و ۷۲۹ و ۷۳۰ و ۷۳۱ و ۷۳۲ و ۷۳۳ و ۷۳۴ و ۷۳۵ و ۷۳۶ و ۷۳۷ و ۷۳۸ و ۷۳۹ و ۷۴۰ و ۷۴۱ و ۷۴۲ و ۷۴۳ و ۷۴۴ و ۷۴۵ و ۷۴۶ و ۷۴۷ و ۷۴۸ و ۷۴۹ و ۷۵۰ و ۷۵۱ و ۷۵۲ و ۷۵۳ و ۷۵۴ و ۷۵۵ و ۷۵۶ و ۷۵۷ و ۷۵۸ و ۷۵۹ و ۷۶۰ و ۷۶۱ و ۷۶۲ و ۷۶۳ و ۷۶۴ و ۷۶۵ و ۷۶۶ و ۷۶۷ و ۷۶۸ و ۷۶۹ و ۷۷۰ و ۷۷۱ و ۷۷۲ و ۷۷۳ و ۷۷۴ و ۷۷۵ و ۷۷۶ و ۷۷۷ و ۷۷۸ و ۷۷۹ و ۷۸۰ و ۷۸۱ و ۷۸۲ و ۷۸۳ و ۷۸۴ و ۷۸۵ و ۷۸۶ و ۷۸۷ و ۷۸۸ و ۷۸۹ و ۷۹۰ و ۷۹۱ و ۷۹۲ و ۷۹۳ و ۷۹۴ و ۷۹۵ و ۷۹۶ و ۷۹۷ و ۷۹۸ و ۷۹۹ و ۸۰۰ و ۸۰۱ و ۸۰۲ و ۸۰۳ و ۸۰۴ و ۸۰۵ و ۸۰۶ و ۸۰۷ و ۸۰۸ و ۸۰۹ و ۸۱۰ و ۸۱۱ و ۸۱۲ و ۸۱۳ و ۸۱۴ و ۸۱۵ و ۸۱۶ و ۸۱۷ و ۸۱۸ و ۸۱۹ و ۸۲۰ و ۸۲۱ و ۸۲۲ و ۸۲۳ و ۸۲۴ و ۸۲۵ و ۸۲۶ و ۸۲۷ و ۸۲۸ و ۸۲۹ و ۸۳۰ و ۸۳۱ و ۸۳۲ و ۸۳۳ و ۸۳۴ و ۸۳۵ و ۸۳۶ و ۸۳۷ و ۸۳۸ و ۸۳۹ و ۸۴۰ و ۸۴۱ و ۸۴۲ و ۸۴۳ و ۸۴۴ و ۸۴۵ و ۸۴۶ و ۸۴۷ و ۸۴۸ و ۸۴۹ و ۸۵۰ و ۸۵۱ و ۸۵۲ و ۸۵۳ و ۸۵۴ و ۸۵۵ و ۸۵۶ و ۸۵۷ و ۸۵۸ و ۸۵۹ و ۸۶۰ و ۸۶۱ و ۸۶۲ و ۸۶۳ و ۸۶۴ و ۸۶۵ و ۸۶۶ و ۸۶۷ و ۸۶۸ و ۸۶۹ و ۸۷۰ و ۸۷۱ و ۸۷۲ و ۸۷۳ و ۸۷۴ و ۸۷۵ و ۸۷۶ و ۸۷۷ و ۸۷۸ و ۸۷۹ و ۸۸۰ و ۸۸۱ و ۸۸۲ و ۸۸۳ و ۸۸۴ و ۸۸۵ و ۸۸۶ و ۸۸۷ و ۸۸۸ و ۸۸۹ و ۸۹۰ و ۸۹۱ و ۸۹۲ و ۸۹۳ و ۸۹۴ و ۸۹۵ و ۸۹۶ و ۸۹۷ و ۸۹۸ و ۸۹۹ و ۹۰۰ و ۹۰۱ و ۹۰۲ و ۹۰۳ و ۹۰۴ و ۹۰۵ و ۹۰۶ و ۹۰۷ و ۹۰۸ و ۹۰۹ و ۹۱۰ و ۹۱۱ و ۹۱۲ و ۹۱۳ و ۹۱۴ و ۹۱۵ و ۹۱۶ و ۹۱۷ و ۹۱۸ و ۹۱۹ و ۹۲۰ و ۹۲۱ و ۹۲۲ و ۹۲۳ و ۹۲۴ و ۹۲۵ و ۹۲۶ و ۹۲۷ و ۹۲۸ و ۹۲۹ و ۹۳۰ و ۹۳۱ و ۹۳۲ و ۹۳۳ و ۹۳۴ و ۹۳۵ و ۹۳۶ و ۹۳۷ و ۹۳۸ و ۹۳۹ و ۹۴۰ و ۹۴۱ و ۹۴۲ و ۹۴۳ و ۹۴۴ و ۹۴۵ و ۹۴۶ و ۹۴۷ و ۹۴۸ و ۹۴۹ و ۹۵۰ و ۹۵۱ و ۹۵۲ و ۹۵۳ و ۹۵۴ و ۹۵۵ و ۹۵۶ و ۹۵۷ و ۹۵۸ و ۹۵۹ و ۹۶۰ و ۹۶۱ و ۹۶۲ و ۹۶۳ و ۹۶۴ و ۹۶۵ و ۹۶۶ و ۹۶۷ و ۹۶۸ و ۹۶۹ و ۹۷۰ و ۹۷۱ و ۹۷۲ و ۹۷۳ و ۹۷۴ و ۹۷۵ و ۹۷۶ و ۹۷۷ و ۹۷۸ و ۹۷۹ و ۹۸۰ و ۹۸۱ و ۹۸۲ و ۹۸۳ و ۹۸۴ و ۹۸۵ و ۹۸۶ و ۹۸۷ و ۹۸۸ و ۹۸۹ و ۹۹۰ و ۹۹۱ و ۹۹۲ و ۹۹۳ و ۹۹۴ و ۹۹۵ و ۹۹۶ و ۹۹۷ و ۹۹۸ و ۹۹۹ و ۱۰۰۰

ایسی ہے کہ ابید باز (جمع) و لہز ہم گوں فارسی و تزیک همگرنج انت۔ چونکہ سر
 بچاراں۔ اسرائیلیاں و دگ۔ ادا جمع و۔ آں فارسی و نشانی انت۔ (منی حیاں و بانک کارینا
 جہانی بلوچی زبان و جو انیس ڈولے و سر پندہ انت پرچہ کہ اے (Character) بزاں و
 باز و (اں) مس بلوچی و ہم کارمرز بیت و یہ جمع و حاتر الہز و گزسراں ”اں“ ہر جا کہ کارمرز
 بنت۔ بلے پاکستان و اے ڈول نہ انت بزاں پاکستان و بلوچی و تہا فارسی و لہز کارمرز نہ
 بنت۔ ایران و بلوچی و تہا فارسی و لہز چونکہ ”مدرک، رہبر استانداری و برنامه کارمرز بنت۔
 بلے ایشی و چہ ابید ایران و چھاپ بود کیس بلوچی ماہتا کہ و حالات کانی تہا ہم دو و چار انگریزی
 و دام زرنگیں لہز ہم گند گا کانت۔ ”مکران و یک نیشتا کئے و تہا انگریزی و لہز جیل کارمرز بود و
 گند گا کیت و ”بلوچ و گواک“ و تہا ریڈیو، ڈاکٹر، جیل، لیڈر، ٹریکٹر و بلڈوزر گند گا کانت کہ
 چہ انگریزی و فارسی و پدا بلوچی و تہا پترنگ انت۔ بلوچی و تاک ”سوب“ کہ چہ او گانستان
 و چھاپ و شنگ بیت آئی و تہا ذری فارسی و انگریزی و دو و چار لہز انی ذرو شے ہم گند گا
 کیت۔

مثال ”او گانستان و آستان و ڈیمو کرائیکس گل و مرکزی ایس کمیٹی انقلابی ایس شور و
 وزیرانی شور و عزت مندیں باسکاں! باز عزیز و خوری کشیں بزرگ و دار و مالداراں! بزرگی
 کو پر ایف و گما کیس صندوقانی، عزت مندیں باسک و عزیزیں ہم کار و مہمان و حاضرین
 کساں!“

(گچین چہ ”بزرگ و روج و واسطہ کشارگری و ڈگارانہ اصلاحاتی وزیر و گشتا تک“،
 ”سوب“ چہار شہینہ حمل ۲۰-۱۳۵۹ ہجری، اُشمار ۳، تاکدیم ۱)۔

ادا کیمرے پداپہ لہزانی جوڑینگ ء حاترافاری ء زیر (-) کارمرزبوژگانہ انت چوشکہ ”
 اوگانستان ء آستان ء ڈیموکرائیکس گل ء مرکزی ایس کمیڈہ“ اے ”دری“ فارسی ء ردانی رھبند
 انت ء ادا بازیں لہز چہ دری ء بلوچی ء اتلگ انت۔ بلے پاکستان ء بلوچی ء اے رھبند
 رگندگ ء نیت۔

شورا، حاجر، مسکولیات ء تولید چہ دری ء بلوچی ء پترنگ انت۔ ڈیموکرائیک چہ
 انگریزی ء زورگ بوتگ ء ”کو پرائیف ء فابریکا“ چہ روسی زبان ء بلوچی ء اتلگ انت۔ اے
 بُر زء رواں چہ پدربیت کہ ہما ماکاں کہ بلوچی نوشگ بیت آماکانی تہا آستانہ ء میان آستانہ
 زبانی لہز اتلگ انت ء اے ماکانی تہا بلوچی بازیں جنجالانی دیمپان انت ء اوگانستان ء بازیں
 دری فارسی لہز بلوچی ء لہز گنجانی (Vocabulary) ء تہا اتلگ انت۔

اے ہو دری ایس چتے کہ اگاں کے معیاری ء لہز انکی بلوچی زبان یے جوڑنگ
 بلوہیت گڑا آئی ء اے ڈولیس بزاں دری (ڈونی) لہزانی جنجال دیماکیت انت بلے اے
 وڑیں جیوہ ء جنجالانی سرزور دیگی نہ انت۔ پاکستان ء بلوچی ء تہا انگریزی ء ہندوستانی زبانی
 بازیں لہز اتلگ ء ہمے دروسیلہ ء ایران ء بلوچی ء ہم پترنگ انت۔ ایران ء اوگانستان ء
 بلوچی ء تہا فارسی، دری ء عربی بازیں لہز ہور بوتگ انت ء ہمے حساب ء پاکستان ء بلوچی ء ہم
 اے زبانی لہز اتلگ انت بلے ادا یک دگوش کرزیں گے ایش انت کہ سیدظہورشاہ ہاشمی ء
 آئی ء چہ رندا آئی لہز انکی مریداں بلوچی زبان ء رچہ دگہ زبانی اثر ء لگا رء پھک کنگ ء حاترا
 یک جنزے بنا کرت ء بازیں ندکار ء زبان زانتاں ہم سید ء جنزے رندی گیری کرت۔

بلوچی ء تو ار رھبند

The phonemes in Balochi

ہر ایک زبانی و نوشتہ رھبند (Orthography) و جوڑ کنگ و پیش آئی و توار رھبندانی (Phonemes) گیشنگ آلمی انت۔

بلوچی زبان و توار رھبندانی ساخت (Phonetic Structure) و سر
گھاں چہ شتریں کار و لہجہ ڈاکٹر اندر یا نوروسی بگ انت کہ آئی و تی کتاب (Phonetics)
(in Balohci Modern Dialectology) و تہا بیان کرتگ انت و اے کتاب و
تہا توار رھبند (Phonology) و بابت و شتریں وڑے و چار و تپاس کنگ بوگ۔

روبرکتی بلوچی و توار رھبندانی سرا باریں پٹ و پول و چار و تپاس کنگ بوگ انت و
ہستیں دور و تیو گیش نوشتہ کار و ڈاکٹر روسی و توار رھبندانی سرا تپاک ہم کن انت۔ بلے من ادا
یک انچیں توارے و بابت و گپ کناں کہ ایشی و بابت و ڈاکٹر روسی و گپ نہ کرتگ۔ آ توار
رھبند ”ز“ بگ انت۔ باریں جاھاں ”ز“ و ”ڈ“ و توار و چارگ و تپاسک بوگ۔ ”ز“
”غ“ ”ڈ“ و ”Allophone“ بزاں یکیں ”آب“ و جتا میں توار زانگ بوگ۔

بلے اے بار و ڈاکٹر روسی درائینیت کہ اے گپ گوں سر جی و زانگ بہ بیت و
سر جی و چہ زانت و کشگ مہ بیت کہ باریں گالواراں درمی زبانی بلوچی و ”ز“ و ”غ“ ”ڈ“ و
توار و انت۔

ہمالیز کہ ژ و ایلو فونی (Allophonic) رھبندانی حساب و مان نیاھت بزاں
”ز“ و پدمز میں کشاب، و یک جو انا بے کسانیں کشابے و پد ”ڈ“ ہر جاہ و بیا انت۔ آ، چہ بار کر
و مینگل و ششیں لہزاں جتا انت۔ اے رھبند انا عاقل خان و بار کر و تی کتاب ”A
course in Balochi“ و تہا نوشتہ کرتگ انت۔ ڈاکٹر روسی کشیت کہ آھانی رد و بند
دائیں گیشتر انگریزی و وام زرنگیں لہزاں انت چوھکھ اکیدی، ریڈیو و ڈک و ڈک..... لہزانی پروا باز

پہنیں کہیں جاہ است آنت کہ اُود Allophonic رحبند مان نیا حنت اگاں چیزے
 Allophone است آنت گڑا آحان ء توار رحبند اں چہ ذن بیان کنگ بیت۔ ادا یک
 دگوش کرزیں گے ایش انت کہ ”ز“ ء ”ذ“ ء توار پر چا دو جتا میں توار ء توار رحبند زا نگ بیت ء
 ذبھی بن رحبند زانت (Indigenous Grammarians) چو شکہ آغا نصیر خان
 احمد زئی، سید ظہور شاہ ہاشمی، خیر محمد ندوی، محمد زریں نگر، عبدالرحمن بہوال ء غلام فاروق، محرزاد
 ”ز“ ء ”ذ“ ء توار اں جتا جتا میں توار لیکنت۔ بلوچ زانت کا رگوشنت کہ ”ز“ ء ”ذ“ دو جتا میں
 آب آنت ء جتا جتا میں توار دارنت۔ ہمیشکا ایشان ء جتا جتا بشتہ کنگ بہ بیت۔ ایشی ء چہ ابید
 عربی بشتہ رحبند ء تھا اے دو ہواریں جو انا ب بشتہ بوت نہ کنت چو شکہ ”از“ ء ”اذ“۔ اگاں رُ
 ء ء توار اں ء یکیں توار زا نگ بیت گڑا با بند انت ایشانی حاترا یک آ بے بشتہ بیت دو جتا میں
 آب مہ بشت۔

روبرکتی بلوچی ء توار رحبند

کتاب Vowels

ذرا جیں کتاب: آ، ای، او، اے، او (Long Vowels) ٹونڈیں کتاب:
 ء ء (Short Vowels) توار رحبند آئی (Ai) ء او (Au) ہوریں توار اں ء دو توار
 کتاب (Diphthongs) ٹوشنت۔ ہمے حساب ء (Semi Vowels) اگاں
 کتابانی ہما ہی ء بیا آنت گڑا آحان ء ہم (Diphthongs) (دو توار کتاب)
 ٹوشنت۔

ڈاکٹر روسی، عبدالرحمن بارکر ء عاقل خان مینگل ء چہ گین ء در آؤ کیں کتابانی
 توار اں ء (Nasalized Vowels Phonemes) نہ منت۔ منی خیال ء ڈاکٹر

روسی ۽ خیال تو ار رھبند انی بابت ۽ شر تر ۽ جوان تر انت ۽ من آئی ۽ رھبند انی سراپاک کنناں۔
 منی خیال ۽ بلوچی ۽ کیشتریں گالواراں گیننی تو ار (Nasal Sound) پدوند ۽ پدسھر اہیت
 - چوھکھ ”جاں“ جنت اش۔ ۽ کن کنناں۔ اداپونزی تو ارنون ۽ نہ ”س“ انت ۽ من کنناں ۽،
 کراچی ۽ بلوچی ۽ ہاترا ٹم فی رل جتا میں تو ار رھبند گیشنگ انت چوھکھ (آ) میں
 (e) اوں (u) ۽ اوں (o) جتا میں تو ار رھبند انت کہ ایشی ۽ چہ اید ٹم فی رل ”جان ۽ جاں ۽
 تو ار ہم گیشنگ انت۔ آئی ۽ خیال ۽ اے دو جتا میں تو ار رھبند انت ۽ بانڈ ہمیش انت کہ
 ایشان ۽ جتا جتا میں رنگ ۽ ہشتہ کنگ بہ بیت ٹم فی رل اے گپ ۽ ہم دڑا ہمیش کہ ”جکھ ۽“
 اے منی جنک میں ”دو جتا میں چیز انت فرق دار انت۔ اے گپاں چد پد بیت کہ کراچی ۽
 گالوار ۽ تہا گیننی تو ار (Nasal Sound) چہ کلین مکران ۽ یز تر ۽ گراں تر
 (Heavied) انت۔ ایشی ۽ مستر میں سب سندھی ۽ اردو ۽ اثر انت کہ آئی گیننی تو اراں یز
 جوڑ کر تک۔ بلے تیکہ اگت گیننی تو ار ۽ کشا بانی سرا جوان میں ڈولے نچا ۽ تپاس کنگ نہ بونگ۔
 ایشی ۽ گہتر میں رھبند ایش انت کہ ما ایشی ۽ لیز ۽ گڈ سرا ۽ کار گال ۽ گڈ سرا ایر
 بکنیں۔

”ف“ ”خ“ ۽ ”غ“ ۽ تار سرا بانڈ انت گیشیں گپ ۽ رپ کنگ بہ بیت۔ مکرانی بلوچی
 ۽ ف، خ ۽ غ ۽ جا گ ۽ پ، ک، ۽ ہ، کار مرز بنت بلے رخشانی بلوچی ۽ ف، خ ۽ غ، ۽
 اصلیں ڈروشم کار مرز بنت۔ لہتیں روبرکتی بلوچ زانت کار اے بابت ۽ صلاح ۽ مشورہ دینت کہ
 ف، خ، ۽ غ ۽ آب بلوچی زبان ۽ تہانہ مانت۔

ڈاکٹر روسی ۽ شوھگ ۽ ردف، خ ۽ غ ۽ رودر انکی بلوچی ۽ مانیت روسی دیمتر انکو شیت
 کہ اے سے میں آبان ۽ ”Peripheral phoneme“ ۽ ڈروشم ۽ زانگ بہ بیت۔

”ق“ ء بابت ء اے نوٹنگ بیت کہ اے جو انیس تو اے داریت ء ہر ڈکیں گالواراں است
 انت بلے ایشی ء تو اء ہر دو کیں گالوارانی مردم جوانی ء نوٹنت نہ کن انت۔ ء ”ق“ ء تو اگوں
 ”س“ ء بدل بیت۔ رودراتکی بلوچی ء تو اء تو اء رھبند بازگران ء چپ چوٹ انت۔ ایشی ء
 مستریں سبب ہمیش انت کہ رودراتکی بلوچی ء تہا بازیں ہندوستانی زبانانی لہزا تلگ انت۔

رودراتکی بلوچی ء کثاب (Vowels) ہج ڈولیں مسئلہ پیدا کہ نہ کن انت۔ رو
 دراتکی بلوچی ء گینی تو اء چوکرانی بلوچی ء گینی تو ارائی (Nasal Sounds) رنگ ء انت
 بلے رخسانی ء نسبت ء گیشتر زور مند ء تو اء در تر انت۔ اے درگت ء جو اناب ٹران ء مشکلیں
 ڈر شے پیش دارنت۔ بلوچی ء اصلیں تو اء رھبند کہ پہ روبرکتی بلوچی ء ٹھینگ ء جوڑنگ
 بوگ انت آبلوچی ء تہا ہم ماننت۔ بلے پد ریں ء ایوکیں جیوہ ایش انت کہ ”W“ ء بابت ء
 چارگ ء تپاگ بہ بیت کہ اے کثاب گوگ یے (Semivowel) یادونٹی شیزارگ ء
 تو اء (Fricative) ایت۔ بلے ما اے ہشتہ رھبند ء تہا ایشی ء بابت ء زیادہیں گپ نہ کنیں
 ء ایشی ء یک کثاب گوگے (Semivowel) ء ذرو شم ء سھرا کنیں۔ ایشی ء چہ پد، ٹ، ژ
 ء ذ ء بستار رودراتکی ء روبرکتی بلوچی ء یک انت ء اے جتائیں بستار ء حیثیت نہ دارنت۔

انچو کہ گالوارانی بابت ء اے گپ پیسرا بیان کنگ بوگ انت کہ بے تو اریں
 Plosives ء بے تو اریں جکی تو اء لہز ء بنداتی حالت ء ”ہانیہ“ ”ہا“ ء تو اء دینت ء ہمے
 حساب ء لہزانی نیامچی ء گڈی حالت ء ہانیہ ء تو اء دینت، اے تو اء ایوکارو دراتکی بلوچی ء تہا
 ماننت۔ تیوگیں ”فجاریہ“ ہو ء حکلی تو اء بید ء ٹ ء ژ ء شیزار ء تو اء، ء نیام تو اری
 (Intervocalic) حالت ء بدل بوگ انت ء ہمے حساب ء لہز ء گڈ پد تو اری
 (Postvocalic) حالت بوگ انت۔

ایوکا کشاباں چہ ساری لہزہ میاںجی حالت بے تواریں حکلی "فجایہ" تواریں بدل بوتگ
 انت بلے بے تواریں حکلی تواریں بدل نہ بوتگ أنت۔ ما ادا ایشانی بابت ء چیزے مثال
 پیش کنگ لوٹیں۔

پ: پ، پ، ف

ب: ب، و

ت: ت، ت، ث

د: د، ذ

ج: ج، ج، ش

ج: ج، ژ

ک: ک، ک، خ

گ: گ، غ

ش، ذ، "د" ء آبان ء جنائیں آب ء تواریں قرار دیگ بوتگ ء ج، ج، غ ء ایشانی
 Allophone قرار دیگ بوتگ۔ ف، ث، ذ، خ، غ ء حیرہ ہم گیشینگ نہ بوتگ۔ پ، مے
 سرگیش ء گیوار کنگ ء یلہ دیگ بوتگ۔ ڈ، بھی بزاں پہلکیں بلوچی ء تہاے آبان ء پ، ت،
 د، ک، گ ء ایلو فون بزاں ذروشم ء مان اتلگ أنت تواریں اے ذروشم ء بیوار کن أنت۔
 مثال ء حیرہ اگاں یک بے تواریں (ہاسیہ) تواریں لہزہ بندت ء بحیت انت گڑا آئی ء "فجاریہ"
 "وام زرتگیں تواریں بدل مہ بیت پرچا کہ تواریں فرق بیت۔

ڈاکٹر روسی اے بابت ء وتی کتاب "Phonemics in Balochi"

and modern Dialectology" ء تہاے کلکیں مہاں گوں جو انیس رنگے ء بیستہ

کت۔

اے گپانی بنیاداً ماراپ، ت، ٹ، ج، ٹک، جتا میں تو اور رھبند و ذروشم دیگ

لوئیت۔

ہمے حساب و رودرائکی بلوچی و سرجمیں چار و تپا سے کنگ لوئیت۔ بے تواریں ”ہائے
“بے تواریں جکی تواریں شاز و ناز رودرائکی بلوچی و است انت باند انت ایشان و چہ فونیمی
رہنداں (Phonemic System) و کشگت بہ بیت۔ ہمے حساب و دگہ توارداریں
توار چوشکہ ب، د، ڈ، ج، گ، است انت کہ چہ ایشاں بازیں ہندوستانی زبانانی لہزماں
بلوچی و پترنگ انت۔

نوں سوال! اے پشت کپیت کہ ہندوستانی زبانانی تو اور تو اور رھبند کہ ماں بلوچی و
اتلگ انت ایشان و زورگ بہ بیت یا زورگ مہ بیت یا وتی ہستیں ذروشم یلہ دیگ بہ بیت؟
اے درگت و گپ ایش انت کہ رودرائکی بلوچی و تو اور، تو اور رھبند و تو اور زانتی و گوں شریں
وڑے و چار و تپاس و عورت چاری کنگ بیت دانکہ یک سلبہیں مسئلہ ”و“ یگ انت کہ ایشی و
بابت و نوں پشت کچگیں مسئلہ ”و“ یگ ایشی و بابت و ولجہ گریسن و وتی حیال درشان گرتنگ
انت، آ، ”و“ و تو اور بے تواریں ”ہائے (Voiceless aspirated) لیکیت۔

بلے ولجہ گریسن و کتاب ”The Balochi Language“ و تہا تاکدیم
ے و دانگیں لہزانی لڑائی و اے حیالانی ہلاپ انت و فرق داریت۔ اے بابت و باند انت
چار و تپاس کنگ بہ بیت۔

دگہ یک و لگوش کرزیں گتے ایش انت کہ ولجہ گلزار خان و ولجہ شیر محمد مری نوشنت کہ
رودرائکی بلوچی و تہا سر للکی (Retroflex) تو اورے (ن+ٹ) مانیت (دگوش! اے تو اور

پنجابی تواری کے کہ ”ن“ ءِ گوما ”ز“ ءِ ہوار کنت چونکہ تھانزا، جانزا ءِ دگہ، رجائکار (شیر محمد مری
 اے بابت ءِ چار لہز ءِ مثال ءِ ذنت کہ ایشانی توک ءِ اے تواری مانیت (بلے ادا مثال نیست
 أنت۔ رجائکار)۔

رودرائکی بلوچی ءِ تہا بوت کنت کہ اے تواری چہ سندھی ءِ لہند ءِ زورگ بوتگ أنت۔
 پرچہ کہ رودرائکی بلوچی ءِ تہا بازیں سندھی ءِ لہند ءِ لہز اتلگ أنت۔ ہمے حاترا۔ (ن + ز) ءِ
 تواریک جتا میں تواری ءِ بلوچی ءِ روبرکتی گالواراں نہ مانیت۔

ھرچی کہ اے تواری لہز ماں بلوچی ءِ مانیت باند انت کہ ایشانی سراچار ءِ تپاس کنگ
 بہ بیت کہ کجام زبان ءِ لہز انت کہ ماں رودرائکی بلوچی ءِ اتلگ أنت۔

بلوچی ءِ دگہ دو انجیں تواری ”ث“ ءِ ”ذ“ نیگ أنت کہ آرودرائکی ءِ روبرکتی بلوچی ءِ
 مانیت۔

سرجمیں تواری ءِ تواری رحیمہ ماں دو نیں براں رودرائکی ءِ روبرکتی بلوچی ءِ فرق دارنت۔
 نوں تواریانی بابت ءِ گزرائیش انت کہ دگہ دوازده تواری رودرائکی بلوچی ءِ تہا ہوار کنگ بہ بنت۔
 آتواری چو اے ءِ ڈول ءِ أنت۔ پ، ت، ث، ج، ک، ب، و، ڈ، ج، گ، و، ءِ (ن + ز) کہ
 بند ءِ بلوچی تواری نہ انت۔

درآمدیں گال و بلوچی زبان

غفور شاہ

زبان انسانی لوٹ و ضرورتانی بیلوکنگ و مستریں وسیلہ زانگ بیت چوکہ زبان انسان و پوتی ضرورتانی بیلوکنگ و ہاترا جوڑ گرنگ ہمیشہ آئی و تہا و ہدے ہمراہی و بدلی و نوکی آئیگ ہم یک کدرتی و فطری عملے۔ دنیا و تہاچ چوشیں زبانے نیست کہ ما آئی و باروا اے گشت بکناں کہ اے زبان ”پہک“ و ”زگر“ انت یا کہ ”سرجم“ انت و ناں کہ یک زبانے پہک بوت کت کت و نیکہ سرجم بوت کت کت۔ ہو اکبت اگس زبان و باروا اے گشت بہ بیت کہ آپہریزگ بوت کت و دیر وئی دیگ بوت کت گڑا اے گپ کیشتر راست و تچک تر بوت کت۔

پرچا کہ دنیا و تہا ہر زبانے کہ ہست آپ وئی ہساگ، ہمزات و ہمکار و ہم نیادیں ایند کہ زبانوں چ وئی لوٹ و ضرورتانی ہساب و لیز و گال بدل زوریت و بدل دنت۔ دنیا و چوشیں چ زبانے ہم نیست کہ ما آئی و پہک و زگر بکشاں، چوشکہ انگریزی، چینی، عربی، فرانسسی، جرمن و ہندی اے دنیا و مزنیں زبانانی تہا ہوار انت و ایشانی ہبر کنوکانی تعداد کر وانی ہساب و انت و دنیا و بازیں ملکانی تہا اے زبان و وانگ و ہبرکنگ بنت۔ بلے اگس ما اے برز و دانگیں زبانانی باروا چوش بکشاں کہ اے مزنیں زبان چ ہر نکلیں درآمدیں ارش و اثراں چ پاک و پلگا رنت اے گپ وئی جاہ و یک بے بنیاد و ذروگیں گتے بیت۔ پے دور و و جرمن و تارا یورپ و کلیں راجاں چہ مستر، کہن تر و شرتریں راجے لیکیت و آ وئی زبان و ہم سرجمیں یورپی زبانوں چہ کہن تر و پہک تر لیکیت۔ ”بلے و ہدے ما آئی و زبان و بزانت بلد (ڈکشنری) و چست کنیں و چاریں گندگ بیت کہ آج پنج ہزار و یک سد و چل

لہزانی تھا جرمن زبان ء چار صدی لہزوتی آنت ء ایندگہ در آمدیں چار ہزار ہفت صد ء وہ لہز
 چہ یونانی (روی) ترکی، فرانسیسی ء انگریزی ء چہ زورگ بوتگ آنت۔ ہے رنگ ء ارمنی ء
 قدیم زبان ء یک ہزار ء نہہ صد ء چل لہزانی تھا چار صدی ء ہشت لہز اسل جرمنی بیگ آنت چہ
 در آمدیں لہزانی شش صد ء ہشتاد فارسی زبان ء، یک صدی ء شش چہ آشوری ء پنج صد ء وہ لہز
 چہ دگہ زبان ء در جگہ ء ہوار کنگ آنت۔ ہے پیارومن زبان ء تھا نہہ ہزار نہہ صد لہزانی تھا
 سے ہزار پنج صد ء شش لہز در آمدیں زبان ء لہز آنت ایوکا شش ہزار ء سے صدی ہفت لہزوتی
 آنت“ 1

ہے رنگ ء اکس ما انگریزی وڈیں میاں استمانی زبانے ء (Etomological Dictionary) ء بچاراں داں مارا انگریزی ء تھا ہم آئی ء کیشت لہز ء گال یونانی، لاطینی،
 جرمن، فرانسیسی ء ایندگہ زبانانی لہز گندگا کایاں چہ اے دروراں اے زانگ بیت در آمدیں گال
 دنیا ء زبانانی ہا تر ایک انھیں راستی ات کہ کس چہ آئی انکاری بوت نہ کنت ء دنیا ء تھا چوشیں پنج
 زبان نیست کہ تو آئی ء در آمدیں لہزاں چہ پھک ء پلگا رکشت بکن ءے چوشیں بازیں زبانانی
 درورے دیمہست آنت کہ آہاں ہے جہد کرتگ کہ وتی زبان ء چہ در آمدیں لہز ء گالاں چہ
 پھک ء زگر بکناں چوہکہ خرکی ء فارسی مے تو یک تریں درورانت۔ ترکی ء وہدے 1922 ء
 ز مانگ ء کمال اتا ترک مزنیں آشوپے کاریت ہے آشوپ ء چہ پد آوہدے ترکی ء کلیں
 واک ء اختیارانی ولجہ بیت گڑا ہے ماریت کہ ترکی زبان عربی ء ایندگہ تو انگریں زبانان وتی
 انگیراں ز رنگ ء آئی ء کیشتیں لہز عربی ء ایندگہ ہما نیکیں زبانانی گال آنت کہ ماں ترکی ء
 ہوار بوتگ آنت۔ آ اے ہرگا سر جیں دگوشے گور کنت کھاں چہ پیش آ ترکی زبان ء
 لیکوڈ (Script) ء چہ عربی ء بدل کنت ء ماں رومن ء کنت۔ پد زبان زانسانی یک کمیٹی

یے اڑکتے آئیانی ذمہ داری اے کارے دنت کہ ترکی زبان اے تہا عربی اے اند کہ زبانانی ہر
 لہڑے کہ ہوار انت ایشانی ہا ترا ترکی اے وتی جندے گال گال بند جوڑ کنگ بہ بیت۔ کمال اتا ترک اے
 گشتن اے پدا انچوش کنگ بیت کمال اتا ترک وتی اے کارے تہا انچوش دلچسپی زوریت کہ آوت
 روت وانگجا ہاں ہے نوکیں لیکوڑے زبان اے ہیل کنت بلے و ہدے اے کار سر جم کنگ بنت بلے
 چا ایشیا ترکی زبان انچوش خران و مشکل بیت کہ ترکی اے جندے مردم وتی ہالتا کے اے وانگ اے پے وتی
 کرے بزانت بلد (ڈکشنری) ایرکن انت اے ہالتا ک وانت۔ بز اس ترکی زبان پے ترکیانی ہا ترا
 ہم در آمد جوڑ بیت۔

ہے رنگ اے ما فارسی اے بچاراں آئی اے تہا ہزاراں نوکیں لہڑے گال بند جوڑ کنگا ابید ہم
 فارسی اے تہا داں روج اے مروچی شست در سد لہڑ عربی زبان بیگ انت۔ زبان زانسانی کشگ اے
 رد اے اے لہڑ چہ فارسی اے در کنگ بہ بنت گڑا فارس وتی جندے زبان اے ہم سر پد نہ بنت۔
 گپ اے مطلب ایش انت کہ در آمدیں لہڑانی زبان اے در کنگ اے آسرا ایش ہم بوت کنت کہ
 زبان اے گرانی اے سبب اے گپ جنوک اے وانوک وتی جندے زبان اے چہ ڈور تنک کن انت کہ اے پے
 یک زبانے اے گارے بیگو اہی اے یک مز میں ترس ات۔ پرچا کہ دنیا روج پے روج دیر وئی اے نیمگا
 روگ اے انت آئی اے تہا روج پے روج نوکیں چیز در گجگ اے جوڑ کنگ بوگ اے انت انجیں چیز کہ
 یک زبانے اے تہا ساری اے پے آ چیزاں لہڑے گال المانہ بیت گڑا اے وڑیں نوبتاں پے یک جوانیں
 زبانے اے داستا اے ہبرالمی انت کہ آگوں و ہدے دیر وئی اے دیر ماروگ اے وتی اندرے نوک نوکیں
 لہڑان اے جا کہ بدنت اے و ہدے بارگ اے ہمراہ داری اے بکنت۔ اے چومہ بیت تاہا زبان ناسر جم
 بیت اے آئی اے کشوک اے نیسوک ماں وتی جندے زبان اے وتی ہیاں اے لیکہ اے و اہگ اے مارشتاں پدرکت
 لکن انت، ہمیشا آوری زبانانی باہوٹ بنت، 2

چونکہ درآمدیں گال ہر زبان و اندر ایک مزین چیز و جنجالے زاگ بیت ہے
 رنگ و بلوچی زبان و ہم و تارا چہ اے مزین لسانی چیز و چہ رنج رنگ کرنت کت نہ کرنگ،
 چونکہ بلوچی زبان مدام چیر دستیں زبانے بوٹگ و اولجہ و زبان بہہ بوٹگ وتی و درآمدان
 ہرڈکاں آئی و راجور میں چکے و جم و چارنگ آئی و تہا درآمدیں گالانی آئیگ یک کدرتی عمل
 ات بلوچی زبان و راجج دور و سرکار و سرپرستی ہم بوٹگ دگہ مزین چیز و یے بلوچی زبان و تہا
 آئی و راز انتکاریں زبان زانسانی کمی ہر دور و باریگ و بوٹگ پیشک بلوچی زبان بازیں چیز و
 جنجالانی آماج بوٹگ بلے آئی و مستریں چیز ہانی تہا کیے ہمیش انت کہ درآمدیں گالاں پے
 رنگ و کار مرزگ بہ بیت۔ چونہا اے چیز و سرجم و یک زبان زانسی چیز و جنجالے پیشک
 ایسی و گیشوار و راہد بری و ہم زبان زانسی و زانت و سانس و چہ مدت و کمک زورگ ہم المی
 انت پرچا کہ اے علم و زانت و تہا درآمدیں گالانی گیشواری و سرجمیں سانس رہند سے ہست
 انت۔ زبان زانتاں درآمدیں گالانی گیشوار و سے مزین راہند کشنگ انت کہ آچو اے ورا
 انت۔

۱۔ درآمدیں گالاں وتی زبان و تب و مزاج، گرانمر و حساب و نبشہ کنگ۔

۲۔ درآمدیں گالاں ماں وتی زبان و تریگ و بدل کنگ۔

۳۔ درآمدیں گالاں ہما سلیں رنگ و زورگ و نبشہ کنگ۔

۱۔ درآمدیں گالاں وتی زبان و تب و مزاج و حساب و نبسگ :-

درآمدیں گالانی گیشواری و یک رہندے و ایش انت کہ زبان و تہا ہمک درآمدیں
 گالے کہ ہوار بوٹگ آئی چہ لسانی و کدرتی عملے و چہ پد وتی جند و رنگ بدل کرنگ و ہا زبان و
 رنگ و ہوار بوٹگ اے رنگ و بدل بوٹگ اسلا یک زبانے و توار زانسی (Phonology)،

گرامر، تب و مزاج ء حساب ء بیت۔ بزاں ہا زبان ڈن ء چہ اتلکس لہزاں وتی رنگ، رجینت و کارمرزکت چوشکہ اکس مابلوچی ء بچاریریں داں مارا بے کساس چوشیں لہزدست کہنت کہ آلہز بلوچی ء وتی جند ء لہز نہ انت بلے آئی ہے لہز ء گال وتی رنگ ء رجینگ ء کارمرز کنگ انت پہ درور ء، ریڈیو، ماں بلوچی ء ”ریڈو“ موٹرسائیکل ء ماں بلوچی ء ”موت سیکل“ ”خبر ماں بلوچی ء“ ”ہبر“ ”صفت“ ماں بلوچی ء سپت ”لفظ“ ماں بلوچی ء لہز یا لوز ء دگہ بازیے۔

۲۔ درآمدیں گالاں وتی زبان ء ترینگ :-

درآمدیں گالانی گیشواری ء دومی رہند الیش انت کہ ماں زبان ء تہا درآمدیں گال ء گالیندے ہست ایشاناں چہ وتی زبان ء درکن ء ایشانی بدلا وتی زبان ء نوکیں گالیند ء گال جوڑکن کہ آماں ساری ء چہ زبان ء تہا نیست انت اے تجربہ ماں ترکی، یونانی ء فارسی زبان ء تہا سرکاری سرپرستی ء چہ کنگ بوگ ء انت۔

پہ درور ء ”یونینیاں پہ بالی پٹ ء“ ”ایرودرومیو“ (گوات ء دگ) پہ فٹ پاتھ ء ”ہینز درومیو“ (پاداں روگ ء راہ) پہ ٹیپ ریکارڈ ء ”ماگیستوفونو“ تواری ء گروک (ء دگہ ہزار چیزانی داستاماں وتی زبان ء نوکیں لوز جوڑکنگ)۔

ہے رنگ ء فارسی زبان ء ہم بے شمار چوشیں لہز زبان زانت ء سرکاری سرپرستی ء جوڑکنگ بوگ انت ”انچو کہ فارسی زبان ء ”پست“ Post ہنر پیشہ ”(Actor)“ کت ”(Coat)“ یک دست لباس ”Suit“ ”پتچال“ ”(Refrigerator)“ ”تہہ“ ”(Ticket)“ راہ آہن ”(Railwayline)“۔ 3۔

ایشاں چہ ابید بلوچی ء تہا ہم بازیں کلمہ کاراں ہم ہے کارگرنگ بلے بلوچی ء چوشکہ

سرکاری سرپرستی نیست غائیء کرا زبان زانتانی ہم کمی انت ہمیشہ اے کار پہ جوانی غائے نہ
 بوہگ غائے ہر کس وت دیم ونگلڑیں لہز غا کلبند جوڑ کنگا انت چوشک پہ ریڈیو غائے ”وونکس“ پہ
 شیپ ریکارڈر غائے ”تین“ پہ ٹیلیفون غائے ”گوانکو غائے دگہ بازین۔

۳۔ درآمدیں گالاں ہمائی اصل رنگ غا زورگ غائے نیسگ :-

اے سہی رنگ ہمیش انت کہ درآمدیں ہر گالے کہ تئی زبان غا تہا اتلگ غا کار مرز
 بوہگ غائے انت آئی را آئی غا اصل رنگ غا ڈروشم غائے نشتہ کنگ بہ بیت۔ بزاں یک زبان غا تہا لہز
 ادا کنگ تری ہروڑا بیت بہ بیت بلے نیسگ غا و ہد غا ہمارنگ غائے نیسگ بہ بیت ہمارنگ غا کہ آوتی
 اصل زبان غائے نیسگ بیت بزان ”ہبر“ غا خبر، ”لہز“ غا لفظ، گلام غائے ”غلام“ نشتہ کنگ بہ بیت۔
 چونھاوت وا جہیں غا زورا کیس راجاں اے سہی رہند نہ زرتگ۔ بلے چیر دست غا گلا میں
 راجاں اے رہند پہ وشی منتگ غا زرتگ۔

برز غا دائگیں رہندانی ہساب غا اکس ما بلوچی زبان غا درآمدیں گالانی جیرہ غا رود غا
 بچاراں داں بلوچی زبان غا داں انوں چوشیں بچ وڑیں پکاہیں رہندے نیست کہ آوتی
 درآمدیں گالانی جیرہ غا گیشوار بکت۔ بلوچی بازیں کلمکار انہیں انت کہ آبلوچی زبان غا
 را ”پہک“ غا ”زگر“ زبانے گندگ لوناں غا بلوچی زبان غا تہا بچ وڑیں درآمدیں گال غا ہواری غا
 بچ وڑا منوک نیاں اے سرپ غا مستریں نام سید ظہور شاہ ہاشمی غا آئی غا منوکانی انت۔ ولجہ سید
 ظہور شاہ ہاشمی وتی کتاب ”بلوچی سیاہگ غا راست نیسگ“ غا تہا درآمدیں گالانی باروا چوش
 کشیت ”اے رنگیں درآمدیں گال ماں بلوچی غا کار مرز مہ بنت غا ہر یک چوشیں گالے غا بدل غا
 بلوچی گال زورگ بہ بنت۔ اگاں یک گالے غا منت کہ بلوچی غا دست مہ کپیت گڑا بید انت
 جوڑ کنگ بہ بیت و ہدیکہ نوکیں گال جوڑ نہ بوگ آئی غا بدل غا چہ بلوچی غا نزی یک تریں فارسی

گالے پہ لازمی بہ بیت کہ فارسی ۽ بلوچی بندر ۽ تکیں دن ۽ برانت“

۴۔ ولجہ سید ہاشمی ۽ اولی گپ کہ مارا در آمدیں گالانی بدلا بلوچی ۽ چند ۽ گال ولجہ کارمرز کنگی انت و شریں ہبرے کہ اکس بلوچی ۽ تہا ہا گال ۽ ہم بزانت ۽ ہم مانا لہر دست کپیت گڑا در آمدیں لہز ۽ زورگ ۽ پلو بندگ بیچ رنگ ۽ یک جوانیں ٹو کے بوت نہ کنت بلے سید ہاشمی ۽ دومی گپ کہ بلوچی ۽ نیست گڑا نوکیں گال بند و گال جوڑ کنگی انت اے سکیں حساس ۽ مشکلیں کارے کہ سید ۽ اے سچک ہم نہ کنگ ۽ نکیشینگ کہ چون ۽ چے پیم ۽ کجام رہبندانی ہساب ۽ اے گال بند جوڑ کنگی انت پرچا کہ اکس انچوش پہ دیم ۽ ہر کس پہ دیم نوکیں گال ۽ گال بند جوڑ کنگ بندات بکنت گڑا اے پہ زبان ۽ یک تکیں پالے بوت نکنت۔ بلکیں زبان ۽ سک با زمان اڑینتیت ۽ مشکل جوڑ کنت۔ انچوشکہ انوں ماں بلوچی ۽ تہا بے رہبندی ۽ انچو پہ دیم گال بند جوڑ کنگ بوہگ ۽ انت۔ ہر کسی وتی زاتی گال بند ان ۽ باز جاہ ۽ پہ یک لہزے ۽ باز گال بند ہم کارمرز بوہگ ۽ انت کہ اے کار بلوچی زبان ۽ چہ آئی ۽ گپ جنوک ۽ وانوک ۽ تیسو کاں دور برگانت ۽ پہ نوکیں وانوکاں مشکل ۽ دلپروٹی و دی کنگ ۽ سبب ہم جوڑ بوہگ ۽ انت۔ سید ہاشمی ۽ وتی جوڑ کنگیں بازیں گال بند انچیں انت کہ آ انچو و ہد نوگز ۽ ابید ہم زبان و تیک نہ کنگ ۽ نہ زرنگ انت پرچا کہ آ زبان ۽ تب و نفسیات، گر انمر، تو ارغ ترکیبانی ہساب ۽ گوں ہمد پ بوت نکنت۔

ولجہ سید ہاشمی ۽ سہمی گپ کہ اگاں ماں بلوچی ۽ گالے نیست گڑا ہمزا تیں فارسی ۽ چہ لہز ۽ گال زورگ بہ بیت سکیں ہر ابیں سلاہے نہ انت بلے گپ ہما کہ زبان ۽ وتی تب ۽ اسرینگ اے گر ۽ دار کنگ سک گران انت کہ زبان کجام در آمدیں زبان ۽ لہزاں بزوریت ۽ کجاں مزوریت۔ بلے اگاں چوش بوت کنت گڑا فارسی ۽ چہ براہوئی زبان شرتریں آپشنے

بوت کت کنت پرچہ کہ گوک ۽ سستگ گز امانتے متلگ“
 براہوئی بلوچ ۽ وتی چند ۽ زبان انت اکس ہمانی ۽ چہ گال ۽ گال بند زورگ بہ بیت داں شتریں
 چنے۔

ہے رنگ ۽ بلوچی ۽ بازیں انچیں کلم کار ہم ہست انت کہ آے گپ ۽ منوک انت
 کہ ہما گال ۽ لہز کہ آئی بازیں و ہد ۽ مدتے گوستگ آ زبان ۽ تہا اتلگنت ۽ زبان و تی رنگ ۽
 رجینگنت گز اے ڈولیس لہز ۽ گالاں ہے و تی زبان ۽ وڈا کار مرزنگ بہ بیت بلوچی کلم کارانی
 تہا اے لیکہ ۽ منوک صدیق آزات، ولجہ عبد اللہ جان جمالہ یعنی ۽ د کہ بازیں کلم کار ۽ زبان کار
 انت۔ ولجہ صدیق آزات و تی یک ہشتا نکے ۽ تہا اے باہتا چوش نہ بیت ”ہر زبان ۽ سراپت ۽
 لوٹ گنگ بہ بیت تو ہے پد بیت کہ گیشتر لہز آج د کہ زبانوں زورگ بوتگ انت اکس کلیں
 در آمدیں لہزانی کہ چہ یک زبانے ۽ دومی زبان ۽ آبتگ انت معنی ۽ مطلب ۽ پچاریں تو زانت
 کنیں کہ اے لہزانی منت پیر آ زبان ۽ کہ پ و تی گنگ نہ بوتگ بلے رندا آیاں پرایشاں کاراش
 کپنگ گز اے منت ۽ سٹ ۽ رند و تی زبان ۽ پرینگ انت اش ہنچو کہ ”شکر“ کہ ہندی لہزے
 بلے یونانی آں و ہدے کہ کار پکت گز آئی ۽ ”(Sakxotonx)“ نام اش پرست۔ فرانسیسی
 آں ”Suerex“ انگریزی ۽ ”(Sugar)“ ۽ عرباں ”سکر“ نام بت۔ ہے
 پیا ”تمباک“ منی ہمال ۽ اے ڈرچک اصل امریکہ بیگ انت چہ ہمو دا اند کہ مکمل آرگ ۽
 رود بیگ بوتگ بلے عرب آرا ”تبغ“ گوش انت انگریز ”(Tabaca)“ ایرانی ”حمباکو“ ۽
 بلوچ ”تمباک“ کشت۔ 5۔

اگاں ہور تی ۽ چارگ بہ بیت گز بلوچی ۽ تہا د کہ زبانانی چوشیں بے شمار لہز ہست
 انت کہ آچہ ہزار ۽ سداں سال گوں بلوچی ۽ گون کپنگ انت ۽ نوں بلوچی زبان ۽ آوتی

رنگ و ذروشم و رجین گال و بلوچی ناک سنگ انت چو شکہ ہبر، ہاک، ریڈیو، سیکل، لنگ، کمز، بولی و ایند کہ ہزاراں گال و لہز و گال چہ بلوچی و درنگ بہ بنت گز بلوچی پہ وتی جند و کپ جنوک و وانو کا در آمدیں بلوچی یے بوت کنت پر چا کہ اے لہزاں نوں بلوچی و ڈگار و وتی رو تک انجو چیرہ ہاکاں ایر و اتکنت ماں بلوچی زبان ایشانی درنگ پہ زبان نپ و سیت و چہ گیش تاوانے بوت کنت۔

ہے رنگ و بلوچی زبان و تہا بازیں انجیں بنشہ کار و کلمہ کار ہست انت کہ آدر آمدیں گالانی بارو اے لیکہ و منوک انت کہ در آمدیں گال ہما اصل رنگ و بنشہ کنگ و زورگ بہ بنت بزاں ہما گال کہ چہ ہما زبان و اتنگ آئی و وتی اصل رنگ و ذروشم و بنشہ کنگ بہ بیت و آئی چیج رنگ و بدل کنگ سمیت پر چا کہ گالانی رنگ و بدل کنگ و نیسگ و چہ آئی و مانا و مطلب بدل بنت۔ اے باہتا و لہجہ محمد بیک بیگل و وتی لیکہ و چوش در شان کنت ”اگاں مئے دعویٰ ایش انت کہ بلوچی یک ٹوہیں زبان ات و آئی و تہا دیماروگ و جوازت ہست۔ گڑا مارا باید انت کہ ما زبانانی زردوم و قدرتی عمل و راہ و بلوچی و دیمہ آئیو کیس اڑ و رو کا شان و دور بہ کنیں بلوچی و را دیمروئی و راہ و دیمہ جزگ و موہ بدئیں۔ ادالت یک پاسداری یے الہی انت کہ بزاں وتی چپ و چا گرد و ”دعا و لفظ“ در آمدیں لفظ انت ہمیشکا اے و اے ڈولیں دگہ لفظ اسلی کنیں صورت و بنشہ و کار مرز کنگ بہ بنت ایشاں اہم، پلسہ، سواب، دہا و لہز بنشہ کنگ

ردانت - 6۔

ادا و لہجہ بیگل و لیکہ پہ در آمدیں گالاں اے گپ و چک و پد کنت کہ ہرچی کہ در آمدیں لہزے آہمانی اصل رنگ بنشہ کنگ بہ بنت بلے پہ در آمدیں لہزاں آئی و اصل رنگ و بنشہ کنگا چہ پیش باید انت کہ مارا اے در آمدیں لہزانی بارو اے چارگی انت کہ اے در آمدیں لہز

چنت و ہدغ زمانگ انت کہ گوں مئے زبان ء گون کپنگ انت اکس آلزاں سک دریہ انت ء
ایشاں وتی رنگ گوں مئے زبان ء رنگ ہمرنگ کنگ ء بلوچی ناک بوتکنٹ گڑا مارا بایہ انت گڑا
اے رنگیں گالاں ہے بلوچی پوشاک ء چہ ہشتہ کنگ بہ ہنت۔

آسر:-

۱۔ ماں بلوچی ء درآمدیں گالانی داستا مارا کھاں چہ پیش بلوچی ء وتی دامن ء چارگی
انت کہ اکس مارا اے درآمدیں گالے ء جا گہا بلوچی ء وتی جند ء گالے دست کپیت گڑا مارا بایہ
انت کہ ہما بلوچی ء وتی جند ء اسلیں گال زورگی انت ء درآمدیں گال الم ء یلہ کنگی انت ء آئی ء
جا گہا وتی جند ء زبان ء گال زورگی انت۔

۲۔ پے درآمدیں گالاں نوکیں گال ء گال بند جوڑ کنگ ء و ہدغ سک باز چارغ ہنچا پیریز
کنگی انت۔ بزاں، نوکیں گال ء گال بند جوڑ کنگ ء و ہدغ مارا گال بند جوڑ کنگ ء سانسہ راہ ء
راہ بند دیما کنگی انت۔ انچیں گال ء گال بند جوڑ کنگی انت کہ آ زبان ء تب ء نفسیات ء گوں
تو کی ء ہمرائی ء آئی ء توار، گرامر ء ترکیباں چہ ہم تو کی کن انت۔

دومی اے کار بایہ انت زبان زانتانی انچیں کمیٹی یے بکنٹ کہ آچہ لسانیات ء سانس ء چہ زانوگر
بہ بیت ہر کس پے دیم ء انچوش پے دیم وتی نیم گچہ گال بند جوڑ مکنت ء دیما میریت۔

۳۔ ہما درآمدیں گال ء لہز کہ ذرا جیں و ہدغ مدتے ء چہ بلوچی ء تہا اتنگ ء ہوار
بوتکنٹ ء بلوچی زبان ء آجنگ چنگ ء وتی رنگ ء رجینکنٹ چوشک، ہبر، لہز، کتاب، ریڈ و بایہ
انت ہے رنگ ء نیسگ ء وانگ ء کار مرزگ بہ ہنت پرچا کہ اے ڈولیں لہز ہزارانی حساب ء
ماں زبان ء اتنگ ء ہوار بوتکنٹ ء ایشانی زبان ء چہ در کنگ مشکل ودی کھت۔

۴۔ ہما درآمدیں گال ء گال بند کہ آدرآمدیں گال ء گال بند کہ آدرآمدیں زبانان چہ اتلگیں نام ء

مذہبی نکانہ گلابند انت گڑا اے وڑیں گال غ گلابند وتی اسلی رنگ غ ذروشم غ نیشہ کنگی انت
چوشکہ عبداللہ، محمد، صدیق، الحمد اللہ غ دگہ بازیے۔

۵۔ ہما گال غ لہز کہ فارسی غ بلوچی دوینانی تھا ہست انت آہاں باندیس بلوچی
رنگ غ نیسگ بہ بیت چوکہ مرغ غ را، مرگ، چراغ غ را، چراگ، غلام غ را، گلام غ دگہ
بازیے۔

سرشون!

- ۱۔ آزات، صدیق، دری لوزاں وش آحت، دشتیاری، صبا، بلوچی زبان غ آکت۔
سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ، کراچی، ۱۹۹۷ تا کدیم ۱۸۵-۱۸۶۔
- ۲۔ بلوچ بدل خان، دری زبانانی تواراننی جیزہ، دشتیاری صبا، بلوچی زبان غ
آکت، سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ، کراچی ۱۹۹۷ تا کدیم ۳۱۰۔
- ۳۔ سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ، کراچی ۱۹۹۷ تا کدیم ۳۱۹۔
- ۴۔ آزات صدیق دری لوزاں وش آحت تا کدیم ۱۸۷۔
- ۵۔ ہاشمی، سید ظہور شاہ، بلوچی راست نیسگ، چاری چاپ، سید ہاشمی اکیڈمی، گوادر
۲۰۱۰ تا کدیم ۳۵۔
- ۶۔ آزات، صدیق، دری لوزاں وش آحت، بلوچی زبان غ آکت، تا کدیم ۱۸۶۔
- ۷۔ بیگل، محمد بیگ، بلوچی لکوڑ، دشتیاری، صبا بلوچی زبان غ آکت، سید ہاشمی
ریفرنس کتابجاہ، کراچی، ۱۹۹۷، تا کدیم ۱۱۰-۱۱۱۔

☆.....☆.....☆

بلوچی زبان ۽ آریاہی سر بن

میر عاقل خان مینگل

بلوچی زبان یک آریاہی زبانے ثابت بوئگ اے حمر ام پک بوئگ کہ بلوچی آریاہی زبان ایرانی ٹوئگ ۽ یک کونین زبانے او اے ٹوئگ ۽ مرد چکیس زبانانی مقابل ۽ وتی اما کونتری دسارین ڈیل ۽ ڈولاں کیشتر اما وڈ ۽ داشگ۔ پروفیسر گامگیر ۽ هیال ۽ بلوچی گوں اما کوئس ایرانی زبان ۽ اگوئگ گندگ بیت کہ اما کونین پہلوی یا پرزوری نمشت ۽ نمشتگ بوئگ۔ پروفیسر گریرین ۽ گمان ۽ بلوچی گوں ”اویستا“ ۽ تاب ۽ زبان ۽ اگوئگ ۽ امیادانت اوختاشی دور ۽ چشکانی زبان نہ انت پروفیسر گریرین ۽ هیال ۽ تختاشی بادشاهانی دور ۽ چشک ماں کوئس پاری ۽ انت۔ اے بابت ۽ ولجہ بشیر احمد بلوچ ماں وتی کتاب ”درچین“ بلوچی اکیڈمی۔ کورنہ ۱۹۳۳ء ۽ انگریزی پیشکال ۽ دار اول ۽ اما گالان پیش داشگ کہ بے ستون و تحت جشید ۽ سنگ و تماران چشک انت تختاشی بادشاہ دار اول (۵۲۱-۳۸۵ ق م) ۽ چشکانی گال گوں بلوچی ۽ کیشتر اگوئگ ۽ ام معنا انت۔ ایوک ۽ بلوچی ۽ گال اگوئگ نہ انت بلکہ بازیراں گال بند ای اگوئگ گندگ بت چوش کہ

تختاشی:۔ منا پتا وشتا سپہ

بلوچی:۔ منی پت ان وشتا سپ

پاری:۔ پدر من وشتا سپ اُبت

ولجہ بشیر اے ڈولیس تحتیں سوال چہ ولجہ دکتز رضا زاده شفق ۽ کتاب ”تاریخ ادبیات

ایران“ ۽ پیش داریت۔ من گوں ولجہ بشیر صاحب ۽ تپاک اُن کہ اے گال پاری ۽ مقابل ۽

گوں بلوچی ۽ کیشتر اگوئگ انت۔ البت ولجہ بشیر اے گپ روانت کہ دار اول ۽ ا

عے کمال ادیستای زبان ء انت کہ انچو کہ دیترا اے نمشتکار کیشیے، ولجہ بشیر ء ابید ولجہ شیر محمد مری ماں وتی کتاب "کونیس بلوچی شاعری"۔ بلوچی اکیڈمی، کونڈہ ۱۹۷۰ء ء تاکدم ۳۰۳ء ۵۱۰ء ماں بلوچی نمشت ء ہفتاشی داوستای کال گوں بلوچی ء کردی ء اگلوگ ء ام معنانت۔ ولجہ شیر محمد مری ء کتاب ء گندی تاکاں ولجہ ڈکتر نبی بخش بلوچ ء انگریزی سرحال انت۔ ولجہ کتر نبی بخش ام ولجہ رانی کینٹ ء کتاب، دی پرشین گرائمر، ٹیکسٹ، میگزین ء تاپ ۳۳ ء چہتیس ہفتاشی مسال پیش داریت کہ گوں بلوچی ء گیشتر اگلوگ انت، ولجہ گلبرٹ سن ماں وتی کتاب "دی بلوچی لینگویج" ء سرحال ء بلوچی ء پہلوی زبان ء گہار کثیت اولیش کہ بلوچی کردی ء سلیمانی پاڑھویا کہ مخیانی ء نزہتکتر انت۔ ولجہ ولیمڈ میز، ولجہ ایم میرا ولجہ جوزف اٹفن بین وتی کتابانی سرحال ء بلوچی ء کونین باختری بزراں ادیستای زبان ڈنت۔

بلوچی ایران ء تام گوتسکیں و مروچیکیں زبانان گیشتر گور پہ گوری ء اگلوگی داریت اے تام کونیس ایرانی زبان ء درکیت؟ اے گپ پک کنگ ء کے پہ علی ء سرجمی جہد نہ کرسک بلکہ گیشتر انچو را بکداری گمان درشان کرسکت۔ اے انچیں گمانے چوش کہ یک انگریز پوچھے پہ را گوزان کھشک ات کہ بلوچی زبان پاری ء پدوپاچولے گندگ بیت اوگمان ء پاری ء پاڑھے "نوں چشمیں چہونیس مردم ء کے سر پد پکنت کہ پاڑھویا ڈیلیکٹ چے ء گشت پاڑھو ء بہت ایش انت کہ دو پاڑھوان ء لس پوہ بوگ یعنی Mutmed

Mr relerstanclng بیت اگہ مروچیکیں پاری کشو کے ء ماں بلوچی ء کیش ایت "ادا کپتن منی پارہشک"۔ بارے آپے سر پد بیت۔ آئی بدل ء اے بلوچی ردگال ء رودرا کئی بلوچی زانو کے کم باز پوہ بیت۔ ولجہ شیر محمد ماں وتی اے کتاب ء تاکدم ء درا بہیت

اے کشک کہ بلوچی زبان پاریء سر آتنگ ورتنگیں پدوپا نچولے، رودانت، البت بلوچی ا پاری کونیں ایرانیء ”جنگ انتء ووت مدوت گہارانت۔ اے نمشتکاراے ٹوکء ووی نہ نیت البت نوکیں پاریء بلوچی گہار زاتک بیت کنت۔ بلوچی زبانء گال، گالبدی او گواپندی (گرایمر) چہ نوکیں پاریء چٹ جتانت، مرو چکیں ایرانی زبانان اگہ یکے بلوچی زبانء گہار بوت کنت کردی او آئی سر آتنگین پدوپا نچولیں پاڑھو چوش کہ لری، ژند و ماژند رانی انت۔ اے کشکء گیشتر پٹ و پول پکارانت۔

کونیں گوستگیں ایرانی زبان کجام گوں بلوچیء گیشتر سیادی کنت۔ اے بابتء تنزگا گواچنی گشت نہ بیت تاکن ایرانء کونیں نمشت پہ جوانی وانگ وزانگ نہ بوتگ انت، اے کارء یک زبانانے زبرتر گرت کنت، اگہ آئیء بلوچی زبانء درست پاڑھوانی گال، گالبدی او گواپندیء مدی سرجمء گوں ہنت، ایرانء اولی ایرانی زبان ماں منخی یا منشی نمشتء انت، منخی نمشت (رم الخط) کہ آڑماں انگریزیء کونینفارم کشت، گیشتر یشادوری ۶۵۵-۵۵۵ ق م او ہخامنشی (۵۵۰-۳۳۳ ق م) کہولء بادشاہانی دور بازیء بوتگ منخی نمشتء نمونگ اے دورء آرامای نمشت دی ایرانء کار مرز بوتگ، حضرت عیسیٰ علیہ السلامء کتاب انجیل ام آرامای نمشت وزبانء ات۔ آرامایء نمونگ سردست مارادزنہ کچکنت۔ پشدادی بادشانی دورء اویستاء کتاب نمشگ بوت۔ اویستاء اول سری کتابء ووقی یک نمشتے است، آسڑوی پروفیسر ولجہ ہاین اسٹریلیرزء کشک انت کہ اویستاء اول سری نمشت چہ منخی وپہلویء مقابلء آسان خرانت اے نمشت ”پاری بز ان گہرانی گورء تنزگاہ است ولے ایٹی ہج نمونگے مارادزنہ کچک کہ پیش بداران اوستای، آرامای او منخی پد خروشتی نمشت کار مرز بوت۔ کشت کہ خروشتی چہ آرامایء

در آہنگ۔ ولجہی آرتھ ماں وتی کتاب دی انڈین ہسٹری و تاکدیم ۳۳ء ڈسیت کہ خروشتی
 ماں بلوچستان و ایرانیانی ارش و پدکار مرزبوت او اے دیار و حضرت عیسیٰ و مرگ و شیخ سدسال
 پیش کار مرزبوت خروشتی نمشت و نمونگ۔

جرمن ولجہ کچینی و کشک انت کہ بلوچی ”شفی“ یا ”شھی“ و سر و چکین ام خروشتی نمشت
 انت بزاں سور و ہاروس و تاریخ و ایٹی و بابت و انت۔ خروشتی و پدایران و
 اشکانی (پارتی) (۲۳۹ ق م ۲۳۲ء و ۲۳۲ء کہول و بادشاہانی دور و گیشتر پہلوی یا پرثوی نمشت
 کار مرزبوت کہ آئی وانگ و زانگ تنگ سرگردانی۔ پہلوی نمشت نمونگ۔

اے نمشت او اے نمشتانی وانگ و زانگ تنگ ستمی سدی و اول سر و گران زانگ
 بوت۔ گیشتر جرمن زبان زانت اے بابت و جہد کنگ و انت۔ اے سدی و اول سر و
 چین و ”توفن“ نامی جاگ و دچاراں کونیس چکانی ڈیے در گہت۔ اے چک سی و سر نمشت
 و اہدہ زبانان انت، اے ام در گجگ بوت کہ اے ہدہ زبانان شیخ ایرانی نوگ و زبان انت
 اے چکانی نمشتانی چارگ و چکامگ دیتر و ایران و نمشتانی وانگ و زانگ و کے آسان
 گرت۔ جرمن زبا کو اسانی زانت و اے شیخ ایرانی زبان باختری۔ صدی، اشکانی پہلوی
 نمشت و زبان او ساسانی پہلوی نمشت و زبان او یک دگہ ایرانی زبان و انت۔ ”توفن“ و
 چکانی چارگ و پد بے ستون و تحت جمشید نقش رستم اود کہ در گج کیں مٹی و آرمانی نمشتانی
 وانگ و زانگ کے ارزان بوت اے پیم حاجی آبا، نزی، جگ براک اود کہ چکانی پہلوی و
 نمشت ام یک حد و وانگ و زانگ بوتنت، مٹی نمشتانی وانگ ولجہ لارنس، ولجہ کینٹ
 او پہلوی و نمشتانی وانگ و ولجہ آرتقلیڈ، ولجہ نمیرگ، ولجہ گرپ اود کہ باز جرمن زبا کو اس ستا و
 لاکت انت۔ ولے اے و اچکارانی بلوچی و نابلدی آوان پہلوی و گالاں ٹواچنی زانگ و

پدارایت۔ اے چشکانی وانگ ء ایران ء زبان کو اس ولجہ کتر صادق کیا او ولجہ دکتر جمال رضائی ام سرور تگ دیکر جنت۔ نوں اے چشکانی وانگ پہ بلوچی ء زانوگراں پیش کچکت۔
 اے گپ یک حدے ء منگ بوتگ کہ بلوچی پہلوی زبان (نمشت نہ) ء گہارانت۔ او اے ام کشک بوتگ کہ اے اویستای زبان ء گوں بن وچک داریت ایش کہ بتا منشی بادشاہانی نمشت ء گال گوں بلوچی ء اگوتگ انت۔ یونانی تاریخدان ہیرودؤٹس (۴۸۴-۳۶۴ ق م) آریانس (۳۲۳ ق م) اور استرابو ء کشک انت کہ بتا منشی بادشاہانی دپتری زبان ء اوانی وحتای زبان جتا جتا بوتگت اے گپ چاروگند لوہیت پرچیکہ بتا منشی دور ء نمشت یک انچیں زبانے ء انت۔ کہ آگوں بلوچی ء اگوتگ انت۔ ممکن انت اے اویستای زبانے بوتگ کہ آزا بتا منشی پہ دپتر ء نمشگ ء کارمرز گرتکت او آوانی لوگی زبان کونینس پاری بوتگ کہ اچ آئی نوکس پاری زبان در آتگ۔

اگہ پشدادی وبتا منشی دور ء نمشت یک اویستای زبانے ء انت، داں، اے چارگ ہرت کہ اویستا کجام ہند ء زبان ء نمشگ بوت او آئی سر ء چونین دور گوستمت۔
 تاریخدان اے گپ ء تپاک انت کہ ”اویستا“ نامی کتاب ء آترپاہیگان (آذر بائیجان) ء یک مردے نمشگ گرت۔ اے پاکس مردم ء نام زور اتشترات آئی پت ء نام اسپتیمان ات اوماتے ”دوغدی“ نامی ریگے دی مردے ات، آترپاہیگان دریگے ہر دوکان ہیردس۔ سرزمین ”ماذ“ ء وگ کیشٹ زور اتشتر ء وہدو باری ء بابت ء گیشتر گمان ایش انت کہ آسن ۶۶۰ ق م ء ودی بوتگ اوناروائیں گولر تکیں تورانی آزماں دہ مئی ۵۸۳ ق م ء باختر ء کشکت۔ پد ء باختر ء بادشاہ وشتاسپ یا گشتاسپ ولجہ زور ء دین ء پرچار گرتگ پشتر ادی بادشاہی دور ء اے دین ماں ایران ء دراہیں د مگان سر بوتگ ات۔ اویستای اولی کتاب کہ

دو ہزار دو ہزار گیمانی سلان گوں زرین حاقان نمشک است و "پارس پولس" شای کتابچہ
 ایرات ۳۳۳ مء اسکندر اعظم ء یونانی سپاہی بن دانتت۔ پمیشا پدء یک پہلوی نمشت ء
 سکدر ء الیزنڈرا پلٹ شاہ مصر کشکنت (بکند ایران کودہ "ازدکتر صادق کیا طہران ۱۹۶۶ء)
 اویستائی بنی کتاب ء باز کم کرو تیر نمشت، یونانی رومی بادشاہان پد جنگ ء گلینگ ء رندا ایران ء
 اشکانی ء ساسانی کول ء بادشاہ اویستاء نکر و ٹیران مچ گرتنت اے نکر و ٹیران مچ گرتنت اے
 نکر و ٹیرانی تفسیراں ام پہلوی نمشت ء نو کیں زبانوں گرتنت اویستاء کتاب ء باز تفسیر ماں
 ژند زبان ء پاژند زبان ام بوتنت۔ "ژند ہر دولری زبان ء پاژسوانت اوتنگا ہمدان
 ء آذربائیجان ء است انت ولے ساکندن ء انت۔

زبانز انتائی گمان ء نمشت ء دوزبان درانت کیے اشکانی دور ء ماں پہلوی ء نمشک
 بوت۔ کیے رند ء ساسانی دور ء نمشک بوت۔ اے ڈول ء اویستاء اولسری زبان ء بابت ء باز
 گفت کہ اے باکتری ایرانی انت کہ چرا ہی پرا گرت ء پشتر ء در آسکتگ اوباز گفتت چہ
 اے کونین اما آذربائیجانی زبان انت کہ ولجہ زور ترشت (زرتشت) وت نمشک گرتگ اے۔
 اویستاء ساسانی دور ء کتاب ام ۶۳۳ ء ہناروگار بوتنت، آئی یک دو کتاب چوش کہ "ایستا
 خوردہ" گامک، ء ٹیکرت اونیا ہمش گوں ہندوستان ء پارسیاں پشت کچت۔

اے نمشتا نکانی ہیال ء بلوچی اویستاء اولسری زبان ء چہ درکیت او اے زبان
 باختری ایرانی نہ بیت کنت بلکن ولجہ زرتشت ء وتی کونیں آذربائیجانی ایران انت۔ اویستاء
 اولسری زبان سک کہ بن انت پمیشا آئی گال گوں بلوچی ء پہلوی نمشت ء اما چنگ کہ ماں
 حاجی آباد ء خار ء انت، ولجہ پروفیسر ٹیرگ ء چوش دانتکت انت۔

پہلوی:- پودھری پوہرنغ پاک خشاہ اوکذا امام تیر ویت پاد پتی لہ دودیم
 اولتکات اوتنیر تر اولہ ووشتی اودیدہ اقلند اودو ذکوہ تیغ کنت اودلہ و فرنگ دی اک نی بودت
 ۱۵۵

کوہاک شستی دیشٹ ہندی۔

فارسی:- پسر پرنیچ پاک شاہ و چون این تیرا قلند پای بہ آن درہ ایستادہ دلیر آنزو
بہ آن نشانہ (چیدہ) بیکنند، اما آنجا کہ تیر فقاد بدان گونہ جای نبود۔

بلوچی:- پوچتر پوچتر پنگ پاک شاہ ہر کدیں اما دا تیر شانت پادے پدی اے
دیم ء اوشنات او تیر ء اود ء چیدگ ء دور دات۔ اود ء کہ تیر کپت اود ء حج جنگ ء دک ء نہ بوت
پر چیکہ چیدگ ء ہندو دیت نہ بوت۔

بلوچی و پہلوی، بلوچی و ہتافشی او بلوچی و اویستاہی زبانان چارگ و چکاسگ
آسانیں کارے نہ انت، البت تنے ودھی کم باز میخی و پہلوی ء ہر چکس نمشت گوں
زبانزانتاں وانگ بوتکنت آوانی رود ء بلوچی ء گال اوباز براں گالیندی ء ورد گال چہ ایران ء دکہ
زبانانی مقابل ء کیشتر گوں آوان اگونگ اویستاء اولسری زبان ”کونیں آذر بائیجانی“ ء
تو یک ثرانت، آئی گال گوں ہتافشی و پہلوی نمشانی زبانان اگونگ انت، آئی بازیں ڈروشم
کردی و ماژ ندرانی پاڑھواں تالان انت۔ اویستاء تفسیری زبان ژند و پاژند ہم گوں بلوچی ء
اگونگ انت۔ برزیہ (حاجی آباد ء چنگ) پہلوی اشکانی زبانے زانگ بوتگ او اشکانی بادشاہ
دقی ہندو صحیل ء زبان ء نمشگ کرکنت۔ آوانی ہجواہ معدستان درے ء نیام ء بوتگ، براں
زرتشت ء ماتی زبان ء اشکانی زرتشت۔ اے بابت ء کیشتر پت ء پول پکارانت کوہنمین چشکانی
نکس وانگ وزانگ، آوانی گال ء گالیندی ء چکاس نوکیں ایرانی زبانان چارگ ء چکاسگ،
ژند و اویستاہی زبانان چچپارکنگ ء پد، اے گپ پک بیت کنت کہ بلوچی گوں ایرانی نوگ ء
تام زبان ء زیادگ نرہنکی ء سیادی داریت۔

سالک اولس کونڈ نومبر، دسمبر ۱۹۷۱ء

☆.....☆.....☆

بلوچی ءِ سُمری زبان ءِ نیام ءِ لہنتیں ہمگوگی

واحد بُردار

سُمری مہلوک ءِ بارو ءِ چونا ہاپکیں صورت ءِ زاگ نہ بیت کہ آکجام ڈیہہ ءِ کجام نسل
 ءِ مردم اتنت؟ بلے آدیریکیں وہاں عراق ءِ آہنت ءِ جہہ من بوتنت ءِ آہاں عراق ءِ تہا یک
 بلایں تہذیب یے بنا گنگ انت کہ اے ہما جا کہ ءِ نام ءِ سرا ءِ سُمری تہذیب ”زاگ بیت۔
 بلے دوئی میگا اے ہم پک انت کہ سومری عراق ءِ کہنیں ءِ اولی آبات کار ءِ جہہ مند
 نہ انت۔ چریشاں ساری ءِ ہم ادا مہلوک جہہ مند اتنت۔ چہ سُمریاں پیشگیں ہمہ نامعلومیں
 مہلوک عراق ءِ اولی اہمیں تہذیب بندات کنوک اتنت۔ بلے ایشانی بارو ءِ ہم ہزاگ نہ بیت
 کہ اے کئے اتنت؟ البت سہی ہزاری پیش مسج ءِ سُمری عیشگانی تھا ایشان ءِ سویری
 (Subarian) پیشہ کنگ بوتگ۔ بلے سُمریاں چہ پیش ہرکس کہ اودا جہہ مند اتنت آچہ سُمر
 یاں جتا میں مہلوک یے ات ءِ آئیانی زبان ہم چہ سُمری زبان ءِ جتا۔ ایشی ءِ پدرا میں
 ثبوت ایش انت کہ سُمریانی اہمیں شہر ءِ ہند ءِ جاگہانی نام چہ سُمری زبان ءِ پیک ءِ جتا زاگ
 بت۔ پے مثال ءِ سویری وجہ ءِ را ”ادگت“ ءِ فرات ءِ را ”برانون“ گوشت انت کہ اے
 سُمری زبان ءِ لوز نہ انت۔

ابن حنیف ءِ حیا ءِ چہ سُمریاں پیش ادا سامی نسل ءِ مردم آبات اتنت۔
 بازیں پت ءِ پول کنوکانی گمان انت کہ آچہ کوہی دنگے ءِ ادا آہنت ءِ آبات بوتنت۔
 آئیانی روا بلکیں اے کوہی دنگ ”بلوچستان“ بوت کنت ءِ سُمری چہ بلوچستان ءِ آہنت ءِ ادا جہہ
 مند بوتنت۔

مگال پکیں صورت ءِ چچ گنگ نہ بیت کہ سُمری کئے اتنت؟ چہ کجام راہ ءِ سومیر ءِ سر

ہوتی، بلکہ آچمیائی ایشیا (Central Asia) کا ایشیا، آرمینیا، آہتت، وچہ قلمی مسیہ
 پوٹیمیا، گوزان، وچہ فرات، وچہ ہوتت۔ یا بلکہ آکھنیں کتہ وروایتانی متابک، وچہ مصر،
 یا وچہ دگہ، وچہ ان، وچہ پارس، وچہ مزن، وچہ آپی گرابانی ذریعہ، وچہ ادا سر ہوتت۔ یا وچہ
 سوسا (Susa) وچہ آتنگ انت۔ یا اے ہم بوت کتہ کہ کہنیں وچہ کدیمیں منگولانی نسل وچہ
 ہنت چیا کہ ایشیائی زبان وچہ تہا منگولی زبان وچہ بازین ذروشم گندگ ہنت۔ ۳

وچہ راست انت وچہ دروگ انت۔ ما پوٹائی وچہ گشت نہ کنیں۔ البت سومری
 زبان وچہ بازین ذروشم گوں بلوچی وچہ سک تزیک گندگ ہنت۔ وچہ لشی وچہ یک نیمگے اے پد
 رایت کہ بلوچی سک کہن وچہ کدیمیں زبانے وچہ دومی نیا اے ہم سہر ابیت کہ بلوچ مہلوک وچہ
 ایند کہ آریائی راجانی نسبت وچہ بازاری وچہ میانی ایشیا لڈ وچہ بارنگ وچہ زرباری روبرکتی ایران وچہ
 عراق وچہ مگال وچہ ہمت ہوتت۔

وچہ درستان انہیں چیز ایش انت کہ سندھ تہذیب (Indus Civilization)
 وچہ بار واکٹک ہنت کہ ایشی وچہ تہذیبی سیادی وچہ واپاری رفت وچہ وچہ گوں عراق وچہ سومری مہلوک وچہ
 ات۔ عراق وچہ تہا 2003 وچہ 2000 پیش مسج وچہ وچہ کار مرز بو وچہ کیس سندھ وچہ لہتیں
 نمبر (Seal) ہم درگجک بوت انت۔ ۴
 بے دومی نڈگا سندھ وچہ تہا عراق وچہ نمبر "گندگ نہ ہوتت۔

سندھ وچہ عراق وچہ نیا ہے واپاری رفت وچہ وچہ اید سندھی وچہ سومری زبانانی تہا
 خاصیں ہمرگی وچہ ہکوگی بے گندگ نہ ہنت۔ وچہ یک بلوچی وچہ سومری وچہ تہا ہمرگی وچہ ہکوگی وچہ بازین
 مثال گندگ ہنت۔

وچہ مثال وچہ "وچہ" وچہ حازر اسمیر یانی گوڑا سولمب "Sulumb" وچہ لوڑ کار مرز ہوتگ

انت ہے لوز "ہولمب" صورت آھ غس مٹھی آ بدلی آ گوں مروچی ہم بلوچی آ کارمرز بیت ہے پیا سومری آ لوز "اردو" بلوچی آ "رود" صورت آ کارمرز بیت۔ وھدیکہ براہوئی آ فارسی آ تھا ایشی آ حاترا "مس" کارمرز بیت۔

بلوچی آ لوز دمب (Dumb) سمیری آ تھا دب (Dub) کارمرز بیت وھدیکہ ہنگری آ دومب (Domb) ہم بلوچی آ گوں سک نژیک انت۔ سمیری آ ہنگری آ ابید سکھتیں، مصری، ترکی آ فنی اوگری آ لوز ہم بلوچی آ گوں نژیک کعت۔
ادائے جہلی مثالوں پچارات۔

بلوچی دمب (dumb, hill)

سمیری: (dumb)

مصری: Tep

ترکی: Tepe

اوگری: Tompe

سنسکرت: Stupa (دمب آ کوہ آ شکل آ)

اندو سکھتیں: Tope

فارسی: تپہ

سرائیکی: تپہ

اردو: ٹیلہ

بلوچی آ پُر "Pur" ہم سومیری آ گوں ہوار ہنگری آ سک نژیک انت۔

پُر (Ash(Pur))

Sand, Dust: (Pulk): پلک

Sand, Dust: Par-im: سمیری

(Por) ہنگری: پور

(Bar) ترکی: بار

ہنگوگی و ہنگی و چوشیں مثال سک بازانہ۔ ادا لہتیں دم کہ مثال گندگ کر زنت۔

heat: تاب: ہوچی

Fire: آس: ہوچی

Fire, hea: izi. Tabi: سمیری

hot, fire, flame: Tau مصری

Fire: Tuli: فنش

Warmth, heat: asha: ہوش

heat: Tav: ترکی

Frying Pan: Tapsi: ہنگری

(ہوچی: تاپو۔ تاپگ)

frying Pan: Taba: کراچائے بلکر

Girl: چکت: ہوچی

=Ge: سمیری

Yang: ہنگری

کردی: کیشگ

فارسی: کنیر

یونانی: کنیرگا

پشتو: جنی

Woman: Geme : سُمیری

بلوچی: جن

یونانی: کنس

ویدک: گنا

پشتو: خزا

کہوار: جورو (جن سے جورو)

ہندی: جورو

سندھی: جوئے

لاٹینی: زکس

گلگتی: گیرین

چاماسی: گین

استوری: چی

Strength, Force: ni : سُمیری

بلوچی: نزوا

فارسی: نیرو

M1 - MU

m1 - mu

Female, woman = ni.nu : سُمیری

بلوچی: مائی

from = ta : سُمیری

Cha بلوچی: چہ

hazza : عیلامی

فارسی: از

To = ta : سُمیری

Faraway بلوچی: تاں-واں

Remote, Faraway = Bad سُمیری

Behind بلوچی: پد

عربی: بعد

Place, Town = ki : سُمیری

بلوچی: جاہ-جاگہ

فارسی: گئیو-گاہ

کا : سکھتیں

ka : حتی

سرائیکی: تھان

Wisdom, Knowledge = Zu- Su سُمیری

بلوچی: زانت۔ زان

سنسکرت: جان

براہوئی چھان

انگریزی: Know (انگریزی کا "kn" ہند ایرانی کے "z" کے مترادف ہے۔ مثلاً

Know زان۔ knee: فارسی۔ زانو۔ بلوچی: زان وغیرہ۔

Wargod = ner=gat سمیری

بلوچی: زگل جنگجو۔ دلیر

Great lord=nagyur ہنگری

New born, child, young (of herd: سومری

animal)=tur

بلوچی: تول: نسل، بچہ۔ نومولود

فارسی طولہ

Whell, chariot=gigir سمیری

مشرقی بلوچی: گرگاڈا

فارسی: غرہ

سندھی: گڈی

انگریزی: Chariot (بھی اسی سے مشابہت رکھتا ہے)

سمیری: kisi

بلوچی: کاسگ

فارسی: کاسہ

یونانی: Kylix (پیالہ)

دومری: wise = malga

اکادمی: ملگم، مولک (cheif (mulak)

بلوچی: ملوک: نزم، لطیف۔ اچھا

لاٹینی: Mollis

یونانی: malakos

دراوڑی: mel

مرشون: References

1- ابن حنیف۔ دنیا کا قدیم ترین ادب (حصہ اول) بیکن بکس، ملتان

1998 تا کدیم۔ 36

2- ابن حنیف۔ دنیا کا قدیم ترین ادب (حصہ اول) بیتا کدیم۔ 44

3- ول ڈیورانت ایسا سر جواد۔ عرب۔ تخلیقات۔ لاہور۔ 1997 تا کدیم۔ 18

4. Bashan, A.L: The Wonder that was India,
The Macmillan Co, New York- 1959- p-19

(ماہتاک ”بلوچی“ کوئیٹہ ستمبر 2013)

☆.....☆.....☆

دراوڑی ء بلوچی ء سیادی

واحد بزرگوار

چوناہا براہوئی زبان ء باروا بید چہ ہا سیں ء الکا پیں پت ء پول۔ یے ء اے کٹنگ
 یونگ کہ اے دراوڑی زبانے ء اے مالٹو ء کرخ زبانانی ڈل ء گوں سیادی داریت۔ ہے
 سیادی ء بنیات براہوئی ء دراوڑی زبانانی درنیام ء لہتیں ہمکو تگیں ء ہمر تگیں لوزانی سبب ء
 دیما آرگ یونگ۔ اگاں چہ ایشی تہا ج شک نیست انت کہ براہوئی زبان ء چیزے لوزگوں
 دراوڑی لڑ ء ہمکو نگ ء ہمد پ گندگ بنت۔ بلے اے درگت ء اے چارگ ء چکا سگ
 نیونگ کہ اے لوزانی بچک ء رو نگ گجام زبان ء منت وارانٹ۔ آیا ٹوا چنی تیں صورت ء
 اے دراوڑی ء لوزانت کہ براہوئی ء وتی میراث انت کہ دراوڑی ء وتی کنگ انت؟

بلے ہے لہتیں لوزانی ہمکو نگی ء سبب ء رابرٹ کالڈ ویل، ڈینس برے، ایم۔ بی۔
 ایپیو، ٹی برو ء ایم۔ ایس۔ آندر و فوف ء بازیں جکا نسری ء چک ء تان ء رند براہوئی زبان ء
 لسانی ساچشت ء لوز راہ بند ء رد ء ہم دور ذرا جیں دراوڑی مثال دیما آورنگ انت کہ اے
 درست ونگریں ء و تہا جیں درور انت ء چوشیں دور ذرا جیں ء دور پاندیں مثال ء درور دنیا ء
 گجام دوز بانانی تہا گندگار سنت۔

وہ یکہ دومی نیرگا دراوڑی مہلوک ء نسلی تاریخ ء ماں گورپچی ہندوستان ء آہانی آئیگ ء آبات
کاری ء سندھ تہذیب ء بنا کاری ء چوشیں جست ء پُرس تنگہ ہم الکا پیں پٹ ء پو لے پختان

انت۔
دراوڑیانی بارو امرچاں سے بلاہیں ہیال ء لیکہ گندگ بنت کیے ایش انت کہ درا
وڑی بحیرہ روم ء سیاہ پوتیں، پنگ کدیں، مزن سرگیں ء پُراہ گرانزیں مردم انتت کہ آچہ بحیرہ
روم ء اول ماں عراق ء آبات یونگ انت ء رندا اکا دیانی (Akadian) تاڑ ء تیلانکانی
سبب ء چہ عراق ء دراتنگ انت ء ۳۵۰۰ پیش چہ مسیح ء ماں ایران ء بلوچستان ء راہ ء گران ء
ماں گورپچی ہندوستان ء آبات یونگ انت۔ ء ایشانی بارو ادومی لیکہ انت کہ اے نیانچی ایشیاء
مردم انتت ء نسلی صورت ء تورانی (Turanian) انتت ء چہ میانچی ایشیاء ہمکنو اتنگ ء آباد
یونگ انت۔

اے درگت ء سبکی نظریہ ایش انت کہ اے زر باری افریقہ ء سیاہ پوتیں مردم انتت
کہ چہ اودا آ ایران ء اتنگ انت ء 3500 پیش چہ مسیح ء وہاں اے دو بہر ابونگ انت۔
یک بہرے یورال (Urual) ء کوہانی نیرگاشت ء ہمو دا جہہ متند یونگ ء ایشانی دومی بہر ء
دیم پہ گورپچی ہندوستان ء تنگ ء مرچکیں سندھ ء پنجاب ء آبات یونگ۔ اے نظریہ ء ہمیشکا
دیما آرگ یونگ کہ دراوڑی ء بنت و (Banto) زبانانی در نیام ء چیزے سیادی گندگ
بیت۔ بلے تنگہ گوں پکانی ء اے ہبر کیشنگ نہ یونگ کہ اے گجام منک ء مردم انتت ء گجام وہا
ء چہ پیا اے گورپچی ہندوستان ء اتنگ انت ء جہہ متند یونگ انت؟

بہر حال پکانی خبرے کہ دراوڑی اد ء جہہ متند میں مردم نہ انتت بلکیں در آمدیں
مردم انتت۔ براہوئی زبان ء گوں حوار براہوئی مہلوک ء نسلی تاریخ ء سیادی ء بارو ایوک

وپس برے بھیال ایش انت کہ براہوئی نسلی صورت ۽ ہم دراوڑی انت۔ آئی ۽ھیال غلیکہ ۽
 رواہدیکہ آریانی مہلوک ماں گورپچی ہندوستان ۽ پہ زور پترنگ انت گڑا آھاں دراوڑی
 مہلوک ۽ راجت ۽ زروشت ۽ زرباری ہندوستان ۽ نیمگا گلینت۔ بلے لہتیں دراوڑی ماں
 بلوچستان ۽ نیاجی درمگاں پشت کپنگ انت ۽ مرچیکس براہوئی ہما پستیکلکس دراوڑیانی پد ۽
 پاچوڑ انت۔ بلے ادا ہمیں جست ایش انت کہ زوراکیں آریاھاں وہدیکہ ذرتیں دراوڑی
 چداگلینگ انت گڑا بلوچستان ۽ کوہانی تہا پستیکلکس دراوڑی کجام زور زور ۽ طاقت ۽ ولجہ
 انت کہ ادا پشت کپنگ انت۔ بلے سر رانس نسلیاتی ایتار ۽ براہوئی مہلوک ۽ دراوڑی نہ
 نیت۔ چیا کہ سیاہ پوتیں دراوڑی نسلی ہوا لگاں گوں براہویاں چٹ ہتا میں انسانیا نسلی
 ۽ واہند انت۔ بہر حال گپ ادا کتے ذراج ترؤت۔ اصل ۽ مئے نوشتا تک ۽ بٹکپ بلوچی ۽
 دراوڑی زبانانی ہمکوگی ۽ باروا انت۔ چیا کہ دراوڑی زبانانی تہا بے ہسا میں بلوچی ۽ انڈو
 یورپی لوز گندگ بنت۔ نوں ادا ہمیں جست اے ودی بیت۔ وہدیکہ دراوڑی زبانانی تہا
 بلوچی ۽ زگرین لوز گندگ بنت گڑا ایشی ۽ متلب ہمیش انت کہ دراوڑی وت پونگیں
 زبانے۔ پمشکا آنا یوک ۽ چہ براہوئی ۽ اثر مند انت بلکس آچہ بلوچی ۽ ہم سکت پونگ انت۔
 اے پونگی ۽ پد ریں متلب ایش انت کہ دراوڑی ۽ براہوئی ۽ ہمکوگیں لوز دراوڑی
 زبانانی منت وار نہ انت۔ بلکس پکائیں صورت ۽ اے براہوئی ۽ وتی لوز انت کہ دراوڑی ۽
 چہ براہوئی ۽ وام زرنگ ۽ وتی سنگ انت ۽ ادا اے راستی ہم پد ز بیت کہ 3500 پیش چہ
 سمہ ۽ ماں عراق یا ایران ۽ درمگاں دراوڑی زبان چہ بلوچی ۽ براہوئی ۽ پونگ یونگ۔

پمشکا اے درگت ۽ روبرکتی زبانزانتانی ذرتیں مفروضہ ۽ ونگریں ہیال ۽ ہیال لیکہ ذروگ ۽
 پچ انت کہ براہوئی مہلوک ۽ آریانی زبان چہ دراوڑی نسل ۽ نکت ۽ گوں نیادی داریت۔ ادا ہما

زگریں لوزاں بچارات کہ درادری زبان ۽ ۽ ۽ بلوچی ۽ و ام زرتنگ ۽ و تلی سنگ انت ۽ نونوں ہاند
 انت کہ مئے زانتکاریں دوست براہوئی ۽ بارواوتی ۽ ہیا لالاں دوار چار بکن انت ۽ یہ مارنت کہ
 اے درادری زبانے نہ انت۔

۱۔ DED = مالتو، کوئی کرخ = آ (بلوچی = آ)

== = مالتو = anruc = آں روج (بلوچی، آ روج، آں، روج)

== = مالتو = آنکو (Anko) کرخ = اجگو، کوئا = اگاں (بلوچی، آنگو)

== = مالتو، آتیک (Atik) کوئا = (آتیک) Atk (بلوچی = آتیک) بزاں آپو

== = کوئا = آطروی (Atervi)، کرخ = Attra (بلوچی، آ، طرف، آٹراپ)

== = مالتو = Ande = کوئا = Adejn (بلوچی، حدیں، آدیں، ہردیں)

== = کناڈا = antu, antha (بلوچی = انجو۔ ہنچو)

== = کناڈا = oppera (بلوچی = آپلوا) پہلوی = پرہ

== = کناڈا = ancane, ancene (بلوچی = انجیں۔ انجش)

== = کناڈا = اڈا (ada) بلوچی = اودا

== = کوئا = انگائے (angey) (بلوچی = گایگ)

13-DED = تولو = اُخائے (oxy)

(بلوچی = جاگ۔ فارسی = خائیدن)

== = کناڈا = اگی (اگائی) تولو = aggaiyani

(بلوچی۔ جاگ۔ فارسی خائیدن)

18-DED = کرخ = اخنا (Akhna) مالتو = age (بلوچی = آشنا)

20-DED = کناری یا کناڈا = اکجہ (akkaja)

(بلوچی = ایلہ، جیلہ)

=== تلکیو = akkaja pado (اکجہ پاڑو) اکجہ پاڑو، مطلب "ایلہ بوہگ"

=== تلکیو = "پاڑو" اصل فارسی "پوان" انت کہ سوتی صورت "پاڑو" ہوگ۔

=== تامل = اکٹہ (akkata) (بلوچی = ایلہ)

DED-51 = تامل = anci (انچی)

کناڈا = انجا (anja) (بلوچی = جیم)

114.DED = تامل = اتاکو (attakku) اتاکو (atuko)

(بلوچی آرت کنگ، شورت کنگ)

191.DED = کناڈا = arata, arad (آرد، آرتا)

(بلوچی = آرت کنگ صورت کنگ)

DED-201 = تامل = alaku (الکو) = بلوچی = لیکہ۔ (حساب، اندازہ، ہیال)

306-DED = ٹونڈی = اچتا (acana) بلوچی = چنگ۔ (بزاں گھن کنگ)

109.DED = کناڈا = (kanada)

تلکیو (kadiya) (بلوچی = گڈوڈ۔ فارسی = غت وت)

1084.DED = تامل = کرائی (karai) مالٹو = کرایو کا (karay uka)

(بلوچی = ٹریوگ)

1087.DED = تامل = کرنی = (karai) کناڈا (kare) تو نو = کرے

(kare) تلکیو = کرا

(karai) بلوچی کر۔ فارسی۔ کراہ (گورز، کش، غرگز

DED. 1109. تال = کلو (kallu) کلو (kellu) کوٹا = kelv (بلوچی = کل

کشگ، مشگ، یکل کشگ) بزاں ننگ کنگ، ننگ کشگ

DED. 1108. تال کادر (kavar) (بلوچی = گیوارگ) بجا کنگ

DED. 1147. تال = کرک (karuk)

مالٹو = کرکو (Karuku)، کرکان (karukan) تولو = کرو (karu)

(بلوچی = کرگز، فارسی = کرگس)

DED. 1390. ٹودا = ٹٹ (kut) تولو، تلیگو = گڈا (gidda)

کوئی = گٹی (guti) (بلوچی = گنڈ، گونڈ) ذرا جی عچت

DED. 1400. کناڈا = گڈو (gaddu) (ہینک = Egg)

کول = گڈ = (gud) (بلوچی = گنڈ فارسی = گنڈ) بزاں Testicle

DED. 1412. تال = کنتی = (kunti) (بلوچی = کنگ فارسی = گروہ)

DED. 1428. کناڈا = (kuttuge) تلیگو = کٹیکا (kutika) کٹوکا

(katuka) -نگی = کٹوکا (kutuka) (بلوچی = کٹ فارسی = گردن (throat)

DED. 1497. پارچی، مالٹو، کول، گوندی، نمونڈا = کڑا (kurra) (بلوچی =

= کڑگ)

DED. 1507. کناڈا، تولو، تلیگو = گلو (gullu) (بلوچی = گر، گرہرگ، فارسی غل،

غریں)

DED. 1536 (b) تال = کٹا (kutta) کٹی (kutti) مالٹو

= کٹکا (kuttuka) کوٹا = کٹ = (کت) کناڈا = (kuttuge)

(بلوچی = کٹک - کردی = کٹا فارسی = کوفتن)

DED.351 = تامل = ا (بلوچی = اے)

== تامل = انکو (inku) (بلوچی = انگو)

=== تامل = انی (ini) (بلوچی = انی) بزاں نوں - انوں

== ٹوڈا = inne, ine (بلوچی = آئی)

== تلیکو = اٹا (ita)، اڈو (ido) (بلوچی = ادا)

DED.439 = تامل = ارنکو (lrunko)

(بلوچی = ایرکنگ)

DED.472 = تامل = ارو (lru) مالٹو = اے ری (eri) کناڈا = ایرو (iru) (بلوچی

= آریک، آرونک)

DED.492 = کناڈا = اسکو (usku)، اسکا (usaka) تلیکو = اسکا (usuka)

اسکا (isuka)

گوٹھی، کول = اسکا (uska) (بلوچی = سیک - فارسی = تہک) بزاں ریک - ہاک -

DED.497 = کناڈا = (orate, ute) تلیکو = اٹا (uta)

(بلوچی = ادنگ - ہونگ) تالاپ

DED.696 = تامل = ازکو (eruku) تلیکو = اے رگو - رخن = ارخنا

(erkhana)

== مالٹو = erg (بلوچی = ریک، فارسی = رخن) بزاں ریک جنگ

DED.799 = کونا= اوٹ (ot) مالٹو (otta) تلیکو، اوڈو (odu) تامل = انانی

(ottai)= (بلوچی = ہوند۔ کردی = ہوند)

DED.834 = تامل = اوری (ori) (بلوچی = ہواز۔ اوار) بزاں یک جاہ۔

DED.989 = مالٹو = کنٹی (kanti) کناڈا = کنڈی = (kandi) کنڈی

(kindi) گنڈی (gandi) تولو = (kandi) کنڈی تلیکو = gandi گنڈی

= (بلوچی = کنڈ۔ فارسی = کنڈ) بزاں ترک۔ (breach, gap)

DED.1012 = تلیکو، تامل، مالٹو، کناڈا = کتی (katti) کونا = کتائے (katy) تولو

= کتا = (katta) (بلوچی = کاتار۔ فارسی = کتارہ)

DED.1563 = مالٹو، تامل = کتو (kutu) تولو، کناڈا، تلیکو، گنڈو (guddu)

== گوڈی = گنڈا (guda) (بلوچی = گدو، کردی = گوندوک) فارسی + آشیانہ

=

DED.2968 کول = ننگ (nanda) (نندت NANDIL) = (بلوچی = بندگ)

DED.2794 = تلیکو = تمپرا (Tumpara)، بلوچی = ترمپ

DED.2602 = مالٹو = تاوٹم (Tavatam) کناڈا = تاوڈا (Taveada) تلیکو

= تاوڈمو (tavadamu) بلوچی = تایت (بزاں گت ء ہار (Necklace) عربی =

تعویذ

DED.2555 = تامل = تلیر (Talir) مالٹو = تلیر (Talir)

تلیکو = تلیر (Taliru) (بلوچی = تیار)

DED.2368 = تامل = ناچل (nancil) مالٹو = نیل (nenil) کناڈا

= ننگل (nengal)

ننگھرا = (nengila) تلیو = نانگلی (nangali) کول = نانگلی (nangali)

سنسرت = ننگھرا (langala) مرانھی = ناگار (nagar) بلوچی = ننگار

وگدوش: حالانکہ اے لوزماں بر ایویء "ننگار" انت بلے ڈنہس برےء مگرتا اس

ایم۔ بی۔ ایمنیوئی بروء ایشیء بارواہج نشوندھی نہ ننگ۔ پرچا کہ چوش کنگا آیانی گنٹ درا

یوتگ آت۔

☆ = "DED" ء چہ مراداے لوزماں جہلی "دراوڑی لوز بلد" زور یوتگ آنت ء

شمار بزاں "دراوڑی لوز نمبر" وانگ ء زانگ بہ بیت۔

*.T .Burow an M.b Emenneall , A dravidian Ety
mological Dictionary , oxford Universty press
1966.(Firs published in 1961)

☆.....☆.....☆

زر باری ایشائی زبانانی نیام ء تز کی، ڈیکٹ، ٹھگ ء همگر نچی

Great mind discuss Ideas

Average mind discuss events

Small mind discuss people

ڈاکٹر کھور خان

☆ گچنی گیشوار (The Epitome)

چہ ایشی ء پیش کہ مادی، بنگپ ء بیایں باید اے عیشنا تک ء وانگ ء سر پد بیک روء
دیم ء آیکس لخصیں مشکلیں گال ء گالہندی (اصطلاحات) ادبی برانت کیشنگ بہ بنت کہ پہ
وانوکاں مدگار بوت کت آنت۔

☆ نیالی ء تز کی 'Contact'

من اٹمیں ء کار مرز بوڈ کیس زبانانی دیر دی ء شت ء شش درسد (%66) ملک
ء مدت ء مستریں سرہ تک "contant" براں نیالی ء تز کی ائت

☆ جیرہ ء تپاوت Confect

دو جتا جتا میں ذہنی، ء سماجی میل ء تپ یا زور ء واکانی نیام ء ذرا ہیں جیرہ ء جنگ یا
تپاوت کہ نوکیں میل، واک پیم ء راہ ء رھبندی ودی بیک ء سبب ائت۔

☆ ٹھگ، همگر نچ ء سهل Compromise

دو جتامیں نہ ٹھوکیں زور و وا کا کافی نیام و رواداری اور نو زکنگ و پدیک انچیں نکتھے و سر و سر
 یوگ کہ ہر دو میں زور و وا ک نئے بہ من آنت۔ بزاں چہ وتی لھتیں رھداراں (اصولواں)
 چیزے یلہ دیگ و لھتیں انچیں نوکیں رھدار جو زکنگ کہ پھرڈکاں پانڈگ بہ بیت۔

☆ زبان و گالانی یک ہمیں ڈب:

یک Parallel Linguistic Structure (PLS)

ہمیں میل و یک نیمگی Direction دارگ یک ڈولیں ڈب Structure و شکل و ڈروشم
 (Morphology) دارگ، مالشی و راے پیم و ہم شوشت کنیں کہ اڈکنگ و بیج و بی
 جستانی یک ہمیں داب (طرز) بزاں of Syntactical form
 construction or Syntactical Syntactic گال و گالبندانی اڈکنگ و
 مین کر تکیں ترکیب و ڈ و پیم، بزاں زبان و ہما بھریا گرامر کہ گالانی رو و بند و جو زکنگ و
 رھبندانی سر و ثران کت و بنو انیں گپ (جملہ) یا پیرا گراف و نیشٹا نکانی نیسگ و سبب
 بنت۔ بزاں زبان و بئرھبند (گرامر) یا گپ اڈکنگ و زانت و زانت۔

Morpho Semantic

دو جتامیں گال آنت۔

Morpho: شکل و ڈروشم۔

Semantic: زبان و آئی و تہ و کارمرز بیوکیں گالانی بزانت و زانت و زانت۔ بزاں ہما
 زانش (علم) و سائنس کہ راجد پتری بدلی و چست و ایرانی تہ و یا ہمی دوران و یا وحد و حد و
 زبان و شکل و ڈروشم و آئی و تہ و کارمرز بیوکیں گالانی ملسد و بزانتانی سر و ثران کت۔

Reduplication: دہپسا یا ہر سہت غومان ووی کنگ، کارمرز کنگ، درشان کنگ، نو شک۔ مراد ایش انت کہ زبان غ ادب ۲۲۰۰ ہر روج غ دہپسا کارمرز یو کیس گالاں آنچوش کارمرز کنگ کہ آہانی ۲۲۰۰ ہندی تھی، سر پر آہانی چند ۲۲۰۰ یا مراد غ بزانت ۲۲۰۰ غ نو کیس گال۔ بزانت غ تھی ہوار بہ بنت۔ ہزاں Derivational یا Inflectional گال بزانت ۲۲۰۰۔ رواج کہتیں غ سر جمیں گال یا آہانی بھرائی بار بار ہزاں سہت غومان کارمرز کنگ غ چہ اچھاں نو کیس گال غ بزانت ووی کنگ غ زائش۔

Epitom

The Indo-European family of Language
{ South Asian Version }

Note: Some pre and post Historic spoken language of the region .

Sources:

1. Dimensions socio linguistic in South Asia (Research papers) by Edward C. Dimock Tr .Braj B., Kachru Bh . Krishnamurti.

2. The American Heritage Dictionary.

☆ Lexico-lexical Morphemes : گال ء بھنجی ہبر

(جز) کہ آئی ء جند ء بزانت دگہ کسانین ء کستریں گال ء بزانت ء تہ ء بھریوت نہ کنت۔ انچوشکہ مرد (Man) جنین (Woman) بچک (Boy) جنک (Girl) گوں ہبشی ء ہوار بلے دائی "Slable" جاور۔ چوشکہ مرد۔ مردانگی، مردی، چکت، چکی، ہیتان۔ ہیتانی۔

☆ Synchronic : یک گھینی وھدے ء ادب ء زبانانی انچوش وائنگ ء

چارگ کہ آھانی تہ ء راجد پتریں حساب ء شمار مدہ بنت۔ بزاں زبان ء ادب ء بابت ء۔ راجد پتری حساب ء داد ء ابید سر کپتانی سر ء پتچار کنگ۔

☆ Diachronic : گوں وھد ء بدل بیو کیس زبان ء ادب ء شکل ء ذروشم

ء آھانی بزاںتاں گوں راجد پتری وھد ء سھت، حساب ء شمار ء وائنگ ء پتچارگ ء بزانت ء زائش لذت۔

ہر "ساج" غ چا گردے تہ جتا جتائیں زبانانی ہبر کنوک اُست اُنت۔ پمشکا مرؤم یک
 دوی ۽ ہند غ راج غ آہانی جنجالاں دیت کن اُنت۔ وت ماں وت ۽ نژ کی ۽ ہوری سمرانی
 ہند غ سندو کیس راجانی نیام ۽ ذ را جیس راجد پتری نیالی غ نژ اُ کی، بیو پار ۽ رواداری اے ہند غ
 د۔ مگانی تہ ۽ دگریں زبان غ نڈکاری ۽ نیام ۽ ہمکوگی، ہمد پی، ہمواری ۽ ہمسری پیدا ک
 کنت۔ براں Parallel Linguistic Structure یا PLS دوی بیت۔ ای
 ہمیں یٹوئی غ نژ کی ۽ راداری راجد پتری گالیند (اصطلاح) ۽ تہ ۽ شکل غ بزانت ۽ شپرداری
 براں Shared morphosemantic Characteristic ہم ٹوش اُنت۔

ز، رباری ایشیائی دگ ۽ ملکانی زبان، آہانی گالوار، بزانت ۽ جوڑشی، بدلی یا
 Reduplication یک زبانی ہندی (Linguistic Area) کردے۔ ہڈ ایش
 انت کہ اے د مگانی یک چوشیں زبان ۽ ادبے نیست کہ چا اے کرد ۽ رک اٹگ۔

تاہم انسانی چا گردے تہ ۽ زبان غ ادبانی نیام ۽ Reduplication ۽ کرد ۽ یک جہانی
 کردے، بلے ز رباری ایشیا ۽ ہند غ د مگانی تہ ۽ ایشی ۽ گچنی کرد ایش انت کہ شکل غ بزانت
 براں morphology ۽ semantics یک گچنی ۽ دلچسپیں جیسے ۽ ہوار انت۔ اے
 دگ ۽ ملکانی تہ ۽ ہے کرد ہر چاریں زبانانی کٹماں غ آہانی بھرائی تہ ۽ است انت۔ پمشکا ز
 باری ایشیائی ہند ۽ یک زبانی ہندی linguistic Area ٹوشگ بیت۔ نوں جسے چہ کو اس
 غ بزانت کار ۽ زبانانتاں ایش انت کہ اے ہمیں شکل غ جوڑشت کہ چہ زبان غ ادب ۽ تہ ۽ بار
 بار کار مرز کنگ ۽ دوی بیت کہ Reduplication Structure ٹوشگ بیت، کدی،
 کجا ۽ چوں بکج بوتگ؟ اے RS ۽ کرد ۽ پٹت ۽ چونیں سماجی ۽ بزانتی سکین (Motives)
 کار کنگ ۽ انت؟ آیا اے نوک دوی بوتگیں شکل غ جوڑشتانی تہ ۽ کار مرز بوو کیس، زبان غ آہانی

بزانت چه دومی زبان و ادب و دہمسات کارمرز کنگ و دومی بیت بزاں "RS" یا Reduplication Structure خوشگ بیت، کدی، کجا و چون بنگج بوگ؟ اے RS و کرد و پخت و چونیں چا کردی و بزانتی سُر پُر motives کارکنگ و انت؟

آیا اے نوک دومی بوگنیں شکل و جوڑشانی تہ و کارمرز بوو کیں گال، زبان و آہانی بزانت چه دومی زبان و ادباں پہ بدل زورگ بوگ انت، اگاں زورگ بوگ انت گڑا چه کجام زبان و ادب و؟ اگاں تہ اے کردیکیں و حد و ذراہیں زبانانی کلم و آہانی بھرائی تہ و دومی بیت و رواج گپت؟

اے ذراہیں جست، تجزیہ، ریس پزلیس، پٹ و پول و دیم پہ دیمی (comparative) و انگ و بیچارگ لوٹ انت۔ اگاں مازبانی ہندی تجزیہ و ریس پزلیس و آہانی دہمگانی تہ و دکر دکر زبانوں ہبر کنوکیں نکت و راجانی تہ و رواج کپتکیں زبانانی دیم پہ دیمی مطالعہ بکنیں، تاکہ زبان و تہ و بدلی سدی و ذراہیں بھر بزاں "Synchoronio Diachronic" و بار و زبان و قسم و بھر جوڑش و ذروشم و یک دومی و تہ و ایروگ یا "Conver Gencé" بوگ، دومی و گوں برابری و "Diffuse" بوگ، زبان و ادب و پزادہ شاہیگان بوگ، آئی و گار و گور بیگ، زبان و بدل بوگ، آئی و مرگ و حلاص بوگ و بازیں جتا جتا میں و ہندی گالانی رنگ و زندگی و گ و بابت و بختانی پتو و یک حد و عادات بکنیں۔

(”نہ کار“ گوادر اگست 2005)

بلوچی ۽ نوکیس فارسی ۽ راج دپتری آرزشت

حامد علی بلوچ

گوکرت، پھلوی، گوکرت، بلوچی: گوکرت، ۽ نوکیس فارسی ۽ گوگرد: انت۔
گوکرت بلوچی ۽ باکس یا شورہ ۽ شوشنت)

لنت: پھلوی: لپ یا لف، بلوچی: لنت یارکت،

لاتینی: لیبیہ (Labia)، نوکیس فارسی لب: انت۔

لشکر: پھلوی: لشکر، بلوچی، ۽ نوکیس فارسی ۽ هم لشکر: انت۔

ماہ: پھلوی: ماہ، بلوچی: کونھیں فارسی: ماہہ،

سنسکرت: ماسہ، اوستا: پارتی: ماہ ۽ نوکیس فارسی ۽ هم ماہ: انت۔

مردارو: پھلوی: مردارت، بلوچی: مردارو، پارتی: مردگارو: یونانی: مرگارٹس، لاتینی:

مرگارٹس، ۽ نوکیس فارسی مردارید: انت۔

مازہ: پھلوی: مزگ (Mazg)، بلوچی: مارہ ۽ ماژگ ہر دو کارمرز بنت۔ باز

جاہاں جگ ہم کارمرز بیت۔ اوستا: مزگ، کونھیں ہندی: جمن، پشتو: مغز، گودی: بگوز، پارتی:

ملکس ۽ نوکیس فارسی ۽ مغز: انت۔

مکران: پھلوی: مکران، بلوچی: مکران (مکران)، کونھیں فارسی: مکرہ ۽ مالکا،

اکدی: ماک ۽ فارسی ۽ هم مکران: انت۔

مندگ: پھلوی: منگ ۽ ملخ، بلوچی: مندگ، اوستا: مدھس، پھلوی ۽ مندھک ۽

شوشنت، نوکیس فارسی ملخ: انت۔

من: پھلوی: من، بلوچی: من، کونھیں فارسی: مننا، اوستا: منن، سنسکرت: بمن،

بلوچی: بلوچ، بلیک

پازند: من، پارتی: من، نوکیس فارسی، ہم من انت۔

ناہن: پھلوی: ناخن، بلوچی: ناہن سنسکرت: ناہ، پشتو: نوک، گردی: ناخب

نوکیس فارسی: ناخن، بازس ہندا بلوچی، ناکن، ہم شوہت۔

نام: پھلوی: نام، بلوچی: نام، گوهن فارسی: نامن، انگریزی: نیم، پارتی: انم، پشتو:

نم، گردی: نام، نو، نوکیس فارسی، ہم نام انت۔ بلے فارسی، اسم، کارمرزیت کہ عربی، لہزے۔

نان: پھلوی: نان، بلوچی، نان، گوهنیں ایران: نغن، گردی: نان، گیسکی: نان

، رودر آسکی بلوچی، بزان بلوچی، گالوار، نغن، ہم شوہت، نوکیس فارسی، نان، لہز کار مرزیت۔

پانگ: پھلوی، بلوچی: پانگ، پارتی: پنگ، اوستا: پانہ، نوکیس فارسی، نگہبان

انت۔

نماز: پھلوی: نماج، بلوچی: نماز، اوستا: نمھ، سنسکرت، نمس، پارتی: نماز، پازند:

نماز، گردی نے مج، نوکیس فارسی، نماز انت۔

نواسگ: پھلوی: نپات، بلوچی: پنچگ، نواسگ، نماسگ، کارمرزیت۔ گوهنیں

فارسی: نپات، اوستا: نپات، سنسکرت: نپات، نوکیس فارسی، نوادہ انت۔

نصال: پھلوی: نصال،

بلوچی: نصال (درچک، نصال یا نچے، نوگ)، نوکیس فارسی، ہم اے لہز نصال

انت۔

نیم: پھلوی: نیم، بلوچی، نیم، اوستا: نیمہ، سنسکرت: نیمہ، پشتو: نیمہ، نیمہ، پازند: نیم

، بلوچی ۽ نیمگ هم کارمرز بیت، چوشکھ رودرا آنگی نیمگ ۽، سھیل ۽ نیمگ ۽، نوکیس فارسی ۽ ہم نیم
 انت۔ بے نیم کیشتر پہ بھر ۽ کارمرز بیت، چوشکھ ”نیم ایش کن“ نیم نیم بزان
 (Fifty-Fifty)۔

ھامین: پھلوی: ھامین، بلوچی: ھامین، اوستا: ھامین: ۽ ھامی، پازند: ھامین، ۽
 نوکیس فارسی ۽ تابستان انت۔

ھوش: ھوش، بلوچی: ھوش، اوستا: اُش، پازند: ھوش، کوھنئیس فارسی: اوشی، ۽ گردی:
 ھشن، ۽ نوکیس فارسی ۽ ہم ھوش انت۔

ھووار: بلوچی: ھووار، ۽ نوکیس فارسی ۽ ھوشیار انت۔

ھچ پھلوی: ھچ ۽ اچی، بلوچی: ھچ، کوھنئیس ایرانی: ایواست، پازند: ھچ کیسکی: ھچ ۽
 نوکیس فارسی ۽ ھچ انت۔

یات: پھلوی: یات، بلوچی: یات ۽ یاد ھردو کارمرز بت، اوستا: یات ۽ نوکیس فارسی ۽
 یاد انت۔

یار: پھلوی: یار، بلوچی: یار اوستا: یازرنہ، پازند: آیار، پارتی: دَیور، ۽ نوکیس فارسی ۽
 یار انت۔

جگ: پھلوی: ایوج، بلوچی: جگ، اوستا: یوگ، سنسکرت: یوگ، ۽ نوکیس فارسی ۽ یوچ
 انت۔

مُز ۽ بن لمزی بزانت بلدانی چارگ ۽ تپاسگ ۽ پدما اے موخگ کنیں کہ نوکیس
 فارسی چہ بلوچی ۽ چکس دُور انت۔ ۽ گول اوستا، کوھنئیس فارسی ۽ سنسکرت ۽ چکس ھمدپ
 انت۔ اے بابت ۽ ولجہ محمد حسین آزاد دوتی کتاب ”سخندان فارسی“ ۽ تہا پیشہ کنت کہ یک

زمانے من پہ تخر و تاب و ایران و عثمان۔ گزاسن دیست کہ ایران و بہتیں نیکراہی وانگ
 جہانی (دینی مدرسہ) تہا نور برہما فارسی و وانگ و انتت ایشانی گالوار فارسی و ڈول و آت
 بلے لہز عربی بیگ انتت۔ دیمتر آشیت کہ فارسیانی ڈولیس مزینس توے و وتی کونھیں زبان
 بے خیال گریگ و دگر و واسی و از مندگ انت۔ ولجہ محمد حسین آزاد و وتی کتاب و تہالہزانی
 مزینس لڑے پیش دانشگ و اے پشہ گریگ کہ فارسی گوں سنکرت و چکس تو یک انت۔

بلے اپوز و گپ الیش انت کہ ولجہ و بلوچی زبان نہ وینگ ڈریکتے بہ و دانشین وے و گزاسر پد
 یوگ آت کہ سنکرت و اے لہز گوں فارسی و ناں بلکیس گوں بلوچی و تو یک تر آت۔ بلوچی
 زبان و بد بہتی الیش انت کہ تنی و ہدی ایشی و راجد پتر و سراجوانیس پٹ و پول نہ یوگ۔ ایو کا
 ولجہ سید ظہور شاہ ہاشمی و ولجہ میر عاقل خان مینگل و مس بلوچی زبان زانتانی تہا و تی کردے
 پیش دانشگ۔ بلے اے پہ بلوچی و ڈولیس کونھیں و کھا ہہنیں زبانے و عاترا کم آت۔

اے دوئیں و اجہاں ابید بہتیں انگریزاں (پرتگیاں) ہم جو انیس ڈولے و پٹ و پول گریگ۔
 اے ڈتی زبان زانتانی کارستا کرز آت۔ چوشکہ ولجہ جوزف الفنبائن، ڈاکٹر کارینا جہانی،
 ڈاکٹر اگنس کورن، ڈاکٹر روسی، ڈاکٹر ایلا فلپیون، ڈاکٹر گریگ، ڈاکٹر مہناز مردیخان، ڈاکٹر
 سرگے و ڈاکٹر مشکوف۔

نوں مارا اے چارگ لوئیت کہ اے ڈتی زبان زانتاں مے زبان و گون و چکس
 انصاف گریگ۔ اے کار مے زبان زانتانی انت کہ بلوچی زبان و راجد پتر و باروہٹ پول
 کبن آت۔ و اے گپ و "ثابت" کبن آت کہ بلوچی زبان چکس کونھیں انت و گوں کجام
 زبانان کیشتر تو یکی داریت۔ بلوچی و بن روم اچ کجا یوگ؟ بلوچی گوں فارسی و پرچہ تو یک
 انت۔ اے حماگپ آت کہ تنیکہ ایشانی پتہ گون دلجی و کسن و وات نہ گریگ آت۔ بلے

اے کارگراں ء مشکل نہ انت بلکیں دل ء کنگت لوئیت۔ من گڑ اسرا اے منوشگ لوئاں کہ
 بلوچی زبان پنج ہزار (5000) سال کوئیں زبان ایت وتی یک نوہیں راجد پترے داریت
 ۔ بلوچی زبان ء باروا اے خیال کنگ کہ اے چنوکیں فارسی ء در کچنگ، رد انت۔ بلوچی
 زبان ء سرائے ڈولیس اینگ جنگ بلوچی زبان ء سرائے کنگ ء برابر ء انت۔ منی خیال ء
 اے وڑیں گپ کنگ ہم بنوان نہ انت۔ من وتی زبان زانتان ء اے منوشگ لوئاں کہ آید
 کہ ایرانی زبانوں بہ وان انت، در بہ بر انت ء پدا بلوچی زبان ء سرائے گوہریں خیالاں
 در شان بکن انت۔ من ء امیت انت کہ مئے زانتکار بلوچی ء نوکیں فارسی ء میان آوکیں
 زمانگ ء گوں چار ء پتا سے ء پدا اے فیصلہ بہ دینت کہ کجام زبان نوہن ثرانت۔

ماہتاک ”منوشگ“ گوادر نومبر 2008

گالوارزانتی

(The Dialectology)

حامد علی بلوچ

گالوارزانتی (Dialectology) علم بازگوہن و قدیمیں علمے نہ انت بلکہیں ایشی و سراسپاس و پٹ و پول و کارنوزومی قرن و بندت و سائنسی رھبندانی ردا بندت بیت۔ اے و دہد اردوپائی (European) امریکی و ایشیائی ملکانی تہا لکھانی حساب و کتاب جتہ کنگ بوٹگ انت و گالوارزانتی علم و رادیمارگ بوٹگ انت۔ گالوارزانتی علم و سبب و زبان و دیرتی یا اسٹینڈرڈائزیشن و عمل دیم شنگ۔ پاکستان و تہا گالوارزانتی علم و سراسکار تینگانہ بوٹگ و برابر انت۔ ماں پاکستان و لسانیات و علم و چند بازنوگ انت و گالوارزانتی علم بازنوگ انت۔

1: گالوارزانتی علم و نندت و سراسکسانیں و چشمائے:

(A brief history of the Dialectology)

1.1۔ گالوارچی یے؟ (What is a Dialect)

گالوار یک و زبانے و ہماضدی و گئی یا کوچگی بھرا انت کہ ہے یکیں زبان و دومی و گ و بھر و معانا، لہز، تو اور رھبند و بن رھبند و کسانیں فرق بہ داریت، گالوارے و نموش انت۔ گالوار و اردو، فارسی و عربی و لہجہ و انگریزی و (Dialect) و نموش انت۔ بندر و انگریز و لہز (Dialect) چہ یونانی لہز (Dialectos) و در کپنگ کہ ایشی و معانا انت ”یکیں زبانے و جتائیں بھر“ کہ جتائیں ہند و مردم جتائیں رھبندے و بہ نموشنتے۔

دنیا ۽ تہا ہر مردے کہ مانیت آیک زبانی ۽ واہند انت، (1)

گالوار زبان ۽ تھرے زانگ بیت ۽ گپ جنگ ۽ رھبندے کہ یک ہندے ۽

حاسیں بھرے ۽ کھنگ بیت (2)

اگاں گوں سادگیں لوزاں بگش ۽ گوا گالوار ۽ بابت ۽ ماچوش گوشت کن ایں کہ

گالوار زبان ۽ ہما غیر معیاری، کم درجک ۽ ڈبھی ڈروشم انت کہ آئی دہکان کار، موزور ۽ ہما ٹولی

کہ جھلی طبقہ ۽ مردم انت ہمایانی تھر انت۔ لہز گالوار ہما گالہند انت کہ پ زبانی ۽ جتائیں

ذروشمانی ہاترا کار مرز بیت۔ گالوار چوہک زبانی ۽ یک جتائیں تھرے کہ آئی ۽ گوٹوکیں مردم

سک ڈور ۽ گستاہنگ انت ۽ آیان ۽ جتائیں ۽ ہبندے نیست انت۔ (3)

1.2۔ گالوار زانتی ۽ تاریخ: (The History of

Dialectology)

نوکیں زمانگ ۽ گالوار زانتی، سر ایشہ ۽ پٹ ۽ پول ۽ ہندات 1870 ۽ چہ جرمنی ۽

بیت کہ ایشی ۽ تہا گالوار، تو ارز زانتی، لہز ۽ لہز رھبند ان ۽ بنوائیں ڈولے ۽ چارگ ۽ چٹانگ بیت

۽ ایشانی سراپت ۽ پولی رھبندانی ردا کارنگ بیت۔ ۱۸۷۶ ۽ جرمن زبانز انت جارج

وکنر (Georg Wenker) سی ۽ شش (۳۶) روانی (نہلمانی) یک جستاک نامگے

(questionnaire) جرمنی ۽ رہائن ویلی (Rhine Valley) ۽ ۱۲۶۶ اواگ

جاہانی استادانی سرا بھرکت ۽ آیان ۽ اے کشیت کہ ایشان ۽ وتی وتی گالوارنی تہا ز جاتک بہ

کن ات۔ تندی سالان جارج وکنر جستاک نامگ ۽ کساس ۽ گیش کت ۽ ہے جستاک نامگ

۲۵۱۱۔ ۲۴ استادانی سرا بھرکت ۽ ایشان ۽ رجاتک کنگ پر مانیت۔ اے جستاک نامگ ۽

آسراے بیت کہ یک استادے اے رور ۽ نہلمان جتائیں رنگے ۽ ز جاتک کت، گزا جارج و

نکرائے آسٹریا سربیت کہ ہریک اُستادے اے تھلمان ء ء وئی گالوار ء رجا تک کُریگ ء اے
 چہ کیے دومی ء فرق دار انت۔ جار ج وکمر ء پد دومی زبان زانت فرانس ء جوس گلیر ون انت
 کہ آئی ۱۸۹۷ء فرانسسی زبان ء تواریغ تواریغ رھبند ان ء کیشینگ۔ آئی کتاب (Atlas
 linguistique de la France) ۱۹۰۳ء ء ۱۹۵۵ء تک یمانی سراچھاپ ء شنگ بیت

(5)۔

برطانیہ ء تہا انگریزی گالوارانی سراپٹ ء پول ء کار 1898ء زمانگ ء بندات
 بیت۔ بندات زبانز انسانی تہا الیکزینڈر ایلس (Alexander Ellis) باز نامدار انت کہ
 آئی برطانیہ ء کش ء پھنا تان ء گول ات ء انگریزی گالوارانی حد ء سیمسر ان ء کیشیت۔
 الیکزینڈر ء انگریزی ء وہ (10) گالواران ء کیشیت ء آیانی نیام ء فرق پد رگرت (6)۔
 الیکزینڈر ایلس ء پد جوزف ریمیٹ (Joseph Wright) دومی انگریز زبان زانت
 انت کہ انگریزی ء گالوارانی بزانت بلدے جمگرت۔ اے بزانت بلدے تہا آئی یارک شائر
 (Yorkshire) ء ہند ء کیش تر لیزان ء زرت ء انگریزی ء گالوارانی بن رھبند
 (Grammar) ء سراہم کارگرت۔ جوزف ریمیٹ ء انگریزی بن رھبند ء سراہمکس کار
 گرت کہ دکہ کار ء ضرورت پشت نہ کپت۔ (7)

انگریزی گالوارانی سراہم ۱۹۲۹ء ء یک پروڈیکٹ ء چن ء لائچ کنگ بوت ء اے
 پروڈیکٹ ء سرورکی برطانیہ ء زبانز انت ہانس گر۔ تھ گرت۔ اے پروڈیکٹ انگریزی گالوارانی
 سراہم ء پول ء اولی ستریں پروڈیکٹ ات کہ ایشی ء تہا برطانیہ ء سرجمیں گالوارانی سراکار
 کنگ بوت۔ (8)

امریکہ ء کینیڈا ء "Linguistic Atlas" ء سراکار ۱۹۳۰ء بندات بوت ء اے

پہلے زبانز ایک

کار ۽ بندت جتا ئیں هندۂ دمگاں گردگ ۽ موادانی جم کنگ ات۔ همے حساب ۽
 ۱۹۳۹ "The Linguistic Survey of New England" چار بھرائی
 تہا بازیں سروے وے اں پد بشتہ کنگ بوت۔ گر۔ تھ ۱۹۳۹ ۽ (Word Georahpy)
 (of the Eastern United States) ۽ ای۔ بیکسی اینو وڈ (E.Babgy)
 A survery of Verb Forms in the Estern (At.wood
 United Estates بشتہ گرت ۽ گالوار زانتی ۽ علم ۽ تہا گیشی ۽ شاہ گانی آورت۔ (9)
 دوی مزنیں جنگ (World-war) ۽ پدی سروے آف انگلش ڈائیا لکلس
 (The Survey of English Dialects) ۽ نام ۽ مزنیں پرو جیکے بندت
 بوت۔ چونہا انگریزی ۽ دگہ اُروپائی زبانانی گالوارانی سراکار پرو جیکٹ ۽ ڈروشم ۽ دوی مزن
 جنگ ۽ پیش بندت بوتگ ات۔ ملے و ہدیہ مزن جنگ بندت بوت گڑا گالوارانی سراکار
 محصل بوت۔ مزن جگن ۽ ہلگ ۽ ہلاس بوگ ۽ پد کار دوراگ بندت بوت۔ اور شین ۽ نام ۽
 دگہ پرو جیکے بندت بوت کہ ایسی ۽ تہا بازیں باز زانت چوشکہ ہالیڈے
 (1962-1962)، وکیلن (1967-1968)، بلنگ (1969-1971)، سالانی
 نیام ۽ گالوارانی سراکار گرت۔ گور سچانی امریکہ ۽ ہم گالوارانی سرا بازیں پرو جیکے بندت
 بوت انت کہ ایسانی تہا امریکی انگریزی ۽ گالوارانی سراکار کنگ بوت۔

1970 ۽ 1980 نیام ۽ گالوارانی سراکار نوکیں ٹیکنالوجی ۽ رھبندانی ردا بندت
 بوت۔ اے دور ۽ ریکارڈنگ ۽ بازیں از باب ۽ سامان دیمائنگ ات ۽ پٹ ۽ پوکارانی ۽ پے
 ریکارڈنگ ۽ سچ ڈولیس مسئلہ ۽ جیڑہ دیمانہ بوت۔ اے سالانی تہا اوروپائی ۽ گور سچانی امریکہ
 ۽ مکانی تہا ہرچی کار کہ گالوارانی سرا بوت آیان ۽ ریکارڈنگ ۽ ڈروشم ۽ دیام آرگ بوت ۽

گالواران ء سائنسی رھبندانی رد اگیشینگ بوت۔

اے درگت ء اروپائی (European) بازیں مزن شہ در بھ چاھال
(Universities) گالوار ء گالوار زانتی ء سراپی ایچ ڈی ء مقالہ نبشتہ کنگ بوت۔ شیفیلڈ،
لیڈز ء نیوکیزل ء مزن شہ در بر جھانی تہا گالوارانی سراپا کھمیں ڈولے ء پی ایچ ڈی ء کار
بندات بوت۔ 1960-1970 ء نیام ء انگریزی ء گالوارانی سراپک مزنیں پروجیکٹ بنا
کنگ بوت کہ آئی ء نام نیوکیزل الیکٹرونک کارپس آف ٹینیسائیڈ انگلش (Newcastle
Electronic Corpus of Tynside English) ات۔ اے پروجیکٹ ء
مول ء مراد ایش ات کہ گالوارانی تہا توار ء بدلی کھیت انت ء ایشی ء سبب چے انت۔ اے
درگت ء برطانیہ کھمیں ہند ء د مگال سروے کنگ بوت ء کھمیں گالواران ء شریں ڈولے ء چار
ء تپاسگ بوت ء گالوارانی تہا توار ء بدلی (Phonetical Change) ء سبب درگیگ
بوت۔ (10)

پرے زوتاں برطانیہ ء د کہ پروجیکٹ کہ بندات کنگ بوت کہ آئی ء نام فریبرگ
انگلش ڈائیا لکت کارپس (Freiburg English Dialect Corpus) ات اے
پروجیکٹ ء تہا نامداریں زبانزانت اینڈ روالڈ (Anderwald)،
کورتمن (Kortmann)، ء ویکنز (Wagnez) ہوار انتت، ء اے زبانزانتان
گالوارانی بابت ء باز بستار کرزیں گپ دیمآ آورت انت۔

گالوارانی ہفت ء پول ء روا جرمن زبانزانتانی کارگھتر ء د کھم تر انت۔ پرچہ کہ کیشتر
جرمن زبانزانت گوں جرمن زبان ء ادارہ انسٹیٹیوٹ فار جرمن لینگویج (Institute for
German Lanugage) ء گوں ہنگر نچ انت ء زبانزانتی ء بابت ء وتی سرجمیں

کاراں ہے ادارہ دست و دینت۔ ہمیشہ اے ادارہ و تہا جرمن زبان و گالوارانی بابت و شتر چہ شتریں مواد دست کپنت۔

ہے حساب و آسٹریائی زبان و گالوارانی چار و تپاس و حاترا آسٹریا و زبانز انساں جرمنی و رند گیری کرت و قوتی زبان و گالوارانی سراپٹ و پول و حاترا ادارہ اثرات انت (11)۔

1.3۔ گالوارانی حد و ائیل (Dialect Geography):

گالوارانی نیام و فرق و آینی حد و ائیل و گیشینگ و چار و تپاس و قرتانی قرن ٹوسگ انت۔ بلے سانس رھیدے و گالوارانی حد و گیشینگ و کارنوزدی قرن و گندی بھر و گیشینگ بیت۔ فرانس و تہا نیام و فرق 1284 و گندگ کنیت و فرانسسی زبان و فرق و فرانسسی شاعر برنارٹ دی اور یکت (Barnart d'Auraic) کشینیت۔ آاولی رند و اے گپ و پد رکت کہ فرانسسی لہز "Langue d'oil" گور سچان و "Langue d'oc" زرباری فرانس و کارمرز بیت۔ برنارٹ دی اور یک و اے گالبد داں روج مردوچی فرانس و تہا کارمرز بیت۔ (12)

برطانیہ و زبان و تریوس (Travisa) 1387 و گالوارانی گیش و گیوار و بابت و نوک تریں گپے دیما کاریت و قوتی حیا لاں چوش درشان کنت Men of the east with the men of the west, as it was under the same part of the Heaven, accordeth more in sownyng of speech, than men of the north with the men of the south: therefore, it is that Mercia, that is, men of the

middle England, as it were partners of the ends, understandeth better the end language, northern and southern, than northan and southern understandeth
 (13) "esch other.

1.4۔ گالوارانی حدّ ۽ ائیل ۽ گیشینگ ۽ رھبند :

(Methods of dialectal geography distribution)

گالوارانی حدّ ۽ ائیل ۽ گیشینگ ۽ آیانی نیام ۽ فرق ۽ پد رکنگ باز آرزان انت۔
 گالوارانی حدّ ۽ ائیل ۽ گیشینگ ۽ مستریں کار جتائیں ہنداں روگ ۽ ھے زبان ۽ جتائیں
 تھرائی سروے کنگ ۽ data جم کنگ انت۔ ہماہند ۽ مردمانی تواریکارڈ کنگی انت۔ اے
 مردمانی تواریکارڈ کنگ ۽ پد تواریکارڈ کنگ ۽ بند رھبند گوں جوانی ۽ گیش انت کن انت۔ بز ان
 گالوارانی حدّ ۽ ائیل ۽ گیشینگ ۽ حاترا جتاک ناگ، (questionnaire)، سروے
 (Survey)، تواریکارڈ کنگ (Recording)، موادانی جم کنگ ۽ چاگردی زند ۽
 رھبند ان ۽ چارگ ائم انت (14)

1.5۔ گالوار ۽ اسٹینڈرڈائزیشن ۽ رھبند :

یک گالوارے ۽ راڈرچنگ ۽ آئی ۽ رابشتہ کنگ ۽ وانگ ۽ ڈروشم ۽ آرگ ۽ منگ ۽
 فاندگ سک باز انت ۽ ھے گالواراگاں سرکاری دپتراں کارمرز بہ بیت داں آئی ۽ فاندگ چہ
 درستان گیشتر انت۔ اے ڈولیں گانگج مروچی میں راجانی حاترا ائم انت اگاں ما انگریزی ۽

فرانسیسی و مثالوں بزرگوں میں دس مارا اے گپ گندگ و کثیت کہ اے دوئیں زبانانی گہترین
 گالوار در چنگ بوتگ أنت و آیان و اشینڈرڈ انز کنگ بوتگ۔ اسٹنڈرڈ انز کیٹھن و عمل رونق
 و ماہانی تہانہ بوتگ بلکیں اے عمل و صدانی سال لگت ایتگ أنت۔ اشینڈرڈ گالوار و در چنگ
 و حاتر اسرکار و گوں زبانزانت، کو اس، کتہ کار و اُس مھلوک و پتھیں دیوان کنگ أنت
 اے جیڑہ و جنجال گیشینگ أنت۔ زبان و را اشینڈرڈ ذ روشے آرگ تاریخی لسانیات ہم
 چارگ بوتگ و اے رداتاریخی لسانیات و رھبند ہم زورگ بوتگ أنت داں کہ زبان و تہانگی
 بییت۔

اگان اسرائیل و پچارے داں اے گپ پتر بیت کہ اسرائیل و زبانزانتاں پہ
 اسرائیل و سرکاری زبان و حاتر اکوھنیں اسرائیل پرچہ نہ ذرت؟ آئی و سب ایش انت کہ کو
 ہنیں عبرانی گران انت و پے اُس مھلوک و باز مشکل بیت و ملک و سلامتی و سر بازیں اثرے
 کپیت۔ ہمیشکہ عبرانی زبان و آرزان تریں گالوار زورگ بوت و آئی اسرکاری زبان جوڑ
 کنگ بوت داں کہ ہر مردم نے سر پید بہ بیت۔ دُنیا و تہا بازیں مزن و شاہگانیں زبان است
 أنت بلجے نیکہ سرکاری زبان و بستار و زانگ بنت و نیکہ قوم زبان و دروشم و۔ اے زبانانی
 مسترین مثال یورپ و ایشیا و ہما کوھنیں زبان انت کہ ہزاراں سال ساری میگ أنت، بلجے
 آیان و سرکار زبان جوڑ کنگ نہ بوتگ، پرچہ کہ آیاں مھلوک و تہا رواج نہ کپنگ و آزان باز
 گران و بوتگ أنت۔ ہر مردم و پھمگ و دس واک و ذن بوتگ أنت۔ (15)

1.6۔ گالوارانی گیش و گیوار و زبانزانتی رھبند:

بندر و گپ ایش انت کہ و ہد و مولمانی نحوست و سبب و زبان و تہا بدلی کیت۔
 زبان و لہر و گال و تی کیکیں ذروشم و قچ حساب و نہ اوشت أنت۔ کوھنیں لہر و گار و بیگواہ بنت و

نوکیں لہز دیمہ کاہنت۔ ہے حساب ء گالوارانی تھا ہم وھد ء پاسانی ہماہی ء بدلی کیت۔
 اگاں یک زبانی ء ءموشوکیں مردمانی کساس باز انت ء آئیانی سرزمین پزراہ ء شاھگان انت۔
 گوا آ زبان ء گالوارانی تھا ہم بازیں بدلی کیت انت۔ اے بدلی ء را diachronic
 change ءموشدت۔

اے گپ گوا چنے کہ یک زبانی ء باز گالوار ہنت ء ہر گالوارے چہ دومی گالوار ء کتے
 نہ کتے جتاہیت۔ مارا ادا اے گپ چارگی انت کہ ما یک زبانی ء گالوران ء کجام رھبند ء ردد ء
 کیشین ایں ء اے پیش دار ایں کہ کجام گالوار کجام بنیاد ء چہ دومی گالوار ء جتاہیت گالوارانی
 کیش ء گیوار ء رھبند چے انت۔

دنیا ء کیشتر زبانزانتاں گالوارانی بھر ء بانگ، بن رھبند، لوز رھبند ء در آمدیں
 لوزانی آگ ء پترگ ء ردد ء کیشتنگ انت۔

اے درگت ء دلہر ڈنیں فری برن (Dennis Freeborn) ءموشدت گالوار
 بندر ء یکیں زبان ء جتاہیں تھر انت ء زبان ء اے تھراں ہر مردے کہ ہما زبان ء گپ کنت،
 سر پدہیت بے کہ آدمی گالوار ء مردے۔ چونہا یک دور ء جتاہیں گالوارے اولی رند ء پھما
 مرد ء کتے مشکلہ بیت آئی ہچھر اے گالوار نہ ایشنگ یا سرے نہ کپنگ۔ پرچہ کہ جتاہیں
 گالوارانی تھا بتائیں لوز کا مرز ہنت۔ لوزانی تو ار رھبند ء بن رھبند ء نیام ء کسان کسانیں
 فرق بیت پوشکہ پہ نوکیں مردم ء دومی گالوار کتے مشکلہ بیت۔ ایشی ء مستریں سبب رسا تک نہ
 بوگ ء مردمانی چہ کیے دومی ء دوری انت۔ بے مستریں گپ ایش انت کہ زبانی ء سر جہیں
 گالوارانی تھا کیشتر لوز، تو ار رھبند ء بن رھبند یک ہنت ء مردماں پہ دومی گالوار ء سر پدہ بوگ
 ء زیا تیں مشکلے نہ بیت۔ گالوارانی نیام ء کسانیں فرق بیت کہ آ تو ار رھبند، لہزانی ساچست،

کسانیں حدے جتائیں لہرے گالیندے بن رہبندے فرق بیت۔ (16)

1.7۔ مَن انگلیں گالوار: (Standard Dialect):

مَن انگلیں گالوار زبان ۽ ہما گالوار انت کہ آئی ہرکس زبان ۽ بھشہ ۽ ٹوہگ ۽ زنگ ۽ بہ منیت بزاں زبان ۽ ہما تھر کہ آہرکس ۽ قبول بہ بیت آئی مَن انگلیں گالوار ٹوش انت۔ مَن انگلیں گالوار لھتیں خاصیت ۽ جو انی چو اے ڈول ۽ بت۔

۱۔ مَن انگلیں گالوار زبان ۽ ہما تھر انت کہ آئی وانندھیں مردم، پروفیشنلز، تاکار ۽ بھشہ کار کار مرز بہ کن انت۔

۲۔ مَن انگلیں گالوار زبان ۽ ہما تھر انت کہ آئی تہا پز انت بلد، مَن رہبند، یومیایا رھشونی کتاب بھشہ بہ بت۔

۳۔ مَن انگلیں گالوار ہما انت کہ چاگرد ۽ تہا ہر مردم اید کہ گالوارانی نسبت ۽ کیشتر نہ منیت ۽۔

۴۔ مَن انگلیں گالوار ہما انت کہ چاگرد ۽ تہا شرفے بہ بیت ۽۔

۵۔ مَن انگلیں گالوار ہما انت کہ آئی ۽ رابھشہ ۽ زنگ ۽ دیما آرگ بہ بیت۔

۶۔ مَن انگلیں گالوار ہما انت کہ چاگرد ۽ تہا جو انیں رنگے ۽ ٹوہگ بہ بیت ۽ ہمے گالوار حکومت

، پار لیمان، آمیدگس، بیورو کرسی، وانگ ۽ زانگ، لہز انک، پوریات ۽ کار چاہانی تہا کار مرز

کنگ بہ بیت۔ ہمے گالوار زبان ۽ اسٹینڈرڈ رنگے ۽ دیما کنیت ۽ سر جمیں زبان ۽ دیرئی

ڈنت۔

بھشہ ۽ زبان ۽ مز میں بستارے ۽ بھشہ ۽ زبان ہما و ہد ۽ دیرئی گرت کت کہ آئی

راڈر بر چاہانی تہا دانینگ بہ بیت۔ ماراے گپ زانگ لوٹیت کہ ہر زبانے ۽ مَن انگلیں یا بستار

کرزیں یا اسٹینڈرڈ تھر است انت۔ یلئے ایشان ۽ اسٹینڈرڈ کنگ کپیت۔ مثال ۽ حبر ۽ یک

زمانے اسکاٹ، لوجرمن، غاوشین یا پرووچل انگریزی، جرمن غفرانسیسی زبانانی چیر دست
بوگ آنت بلے مروچی اسٹینڈرڈ ڈروٹھے ادیماتنگ آنت۔

1.8۔ چاگردی گالوار (Sociolect):

چاگردی گالوار یا سوشیو لکٹ ہما گالوار انت کہ ایشرا چاگردے تھا یک خاصیں طبقہ
یے یا چاگردی ٹولی یے کارمرزکت۔ چاگردے تھا زبان ء جتائیں بھر بنت۔ زمین ء سمرانی
شاہگانی ء سبب ء زبان یک جا ہے ء چہ دومی جاہ ء فرق داریت۔ اے راست ء غنواچنیں
حمرے کہ ہما مردم کہ کیے دومی ء تزیک ء غنوراں نھنگ آنت کیے دومی، حمران جوانی ء سر پد
بنت بلے ہما مردم کہ کیے زبان ء غنوشوکیں مردم آنت بلے چہ دومی ء دور نھنگ آنت وی
حمران جوانی ء پوہ ء سر پد نہ بیت۔ گالوار زبان ء تھرائی تھا دوری (distance) ء
تو کی (closeness) ء گلبند ہما و ہدء کارمرز بیت کہ چاگردے تھا کیے زبان ء جتائیں
تھرائی کارمرز بہ کن آنت۔

ہو دومی قرن ء گڈسراں غنوزدی قرن ء بندات ء انڈسٹریلازیشن ء سبب ء چاگرد
ء تھا بدلی ء سدلی آئیگ بندات بیت ء اے بدلی پوریات، بورژوائی ء میانچی طبقہ ان ء پیدا ک
کت۔ اے بدلی ء سدلی مردمانی اقتصاد ء چاگردی زندء داد میرئی دیگ ء موہ و نت۔

بندا مگلستون و تی کتاب Talking Proper the Rise Accent

as Social Symbol“ ء تھا بھتہ کنت کہ سداں سال انت کہ برطانیہ ء را یک عشتی
زبانے و بوگ بلے یک ٹوہگ بزاسپوکن زبانے نہ بوگ۔ بلے ہو دومی قرن ء گڈ
سراں اے جاوہر بدل بنت۔ برطانیہ ء میانچی طبقہ و تی گپ کنگ ء رھبندانی تھا شائستگی
پیدا کت۔ اے انگریزی زبان ء ہا تھر بیت کہ آلدن ء شاہی آمید گس ء در بار ء زبان

1.9۔ بازاری زبان (Slang):

بازاری زبان گالوارے نہ انت بلکس لہزانی ٹوہگ ء ادا کنگ ء جتا میں تھرے۔
 زبان ء اے تھر ہم چا گرد ء تہانگ بوتگ ء بازیں مردم ہے تھر ء گپ کنگ پسنہ ہم کت۔
 آئن لائن ویکپیڈیا ء تہا بازاری زبان ء بابت ء چوش سنجستہ انت۔

Slang is the use of informal words and expressions that are not considered standard in the speaker's language or dialect but are considered addeptable in certain social settings, Slang expressions may act as euphemisms and may be used as a means of indentifying with one's peers.(18)

بند ء slang زبان ء informal تھرے زانگ بیت کہ ایشی ء تہا نوکیں لہز ء
 لہزانی شائنگ ء پُر معنائیں معانا کار مرز نہ بنت ء اے چار زبان گرد ء تہا ہاسین ٹوکیانی تہا
 کارز کنگ بیت۔ مثال حصر ورنٹا بچک، ہما مردم کہ ہوٹلانی دیم ء دیوان وڑی کن آنت۔ یا ہما
 مردم کہ آمن اٹکس زبان ء بشتہ یا گپ ء جنگ نہ لوٹ آنت۔ ایشانی گپ کیشتر گار پچی
 رنگ ء بنت۔ چوشک، لکت کنگ، پوتار وڈیگ، سبزیں جنگ، خوات آپس کنگ ء دگ۔

1.9.1۔ چا گرد ء ہاسین ٹولی ء زبان Jargon:

چا گرد ء ٹولی ء ہاسین زبان ہما انت کہ آئی یک ٹولی بزانت ء وقی راز ء نیازی
 گپانی، یا پوریات یا کار و بار ء حاترا کار مرز بہ کت۔ چوشکہ بلوچی ء تہا یک انجیں زبانے کار

مرزیت کہ آئی لوڑ پچھٹوش آنت۔ اے زبان بلوچانی تک سر مستانی، زنگی شاہی یا لوڑیانی تہا
 کار مرزیت ء بلوچانی ایہ کہ تک، قبیلہ یا بولک اے زبان ء کار مرز کت نہ کن آنت۔ ہند
 اے زبانے نہئے، بلوچی ء لہزان ء چپ کنگ بیت ء گپ کنگ بیت بے پس مہلوک ء
 اے زہد باز مشکل ء ٹران ء پ لوڑیاں باز آسان انت۔ بلوچی زبان ء اے کچیں ڈورٹم
 زنگی شاہی، سر مستانی یا لوڑیاں میر چا کر ء دور ء بگرداں خان قلات ء گڈی دور ء کار مرز
 کت۔ چونکہ لوڑی سردارانی روانو، حالاریا قاصد ء رسا لو بوگ آنت۔ آیان ء سردارانی
 لوگانی تہا بزرگ ء اجازت بوگ۔ آیاں دگہ مردمانی گپ ہے زبان ء آورتگ آنت۔ (19)
 پروفیسر انور رومان ء تر جاک کنگٹکس ضلعی گزیٹیر ”بلوچسان کے قبائل ء تہا بشتہ کنت“ کہ
 لوڑی چینی سندھی زبان ء لہرے کہ چہ لہر ”چینی“ ء در کچنگ کہ ایسی ء معانا انت ”در کنگٹکس
 جوڑ کنگٹکس“۔ اے جتا زبانے نہئے بلکس زبانے ء پت کنگٹکس ڈورٹم انت کہ ایشر لوڑیاں
 در کچنگ۔ لوڑی چینی بازیں تھر ء بولی آنت کہ جتا جتا کس تھند ء مکانی لوڑی جتا کس تھر ء ء
 گپ کن آنت۔ لوڑی چینی ء لوز چونکہ، رس، شوگ، بس، راج، چپ، ڈوم، درابر ء شوگ
 بلوچی زبان ء تہا چوش بشتہ بنت، سر، گوش، سے، چار، بیچ، مود، برادر ء گوشت (20)

آن لائن ویکپیڈیا یا انسائیکلو پیڈیا ء، تہا جرگن زبان (Jargon)

(Language) ء بابت ء چوش بشتہ انت۔

Jargon is terminology which is especially defined in
 relationship to a specific activity, profession, group, or
 event. The philosophe Condillac observed in 1782
 that Every science requires a special language

because every science has its own ideas. As a
rationalist member of the Enlightenment he
continued, It seems that one ought to begin by
composing this language, but people begin by
speaking and writing, and the language remains to be
composed, In earlier times, the term gargon would
refer to rade language used by people who spoke
different native tongues to communicate, such as the
Chinook Jargon, In other words, the term covers the
language used by people who work in a particular
area or who have a common interest. Much like
slang, it can develop as a kind of short-hand, to
express ideas that are frequently discussed between
members of a gorup, though it can also be developed
deliberately using chosen terms. A standard term
may be given a more precise or unique usage among
practitioners of a field. In many case this causes a
barrier to communication with those not familiar with
the language of the field.(21)

”زبانِ اے تھرہاس گون یک ٹولی یے ۽ ہمگر نچ انت ۽ ایشی ۽ تعلق گوں مردمانی ہاسیں
 نر ۽ پُر، روزگار، ٹولی ۽ ہر روچیں زند ۽ کار ۽ کار رھبند ان انت 1782 ۽ فلاسفی کوئڈیلیک
 چار ۽ تپاس گرت کہ ”ہر سائے ۽ را یک ہاسیں زبانے پکار انت۔ پرچہ کہ ہر سائے ۽ وتی
 جتائیں لیکہ بنت۔“ آدمیتر انگو شیت، کہ باند انت مردم وتی زبان ۽ نیشہ بکن انت، بلئے
 مردم زبان ۽ گپ کن انت ۽ پدائیشہ کنگ بندت کن انت ۽ پدائیشہ کنگ بندت کن انت
 پیشکا زبان چہ نیشہ کنگ ۽ پشیت کپیت۔ گو سگس زما نگ ۽ چا گرد ۽ ہاسیں ٹولی ۽ زبان
 (Jargon) واپاری زبان ۽ حاترا کار مرز کنگ بوئگ ۽ اے زبان ہا مردماں کار مرز
 گریگ ات کہ آیاں بازیں زبان زائنگ اتنت پیشکا آیاں وتی ہاسیں زبانے کار مرز گرت
 کہ آیارا ”شنوک جرگن“ گو شنگ ات اش۔

ایشی ۽ چہ ابید اے گالبد بزاں جرگن پہ ”Jargon“ ہا ہاسیں ٹولی ۽ مردماں
 کار مرز کنگ بیت کہ آیانی نپ ۽ پائنگ یک انت۔ پیشکا آوتی نپ ۽ پائنگ ۽ حاترا ہمے
 زبان ۽ کار مرز کن انت۔ اے زبان ٹوئڈ ۽ کسانیں رھبندے ۽ نموشگ ۽ کار مرز کنگ بیت
 ۔ چو شکہ ”short-hand“ انت۔ اے زبان ۽ ایوکا ہمے ٹولی ۽ مردم وتی لیکہانی در شا نگ
 ۽ کار مرز گرت کن انت ۽ وتی ڈولیں اصطلاح ۽ گالبد کار مرز کنگ بنت۔ نگران ۽ ہاسیں
 گالبد اصطلاحان ۽ اے ٹولی ۽ مردم وتی ڈول ۽ آسان ۽ آرزان کار مرز کن انت۔ اے زبان
 پہ ہا مردماں مشکل بیت کہ آچہ ایشی ۽ ہنچا روک ۽ زبر نانت۔

1.9.2۔ رسا تک یا در وسیلہ ۽ زبان lingua Franca:

میریم دبسٹرز بزانٹ بلد ۽ در رسا تک ۽ در وسیلہ زبان (Lingua franca)
 ہما زبان انت کہ مہلوک آئی بزاں چا گرد ۽ تیوگیں ٹولی پہ واپار کار و بار ۽ سوداگری ۽ در وسیلہ ۽

کارمرز بہ کنت آئی ذرو سیلہ زبان یا lingua frace گش آنت۔ (22)

1.9.3: زبان ۽ تہا گالوار ۽ آرزشت:

زبان ۽ ردوم ۽ دیمری ۽ حاترا گالوار ۽ مزنیس آرزشتے بیت۔ اگاں زبان ۽ تہا بازیس گالوار مہنت گوا زبان سیر ۽ پتہ ورنہ بیت ۽ نیکہ شاہگان بیت۔ اگاں زبان ۽ گالوار زیات مہ بیت گوا زبان سائنسی زبانی جوڑ بوت نہ کنت۔ پرچہ کہ سائنسی زبان ۽ حاترا اہلم انت کہ آئی گلزمین، ھند ۽ ڈگ ۽ سیر ہزاہ شاہگان بہ بنت۔ آئی بنجرافیہ مزن بہ بیت ۽ آئی تہا کوچک، کور، تمار، زر، ریکستگ، کوہ بختل، چکلدگ ۽ سرجمیس تھر ۽ جز ۽ بوج بہ بنت داں کہ پہ لہز ۽ زورگ ۽ زبان ۽ مردمان ۽ چنگ مہ لوئیت۔ اے وڑ ہا و ہد ۽ بوت کنت کہ زبان بازیس گالوار ۽ ھند ۽ ڈنگے ۽ واھند بہ بیت۔

بلوچی زبان ۽ وش بھتی انت کہ بلوچی زبان ۽ ھند ۽ سیر باز ہزاہ شاہگان آنت ۽ بلوچی زبان ۽ تہا گالوار ہم باز آنت۔ اگاں بلوچی ۽ گالواران ۽ دیما آرگ بہ بیت ۽ آیانی سراہت ۽ پول کنگ بیت داں بلوچی زبان سائنسی زبانی ۽ بستار ۽ دیما آتیک کنت انچو کہ دُنیا ۽ اید کہ زبان دیما آتنگ آنت۔

آسر (Conclusion)

زبان ۽ ہر تک ۽ پہناتانی بابت ۽ زانگ ۽ حاترا گالوار زانتی ۽ علم ۽ زانگ ۽ دربرگ اہلم انت۔ اگاں زبانی ۽ گالوار زانگ مہ بنت گوا زبان ۽ من انگلیس رھبندے جوڑ بوت نہ کنت۔ ہمیشکا دُنیا ۽ اید کہ تومانی زبانز انساں گالوار زانتی ۽ علم ۽ سراگیش ۽ چہ گیش دلگوش منور تنگ ۽ وتی زبان ۽ اسٹینڈرڈائزیشن ۽ ایمدگار تنگ۔ دُنیا ۽ تہا فرانسیسی جرمن، انگریزی، عربی، چینی، ہسپانوی، سویدی ۽ اطالوی زبان چہ بھشتہ رھبندے ۽ جیر دہنس حالیک نہ ہوگ آنت۔ بلے

آقومانى نوان ترىس كاراے بوئگ كه آيان وقى زباناى گالواران ء وئگ ء زباناى رھبندانى
 زدا گالواران وىما آورئگ ء يك گالوارے ء زئنگ ء ائىنڈر ڈائز كرىگ۔ پمىشكا مروچى
 اے زباناں دُنیا ء تها يك مزنىس جاھے كپئگ۔ هے ڈول ء اگاں بلوچى زبان ء گالواران ء
 وانگ، چار ء تپاسگ ء ائشانى بابت ء علم دارگ به بىت گوا بلوچى زبان ء تك ء پهنات ء
 حاس نبشته رھبند ء جبره گئش ء گوار بوت كرت كنت۔

سرسون:

1. Cambers, J,K and Trudgill Peter 1998:(2nd Edition), DIALECTOLOGY. p-3, Cambridge University Press
2. Shelly Tulloch, 2005: "Preserving Inuit Dialects" p-1 Saint Maru's University Halifax, NS
3. Chambers., J,K & Peter Trudgill, 1998: p-3,
- 4- جارج وكر جرمنى ء زباناى كه اولى رندء 1880 ء زباناى جغرافيه ء سراكارے
 گرت۔
5. Chambers., J.K & Peter Trudgill, 1998: p-15,
- 6- پچاراى الكذىنڈر ائلس ء كتاب Alexander Ellis, 2005: On Early English Pronunciation with Especial Refrerence to Shakespere and Chaauser, p-1-84, Part-1 Adamant Media Corporation

7. Bunon, Thedora, 1986: STUDIES IN THE HISTORY OF WESTERN LINGUISTICS, P-153, Cambridge University Press

8. Minkova, Donkavo and Stowell, Robert, 2002: (Eds) Studies in the History of the English Language, A Millennial Perspective, p-83. Berlin

9. Chambers, j.k and Trudgill. p-18

10. [www.research,ncl.ac.uk](http://www.research.ncl.ac.uk)

11. Chambers and Trudgill, p-18

12. idid, p-13

13. idid, p-13.14

24. idid, p-21

15. John Lyons, 1981: Language and Linguistics: An Introduction, p-278-279.

16. Dennis Freeborn, 1998: From Old English to Standard English: A Course Book in Language Variation across time p-169-170, University of Ottawa Press.

17. Lynda Mugglestone 1995: Talking Proper. The

Rise of Accent As Social Symbol. p-61. Oxford University Press

18.<http://en.wikipedia.org/wiki/Slang>

19. Ahmadzia, Naseer Khan. Tarikh e Baloch o Balochistan. p-60,61,62,67,68,78.

20. Roman, Prof. Anwar, 1990: Balochistan ke qabaail, p-330, Matbu'at un Nisa, Zarghoon Road Quetta

21.<http://en.wikipedia.org/wiki/Jargon>

22.www.mariam.webster.com

بلوچی زبان یک باوستے

گوس بھار

چاگر دی رھوتی غاھواکاری ء مسترین دراب "فیس بک" ء مرد چاں یک باوستے
چست انت کہ بلوچ راجی گلھ وتی مراکشی جارینکاں بلوچی ء براھوی زبان ء بدل ء ماں اردو
زبان ء کہ پاکستان ء راجی زبان انت پر چیاہنگ کن انت۔ ماں اے بادستاں اے گپ دیم
ء اتلگ کہ اے کر دء کہ مئے راجدوتیں گلھ کنگ ء انت یک شتریں کر دے نہ انت کہ
چریشی ء یکے ء بلوچی ء براھوی زبانانی بستار ء اہیت کم بیت دومی نیگ ء چرے کر دء بلوچی ء
براھوی زبانانی ردوم ء دیم ء ہم اوشت آرگ بیت کہ اے کر دء بلوچی ء براھوی زبانانی حک
جنی ء ردء کیت یا کہ حک جنی زاگ بیت۔ ماں "فیس بک" ء پرے گپ ء ارمان ء دلپداری
درشان کنگ بونگ کہ آد کہ راجدوتیں سیاسی گلاں ء بل بلکیں ہماگل کہ آوت ء ریاست،
پاکستان ء پارلمنٹ، پاکستان ء لشکر ء نیم لشکری ادارھاں، پاکستان ء کانود ء آئین، پاکستان ء
آمید گس ء عدلیہ ء پھک نہ منن انت یلئے پاکستان ء راجی زبان ء نہ ایوک ء منوک انت
بلکیں آئی وتی مراکشی جارینکاں کار مرد کن انت کہ چریشی اے زبان ء ماں بلوچ مھلوک ء
تء ء بستار ہم دیم ء پیدا ک انت ء اے زبان ردوم ہم زیران انت۔

من کدی کہ کراچی ء ٹھیک آن گڑاں "نئی آبادی" نامس شھہ میگلے ء وتی آریزے ء
لوگ ء داہیک۔ اداں یک "مزن مسیت" یے ء پیش امام پٹانے یلئے اے مزن مسیت ء
چاریں پہناتاں بلوچ، سندھی، پنجابی ء دگر راج ہمکنکریں اشارے ء ٹھیک انت کہ پٹان راج
ء آبادی ایٹانی چارک ء ہم کتر بنت۔ یلئے وھدے آدیگ ء روج ککیت ء اے پیش امام
داز ء لگ ایت تء ماں پشتو زبان ء داز کت بازیں مردے ء ولجہ پیش امام ء پرے

کردہ تہرہ وزہم کنگ۔ ولجہ پیش امام ءِ گوشگ ہمیش انت کہ پنان راج ناوانتنگ انت آراچہ
 ایندگہ راجاں گیش سرپدی درکارانت پریشکا آپشتو زبان ءِ وازکنت دانکہ پنان گیش ءِ گیش
 سرپدی بہ زیرانت ءِ ہد ءِ راہ ءِ بیانت ہنچوش کہ اے گپ راست نہ انت بلکیں راستیں گپ
 ایش انت کہ ولجہ پیش امام ءِ گوں وتی راجی زبان ءِ یک مھر ءِ دوستے ہست انت آگوں وتی
 زبان ءِ یک ہب ءِ واہگے دارایت۔ ہھے وڑاماں بلوچستان ءِ من بازیں ”مزن مسیت“ زان
 آں کہ آوانی پچپ ءِ چاگرد ءِ سد درسد بلوچ نندوک انت۔ آوانی پیش امام ہم زانتکاریں ءِ
 سرپدیں میں بلوچ انت بلئے من دیستگ کہ آدیگ ءِ روج ءِ وھدے اول سرءِ آوتی واز ءِ بنا
 کن انت تہ بلوچی زبان ءِ کن انت بلئے انچوش کہ چاردرامدیں مردم مسیت ءِ پترت آولجہ وتی
 بلوچی زبان ءِ مل کنت ءِ اردو ءِ واز ءِ بنا کنت۔ چریشی ءِ یکے و مزن مسیت ءِ چاریں پہنا
 تاں شکلیں مردم হাস جنیادم یا کہ ہما مردم کہ چہ یک مجبوری ءِ سبب ءِ مسیت ءِ اتک نہ کن
 انت ءِ آواں وتی گوشان ءِ گوں ولجہ ءِ واز ءِ سک دانگ انت باریں ولجہ چے گوش ایت، بلئے
 اردو ءِ زانگ ءِ سبب ءِ چہ ولجہ ءِ وازاں زہرہ بنت ءِ دووی نیمگ ءِ ہھے درامدیں مردم کہ چہ ولجہ ءِ
 جند ءِ اردو ءِ بلد تربنت نماز ءِ پداں کہ وتی وتی لوگاں بہ رس انت تمامیں راہ ءِ ولجہ پیش امام ءِ
 رنگین اردو ءِ سرءِ ملنڈ ءِ مسکرہ کنال کن انت کہ کدی ہدا ءِ ”مزرک“ ءِ کدی ”مونٹ“ مگرنگ
 ۷۔

ہھے وڑامے راجدستیں گلانی ماں اردو ءِ جارینکاں شتری ءِ بکند ایں تہ مردم ءِ ہم
 کندگ کیت، کدی ”صدر“ ءِ ”چیرمین“ مذکر انت کدی مونٹ۔ بلئے چریشی مستریں گپ
 ایش انت کہ اے گپ ءِ کئے باور کنت کہ یک مردے، یک ٹولی یے یا یک گل ءِ پارٹی ے
 اے داوا ءِ بکنت کہ آسکیں راجدوستے بلئے گوں راج ءِ زمین ءِ، زبان ءِ، دودر بیدگاں آراہج

کارمہ بیت، چہ بلوچستان، پاکستان غیاچہ بلوچی غارو و گیش بستار غاہیت بہ ذنت یاپہ
 بلوچی دود رہیدگاں ماں ٹی وی یا فلماں دیکھیں دود غ رہیدگاں گیش بستار بہ ذنت۔ پرسہ
 حاتر غ بلوچی غ ٹوش انت کہ چم کہ دوست انت متاچ ہم دوست انت۔ ہماں کوریں چم بہ
 چاں مچ پرہیت بلئے بچیں چم غ متاچاں چچ پر نہ بہیت، بوت کنت اے وڑیں داوا کتوکیں مردم
 ٹولی یا گل غ پارٹی چو کوریں چم غنت کہ پچاں پُر انت۔ چوش ہم بوت کنت کہ مئے راہدوتیں
 گلان غ لہجے گپ غ سانیست انت۔ یکے ایش کہ (بلوچ مسئلہ غ درگت غ) چہ اردوزبان غ پڑ
 بلوچی زبان غ پڑمتر غ شاہگان تر انت غ چہ اردو غ وانوکاں بلوچی زبان غ وانوک سب باز
 کیشتر انت۔ ایشی درو غ ماچوش دے ایں کہ اگاں مئے گل یا پارٹی وتی یک مراکشے غ ماں
 اردوزبان غ شک کں انت، تہ آئی ماں ایران غ پست غ شیخ لک بلوچ آبادی غ تہ چہ یکے ہا
 کہ یاپہ شلیگ غ رائیوٹہ غ یاپہ علاج غ کراچی غ شک دکہ کس اردو غ نرانت، بلے شکر انت داں
 روچ مروچی بلوچی غ تماش بلوچ زان انت غ وان انت غ سر پد ہم بنت۔ ایشی مانا اے بوت
 کہ تو پست غ شیخ لک بلوچ چہ وتی پارٹی مراکشاں یا ساداری غ ز بہرنگ غے غ دل غوش
 نئے کہ من پارٹی غ مراکش گلہیں بلوچاں غ سرنگ۔ دوی گپ اش انت کہ گوں بلوچ مسئلہ غ
 چیز حاں در بلوچیں مصلو نکات غ شیخ دلچپی نیست غ بلوچ مسئلہ غ وتی مراکشانی جاریکاں ماں
 اردوزبان غ شک بہ کں نئے۔ اگاں مئے گل وتی جاریکاں ماں اردوزبان غ بکن انت یا کہ
 ماں بلوچی غ براھوئی غ، آوان غ وان انت بلوچ مصلو تک دکہ کس نہ (چہ یکے بے نہ انت)
 پریشکا اردوزبان غ کار مردی غ ماراچ پائیدگ نہ رس ایت۔

سی مئے راہدوتیں گلانی اے گپ ہم راست نہ انت کہ ماوتی مراکشانی جاریکاں
 پرے حاتر غ اردوزبان غ کن ایں کہ مئے مصلو تک غ مزنیں بہرے بلوچی نہ زانت براھوئی کں

انت۔ یکے وچے یک جاگے بے نہ انت تو امیں بلوچ ہلکہاں ماں لوگاں بلوچی ء براہوی زبان کامر زبیت۔ اگاں یک لوگے ء دوئین زبان مہ بنت تہ شہر ء بازار ء آلم بنت۔ دومی ماں اسکول، کالج ء یونیورسٹیاں وانگ ء وهداں شور ء سواری ء سبب ء یکے دومی زبان ء سرپد بنت۔ پدا ماں گل ء پارٹی ء تنظیمانی تہ ء ہمکاری کنگ ء ہم یکے ء دومی ء زبان ء ہیلکاری رس انگ۔ یہی اردو ہم ہمالیکوز ء رسم الخط ء پیشنگ انت کہ بلوچ انت۔ اے گوشت نہ بیت کہ بلوچاں ماں وانگجاہاں اُردو ونگ کہ عربی رسم الخط ء انت بلئے بلوچی ماں رومن ء انت پرشکا بلوچ بلوچی ء ونت نہ کن انت اردو ء شر تر وان انت۔ چرے درستاں مستریں گپ ایش انت کہ ماوت دست وتی سرپانی تہ اردو چوہیتان نیگ ء جاگہ دیگ ء ایں ء ڈرمن ء اے موہ دے نگ ء ایں کہ آمارا بہر ء بانگ بکت۔ تناہد ء من سرپد ہاں اے دگہ حج نہ انت بلکیں اے شت ء ہفت سالی گلامی ء مارا ذہنی گلام ہم جو ڈرنگ اے کار ء ما ذہنی گلامی ء سبب ء کنگ ء ایں ء منی ہیال ء زہنی گلامی راجی گلامی ء بدتریں ء گندہ تریں شکل انت۔ داں کہ بلوچ مھلو تک وت ء چرے زہنی گلامی ء درمہ کن ایں مئے اے داواپہک دروگے بیت کہ ماوت ء چہ راجی گلامی ء درکت کن ایں۔ ایشی سبب ایش انت کہ مئے ملک دگر ء دستاں انت گول دگر ء جنگ لوٹ ایت، وسیلہ ء ازباب لوٹ ایت دگہ گبر ء بدار لوٹ ایت بلئے مئے زہن مئے وتی دستاں انت، پریشی نہ مارا دگہ جنگے لوٹ ایت۔ نہ دگہ وسیلہ ء زباب یا دگہ مزنیں گبر ء بدارے ء حج ء زلورت انت۔ ماوتی چند ء دست ء تہ ء ذہن ء چہ دگر ء گلامی ء آزات کت نہ کن ایں گڑاما دگہ چہ زہم جت کن ایں۔ مروچی بلوچ راج چہ پاکستان ء آزات بیگ لوٹ ایت تہ ماگند ایں کہ پاکستان ء گوں بلوچ راج ء آدگہ تو امیں رشتہ ء سیادی پروشنگ انت ابید چہ یک رشتہ ء سیادی ء کہ آ رشتہ ء سیادی گلامی نیگ انت کہ آ ایشی سنگ ہم

نہ لوٹ ایت۔ بلوچ جنیاد، بلوچ مردین آدم، بلوچ زھگ، بلوچ پیریں بزرگ ہر کس کرائی
 دست و کپ ایت آگنائی ہا کر دے کنت کہ یک دژمنے گون دومی دژمنے کنت۔ مروچی
 مے اسکول ونگ جاہ و ایند کہ کتاب وتی جاہ و اللہ و پاکیس کلام کہ بلوچ لوگے و بہ بیت ہم
 پراواں ”قابل احترام“ نہ انت گز امارا چے سوپ و کچنگ کہ ما آئی راجی زبان وتی دل و
 بستگ۔

منی شوٹگ و مول و مراد ایش انت کہ ماچہ مروچی و وتی ہمک وڑیں مراکش و
 جارینکاں ماں اردو و بدل و بلوچی زبان و یا براہوی زبان و چاپ و شنگ بکن ایں تہ من ہمے
 سر پد ہاں کہ مے اے محمد انی نمر، سرکن پرکن ہپ کن و شج۔

ماہتاک ”ساہگ“ نومبر 2014

☆.....☆.....☆

بلوچی زبان و ادب

ظہور شاہ ہاشمی

مرزا نک

یک راست مینن وانجھئے چتوریں دلدوشتیں گئے جنگ کہ پر مردم ء انچوش کہ ساہ ء
 زیرگ ہو گردی انت ہے رنگ ء زبان پے اے ساہدار ء ہو دور (لازم) انت البت ساہ ء بستار
 سر ء کار انت۔ مردم مردم انت بلے ہر ساہدار ء ء بے ساہ ء زیرگ ء نہ بیت کہ گوں ہے
 ”ساہ“ ء جند ء آئی ء جند ء نام ”ساہدار“ ہم گرنج انت۔ ہے ساہداراں ہم چو کہ مردم ء چہ
 ساہ ء زیرگ ء دومی مستریں چیز ”توار“ انت کہ ایٹی ء پکداری ہم پے ایٹاں چو کہ مردم ء
 ہو گردی انت۔ پرچا کہ ہے گنکداریں ساہداراں ہم پے وتی باہندانی در انگا زنگ ء یک
 آواز ء تواریے پکار بیت کہ گوں ہے تواریے وتی درد ء تورشت، زہر ء صوم، وشی ء شادمانی ء دگہ
 ہر رنگیں باہنداں در اگرت کن انت۔ یک انچیں گنوشتے کہ ۱۰۰ ہزاراں رند ء بلیکس چد ء
 گیش ہزار ہزاراں رند نو شگ بونگ اگاں کہے آئی ء پد ء ٹرند پر تر بکت ء بگوش ایت آسک
 بے نام ء بے پکار بیت بلے ہر ج رنگ ء اے ٹوشتن ء من یک برے پد ء ٹوشاں کہ ”مردم ہما
 ساہدار انت کہ گپ بخت کنت“ بزاں ”گنہیں ساہدار“ انت۔ اے نام ہم اے زانت کاریں
 ساہدار ء پے وت ء وت نام گپت گرتگ، بزاں وتی جند اے گپ ء منو گر انت کہ ”مردم ہم چو
 اے دگہ ساہداراں انت یا کہ دوتے“۔ اے گپ چہ بئن ء ہم راست بیت پرچا کہ مردم ء
 بگش ء زندمانی ہم چو کہ اے دگہ گنکد امیں ساہدارانی زندمانی ء انت۔ انچوش کہ رستمرگ ء
 دولت ء چک چہ کسانئی ء بزاں چہ زانت ء سما ء سیم سراں رسگ ء ساری وتی درد ء دور ء وشی ء

دل نوشی ۽ درانگا زنگ ۽ لہتیں کھینی توار ۽ آواز کش انت۔ ہے مردم ۽ چک ہم چہ سہارانی
 چکاں جتائیں رہندے نہ داریت۔ مردم ۽ چک وتی وشی ۽ نوشی ۽ سہرا کنگ ۽ کندگ
 گریوگ ۽ تواراں کارمرزکت ہے رنگ ۽ یک پشی ۽ چکے ہم شدیا کہ دگہ پکاریں سالیے
 سہرا کنگ ۽ دردناک یا کہ وشی ۽ پدرا کنگ ۽ لہم ۽ پردردیں توارے درشان کنت۔ اے بنگلی
 توار بے جیرہ ۽ چہ مستریں ارواہ ۽ چند ۽ مہربانیانی رحد ربری انت۔ چہ ایشی ۽ رندا آوتی مات ۽
 توار ۽ آواز ۽ اشکت ۽ آیانی گریگان کنگ ۽ بنگلی کنت۔ ہے رنگ ۽ مردم ۽ چک ہم دیم تر ۽ چہ
 ساہ ارواہ ۽ ابدم ۽ نیمگ ۽ دائگیں زانت ۽ توان ۽ بستار ۽ مک ۽ رحد ربری ۽ کم کم ۽ گپ جنگ
 بنگلی کنت۔

چیزے مردمانی و شمتی ایش انت کہ مردم ۽ چک ۽ گپ جنگ دربرگ ۽ مستریں
 نیون آئی ۽ مات ۽ پت انت۔ ۽ ہمیشانی لوٹ ۽ محمد ۽ پد ۽ اے کار سرجم بیت بلے من اے
 و شمتی ۽ منوک نیاں البتہ ابوالکلام آزاد ۽ گوشتن ۽ مردم یاد کہ سہار ۽ چک چہ پیدا ک بیگ ۽
 رندا نجوش کہ ساہ زیرگ زانت ہے رنگ ۽ مات ۽ گور ۽ چک ۽ ہم آوت زانت، اگاں چوش نہ
 انت گز مات ۽ مستریں محمد ۽ دس تاں ہمد ۽ کٹ ایت کہ وتی گور ۽ پہ زور چک ۽ دپ ۽
 گوا زین ایت۔ بلے ہے تنگ ۽ اے گپ اے کار ۽ کے سوج دات کنت کہ اے گور ۽ چوش
 پہ چوش۔ پد ۽ دلوت ۽ رسترانی چک انجوش بزرگ انت کہ آیاں مات ۽ جو بک یا گودان ہم
 وت شوہاز کنگی ۽ درگیگی انت ہمیشکا اے منگ لوٹ ایت کہ گنگد امانی بے زانت ۽ بے سائیں
 چکاں یک نہ دیسگ ۽ درگیسی زور اور ییے الم ۽ رحد ربری کنت۔

چوش ہم من زاناں کہ باز مردم اے گپ ۽ منوگر نہ انت بلے منی وتی چند ۽ منوگری
 ایش انت کہ اگاں یک مردی چکے ۽ پھک تھنا یک جا ہے بند کنگ بہ بیت آ کہ مستر بیان بیت

وتی باہندانی درانگا ز کنگ ء چیزے توار و آواز چہ دپ ء الم ء در کنت کہ اے آواز ء توار ء
کشگ ء راء روگ ء در برگ ء اگدہ دار ہم ہا ابدی زوراک ء رحد ربری انت۔ آدگہ گپے کہ
آئی ء گپاں کس سر پد بوت نہ کنت۔

دو سے ماہ کہ چہ ایشی ء ہم پیسر چہ چک ء دپ ء ”م گو، غون، غاؤں، ماں، ماؤں
با، گاں اوں، ء رنگیں توارے بے کچہ در کاینت۔ اے توار یا کہ ہے رنگیں دگہ توار چہ مردم ء
چک ء ابید دگہ سہدار ء چک ء دپ ء در آتک نہ کن انت۔ مردم ء دگہ گنگد امانی دپ ء ء
ڈول ء ایشانی لکک ء تراش ء ء یک نہ انت۔ شادی ء دپ ء زبان ء ہمہ کمیں گول مردم ء دپ
وارت، ہمیشکا چہ آئی ء دپ ء ”خوخو“ یا ”کوکو“ یا ہے رنگیں دگہ توار اشکنگ بنت۔

چہ ء رند پنچ شش ماہ ء رند پہ بے سائی آئی دپ ء ”اس، با“ ا، بابا، ماں ء گال
در آئیگ بیج بنت۔ بلے من اے گالانی ٹوشگ ء ہم ہا مستریں ارواہ ء رحد ربری ء
آسر ٹوشاں پر چا کہ اے ہند ء ہم تک چوش زانت کار نہ انت کہ دگرے ء گوٹکس یا سوج
دائگیں گالاں چو کہ شاگردے ء ٹوشت بکت۔ اے راست انت کہ نی آگالاں پہ جوانی ء
اشکت ء ہر آواز ء توارے ء پہ جوانی دلگوش انت بلے ہے گالاں چہ آئی دپ ء در کنائیگ ء
وس ء جوازت نہ آئی ء مات ء ہست نہ پت ء اے کٹیں مہرمانی ء رحد ربری ہا مستریں استاد ء
جندیگ انت۔ چوناہا اے مزینں گپدر جنی یے لوٹ ایت۔ پر چا کہ دنیا ء کیشتر زانتکار، ہا
دوی ساراہ ء منوگر انت ء آیاں وتی من ء کرداری گتہ کاری ہم رنگ۔ جوان ات کہ اے
گپدر جنی سرجم کنگ بوتیں بلے مئے کتاب ء نام ء آئی ء در ء بھرائی مرادوت دگہ مستریں سیم
سر ء آپسراں راہگول انت ہمیشکا ایشی ء بارہ ء گپ اشکند ردکنگ ء وتی چند ء سرگال ء دلگوش
کنگ جوان تر انت۔

بُندرۂ ہنکشی گالانی تہۂ کیشتر ابرمی ذر دشم سہرا انت انچوش کہ انگریزی ۽
 RAIN عربی ۽ ”مطر“، بلوچی ۽ ”ہوز“ پارسی ۽ ”باریدن یا بارش، ہندی ۽ ”ورشا“ یا
 برسات۔ پشتو ۽ ”باران“ ۽ ذرتیں گالانی تہۂ ”ر“ ۽ آب ”ہرپ“ گون انت۔ ۽ ہے
 ”ر“ ۽ تو اثر مپانی رچک ۽ ابرمی جہدۂ اگیری ۽ زاد، روح، بو، گوش انت۔ اے گال ۽ تہۂ
 ہر جا کہ ”و“ یا ”او“ ۽ ابرمی (فطری) تو ارہست انت۔ بلے چہ ایشی ۽ پھک ایش ہم شوہگ
 نہ بیت کہ دُنیا ۽ کلیں زبانی کلیں گال انچوش بنت۔ بلے اے رنگ ۽ گجام نہ گجام ذر شے ۽
 گندگ بیت ہمیشہ کا زبان زانت ۽ زبان پول انا کہ ۽ وت پچ گرانٹ ۽ دگر ۽ ہم پچ گزین انت
 کہ پلاں گال ۽ بندر پلان چیز انت کہ اے چیز چہ ابرمی مُدشتی نیادی ۽ وت ۽ رکنیت نہ
 کنت۔

چونا پیگا زبانتانی یک مزنیں بھرے اے گپ ۽ پھک نہ منوک انت ۽ اے نکت ۽
 مردم گوش انت کہ اے گالاں ابرمی بودشت ۽ گیگان شوہگ پھکیں زانتکاری ۽ بے بنیں
 دشمنی ۽ بلے ما اے سستا ۽ نموگری ۽ تھار سنگریں۔ ایشی ۽ مستریں نیون ایش انت کہ
 مرچکیں بودناکی ۽ دور ۽ ہم پہ گالانی جوڑنگ ۽ ما پد ۽ ہم کہنیں ابرمی مُدشتی گال ۽ آسانی
 بزانتانی باہوٹ بنیں۔ مرچکیں سانسنی دنیا ۽ ہم اگاں نوکیں چیزے جوڑ بیت۔ آئی ۽ نام
 بنگ آئی ۽ بندات ۽ رنگ ۽ کار ۽ کار پد ۽ مادی چم نزر ۽ ایر کینن ۽ آئی ۽ انچیں نامے بندیں کہ
 گوں آئی ۽ کار ۽ کار مرز ۽ ہمگر خچ ۽ سیاد بہ بیت۔ ہے رنگ ۽ ہنکشی دور ۽ ہم آئیگی مردماں
 ہے رنگ ۽ اے چیز یا کارانی نام گوں رنگ سوت، کار ۽ کردار ۽ نیادی ۽ ایر گرتک انت۔ بلے
 لازم نہ انت کہ ہر یک چیزے ۽ نام ہے رنگ بنگ بوٹک۔ بلے چہ اے شوچن ۽ کس پشت
 پترینت نہ کنت کہ زبان ۽ یک مزنیں بھرے رنگ ۽ بو، آواز ۽ بُر ۽ ڈول ۽ جاور ۽ کار کردار ۽

نیادی ہونگے نہیں نام پر انت۔ چہ زائکس راجد پتری سردر کپ و بگر تاکہ مرچی ماہے
 گندی کہ ہر نوکیں چیزے و نام آئی و رنگ، ڈول و بر، و ساڑا و تکتہ انت۔ مرچیکس دنیا
 سانسو نوساچیں چیزانی نام و ہر کس زائکار انت آ، ذرست ہے رنگ و پر بندگ بوئگ
 انت۔ انچوش کہ ”راکت، ریڈیو، بائیکل، موٹر سائیکل، ایرو پلین، جیٹ، ٹیلی ویژن، چہ
 ایٹاں یک نامے پوشیں نیست کہ دگہ چیزے و نام پہ آئی و لازمی زورگ نہ بوئگ یا گوں دو
 انچیں نام و دوگالی یا سہ گالی گرنج نہ داتگ و نہ ٹھنیگ، پد و ایٹانی تہ و ہا گلا و ساڑا ہست انت
 کہ آبرمی یا چہ ابرم ذرو شمس چیزانی نامانی تہ و چہ بندر و موجود انت۔ اے نامانی تہ و ہم مارا ہا
 چیز گندگ و کانت کہ ذرچک، کاہ، دولت یاد کہ چیزانی ناماں گوں پہ بے سائی ہمنگرنج انت۔
 دگر و بل مردم و تی جنہ و نام ہے ربیدگ و درچک و دار، ہبری و سول، و دولت و اولاک و
 رشرانی نامانی سر و بسک انت۔

وحدے کہ مردمانی اے جنگ دیم پہ بودنا کی و عشت ہانواد و رنگ و رس ات نی
 ہے ہانواد و چہ تاوان و پھر یزگ پگر و ہیال بونج بوت و چے اے کار و ہم گوں کردار و ہور
 بازیں نوکیں گالے سازگ بوت۔ پد و ہانواد و آزایانی کیشتر بیگ و سبب و یک و دگر و
 دست لک و دست مدت و یکدردیم و زست نی جاوارے رنگ و آتگ و سر بوت کہ ایٹاں
 گوں یک و دگر و تند و نیادکنگ کت ایٹانی تند و نیاد و ہم گالانی اُمبار مسر گرت۔ براں
 وحدے ہر یک ہانوادے تھنا و یکر و ات آئی و تی پکار و پد و نوکیں چیز و کارانی تی من و
 پد و ہانواد و وحدے جوڑ گرتگ ات انت ایش اش دومی لوگ ہوار بوئگیں ہانواد و چچ اش
 گرانٹ و تی ہانواد و گونچان و ہرچے کہ ہست ات آیاں ایش ہم درانگاز گرت ات۔
 ایٹانی میانچی و انچیں گال باز انت کہ گوں ہند و و صہیل و دور و ہر دوئیں ہانواد ہاں کم و باز

کیں رنگ کارمرز گرت ات انت انچوش کہ ”بابا، بابو، بابی، باپ، پپا، پپا، غا، ماما، اماں امی، مامی (ایشی) ۽ ۽ ۽ بودشتی کر مات چور وچ ۽ انت کہ سترانی ۽ ۽ البار ۽ عام انت۔ دومی گال انت کہ آیانی ۽ ۽ ابری بودشت ۽ تو ار موجود انت بلے ماراد کہ رنگ ۽ اشکنگ ۽ کایت۔ اے ہانواد ہی یکجا ہی ۽ ہے ہم بزانتیں دگہ دگہ گال یک دگر ۽ زانت کار گرت انت ۽ اے رنگ ۽ زبان ۽ گال انبار ستر بوت۔

ہے سبب انت کہ ہر یک و ش گدار ۽ شھشنا میں زبانے ۽ ۽ یک چیزے، باز نام بنت چوش کہ عربی ”سرا، اذہب، روح، زمشی“ ذرستانی بزانت یکیں ”بزو“ انت۔ پد ۽ جدار۔ حانط، سور، ہر سکیں گالانی بزانت بلوچی ۽ ”دیوال“ انت۔ غ دومی دیم ۽ چماں شاک دس تا گندیں کہ یک گالے ۽ مزنیں بزانتے زیرگ بیت۔ ایشی ۽ نیون ہم ہمیش انت، کہ اگاں یک ہانواد ہے ۽ پہ یک چیزے ۽ یک نامے جوڑ گرت دومی ہانوادہ کہ چہ آئی ۽ یک نور ۽ دورات آئی ۽ ہم وتی پکداری ہے چیز ۽ دگہ نامے ایر گرت ۽ وحدے کہ اے ہانوادہ وت ماں وت یکجا بوت انت۔ گوں یک دگر ۽ ہوری ۽ ہم چہ ایشاں ہر یکے ۽ وتی وسا چیں گال چہ بیرانی ۽ پھر یزات انت ۽ وت اش کارمرز گرت انت بلے ایشی ۽ گوں ہور دومی ہانوادہ ۽ گال اش ہم وتی ہمروچی زنداں کارمرز گرت انت۔ اے رنگ ۽ ہر یک ہانوادے ۽ دگہ ہانوادے ۽ ہر گالے پہ سر ۽ چم راست من ات ۽ کارمرز گرت۔ انچوش عربی گالے انت ”قدر“ ایشی ۽ بزانت انت دلگوش یکن ات۔

(۱) یک چیزے چماندازگ

(۲) انداز ۽ کساس

(۳) زور ۽ تاکت

(۴) زرداکی

(۵) اڑت

(۶) بوہیرغ آرہی

(۷) بے پرواہ

(۸) زردار

(۹) کوپگانی برزی بہرغ دکہ دکہ

اے رنگیں دوہا نوادہ ء یکجا بیگ ء رند دکہ بازہا نوادہاں یکجا بیگ ء دوستی ء پکاری ء
سماکت ایشی ء آسر چوش بوت کہ ہا نوادہ ہی یکجا بیگ ء سیرغ سا نگ ء نوکیں رھبندے
جوڑ بوت ء اے رنگ ء چہ ہا نوادہاں داں نوں زئی ء کٹم ء ہند ایر بوت۔ بلے گوں ایشی ء ہے
ہا نوادہ ہی جوڑ کرنگیں زبان ء آسانی وسا چیں گالانی منوا جن گار بوت۔ ہے سبب انت کہ
مرچی ما یک راجے ء دکہ دکہ کٹمان ء یکیں کٹم ء دکہ دکہ ہان مان ء ہا نوادہ ہی ء تہ ء روج
مروچی گال ء بزانتانی دگری ء گندیں کہ مرچی ایشاں گالوار (لجہ) ء نہراہ ذراج من انت
چوناہاواندگانی یک نکلے انگت ہم گوش ایت کہ اگاں یک زبانے ء یک گالے بزانت بدنت
اے زبان ء تک دامنی انت پرچا کہ ایشی ء بزانت ء چوش من انت کہ اے زبان ء ہمچو گال
ہم نیست کہ چیزے ء یک گالے کارمرز بکتین۔ بلے ما ایشی منور کرنایں ء اے ساڑا ء زبان ء
مستریں ستانوشیں ء اے انچیں ساڑا لے کہ آ زبان ء بوہیری ء وش کلامی ء شھشانی ء منوک
بیت۔ ایشی ء مستریں من ایش انت کہ آنگک بھناتی ء ایلنگی ء کہ ایش بندانت ایشی ء پھک
چپکا انت پرچا کہ اے رنگیں زبانانی اگاں یک الے باز بزانت دنت ہے رنگ ء یکیں چیزے
نام ہم سکت باز بنت۔ پدے دوی دیم ء ما پگندیں کہ اے زبانانی تہ ء یک یک چیزے ء پخت

پخت نام بنت لم یک کارے ء و است ء پخت دکه دکه گال هست انت۔ پده اگاں یک
 گامے ء باز بزانت بدی نیست گز اے ہم المی انت کہ اے بزانتانی تہ ء گندگ بنت۔ پده
 دوی بمرگ ء ایسی ء ہم نہ چاریں کہ ماں اے زبانناں یک یک چیزے ء پخت پخت نام ء
 یک کارے ء پخت دکه دکه کارگال ہم است انت۔ پده ہم یکیں گال کہ آئی ء بزانت ماز
 انت آئی ء بزانتانی جادری، کرداری، جاہی ء گالی ء دکه انچیں کچنی چیز اگاں بہ بنت اے
 درتیں گالانی تہ ء یک بنیادی بزانتیں نیادی یے خورانت۔ انچوش کہ عربی گال ”رجع“
 انت۔ ایسی ء بزانت ایس انت۔

(۱) تمدی ء پتو

(۲) خور ء چہ رند پده ء صور

(۳) نپ ء سیت

(۴) بھار گاہ سبزگ

(۵) اپس ء لڈ

(۶) حار جتیں جا کہ

(۷) کو پکانی مھلی بھر

(۸) گرند ء دکه دکه

اے کلمیں بزانتاں اگاں پہ خوانی بچارے گز ادرست تہے گال ”رجع“ ء بن ء

دھ ء سر بنت براں ”واتر“ ء ”واگشت“ یا ”دوبارہ“ ء رگیں بزانت دینت۔

زبان ء ردوم کدی سرجم بوتگ؟ اے کپ ء الم ء گوشت نہ کنیں، بلے ایسی ء

دیردی ء ردوم ء بہ زانت ء کچنی پہ زبان ء حرمت ء حار ء کے ء دست ککلی گوں نہ بوتگ،

چہ ایسی آء اے زانگ بیت کہ مردم آء ساری میں زندمانی آء بگرتا نکہ انو گیس سانسہ زما نگہ
 بچ آء زبان ہج بریکجا میں نھد غ زانتیں کوششانی منت وار نہ بو تگ بلکیں وتی سر آء وت پہ بے
 سائی سر جہیں رنگ آء آتگ غ رتگ ۔

خرچ زبانی آء تہ آء گوں مزن زانتکار غ شھکو شتتی آء یکجا چہ یکت آء گیش بزانت
 داریں گال غ ہم بزانتیں گالال گال بند غ ٹو شتن ہمچک کیشتر بہ بنت اے ذرست آء زبان آء مزن
 پھناتی غ شھکپتاری غ کو ہنی آء مستریں میوگ آتن ۔ ہمیشکا مردم آء زبان وتی گرز غ پکارانی پد
 وت گوں مردم آء کو پگ پہ کو پگ غ گام پہ گام رڈوم زوران بو تگ بلکیں مالیش ہم گوشت کنیں کہ
 تاکہ مردم آء زبان بودنا کی آء بلندی آء سر نہ بو تگ بزانت راج آء ہم سکی سرجم نہ بو تگ توادھدے
 آوتی راج آء سر بلندی غ بودنا کی آء برزتریں سیم سراں رسگ آء آئی آء دی مپان یا نیونے بو تگ ۔

زبان آء بستار

پہ ایسی آء منوگری آء کس بھغ بکلو نہ بیت کہ دانکہ مردم آء زانت آء سماء ٹو ہنیں
 راجد پتر غ راجانی بالاد آء ایر ماد آء بارہ آء زانتکار آء الم بیگ آء گھکیریں باھند نہ گرتگ ، زبان آء
 بارہ آء تھمیات آء تلک نہ سر پتگ ہم ماں کسی سر آء نہ ٹومب اتگ آء کس آء ایسی آء بستار غ پکار آء
 بارہ آء دلگوشی نہ دات ۔ اتگ ہم راست تریں گپ الیش انت ۔ کہ اے رنگیں ہج سائیے ماں
 مردم آء زانت آء جتا ہیں زمین آء نہ تچ اتگ ۔ چد غ رندیک انجیں دور غ نوبت یے پر آتک کہ پہ
 کجام رنگے آء زبان آء ”چم اشکن“ (بزانت چارگ غ وا تگ) آء پکاری آء زتک درداں مردم بے
 وار گرت ۔

بگش آء بستار

نہ منگ وتی جا کہ آء بے چہ اے راست غ کچھیں خزان آء کس نرج ہم نہ بیت کہ

اَلْبَارءُ چارہی گشتن ۽ زبان دگہ چیزے ۽ واگ ۽ زانگ بزاں نندکاری زبان دگہ۔ ۽ اے
 دوی بزاں نندکاری زبان کہ ایسی ۽ بتلا د۽ بنیادھا بے گھسین بن رعبہ انت کہ زبان ۽ آزمان
 گداریں ماژی آئی ۽ سر ۽ چومہ تمہیں مانگوہ ۽ ایرانت آئی ۽ ماہ تھگ ۽ تھلاں سل ۽ پوست یاچہ
 ایساں ہم مھر ۽ مھر کم تریں فاگہ ماں نہ شمشوکیں دل زرداں پھر یزگ ۽ مستریں منت ہما
 زانتکاری ۽ پیشوک ۽ سر دگانگ انت۔ کہ نیکراہاں دگریں مردم آیاں پہ شری شہساء
 شہر احناری گوش انت کہ رنگ ۽ رعبہ ال ہما نہ دینگ ۽ نہ مرگیں رحد ربری ۽ منت
 وارانت، ایسی ۽ میوک مردم ۽ دپتر ۽ ہما بے مت ۽ بے دروریں نیکراہی یا نیک رعبہ ی ۽ نہ
 نقبیں نیہ بند ۽ مانگوہ نہ جھوکیں بن زہ ۽ بن ہجگ ۽ گھسین سگر ۽ کلات دروریں دپتر انت۔ کہ
 چہ ہرج رنگیں الکا پ ۽ پلگاری ۽ گھ انت اے رنگیں پاک واگنی یا نیک رعبہ انی تاکبند ۽
 بیٹنگ زبان ۽ باندا ۽ انچوش دلجم ۽ الہیں بنیادانی سر ۽ سرجم ۽ برجم انت۔ کہ مرچگیں ماہ
 روپ ۽ استار پاشیں مردم پہ منگ ۽ منگ زبان ۽ ہما بند ۽ کڑی ۽ تیل میلاں جگ بند ۽ کٹ
 انت۔

گوں اے نیک شہینیں کتابانی ہسکوگی ہریک زبانے ۽ شاہ سستا، راسبہ گر، لپہ
 کار ۽ نندکار ۽ گشتانکاراں، سرزبانی یا ماں بیٹنگی رنگ ۽، پہ زانت یا ہلی وتی جتا جتائیں زانت ۽
 ساء پد ۽ ہما پدوردی ۽ ہمنکی یارند گیری گوں مردم گری ۽ راست ۽ بے گھسین باہنداں سرجم ۽
 دلجم ۽ الہیں رنگے ۽ ماں ہرزبان ۽ مزنیں ۽ پد مزائیں نندکاری مدی ۽ اَمبار سر سچ کرنگ کہ
 آیانی مزنیں نھر ۽ بھر زبان ۽ بے کھی ۽ گپتار زانتی ۽ سرجمی، برجمیں ۽ من انگیں چند مرچی ہم
 بے جیزہ ۽ سرکار انت۔

چہ ایسی ۽ رند یک انچیں دور ۽ بارگیے آتک کہ ماں سرکار ۽ سرکاری کارانی ۽

کاررہبند ان ندھم چونکہ زہم غسگارۂ پکار بوت۔ بلے ابید چہ لہتیں شاہ سساغ دانندگاں کسے
 زبان ۽ بستار چہ آجا کہ نہ گرت کہ یک ملک یاراجے ۽ بنیادی نیون بوت کنت۔ انچوش کہ
 ماگندیں دانکہ نوزدھی سدی ۽ مزین روراک ۽ جھانگیریں سرکاراں دگہ راجانی زبان پہ ٹھل ۽
 شان کارمرز گریگ، ۽ دنیا ۽ یک مزینیں بھرے ۽ ہمتی سدی ۽ درآمدیں زبان پہ کھیب
 کارمرز گریگ ات۔ ۽ دگہ بازیں سرکارے داں مروچی ہم درآمدیں زبانانی پہ مڑہ اباہوٹ
 انت۔

زبان ۽ زور سری

اے یک دلگوش کرزیں گپے کہ دنیا ۽ راجد پتراں اے درور پہ مشک دست کپ ایت
 کہ یک باج بریں راجے ۽ وتی زبان پہ راہ ۽ بے راہ باج منیں راجانی کت ۽ لوپ کنگ ۽
 حمد گریگ اگاں چوش بوتیں گڑا ایشیاء شاہ ہشکناٹ ۽ پکینی میان ایشیاء کساں ہشکناٹ ۽
 ابید چہ پاری ۽ دگہ سرجمیں زبان بیکوہ بوتگ ات۔ پرچا کہ اے دمگاں پہ سرجھی یا پزوشاکی
 ہرودہ ایران مگل یا اوگانانی چہ کوٹاں بوتگ ۽ اے حال دانکا انگریزانی آیک ۽ پشت
 کپگ ات۔ مگل یاد کہ ایران ۽ اوگانانی سرکارانی درباری زبان ہر۔ اسی بوتگ ۽ ہر جاگے
 بوتگ، بلے ایشانی وت دست ۽ آڈرنگیں ۽ کپکنیں دگہ ملکانی زبا ۽ بیکوہ کنگ ۽ سچ برہیزنہ
 برنگ، البت آوت چہ اے دگہ ۽ ہندی زبانان نزاہتکار بوتگ ات۔ میشا آیاں ابید چہ وتی
 جند ۽ زبان ۽ کارمرز کنگ ۽ دگہ راہ نہ بوتگ، اے دگہ ۽ ہندی مردماں پہ وتی جند ۽
 مالی، جاسی، منشی یاد کہ انچیں نپ ۽ سیتے ۽ ہاتر ۽ درباری ۽ سرکاری زبان ۽ دربرگ ۽ حمد
 گریگ۔

نیکراہ ۽ زبان

ابید چہ ایسیء نیکراھی میگ گند چدء گیشتر سازاۛ ستاۛ دلگوش کرزایت۔ ایسیء چہ
 ذرستاں خواں تریں درور اسلامء آشوب رنگیں باجریء رندگون درتازی (غیر
 عرب) زبانان آسانی رواداری انت۔ اگاں سرداریء سرکاری یا نیک راھی ماژیانی بن پد
 زبانء سرء ایر بوتیں گزارسول کریم ء وتی رند روپہ بخت اے پرمان دانگ ات انت یا کم چہ کم
 سکین ءے دانگ ات۔ کہ تازی (عربی) زبان اسلامء بنیادانی مھر کم داروک انت۔ ء
 ایسیء نمگ اسلامء نمونگری انت۔ پرچہ کہ کلام اللہ ماں تازی زبانء انت۔ پمیشکا ہرج
 راجے کہ اے نیکراہ (دین) ء نمونگر بیت۔ آئیء باید انت کہ وتی جندء زبانء آس بکش
 ایت ء تہنا تازی زبانء تی بکت۔ بلے رسول کریم ء ایسیء چچگاں گرنگ پرچا کہ ایسیء
 بدلء کہ آپ زورتازی زبانء نوکیں درتازی مسلمانانی سرء بہ ٹوک ایت۔ آواجء پہ وتی
 تازیان گوشک کہ دگرانی زبانان در بہ برات۔ ہے مستریں سبب انت۔ کہ اسلامء جندونیاۛ
 چاریں گنڈاں تالان انت بلے تازی زبان تھناۛ تھنا ماں تازیستان (عربستان) ء نمونگ
 بیت ء ہمایانی زبان انت۔ کہ وتی تازی راجء تازی راجند ی ء چارچمین انت۔
 چے اے راستاۛ مانزاحتکار ء نمونگر نہ ایں کہ تازیانی مانشاگ ء رند ایرانیاں وتی
 زبان پشت ء جت اد تازی زبان اش چونکہ وتی پسے زبان ء ماں امبازاں گپت۔ بلے اے
 زانگ لوٹ ایت کہ ما ایسیء ء حج زور ء سر زوری ء نہ انزے ہم نہ بوتگ۔ ایسیء چہ مستریں
 نیون اسلامء جندء شتریں رھبند ء آسانی کار مرزنگ بوتگ البت چہ ایسیء ہم نمون ء نمونواچن ء
 پاد پر دیگ انت کہ ہمیشاں بازیں مزن ء در تازی دانندگے پے وتی جندی نپ ء سیت یا پہ بدء
 رویں مراکش ء کارے ء سرجم کنگ ء نیون ء اسلامء جندء آستونک ء مار جوز بوت انت۔
 بلے اد ء اے مزن ء ذرا نہیں بنکپ گوں جنگ ہم نہ بیت۔

یورپ و بیڑ آر

راست انت کہ رندء یورپ و نندو کاں کہ پہ سر جمیں دنیا ۽ پلگ ۽ بیڑ برت ۽ ملک
اش لگتال کرت انت۔ آیانی پُرگ ۽ ۽ ملک گیری ۽ گوں هور نیکراھی جن هم سوارات ۽
آھاں گوں وتی سرکار ۽ وتی نیکراھی رھبند ۽ هم اے ماکانی مردمانی گت ۽ لوپ کنگ لوٹ
ات۔ ۽ پہ اے مراد ۽ رسگ ۽ آپہ سچ رنگیں گندگین ۽ چک پد نہ چنگ ات انت۔ ایسی ۽
بدتریں پرنکیسی بیڑ آر انت۔ کہ آیانی بے سو بی ۽ مستریں نیون هم ہمیش بوت۔

انگریز ۽ ولندیزیان، پرنکیسانی رواداری ۽ سماکت ۽ سچ آیاں لھم تر، جو ان تر ۽ پہ
پلاری وتی کاراش گرت کہ کم ۽ باز پہ مراد بوت انت بلے بازوئی گپے کہ ہما بدزور اکیں
سرکارانی رد ۽ بے راہیں کار پداں انگت هم بہتیں گندہ کاریں سرکار پہ وت ۽ سیر مرادیں منزلانی
مادیں راہ نوش انت ۽ من انت۔ ۽ انگت هم وتی زبان ۽ دگر راجانی گردناں لوپ کنگ ۽
حمد ۽ انت۔ کہ ہے رنگیں کار بے نوشگ ۽ پہ گوچانی ہزاراٹ ۽ پٹ کرزایت۔ پرچا کہ ہے
رنگیں بے ابدی ۽ بے بنیں ۽ ہتیاں گری ۽ بدزوری ۽ کیلیاں دریاب منوکانی سبب ۽ جوان ۽
پر مڑاؤ زور اکیں سرکار بے پھسی ۽ کینگ ۽ کست ۽ ہار آماج بوتگ ۽ آسر ۽ بیگو اھی ۽ امبازاں
کچگ انت۔ پرچا کہ ہریک انچیں لگتالیں راجے ۽ آسر کہ پہ وتی زبان ۽ زندگ دارگ ۽ وتی
شریں زماگ ۽ نحد ۽ کوشت ۽ پت ۽ ایر کچگ، پرچا کہ آئی ۽ سما کچگ کہ بے زبان ۽ پہ ہر
یک راجے ۽ بیکہ بیگو اھی ۽ ٹھلیں ژیمب ۽ گراں دگر ڈرستیں سلامتی ۽ دراہ ۽ زندمانی ۽
گرانٹ۔

زبان ۽ وت و اجھی

زبان ۽ کم کم ۽ وتی نوشتوکانی ۽ وتی گوشوکانی ۽ سر زمین ۽ سر ۽ آیانی چند ۽ واجھی ۽ ہما

بستار پیدا کرتے کہ ایشیاں پہ وئی زندمان غزندہ بھاء جتا جتا نئیں سرمنزلاں جوان غز بلند غز
 مزن نام غز تواریں، گھ غز منگھیں جاہ غز منزلاں سر بیگ غز نہ بجیں گام جنگ بنگھ کنگ غز دل گرت
 ہے سب انت کہ دپتر زانت غز زبان زانتکاراں چہ ابیدر اجدار غز سرکارانی وانتکار غز پیشوک غز
 بادشاہاں ہم ماں وئی جندہ نوبت غز زبان غز دست غز گیگ غز آدیک غز مجال دیمتر غز آیوکیں
 دور غز نوبتانی ذروشم غز دوئیں چھر غز شین دیت کہ ہما تاموریں چھر غز شین مرو چگیں درگت گز غز
 دپتر جوڑیں دور غز بوبت غز بازیں راج غز اجداریانی پاک غز بے کھیں دیمکند غز رنگ غز چو کہ نہ
 کٹوکیں زندمان غز وئی گواچنی غز منوک انت۔

ہما پیش گوشہ پیش زانتی غز پدہ مردم غز زندمانی غز تہ غز زبان غز بستار زانگ بوت غز
 اے مزن ہار غز ہیروپ بے درواریں زورنگو اچن غز دیم غز منوگری غز گردن غز جہل کنگ غز چن
 ولائج غز پہ زبان غز وانگ غز زانگ غز دپتر غز زندمان غز کار مرز غز وئی لانک بست غز تگ غز تاج بنگھ
 گرت تاکہ آسرات غز آسرچو "دشت غز شدری" غز مدہ بنت۔

چوناہا اے یک بے ارادہ غز بے اومانیں نوشتے (اجتہادے) ات۔ بلے ایشی غز
 شاہ غز سرشاہی غز آسراتی ہما آسراں کہ چہ آیاں دروگ غز پھر یزگ غز ہج راہ غز درے نیست ات
 اے رنگ غز راجانی گوں وئی زبانوں پر مڑا غز نہ تجیں ہمنگر نچی غز تھلیں گواچن غز نموگری غز
 سر جہیں راہ غز رہند ڈنگر جنگ بوت انت۔ آسراش بوت ہریک راجے غز بنگشی بند غز بند گیگ غز
 ہریک زبانے غز گریک غز بڑہ غز زانگ غز در برگ غز ہماراں غز زبانوں راست غز راہیں مزنیں
 جاہ غز تھکیری غز نمگ غز ہج راہ پشت نہ کپت غز انچوش کہ گو تگیں سداں وتام گپتیں شہنابانی
 ادارکی غز کلین زور غز زکت غز لگتمالی غز چیرے اے راج غز زبان پہ منگ غز نہ منگ بے رہندیں
 گمنامی غز تھلیں تریب غز گران بیلواہ ات انت۔

”بلوچ راج“ ءُ ”بلوچی زبان“ ہم چے ہے راج ءُ زبانان انت، ایشانی ٹو اچن ءُ راستی چے
 دانی سالاں بے بنیں بے اندیمین ءُ بے ہندیں ذروگ ءُ بھتام ءُ سیاہ تھار ءُ بزیں چادرانی
 ٹر چک ءُ کوساں چیر دیگ بوتگ انت۔ اگاں زور ایر کشیں بز ءُ بننا کیس اے چادر و زگ نہ
 بنت۔ بلوچی (زبان) ءُ بارہ ءُ انجیں بھمانیو کین ءُ ہیران کنوکیں ٹو اچن دیم ءُ کانت کہ
 ایشانی اشکگ شرین ءُ مزنین زبانزانتاں چچ گزین انت۔

بلوچی آب

پرچم دیست ءُ داں مے زانگ ءُ دس اوواک ءُ سیم سراں مرچکیں دنیا، زندگیاں
 زبانانی تہ ءُ بلوچی ءُ آب (الفا) گندگ ءُ چہ ذرستاں کم تر انت، البت پارسی کہ چہ بلوچی ءُ
 چک زنکاں لھمار چگ انجیں زبانے کہ آئی ءُ آب یک بے اہیں شمارے ءُ چہ بلوچی ءُ آباں
 کتر ٹو شگ بوت کن انت۔ پارسی زبان ءُ وتی آب پست ءُ سے (۲۳) انت ءُ بلوچی ءُ
 (۲۵) پست ءُ چچ انت بلے یک چے زانگ ٹوٹ ایت کہ ”ء“ ماں پارسی ءُ یک آ بے منگ
 نہ بیت بلوچی ءُ ایشی ءُ آ بے من انت۔ دوی گپ ایش انت کہ پارسی پہ ”می“ ”ءُ“ ”یے“ ءُ
 تھنا کیں۔ ”می“ ءُ کار مرزکت ءُ بلوچی چو کہ ہندی ءُ ایشاں دو جتا کنیں گالوارانی دو آب من
 ایت اگاں ما ”ءُ“ ”ءُ“ ”ے“ ءُ ہم گوں پارسی ءُ آباں ۲۵ شمار کنیں۔ اگاں ناں گڑا بلوچی ءُ
 آباں ہم ۲۳ بکوشیں۔

چوناہا ماں پارسی کتاباں چوشیں گال باز انت۔ کہ آیانی تہ ”ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ق“ ءُ آب ہست انت، بلے ردکپ نہ لوٹ ایت۔ پرچا کہ اے رنگیں ذرستیں گال
 در پارسی (غیر پارسی) انت، یا چد ءُ راست تر ہر گالے ءُ تہ کہ اے آباں یکے ماں بیت۔ آ
 گال ائم ءُ (تازی) (عربی) یے۔ الب ”ق“ ءُ آب ماں ہاتر کی گالاں گندگ بیت۔ کہ ماں

لاتینی آب

چوٹیء ہما زبان کہ ماں لاطینی (رومن) نیاہگ ء نیسگ بیگ ء انت چہ آیاں بہتیں
 انجیں انت کہ آیانی آب باز نہ انت، بلے آیانی بازیں آ بے پدء نکت ء نشان یاد کہ جو ان آ بے
 ہو رگ رنگ ء دگہ آ بے جوڑ گرتگ کہ دگہ نوکیں تو ارے ء جھکیری ء کنت انچوش کہ انگریزی
 "SH" کہ پہ "ش" ء کارمرز بیت کہ بندر ء "S" ء جندوت جتا میں آ بے ء ہمے رنگ
 "H" ہم وت جتا ء آلمیں جو ان آ بے۔ اگاں جو ان بچارے "SH" ء جند گالے
 MISHAP کہ باید انت "میشاپ" وانگ بہ بیت، بلے "مس ہٹپ" وان انت ء،
 بایدات کہ "ش" یا چ ء اے دگہ آلمیں گالانی ہاتر ء گال اش جوڑ بکتیں، پر چہ ایشانی تو ار
 انگریزی زبان ء تہ ء ہست انت گزا آ بے جوڑ کنگ ء تاوان باری نیا ء رنگ ات۔ دگہ ہے
 رنگیں زور جوڑ گرتگیں خ غ (GH KH) انت کہ انگریزی ء جند ء اے گالوارانی جند ہم
 نیست انت، ہر کہے کہ چہ انگریزی زبان ء زانتکار انت، آچہ انگریزی زبان ء بے رھبند یاں
 ہم جو ان زانتکار انت، بلے ما ایشی ء بارہ ء دگہ ہج ٹوشت نہ کنیں کہ انوں مے ہنکپ نہ
 انت۔

ترکی آب

نی پے دروری ماترکی ء رو من یا لاتینی ء تری تکیں نیاہگ ء آباں چاریں کہ وتی متن ء
 اے مزنیں پیتیں کارے کہ آیاں پہ وت گرتگ، ہر چ رنگ ء کہ بہ بیت بلے ترکی ء بایدات
 کہ یورپ ء دگہ زبانانی ٹوہنیں رھبند ء گرگ ء بدل ء پہ وت ء نوکیں رھبند ء پکار ء پد ء پہ ہر
 یکوارے ء نیک جتا ء آلمیں آ بے جوڑے بہ گرتیں، بلے ایشی ء ہم چو کہ پیشی لاتینی
 بلے نیاہگ ء نیسگ

نیاہگاں وت ء نکت ء نشانانی باھوٹ گریگ، اگاں ہے نشان جگمیں آباں بکشیں آئی ء تہ
 اگہ بیت ء سے آب پشت کپ ایت ء بس پرچا کہ آدگہ شش آب چہ ہے آبان انت کہ نشان
 جنگ ء جوڑ کنگ بوتگ انت انچوش کہ i.u.o.s.g.c آباں اے رنگ ء نشان جنگ
 بوتگ ء پہ دگہ تواراں کارمرز کنگ بوتگ انت i.u.o.g.c بلے اگاں ماہے بنیاد ء سرء
 تازی (عربی) نیاہگ ء دلگوش بدیں آئی ء آبانی کی مردم ء بھمانین انت۔

تازی آب

تازی نیاہگ ء گیشتر آب ماں نکاں بہرانت چوشیں ہریک نکے ء ذرتیں آبانی
 بنیادی شکل ء بڑپھک ء یکے ء ایشانی گشوار ء تھنا ہے نکت (نقطہ) کن انت، انچوش کہ ”ب“ ء
 نک ء سرجمیں آبانی شکل ء ”ف“ انت۔ ہے بے نکمیں ”ت“ ء یک یا گیشتر نک سربرء یا
 چیرء ”جنگ بیت کہ دگہ توارانہ تھکیری ء کت۔ اگاں ”ب“ ء چیرء یک نکے پرکن
 ”ب“ بیت، ہے رنگ ء ”ت“ ء آب جوڑ بوتگ انت، رندء ہرج درتازی
 (غیر عربی) زبانی ء کہ تازی نیاہگ وتی گریگ، وتی پکار ء پدء ہے رنگ ء دگہ نک گیش
 ء گریگ انچوش کہ سندھی ء ”ب پ ث ت“ البہ ہندی نکمیں زباناں یک نوکیں نشانے
 زرنگ کہ آچو کہ تازی ء کسانیں ”ط“ ء انت، اے نشان اڑاوائیں آبانی سرء جنگ بوتگ
 ات۔ ”ٹ ڈ“۔ انچوش کہ برزء بٹنگ سندھی ء پہ اے رنگیں تواراں ہم نک کارمرز گریگ کہ
 آئی ء توار ”ز“ ء ”ن“ ء میانجی ء انت یا کہ ”نا+ز“ ء ہواریں تواراں انت، اے ہم ”ن“ ء نکے
 آبے بزاں چوش ”ٹ“ نیسگ بیت۔

اگاں بلوچی آباں ہم ہے رنگ ء بھرکنیں بزاں آبانی بنیادی شکل ء بزوریں ء بس
 گڑا بلوچی ء آب ذرتی پانزدہ بنت ء آ اے رنگ ء۔

ا۔ب۔ج۔د۔ر۔س۔ک۔ل۔م۔ن۔و۔ہ۔ی۔ے۔“ (چوناھیگا) ”ے“ ہم تمنا
 گالے ۽ گڈسره ۽ تپی بندریں رنگ ۽ پشت کپ ایت ۽ بس
 بلوچی ۽ سرجمیں آب نون ایش انت:۔ اب پت ث ج ج ڈور ژ ژ ژ ش ش گ
 ل م ن وہ می ے۔

بزایاں چہ تازی سیاہگ ۽ بندریں آباں دوازده آب ۽ تواریاں بلوچی ۽ بھر نہ گواہ
 ایت آب ایش انت ”ث ح خ ذ ص ض ط ظ ع غ ف ق۔ اے آب زگریں تازی انت،
 الباسے آب ”ح ف غ“ ۽ تواریاں پارسی ۽ ہم صت انت بزایاں، اگاں چہ اے دوازدهیں آباں
 یک آباں ہم ماں یک گالے ۽ گڈنگ بہ بیت آگال لچ رنگ ۽ بلوچی ۽ بوت نہ کت۔

سید سیاہگ

اے رود ۽ اے گپ ۽ جنگ ۽ دوری انت کہ ۱۹۵۲ء مئی جنده پیسوا کی ۽ ”بلوچی
 زبان ۽ سرجمگ“ ۽ نامیں بلوچی ندرکاری (ادبی) دیوان جو رنگ بوت کہ کراچی ۽ وہ کہ سرجمیں
 بلوچی ادب دیوان ۽ مجلس ہم گوں سرجمگ ۽ حوار بوت انت۔ ”بلوچی زبان ۽ دیم ۽ برگ ۽
 دکہ کاراں چہ ابید مستریں کار کہ دست جت آبلوچی زبان ۽ سیاہگ ۽ رحمدات، سحر انت۔
 کہ ایشی ۽ گرانیں بارمنی جنده کو پگانی باہو ات، چوناھا اے کارمن دیرات کہ جنده رنگ ۽
 دست ۽ کچنگ ات بلے پ ”سرجمگ“ ۽ دکہ چے چارگ ۽ آئی دیم ۽ آرگی ات۔ چہ ذرستاں ۽
 پیس بلوچی ۽ آبانی نیمگ ۽ یک برے پده ۽ گلگوش دیگ ات۔ اے رود سما آباں کہ گوں
 بلوچی ۽ چچ رنگیں سیادی یے نیست ات چہ آبلوچی آباں درگرت انت اے سکیں مزینیں دلے ۽
 کارات پرچا کہ چہ سرجمگ ۽ ساری من گوں حرس ۽ کہ ایشی ۽ بارہ ۽ گپ جنگ ات چہ آباں
 کیشتر مردماں سکیں ازنگیں رنگے ۽ وقتی سادرا نکا زکرنگ ات انت۔ پرچا کہ پہ آباں اے

ایک باز چ گزنیو کیس گے ات۔ پر چا کہ یہ آسانی زانگ اے کار چونکہ آپ، سرہ کشف
 رنگ ات۔ جتا جتائیں سساغ زانگ و مردماں ایٹی و بارہ و جتا جتائیں رنگے و وتی خوشی
 درانگا زکرت و دگہ بازیں نکلے و پے کنت گوں اے بابز انتیں و اجکاراں پے اے کار و نمو گری و
 لاک بست، هر ڈول کہ متنگ چه اے ذرتیں پلن و ڈنگراں، کور و مانکو و تھراں چه بے کار
 بیگ و من و وتی مرا گش و پد و کار کنگی ات۔ اے کار من پہ اشکد کنگ و اتاں پہ سر جرم کنگ و
 دست جنگ ات۔

درز بانیں گال

چوناھا اے تازی آبابی چه بلو چانی و در کنگ و یکپارگی دور دیگ و بازیں نپ و
 سیت و سبب و نیون هست کہ ذرست پہ بلوچی زبان و هزار گنجیں نپ و دوسری سیت و غزند
 مستائیں کلو حارانت۔ بے گوں آدگہ بازیں مراد و دل مراد و شھر اداں اداں یک مستریں گل
 مرادے ایرات۔ کہ بلوچی زبان دنیکت ماں وچ ملکے و وچ در بر جاھے و وایننگ بیت نہ
 انت۔ سھرائیں گے کہ هرچ زبانه و مردم وان ایت و تی گپ و غثران و تہ و آئی و گال و
 گالبد اں کار مرز کنت و اگاں زیتی سررگ مہ بیت۔ ہے زبان و گال پہ آجوتی و بے
 بھ و بکوی ماں و تی بیشانکاں ہم کار مرز بنت، ہے راست بند و پد و آسراش انت کہ بلوچاں
 تازی، پاری، سندھی، پشتو و گال ماں و تی هر وچی گپ و غثران و پہ آراتی و آجوتی کار مرز کنگ
 بیچ گرت و غنی کہ بلوچی زبان و نیسگ و کار نیگی رند و پہ رہبند و الہی دست جنگ بوت۔ ہے
 درز بان و انتدگیں بلوچ چونکہ ماں و تی گپ و غثران و ماں و تی بیشانکاں ہم در بر تکیں در بلوچی
 زبانی گال کار مرز کنگ و چ رنگ بھ و بکونہ بوت انت۔

بلوچی گال

اگاں بلوچی یک نابودغ نزور کم مجال غ بے تھیں زبانے بوتیں گڑا اے یا کہ اے
 رتکلیں کردغ کارور بری پہ آئی غ بودغ زور، مجال غ آبادی غ جو ان تریں نیون غ یا کہ بیگوھی غ جو ان
 تریں راہبندے بوتگ ات۔ بلے ادغ پھک دگر ذرو شے غ ولجہ انت غ جاوردگر سرھالے دنت
 پرچہ کہ بلوچی پہ زبانے غ باندا ت غ یک سرجمیں زبانے کہ اے زبان بزاں بلوچی چہ دنیا غ
 سرجم غ الم تریں زبانان کیے، بلوچی زبان غ چند چہ دت ہنچو سرجم انت کہ ایشی غ دگر ہج
 زبانے غ مدت غ کمک پکار نہ انت البہ اے گپ غ من ہم نموک نیاں کہ اے زبان غ ادب غ
 شکلیں شدغ مرداردی ہزانہ چنگ غ مچ کنگ غ گچین غ تراش غ سب غ کیدغ کما گک غ رہچارغ
 چمدار انت غ دانکہ زبانے غ بنشنگ غ رنگ غ کسی دیم غ مہ ایت آئی غ جو انی غ شری زانگ نہ
 بیت، انگت ہم چدغ مسترے گپ ایش انت کہ اے زبان غ جو ان غ براہد ارغ زب دار تریں
 گال غ گال بند کہ یک زبانے غ ساہ غ ارواہ انت غ ہے بے دروریں گال غ گال بند انی جا گہ غ
 ہماوتنگ غ در برتکلیں در آمدیں زبان غ گال غ گال بند پہ بے انانی غ بے اجامی کارمرز بنت۔ اے
 رنگ غ ہرچنت کہ وھد گوزان بیت بلوچی غ ہے گال غ گال بند چو وھد غ کدی کمی ہما بے واجھیں
 بان غ دروران بنت کہ زمانگ غ سردغ گرم غ ترندیں شھپول غ شھمات ایشاں چو شرتنگ غ ماں
 بندان کن انت غ کم غ چیرثران غ آسرغ گارغ بیگوواہ بنت، یا اگاں بھت غ دو بریاری گرت گڑا
 چو کہ ہما بے نامیں بادشاہانی ہزانہ بیگ غ چیر زمین بیگ غ رند نزاں ئے تاکد پٹ غ پولیانی
 پشکنڈغ دزد پانی رہچاری غ چووداری و اھگدارغ تلوس انت غ ہما پٹ غ پولی سرچارانی و داری
 بنت کہ پہاے رتکلیں ہزانہانی شوہاز غ وتی دوستیں ساہ غ ارواہ ہم ہج نہ پھر یز انت۔

مراد ایش انت کہ در بلوچی بزاں پارسی، تازی یاد کہ زبانے غ در برتکلیں ہما مردم کہ ما
 وتی گپ غ ثران غ عبشتگاں ہما و تکیں زبان غ ہرچ گال غ گال بندے کہ کارمرز کنگ غ ات ایں

کہ ایشانی منت غ بدل غ در و روت ماں بلوچی غ پیسہ ہست غ دسکپ آنت، اگاں آکال غ
 گالبند کارمرزکنگ غ بہ بنت گڑاں براں سر بڑ غ گو شکس نیون غ من غ پد غ ایشانی نابود غ بیو غ
 بیگ غ راہ جو ان رہنگ غ جریدگ انت۔

وحدے کہ ماے دو بلوچی گالاں گوں در بلوچی آب غ کالواراں، پھک غ دور چند غ
 دور شاک غ دور دار کنس گڑا ایشانی جا کہ غ ابید چہ بلوچی غ وتی چند غ بند ریں غ زگریں گالانی
 کارمرزکنگ غ دکہ ہج راھے پتا پشت نہ کپ ایت۔ اے رنگ غ بلوچی گوں وتی بے کچھ غ
 زگریں گالاں بے پونگ بیت غ چہ در آمدیں زبانانی سیدگ غ لیتاراں لیگار ہم نہ بیت، چہ
 بازیں کارمرز غ اے بلوچی زگریں گال غ گالبند پہ بے سائی البار بنت غ بلوچ ایشانی واگ غ
 زاگ غ بے ہلاکی غ باج بر آنت۔ راستیں گپ الیش انت کہ بے محمد غ بے کوشت غ وتی سر غ
 وت ہر بلوچ وانند گے چہ بلوچی غ زگر غ بے کھیں گالاں زانتکار بنت۔ کہ چہ ایشاں زانتکار
 بیگ غ رند در آمدیں لاژامی گالانی کار بچار نہ بیت غ اے رنگ غ زبان وتی ابدی رنگ غ پشت
 کپ ایت۔

اولس کوئٹہ اگست ۱۹۷۷ء

رومن بلوچی

سید ظہور شاہ حاشی

چوناہیگا اے سکیں مز نہیں گپے غ ایشی ء بارہ ء گپ جنگ مز نہیں کارے دار ایت۔
بلے اگاں راستیں بخت ء بگرنے گڑاچہ کتیں راہ غرہ بند جوڑ کنگ ء مٹت ء رند رومن نیاہگ
پہ بلوچی ء نیہگ ء چہ ڈرستاں بنوان ترانت۔

رومن من نیاہگ بلوچی ء دو مستریں آڑاں پہ آہانی گیشمین ایت کہ مرچی مئے
دیہان انت۔ یکے سُرینوکانی کار مرد کنگ انت ء دومی گال ء بنگی اوشتیں آبانی وانگ انت۔
رومن نیاہگ ء سُرینوک چوکہ دکہ آباں گالانی تہ ء وتی جاگہ ء گر انت۔ اک ”سُرگ“ مارو
من ء ”SARAG“ نیہتیں۔ اے نیاہگ ء دوئیں۔ (زبر) کہ ”س“ ء ”ر“ ء سر ء انت
ماں رومن ء ہمید دئیں ”A“ انت کہ یکے چہ ”س“ ء دومی چہ ”ر“ ء رند انت۔ ایساں وتی
جاگہ ماں اے گال ء چوکہ دکہ آبانگ ء کپنگ انت۔ اے گال اے رنگ ء ہجر رد وانگ نہ
بیت۔ انوگیں نیاہگ ء یکیں ”سُرگ“، ”سُرگ“، ”سُرگ“ ہر سئیں رنگاں وانگ بیت۔ پر چاکہ
ماں نیہگ ء کس سُرینوکانی جنگ ء پرواہ نہ کنت ء کنگ ہم نہ بیت۔ انگت ہم چد ء گیشتر باز
ندکار ”سُرگ“، ”سُرگ“، ”سُرگ“ ء ڈک ء نشان ”-“ ء جنگ ء ہم پرواہ نہ کنت۔ بلے ماں

رومن نیاہگ ء اے گال - SURAG, SERAG, SARAG یا کہ گوں ڈک ء ،
 "SARRAG" SURRAG, SERRAG نیسگ بنت کہ ہر یکے جتا میں رنگے
 دار ایت کہ دانوک ہجر ردنہ وارت۔ ہمے رنگ ء "گیشیتگیں" ء رنگیں گالے ء وانگ ہم سکتیں
 آسانیں کارے بیت۔ چتور؟ بچار کہ چوں گیش ایت۔

"CISSEYNTHAGEYN" بلکیں ترا ایشی ء وانگ ٹران پکت!
 ہمیشہ کا کہ تو اے گال ہجر اے رنگ ء نہ پشنگ ء نہ وننگ ء دو می، دینگا رومن بلوچی ء نیسگ ء
 بارہ ء تر اسر ء سوچ کنگ نہ بوتگ۔ اگاں ناں اے گال ء وانگ پہ تراباز آسان بیت ء اے
 رنگ ء پشنگیں گال رد وانگ ہم نہ بنت۔ دو می اڑاوشتیں آب أنت کہ رومن نیاہگ پہ ایشاں
 چد ء مستریں کارے کنت کہ ماراچہ مزنیں سرردی ء جنجالاں زھین ایت۔ بچاراں کہ ہما گال
 لہ ماں اے نیاہگ ء چتور اڑین أنت، رومن نیاہگ ایش چتور گیشین ایت:

ررد DARD، پرشت PRUSHT، ترپ THRUP گر نچ
 GRANCH، گوم GWAM، برج BREJ، ترند THTUND، برات
 -BRATH

اگاں اے گالانی دیم ء رومن پشنگ مہ بنت ایشاں ہر رنگے کہ وانے ونت کن
 نے، ا-ک: ررد DRAD ء DARD ترپ THRUP ء ترپ THERP یا کہ
 THRAP ونت کنیں ہمے رھبند ء ہر یک گالے وانگ بوت کنت۔

رومن نیاہگ ء تہ ء ہم مارا کنیں بھر ء بانگ ء گیش ء گیوار لوٹ ایت (اے کار ء
 تھنا مانگ ء نہیں بلکیں ہرزبانے ء کہ رومن نیاہگ وتی ٹرنگ ہمے رنگ ء وتی زبان ء
 رھبند ء گیش ء گیوارے ٹرنگ)۔ پرچا کہ باز انجیں آب ماں بلوچی ء ہست کہ ماں رومن

ء (کہ مئے مراد انگریزی ء آب انت کہ ہر کس چہ آیاں زانتکار انت) اے آب نیست
انت۔ پدء رومن ء انجیں آب ہست کہ ماں بلوچی ء کار مردنہ بنت۔ پہ ایشی ء زاگ ء
ما بلوچی رومن آباں دیم پہ دیم کنین ء چاریں۔

بلوچی ء بیت ء انجیں آب ایش انت۔

اب پ ت ث ج چ د ڈ ر ژ س ش ک گ ل م ن و ہ
(ہ) ء ی ے

رومن ء بیت ء ششیں آب ایش انت:

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
Z

اے شمارء براں رومن ء یک آ بے چہ بلوچی آباں گیش انت ء بس۔ بلے چوش نہ
انت پر چا کہ انجیں آب ماں بلوچی ء ہست کہ آیانی مٹ ماں رومن ء نیست ء پدء ماں رومن
ء انجیں آب ہست انت کہ ماں بلوچی ء کار مردنہ بنت، پرواہ نیست پر چا کہ مارا پکارنہ بنت۔
بلوچی آباںی مٹ ہر چ رنگ ء ماں روم ء بیگ لوٹ انت ء اگاں نیست گڑا چوڑ کنگ لوٹ
انت۔

ادء یک ٹونڈیں اڑے پادکیت بلے یعنی تڑء ایشی ء گیشینگ آسان انت۔ نوں ما
رومن ء بلوچی آباں دیم پہ دیم کنیں ء ہر یکے ء مٹ ء آئی ء دیم ء ایر کنیں تاکہ زاگ بہ بیت
کہ کجام بلوچی آباںی مٹ ہست ء کجامانی نیست۔

A=ا، B=ب، P=پ، ت=.....

D=د، J=ج، T=ٹ،=چ

Z=z,.....=ڑ،R=r,.....=ر

K=ک,.....=ش،S=s,.....=س

N=ن،M=m،L=l،G=g

-Y=y،I=i،.....=ی،H=h،O-W=w

چہ ایٹاں "AUE" پہ سُرینوکاں کار مرد بنت۔ بز اں "A" پہ زبرء، "E" پہ
زیرء ء U پہ۔ پیش ء زورگ بیت۔ ء کثاب "A,L,O,Y" انت آسکیں سُرینوک ہم گوں
کثاباں شمار بنت بز اں سرجم ء ایش انت۔ "A,A,E,I,O,U,Y"۔
اے شمارء پنج رومن آب انجیں انت کہ آیانی مت بلوچی ء نیست ء شش بلوچی آب (ابید چہ)
ء کہ رومن بلوچی ء پکار نہ بیت) انجیں انت کہ آیانی مت رومن ء نیست انت۔ آب ایش
انت۔

بلوچی: ت ج ڈ ژ ث ش

رومن: CFQVX

زانگیں گے کہ انگریزی ء "ش" ء مت "SH" "چ" ء مت "CH" ء "ت

"ء مت "TH" انت ء پہ "ژ" ء گالوار ء "ZH" کار مرد بیت۔

اگاں ماچو کہ انگریزی ء "H" گیش کنگ ء رہبند ء بزیریں گز اذرتیں گال اے

رنگ ء بنت، ت=TH، چ=CH، ڈ=DH، ڑ=RH، ڑ=ZH ء ش=SH۔

چہ اے گپ ء ہم من نزانتکارنیاں کہ مرچگیں انگریزی زبان زانت گوں سکیں مزین جھد

ے ء گلائیش انت کہ وتی زبان ء انچوش مکن انت کہ آئی ء نیسگ ء وانگ آسان بہ بیت۔ ء آ

گوش انت چہ ذرستاں ء پیسر "آبانی" تواری بارہ ء وگوش کنگ لوٹ ایت کہ ہریک آے تھنا

یک تواریے بدنت۔ ا۔ ک۔ B, M, N کہ ایشانی تواریہ جاگھے ہمے یکلین انت۔ ءھرچ آبے کہ چودو آب ء جوڑ بیت۔

اک: ZH, CH, SH پہ اے گالواراں بزاں پہ ”ش“، ”چ“، ”ژ“ ء گالواراں دگہ یک یک گالے کار مرد کنگ بہ بیت آیاں پہ اے رنگیں آبانی گالوار ء چہ گریک Greek ء آئی ء ٹک ء آباں پہ TH ء Θ ء ”THE“ ء ”Ö“ ژ رنگ ء ہمے رنگ ء پہ SH (ش) ء ”s“ ژ رنگ اش ء پہ منی تڑ ء انوکس جاو ء اے کار بلوچی وانوک ء نیسوکاں اے انگت ہم دگہ مستریں اڑے ء دور دنت۔ چوناهیا گالے باز جوانیں گپے بلے اے کار ہماو ہدی بوت کنت کہ بلوچی زبان زانت ء نند کار سرجمی ء اے نیاہگ ء منٹ کنگ ء لانگ ء بہ بندانت۔

ادء ”C“ ء رومن آب وگوش کنگ لوٹ ایت کہ ماں ”CH“ ء کار مرد بوتگ۔ اے ”C“ بلوچی سچ آب ء منٹ نہ انت و ہدے کہ اے بلوچی آبے نہ انت گڑا ایشی ء ”H“ گیش کنگ ء پہ ”چ“ ء ”CH“ جوڑ کنگ رد بیت۔ پیش کا بیدانت کہ چہ ”CH“ ء آب جوڑ کنگ ء پیسر ”C“ آب ء چند کار مرد کنگ بہ بیت۔ من ایشی ء ماں رومن ء دورنگ ء کار مرد کنگ ء شورایاں یکے (1) ”ڈز پاد ء وت آتک“ ء تہ ء ”ء“ ء جاگہ ء DUZZ PAD C WATH ATHK کہ اے چو کہ پارسی ”اضافت“ ء کار مرد بیت۔ ذوی ”پس نے تہ مت“ ء تہ ء PAS EC BURTH۔

نوں ماچاریں کہ دگہ گال ماں رومن ء چو توریہ شینگ بنت۔ پہ ڈک ء مادو آب زیریں۔

اک: ٹک = TEKK، ہٹ = BATT، جن = JENN، سُر = SURR،

نہیں باہر دیکھ

ہما آباں کہ "H" رگیٹش کنگ بونگ أنت آیانی تہ ماچہ "H" ء پیسہ آء آب ء دوکنیں۔
 اک: جت JATTH، جُج MUCCH، پدہ BEDDH، پڑہ PUZZH، کش
 KASSH، ("ز" ء آب ڈک نہ بیت)۔

اگاں کسے بکوش ایت کہ اے "H" رگیٹش آباںی اے رگیٹس ڈک دیگ ء گالواررد
 بیت یا کہ رھبند ء پدہ بکوش ایت کہ باید ڈک "DHDH" ء "SHSH" نیسوک ء
 تورین ایت ء پدہ ایٹاں "DDH" "SSH" نیسگ سچ رگیٹس بدہ بیرانی نیار ایت۔
 انگت اے رنگ پہ چماں نہ اهد اری ء نیسوک ء رھواری یے کار ایت۔ چہ ڈرستاں مستریں
 گپ گالوار یگ انت۔ انوں کوشت بکن ء "JATTH" ء جت (ج ٹ ت) بوان ء بچار
 اگاں تو پہ زور ء زبردستی "س، ش، یا، ت" ء گیشینگ ء جہد ء بکن ءے گڑا براں تو یک
 برے تھنا "گس" یا "جف" وان ءے ء کنیں دارگ ء رندنی "ش" یا "ت" ء توار ء کش ءے۔
 اگاں تو اے گالاں یکش ء "کش یا جت" بوان ءے ایٹانی گالوار ہما کش ء جٹ "چتئی
 دپ ء در کیت۔ ہمیشکا مایشی ء وشا تک نوشیں کہ انچوش کہ ایشی ء نیسگ آسان تر انت ہمے
 رنگ ء گالوار ءے راست انت۔ دگہ آ بے کہ پشت کپ ایت آ "A" کہ مایشی ء پہ "۔"
 (زبر) ء کار مرد کنگ ء ابید پہ "آ" "ا" "ء" ء ہم زیریں۔ بلے پہ ڈراج کشیں "ا" براں
 "آ" ء ماراٹے پکار انت۔ پہ ایشی ء دور رھبند مے دیم ء انت۔ یکے ایش انت کہ
 "A" کنگ بہ بیت۔ دومی راہ ایش انت کہ دوچوش "AA" پہ نیسین۔
 دگہ بلوچی ء "ء" انت کہ رو من ء سُرینوک ء کشاب ایشی ء گالوار ءوت پہ بوانی
 کیٹین ایت۔

اک: "ء = A، E = ء، U = تئی، THAI، کئی = KAI، دوکنیں

اگاں ماہمے "H" گیش کر تگئیں رھبند ء پھ ذراج کشیں "آ" ء "AA" ء بزیریں
 گڑاچا تو گئیں انگریزی آباں ابید دہگ نوکیں آب مارا پارنہ بیت۔ جوانی ایش بیت کہ یک
 دیے بلوچی ء چند گوں وتی راستیں گالواراں وانگ ء نیسگ بیت ء دومی دیم ء چاپ کنگ ء سر
 جمیں آسانی جریدگ ء دست کپ انت۔ پد ء ما انگریزی ء گالکت ء ہم کار مرد کرت کنیں۔
 البت اگاں ما "AA" ء بدل ء "A" بزیریں انگت عم جوان ترانت۔

اد ء سر جمیں کپانی جنگ ء وار نیست بلے پیسر چا ایشی ء کہ من رومن بلوچی نیاہگ ء
 بارہ ء بس بکناں۔ اے نیاہگ ء کشابانی بارہ ء کتیں کپت بہ جناں (سرنینوک ہم گوں اے
 کشاباں شمار کنگ بنت) پرچا کہ باز مردم انچوش کہ بلوچی ء گالواراں رد نیسگ ء انت ہمے
 رنگ ء اے کشاباں ہم رد کار مرد کنگ ء انت۔

کشاب: گوں رومن نیاہگ ء وتی کنگ ء بلوچی سرنینوکانی ء کنگ ء اوشتیں
 گالانی اڑ پھک گیش ایت۔ بلے کتیں گال انگت ہم بلوچی ء پش۔ کپ ایت کہ پہ آسانی رومن
 بلوچی ء ء نیسگ ء ہم راہ رھبند جوڑ کنگ لوٹ ایت۔ پرچا کہ مے کیشتریں انگریزی
 وانندھیں مردم سرنینوک ء کشاباں ماں رومن بلوچی ء ہم چونکہ انگریزی گالانی ء کار مرد
 گرتگئیں سرنینوک ء کشاباں کار مرد کن انت کہ چوش کنگ نہ لوٹ ایت۔ پرچا کہ انگریزی ء ء
 پہ ایشاں دجمیں رھبندے نیست۔

ا-ک: ماں انگریزی ء "A" پہ اے، اے، آ، آء زبر ء کار مرد بیت۔ ہمے رنگ ء
 پہ E زبر۔ زیر۔ ہی، یے ء گالوار ء "U" ء آب پہ پیش۔ ء زبر ء، و، و ء توار ء کش
 ایت۔ اے راست انت کہ ایشانی توار گوں گال ء ء دگہ ء اتاب ء کشابانی پہ دگہ دگہ

رہندہاں رد بوگ ء سبب ء بدل بنت بے ماتوں تھنا ایشانی جند ء بارہ ء گپ جنگ ء ایں پر
 چا کہ سر جمیں آب حما انت کہ تھنا وتی جند ء اوست ء منگ بیت ء ہر و ہد وتی جند ء گالوار ء یکیں
 رنگ ء داشت بکت۔ ہمے سبب انت کہ انگریزی زبان زانت وت ہم مز نہیں تھد ء کوشست ء
 انت کہ انگریزی ء اے کچہ ء بکش انت۔ ہمیشکا مانہ لوئیس کہ بلوچی زبان ہم ہے بے
 رھندہاں بکپ ایت۔ مالوئیس کہ ہر آ بے (جو انا ب یا کشاب) تھنا یک گالوار ت بدنت ء
 گوں ہمے یکیں گالوار ء کار مرد بہ بیت کہ دانوک ء ر پ پنت مکت۔ جو انا ب و گیشینگ بوگ
 انت بے کشابانی گالوار ء آیانی کار مرد کنگ پیش دارگ لوٹ انت۔

-(زبر): سَرگ، بَرگ، مَدگ

A: SARAG, BARAG, MADAG

-(زیر): پَہت، گَسر، گَس

E: PETH, GESER, GES

-(پیش): پَہر، سُر، نَکت

U: PUR, SUR, NUKTH

-(ڈک): پَہر، بَر، بَکت

PURP, BURR, JUTT

-(اوست ء نشان): نَر، نَج، ڈرنگ

BRENJ, DERNG

AA: BAZAR (BAAZAAR) بازار، باگار (کشمن)

آیا کہ BĀGAR

آ: آرادوانت آآ یا کہ

Ā, AA: Ā RĀDOO INTH

ع: کتاب عیار

A: KETHĀB A BYĀR

ع: ذرچک عتاک

E: DRACHKE THĀK

ع: من عتو

U: MAN U THAW

ع: پلانی سرءوت نہانت

C: PELANI SAR C WATH NAENTH

ع: أنت: اے چے أنت

ANTH: EY CHEY ANTH

ع: أنت: دریا جہاں انت

ENTH: DARYĀ JUHL ENTH

ع: ایت: اے لوگ کپ ایت

ITH: EY LOUG KAPITH

او: او ملڪ ۽ مردماں!

O: O MULK E MARDUMĀN

اوہ: اوہ پلانی بات

OH: OH PELĀNI BĀTH

ايش: واڱي ايش انت

EYSE:WĀNAGI EYSH ENTH

آء: آء مرد چوش کن

AY:AY MARD CHOUSH MAKAN

اے: اے کے انت

EY:EY KAY ENTH

اھ: پچار نہ کپے

EY: EH BECHĀR NA KAPY

و: من و نہ رواں

WA: MAN WA NA RAW ĀN

ء: تو گشادے

Y: THAW GUSHĀDY

ات: شاگرات

ETH: SHUMĀ GĀR ETH

ات: سرات ہڈشت

ETH: SAR ETH PRUSHT

أت: آ کے أنت؟

ATH: Ā KAY ATH

ے: پس ے اُرت

EC: PAS EC BÜRTH

اش: دار اش ہڈوشت

ESH: DAR ESH PROUSHTH

ے: یک مردے

EY: YAK MARDUMEY

یے: یک نمدی یے

EY: YAK NEMDIEY

ی: دلی دوست

I: DELI DOUSTH

یس: شتریں چکٹ

EYN: SHARREYN CHUKK

بھ: من بھ نہ رواں

BEH: MAN BEH NA RAWAN

نُھ: ہشت ء کیے نُھ

NUH: HĀSHTH U YAKKEY NUH

کہ: ایسی ء ”ھ“ ماں رومن ء کپ ایت۔ بُندر ء اے ”ھ“ گیشینے کہ
KE: پے نیسگ ء آسانی ء ہاتر ء گیش کنگ بوتگ۔

یہ نہ کن۔ یکن

BE: BE KAN (BEKAN)

مہ: مہ کن۔ مکن

MA: MA KAN (MAKAN)

NA: NA RAWTH نہ: نہ روت

PA: PA MANI پے: پے منی

CHA: CHA MAN چہ: چہ من

چہ: چہ کارے؟

CHE: CHE KĀREY

کُور: ہما کہ چم چن نہ انت، بور۔ آپس

OU: KOUR, BOUR

گور: کچھ گالوارے ”گور“ ء شوش انت

O: KOR

دکہ چیزے کارآمدیں گال ایش انت:

در=DAR، رچ=RECH، پٹ=

PUT، لب=LABB، رڈ=DERR،

گٹ=GUTT، جت=JATTH، پڈ=

BEDH، ج=MACCH، پو=PUZZH،

بش=BASSH، پاگ=PAG، لوپ=

LOUP، بون=BAWN، بود=BOOD،

بوچ=BOOCCH، بیل=BEYL،

میم=MYM، میم (کچھ) کورے گالوارے=MYM

بیر=BIRR، ذرد=DRAD، ثران=THRAN۔

پہ رومن بلوچی نیسگ ء اے نیکی رھبند پہ بلوچی ندکاراں بس انت۔ اگاں رومن

بلوچی ء وتی کنگ ء امیت بہ بیت پہ ایشی ء سرجمیں وانگی یے نیسگ بوت کنت۔

بلوچستان ء بلوچاں چہ اردو ء پارسی ء رند، انگریزی کیشتر وینگ ء چہ انگریزی ء آباں ونگیں

مردم زانت کارانت ہمیشکا آباں ایشی ء وتی کنگ ء سکی دیم ء نیت۔ بلوچی گالوارانی ماں

رومن ء گیشینگ ء ٹھینگ ٹرانیں کارے نہ انت۔ بلے اے کار پہ یکے ء دل ء تب ء بوت نہ

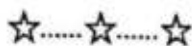
کنت۔ تاکہ ذرتیں ندکار تپاک نہ بنت۔ اے راہ بڑگ نہ بیت۔

چوناہیگا اے گپ ء ہریک سرپدیں ندکارے زانت ء پہ جوانی زانت کہ انوگیں

نیاہگ کہ پہ بلوچی ء نیسگ ء کار مرد بیگ ء انت ہج رنگ ء بلوچی ء گال ء گالواراں گیشینت
 نہ کنت بلے چے کنگ بیت کہ مئے ریش دگرانی دست ء انت۔ اگاں ترکی زبان ء رنگیں
 یک سرجمیں سرکاری زبانے ء نیاہگ ء مٹ گنگ ء رومن ء ترینگ ء رنگیں مزینیں کارے
 ا۔ تاثرک ء پہ آسانی گرت گروا بلوچی نیاہگ کہ دیزگاوتی ہنگی منزلان انت چوتو ترینگ نہ
 بیت۔ البت اے یک مزینیں گپ ء ثران ء گند ء نندے ء ابیددگہ مستریں ڈاھے لوٹ ایت
 کہ مادیزگا چریشی ء بے اُمیت اُنوگیں چاور ء کہ ماوتیگ ء گندگیں بلوچی ء اُنوگیں نیاہگ
 مئے چادر ء انچوش مھر خرنج انت کہ ماں اے باز بو میں موسم ء ماں اے زوتاں بھہ بوجگ نہ
 بیت۔ بلکیں راست تریں گپ ایش انت کہ چے اے نیاہگ ء اتوں ماچرنگ ء بے پرواہ
 بوت نہ کنیں۔ یاچوش بکوش کہ ماوت ء چریشی ء زھینت نہ کنیں۔

ہمیشہ کا مارالوٹ ایت کہ اگاں دگہج نہ بیت بلے ہمے دست ء تہ ء نیاہگ ء انچیں
 رھبندے ء دور بدیں کہ تا یک سیم سرے ء پہ جوانی وانگ ء نیسگ بہ بیت کہ اے وانگی ء
 نیسگ ء مستریں سکین ہمیش انت۔

(بلوچی نیاہگ ء راست نیسگ ۱۹۶۲ء)

بلوچی سیاہگ

(بانک کارینا جھاتی ۽ بلوچی سیاہگ ۽ رھبند ۽ سر ۽ تھمٹا نکلے)

غوس بہار بلوچ

چہ مروچی ۽ ۽ سے چار ماہ ساری من اُش کت کہ سوئڈن ۽ اسپالا یونیورسٹی ۽ پروفیسر
بانک کارینا جھاتی پہ بلوچ زبان ۽ سیاہگ ۽ راست نیسگ ۽ ہاتر ایک نوکیں رھبند ۽ پچار
کنگ۔ اے گپ ۽ اُش کنگ ۽ من بازوش بوت آل ۽ ۽ رھبند ۽ شوہاز بنا کت۔
چوش کہ بلوچی ۽ گوش انت کہ مساپری کا پری بلئے ڈر پڈری شہک پری پر
یشکا منی بازیں جُست ۽ پرسانی دیجا ہم من ۽ اے رھبند پہ وھد نہ رست۔ ہمیش امت سے
چار روج بیت یک دوستے ۽ من ۽ اے رھبند دیم دات۔

چونا ۽ دنیا ۽ تہ ۽ چشمیں زبانی نیست کہ آ اے داوا ۽ کت بکت کہ آچہ ہمک
نزدریاں پہک ۽ پلگا رانت یا سرجم ۽ انت بلئے بلوچی زبان چرے کلےس زباناں گیش جنجالانی
آماج انت۔ یکے ڈپریشکا کہ بلوچ راج گر ۽ چیل ۽ تب کہ دت ماں وت ۽ سیلگ ۽ زانت
۽ دوی بلوچی زبان ۽ بد بھتی کہ آہر ہما ماکاں تالان انت، اوداں اگاں تو کلا شکوف کلچر ۽ لوگ
لوگ ۽ سر بکن ۽ سر کار ترا شاباشی دنت، اکس اوداں تو انسانی زندگی ۽ نھا د ۽ کیمت ۽ گوں

پنجاہ کلداری تو پکی تیرہ بندوک یکنے سرکار تراوتی کش و نادین ایت، اوداں اگاں تو انسان
 و مہسوم بے گناہیں زھگاں روج رھمانی بہ برگار بے گواہ یکن یا انسانی زھگانی شکی گنا چاکی
 و یکن سرکاری مدت و ملک و کنت اگاں تو ہیر و سن و تریاک و دگر انسان کشیں دار و نو درمان و
 پپار و یکن سرکاری پشت بیت، بلئے اگاں تو بلوچی زبان و نام ہم گیت گڑاں تو اے ملک و
 کلاں مستریں مجرم بوتے۔ پریشکا اداں بلوچی لہتے بے وس و لاچار یں ادیب و شاعر
 از مکارانی نزد یں کوپگاں بر جگ انت و توی زند و پھریز و پلگار و گلانش انت۔

من رتک آں کہ بانک کارینا جھائی چرے گپ و ناسر پد نہ انت کہ بلوچی زبان و
 زبانزانت (ماہر لسانیات یا زبان شناس) نیست آئی ہمتن اے بابت و یک مزمن
 زبانزانتے در گہگ و بلوچی زبان و اڑ و جنجال آئی دیم ایرتگ انت و چہمے زبانزانتے و
 سلاہ و سوجاں پد اے نوکیں رھبندے اڑ داتگ کہ الم چہ کما نبودی و نوردی و پھک و پلگار
 بیت۔

بانک کارینا جھائی و وڑیں جھان دیست، زانتکار و بلدکار و آئی گوں بلوچی زبان و
 حب و واہگ، ہمے وڑا بلوچی زبان و ہمک تک و پہنات و سئی و سر پدیں مردے و اے
 وڑیں کار پے ماہ پھمک بلوچی و وانوکاں یک مستاگے و کم نہ انت۔ اے وھدی بلوچی زبان
 کہ ”من نہ کشنگ حلا نہ انت“ و کشار جاہ و ”من پے وت پے چک و تووت بہ کش“ و مر و
 چیل و جاوراں دوچار انت چرے نوکیں رھبند و بود کارایت و یک راستگیں راہے و گاماں ایر
 کنت۔ اے جاوراں بانک کارینا جھائی و اے کار گوش نے زاناگیسی مدتے پے بلوچی زبان و۔
 بلئے وھدے من اے رھبند و ٹپ تہ گوش نے زانا منی دل و تیر کوے و چک دات و بکول فارسی
 میگ و ”اے بسا آرزو کہ خاک شدہ“ من پھک بہمت آں۔ چیا کہ یکے و تاں روج و مروچی

بلوچی زبان ۽ نیاھگ ۽ تہ ۽ ہر ہما نزدی است انت آوان ۽ گور (touch) ہم نہ دانگ
 ات۔ دوی کیشیں جنجالے پادنگ بوٹگ ات۔

بیات یک برے زبانز انتانی چماں چارایں کہ کجام لیکوڑ شریں لیکوڑ زانگ بیت
 چرائی پد ماوتی گپ ۽ دیم ۽ برایں۔ زبانز انت پنج شریاں پہ یک زبانے ۽ لیکوڑ ۽ المی زان
 انت۔

(۱) پہر یک جسکے (صوتے) ۽ یک آ بے مکرم بہ بیت

(۲) ہر آ بے وتی جسک ۽ توار ۽ سرجمی ۽ وکیلی ۽ بکت

(۳) کماں چم آبی اشار بہ بنت (بزاں یک لیکوڑے ۽ ہرچی کہ کم آب (حرف)

بنت ہمنکر شتر انت)۔

(۴) ہرچ لہزے بنشت بکن ۽ پہک ہمالہز وانگ بہ بنت (بزاں کنگ مد بیت)

(۵) گندگ ۽ زیر باغ وانگ ۽ پہ سہولہ بہ بیت

اگاں ما پہ یک لیکوڑے ۽ برز ۽ پھیں شریاں بکند این تہ ماے گپ ۽ الم مارایں کہ

مے بلوچی زبان چہ چار شریاں چکار انت بلئے پھی شری ۽ مان نہ انت۔ بزاں بلوچی آباں

کہ یک لہزے بنشت بکن ۽ کدی کدی آلہز کنگ بیت ۽ دوت ۽ ہتچار بنت کت نہ کنت چوش

کہ ”کنگ“۔ ”جنگ“۔ ”شنگ“۔ ”مرگ“ ۽ دکہ بازیں لہزے است کہ کنگ انت ۽ اولی

نزر ۽ دوت ۽ ہتچار بنت نہ کنت انت چوش کہ ”ک + نگ“ اولی نزر ۽ ”کن + گ“ ہم

وانگ بیت، ”ج + گ“ ہم وانگ بیت ہمے پیم ۽ ”ش + نگ“ اولی نزر ۽ ”شن + گ“

ہم وانگ بیت ۽ ہمے وڑیں دکہ بازیں لہزے است کہ اے یک مزنیں مسلہے، اے گپ

راستے کہ باز زبان چوش کہ فارسی انت چے زیر غزیر ۽ کیز ۽ آزات انت بلئے آئی گپ

دگرے کہ آماں اسکول غ مدرسہاں وانینگ بیت و ہدے کہ بلوچی زبان تنے وحدی تی تی گامان انت آرا باید چشیں ازاں رکینگ بہ بیت۔ ولجہ سید ہاشمی ماں وتی کتاب بلوچی نیاہگ ء راست نیسگ ء چو فارسی ء چُت ء چُت ایشان کنگ، جنگ ء شنگ نبشت کنت ء اے کپ ء یہ وانوکاں مل کنت کہ ایشان ہما داک (جملہ) ء حساب ء بوان انت۔ ہمے وڑا ولجہ ”گ“ ء بلوچی زبان ء بنکار گال زانت انت۔ بلنے ولجہ آرات جمالدینی گوں ولجہ سید ء اے گپ ء تپاک نہ کنت آپشیں لہزاں کنگ، جنگ، شنگ نبشت کنگ ء حک ء انت بلکن آئی وتی ماہتاک بلوچی کونینہ (مروچاں ہمے نام ء ماہتا کے ولجہ واحد بندگی ء سروکی ء ہم گوں شتریں ذروشم ء شتریں حسابے ء در آیک ء انت) ہنجیں لہزان ء ہمے کنگ ء کنگ، وڑگ، جنگ، شنگ، مرگ نبشت کُریک آئی نوشنگ ات کہ ماوتی دانکانی تہ ء کہ ”الپ“ ء کارمرزکن ایں چوش کہ کہ مرایت، زرایت، شل ایت یا ہمے رنگیں دکہ سداں لہزاں انت اداں اے ”الپ“ دراصل مرگ، زرگ، شنگ ء (ء) انت ء آئی ایشان ء مریت، زریت، شل بیت، سدیت نبشت ات۔ آئی اے دلیل ء تہ ء وزن مان ات پریشکا ولجہ حد امرزی حاجی عبدالقیوم ہم گوں ولجہ حد امرزی کیں آرات جمالدینی ء ہمتپاک ات ولجہ حد امرزی محمد حسین عتقا ہم ہمے وڑ نبشت کُریک ات۔ ہمے وڑامن وتی کتاب ”بلوچی لیکوز“ (چاپ بلوچی اکیڈمی کونینہ ۱۹۹۸ء) ہم گوں اے واجہاں تپاک کنگ ات۔ (گیشیں دلیلاں ہمے کتاب ء بوان ات)۔

ہمے وڑادومی جیرہ کہ بلوچی زبان ء مستریں جیرہ انت آماں بلوچی زبان ء انگلیں یا آؤکیں ردی لہزانی نبشتک بیگ انت کہ اے کپ ء گیش گیوار کنگ بہ بیت کہ آیا بلوچی زبان ء دری لہزانی نبشتک ء ذروشم چے بہ بیت؟ ایشان گوں ہما زبانی آباں نبشت کنگ بہ بیت یا

بلوچی ۽ زکریس آب ۽ تواراں بیشنگ گنگ بہ بیت چوش کہ عقل ۽ عقل، علم ۽ علم، خلق ۽ خلق
 بیشنگ گنگ بہ بیت یا ایشان ۽ بلوچی توار ۽ رد ۽ اگل، اِلم ۽ هلک بیشنگ گنگ بہ بیت۔ بلئے
 ارمان کہ بانک کا زینا جھانی ۽ اے نوکیس رھبند ۽ اے دوئیں جبرہ ۽ جنجال کما رھم گنگ نبوتگ
 انت۔

چریشی ساری کہ بانک ۽ رھبند ۽ باوست بکن این، اے گپ ۽ باید ما بزاں این کہ
 بانک ۽ بنداتی همگنر نجی گوں فارسی زبان ۽ انت ۽ اُهلنگ ۽ بانک ۽ ماں فارسی زبان ۽ ڈاکٹر
 یرت (Phd) گنگ۔ منی هیال ۽ پریشکا بانک ۽ وتی رھبند ماں نسخ لیکوڑ (رسم الحظ) ۽ دیما
 آوریگ۔ انچش کہ مروچی چه پنجاہ سالوں گیش انت کہ بلوچی زبان نسخ ۽ بدل ۽ مان نستعلیق ۽
 بیٹ بیگ ۽ انت بوت کت جا کہ جاگے کے وتی لا چاری ۽ مجبوری ۽ اے لیکوڑ ۽ کارمرز
 بکت چوش کہ رولمی بلوچستان ۽ بلوچ انت اوداں مہلوک MS Word مراکش ۽ کارمرد
 کت ۽ اردو Inpage ۽ رواج نہ انت، پدا بلوچی ۽ چند ۽ د کہ پیشیں پیشاری مراکش ۽ دیم ۽
 نیاتنگ، انی ما اُهلنگ کہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۽ Inpage Baloch تیار گنگ ۽ ماہے کپے
 ۽ رند نہادی ۽ کثیت۔ تنے ودھی جی نہ بیگ ۽ سبب ۽ مہلوک نسخ ۽ کارمرد گنگ ۽ انت۔ بلئے
 تاں اے وجودی مترجمی (مجموعی) ۽ ہرج مہلوکے کہ بلوچی بیٹ گنگ انت آ نسخ ۽ بدل ۽
 نستعلیق ۽ بیٹ گنگ ۽ انت ۽ اے پنجاہ شت سالوں ہرج کتابے، ماہتا کے، تاکبندے
 یاروتا کے دیم ۽ اتنگ اے دراہ ماں نستعلیق لیکوڑ ۽ انت۔ اے یک گیشیں رڈبے
 (Practice) بیت کہ یک مزنیں آبادیے ۽ سر ۽ پ زور مشگ بیت۔

چریشی ابید بلوچی زبان ۽ کلاں مستریں ادارہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ انت ۽ آئی تو امیں
 پیشاری کارماں نستعلیق ۽ انت ۽ پدا بلوچی سرہنگ کہ انون ما ایشراولچہ سید ہاشمی ۽ رھبند کر

اردئے ایں ہمے رھبند ء انت۔ ہمے وڑا بلوچی زبان ء ادب ء دگنہ مزنیں ادارہ ہے بلوچستان اکیڈمی، تربت انت، ہمے پئیم ء سید ہاشمی اکیڈمی کراچی، گوادر، سید ریفرنس لائبریری کراچی (کہ اداں بلوچی زبان ء درس ء تدریس ء کارہم بیگ ء انت)، آزات جمالدینی، اکیڈمی، عزت اکیڈمی، ملافاضل اکیڈمی ء ایند کہ کسان ء مزنیں ادارہ کہ یہ بلوچی زبان ء ادب ء وقتی بستار ء ہزمت ء انت کل ماں نستعلیق ء نبشتاری کار ء انت۔ چریشاں ابید بلوچستان سر کار ء بلوچی ء براہوئی زبانان ء بنداتی جماعت (Class) ء وائینگ ء فیصلہ سنگ ء کتاب جوڑ بیگ ء انت، اے کتاب دراہ ماں نستعلیق ء نبشتینگ بیگ ء انت۔ چرے رھبند ء کہ بانگ جھانی ء دیم ء آورنگ ماں بلوچاں د کہ یک جیڑ ہے پادکثیت کہ بلوچی زبان ء لیکوڑ نسخ بہ بیت یا نستعلیق بہ بیت۔۔۔؟ انچش کہ بلوچ مہلونک ء تہ ء چد ء ساری ء یک جیڑ ہے داں بازیں سالے ء ناتپا کی ء بن ات کہ یہ بلوچی زبان ء عربی لیکوڑ بہ بیت یا کہ رومن۔۔۔ ء باز مردم سنی نہ انت کہ وہدے ماں ۱۹۷۲ء ء ہماوحدے سرکار ء (عوامی نیشنل پارٹی ء سرکار ء کہ آئی سروک و لجنہ عطاء اللہ مینگل ات ء گورنر و لجنہ غوث بخش بزنجوات) بلوچی زبان ء راہ بلوچستان سر کار ء سرکاری زبان کرادات بلئے پداہمے رومن ء عربی لیکوڑانی کش ء چیل ء اے واجہاں بلوچستان ء سرکاری زبان اردوکت کہ تنے وہدی مئے گردن ء چوتوک ء لونجان انت۔

نوں بیات بانگ کارینا جھانی ء رھبند ء نیمگ ء۔۔۔ اول و تنے واہدی بانگ کارینا جھانی ء وقتی جنده اے فیصلہ نہ سنگ کہ بلوچی زبان ء دری لہزگوں کجام آباں عبشنگ بہ بنت، بایدات کہ کلاں ساری آوت یک فیصلہ ء سر بوتیں۔ بلئے بیا چرائی عبشنانک ء دروردیگ ء ساری یک رندے ما آئی رھبند ء دائگیں بلوچی زبان ء آبدان ء سواریں آباں چار ایں چوش کہ آسر گپ (Title) ء عبشت کنت الپبا پرے تو اراں درست ء برجم بہ بیت۔

دیمتر الیسی پر اریچ چوش انت کہ ”..... چوش کہ اربی کشاباں (زبر، زیر، پیش)
 مارا جاب دات پریشی ما یک نوکس نشانے (‘) انگریزی کومہ وڑیں (زور این ء الیسی نام ء“
 گیش“ ایر کن این بزاں۔ زبر۔ زیر۔ پیش۔ گیش“ بیات چار این باریں ماوتی مول ء مراد ء
 سو میں بوت این یا نہ چوش کہ دَور دُور دُور س یل
 ہل یل میل، میل، میل،، سیر۔ سیر۔ سیر۔ روڈ، گون، جون،
 پرو پیسر، بنگلج، تلہ بندیں، بلوچ۔۔۔۔۔ بلوچی۔۔۔۔۔“ اے وڑانہ لہزانی براہ شگ ء نیکہ دکہ
 گیشی یے اتلگ ء مستریں ہر ایش انت کہ کجام لیکوڑ ء بشتے یے بکن ءے یے بشت بیت۔
 پلئے بانگ کارینا جھائی ء ہمے یکیں نشان ء ہاتر ء دو جتا جتا میں نشان جوڑ کنگ
 چوش کہ ما پیشر ء گوشت کہ یکے گوں ہمزہ ء (وا) ہوار انت ء دومی ہمزہ گوی (یاء) نوں یا
 بانگ ء ہمے دو میں نشانانی درور ء ہمائی حساب ء پیش کن این۔ چوش کہ من پیسر ء دز بندی
 کت کہ بانگ کارینا جھائی ء اے دو میں نشان نستعلق ء شرنیا انت پریشکا من ء پہل بکن
 ات اگاں آئی حساب ء نبوت انت چوش کہ بلوچی بلوچی وانو کاں
 گون پرو پیسر بنگلج تلہ بندیں زانتکار میں کنوکانی
 پیش گھتیں، یکے (بزاں یک ء یا کی ء) دیت (بزاں دئے ات)
 ء ہمے وڑاد کہ دکہ۔

منی ہیال ء شبا بانگ ء رہبند ء الپا (آبدان) شری ء چار اتگ انت۔ اے کلیں
 آبانی تھا (ء) ہمزہ ء چند نکواہ ایت۔ پلئے بانگ ء وتی اے کسانیں بیشتا تک ء ہم پنجاہ ء
 گیش لہزان ء ہمزہ (ء) جنگ نوں ہد ابز انت کہ نیستی ء مانا بدل بوتگ یا بانگ ء نزوری انت
 ۔ دکہ یک نزوری یے ایش انت کہ بانگ ء دو آب زرتگ ء یک نشانے (کشاب) جوڑ کنگ

چوش کہ یک آ بے همزه انت و دومی آب وا (و) انت و ماہمے دیسنگ کہ ہر کجا کہ دو آب عوار با
 یکجا بیت آ یک لمزے جوڑ بیت اے اولی رندانہ کہ مادو آ بان و یک نشانے و رنگ و گندگ
 ایں۔ چد و آ ساری و واجہ سید و ہم دو آب بزاں ہمے موٹوئیں همزه و یا (ے) یکجا سنگ ات
 و همزه و چیرا و یا و سر بر و زبرے جنگ ات بلئے اے و ڈیم نہشت انچس کہ اے و ڈیم
 و ہداں و نہ بلئے انوں کپیوٹر و نسخ و نستعلیق دوئیں لیکوڑاں نہشت بیت کت۔ چے جائیکہ
 بانگ و اے و زماں نستعلیق و نہشت و و ہد و یا (و) و دیم و لگ ایت یا کہ (و) و پشت و یکجائی
 کدی نہت۔ د کہ مستریں ہر ایش انت کہ بانگ و وتی اے دوئیں نشاناں و ڈیں نامے ہم
 پر نہ تک۔ من و یا ات انت کہ یک زمانگے و بلوچی اکیڈمی و بلوچی زبان و تہادری آ بانی و
 بلوچی آ بانی صھواریں د کہ لھتیں و نگڑیں آب جوڑ سنگ ات بلئے آئی ہم اے آ باں و حج نام
 ندا تک ات۔ گڑاں بلوچی اکیڈمی و چند و ایشان و نہ من ات و اے و ڈیں ذرا ہیں آب بکنی
 بیگو اہ بوت انت۔

بانگ و ر ہبند و د کہ یک رویے ایش انت کہ بانگ ہم کار مال، بنکار مال و نام مال
 و پشت و مپت و ہد ا د کہ لمزے کار ایت چوش کہ زانگ بیت اے همزه (ہ) و (ھ) انت کہ
 اگاں زبانز انتی و حساب و پچارے اے لمز "اہ" وانگ بیت چیا کہ همزه ہم بنگ و نیم الپ و
 توار و دنت۔ بلئے من و سمانت کہ بانگ و اداں ایوک و همزه کار مردنگ لوٹ ا تک چوش
 کہ بلوچی زبان و تہا ساری و ہمے همزه بلوچی و تہا فارسی ترا یک و انگلیں دانکاں پہ کار مرد
 انت چوش کہ "من مراد" کہ ماں بلوچی و انوں من و مراد ہیک بیت۔ چوش کہ من و مراد و س
 کت کہ فارسی و زباناں بلئے گوں من نہ بیت، بکول و ہد ابکش، کر و من، دست پر نہ کن
 چک و من و۔

اے تو ارماں ہستی و زندگی لہجہ الم کار مرد بیت چوش کہ ماں روئی بلوچستان و ماں مری
 لہجہ و یا سندھ و سرائیکی و بازیں جاہ و اے وڑماں روئی بلوچستان و ماں سراوان و۔ اے یک
 گوئیں تو ارے کہ چہ کارگال، نامگال یا بنکارگال و ادا گئی و رند چہ دپ و در کثیت بلے ایشی
 بستار چہ یک زبرے و کیش نہ انت ایشراہمزہ و (ھ) کنگ و عشت کنگ چہ منی زانت و
 ڈن انت۔ دومی ایش کہ اے یک گوئیں بہرے و لہجہ انت سرجمیں بلوچی و تواری در شان نہ
 انت و نیکہ چہ ساری ماں بلوچی عشت و وانت و کار مرد انت۔

یک نشانے (ئے) میگ انت، اے نشان چہ ساری و لہجہ سید و بلکن من بلوش
 آں کہ بلوچی سرجمگ کراچی و ایشی بابت و یک فیصلے کنگ و چہ ہماروچ و اے نشان پہ
 یک و ساژیک (بزاں واحد حاضر و) و کار مرد بیان انت پیدا ک انت۔ چوش کہ تو چے کن
 ئے..... تو کجا روئے..... تو منی برات ئے..... پہ بلوچی نیاہگ و رحیب و وں
 نے عت بلے نہ و ت و د کہ د کہ۔ بلے یک و دہدے انجیں اتک کہ خدا مرزی حاجی عبدالقیوم
 بلوچ و ایشرا یک رھوتی (نیالی) گالے و کار مردی و شو و ر و سماہ و ات۔ انجش کہ بانگ کارینا
 جھاتی ہم ہمیش و دیگ و انت، چوش کہ ”کتاب ئے تاک“۔ ”درج ئے بر“۔ ”بانگ ئے
 رحیب“ و د و د کہ د کہ بلے اگاں مور پچارے اے پد بیت کہ کتاب و تاک، درج و بریا
 بانگ و رحیب، اے دانکانی شوہگ و چہ دپ و چشمیں ذراج کشیں تو ارے بیت کہ ما آرا
 گوں ”ئے“ و عشت بکن ایں، بلکنہ اے تو ار ہم کس اس فارسی و زیر و انت چوش کہ برگ
 درخت، ہر برادر و اے تو ار انجش کسان انت کہ فارسی ایشی عشت کنگ و ہم روادار نہ انت،
 ما ایشرا و درج ذراج کش بکن ایں و دتی دپ و تلگ بکن ایں اے وڑا بلوچی و لہجہ ہم بدل
 بیت۔ مئے زبان و شیر کنی روت۔ دومی کپ ایش انت کہ اے گال چہ پنجاہ شت سالوں ہمے

رنگ ء پیدا ک انت مئے سردر دکت کہ ماہیت ء ہداوتی سر جمیں گالے بدل یکن اس ء آئی
جا کہ ء دگہ ناسر جمیں گالے بیار ایں۔

بانگ کارینا جھانی کہ ہمے گال ء گوں نامگال یا کارگال ء ہوار کنت نبشت کنت ہما
گال ء جند پہ وانوکاں گران ء سنگین بیت چوش کہ اگاں بانگ کارینا جھانی ء وتی نبشتا تک ء
نبشت کنگ لھتینے (بزائ لہتین ء)۔ بلوچینے (بزائ بلوچی ء) آزات
جمال لینے (بزائ آزات جمال دینی ء) کوٹھئے (بزائ کوٹھے ء) نون پچارات کہ بانگ ء
رہبند نہ وانگ ء سہولہ انت ء نئے کہ گندگ ء زیبانت۔

بانگ وتی نبشتا تک ء جا ہے ء نبشت کنت کہ ”..... اربی زبائے تونوز)
ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ح، خ، ذ، ث، ہما ہرپ انت کہ“ من ء
ہم بزائے کنگ ا تک کہ تنے وھدی بانگ ء تونوز (لمز) ء ہرپ ء ہجآر ہم نیست آہمے دو
دگی ء جا گے آبان ء تونوز نبشت کنت ء جا گے ہرپ۔ نون آمار انسیا ہگ ء رہبند ء سر سونج ء
چول دنت۔

بانگ کارینا جھانی وتی نبشتا تک ء بندات ء نبشت کنت کہ ”..... اے لھتیں
نبشتا تک کہ انون شمئے دستانت“ اے دانک (جملہ رد انت چیا کہ لہتے نبشتا تک
جم (جمع) انت ء ہمے وڑا شمئے ء سیکہ ہم جم بزائ جمع انت گڑاں بخت اے پاد کثیت کہ دست
چول یک (واحد) بیت، بزائ ادا کثیت کہ ”..... انون شمئے دتاں انت
.....“ بانگ ء اے دانک ء رافارسی ترا کیب ء یک بزائ واحد نبشت کنگ کہ بلوچی ء
رد بیت۔

ہمے وڑا بانگ ء کلہ نون (ن) پہک وارنگ ء ہر جاہ ء کہ کلہ نون کثیت اداں ہم

بانک ء سرجم نون عبثت کنگ چوش کہ لکھتین، وانوکان، نوکین، ڈولین ء دکہ دکہ کہ ماں بلوچی
 ء اے لہر گوں کلہ نوں ء عبثت ء بنت البہ ہما وھد ء کہ ایشانی دمب ء یا پشت ء (ء)، (ء)
 ، (ء) بیبت گڑا اے سرجم نون ء توار ء درکارانت، چوش کہ مردمان ء بگوش کہ مروچی رزانت
 کار ء میانت۔ چوش کہ فارسی زبان ء کلہ نون (ن) نیست انت بانک ء فارسی دوستی ء چہ
 بلوچی زبان ء ہم اے نوں پہک بن شوچ کنگ کہ روانت۔

منی هیال ء بانک ء وتی رھبند ء عبثت کنگ ء وھد اں فارسی ء کردی زبانانی ترا
 کیت وتی دیم ء داشگ انت۔ بلئے آراسا انت کہ ہر یک زبانے ء وتی وتی لوٹ گزربنت
 چوش کہ بانک ء پہ انوگیں راستگیں رھبند ء سیالی لہر (ء) ء جاگہ ء ہشکلیں داؤ عبثت کنگ
 انچوش کہ فارسی کنت بلئے بانک ء باند سا بہ بیت کہ بلوچی بولی ء لہجہ ء کس ایشرا ”من واتو“؛
 کتاب وکلم (قلم)“؛ ”درھج وادار“ نہ وان ایت وھدے کہ ما ”جتا عبثت بکن ایں آوتی ساگی
 میں توار بدل نہ بیت ء باید کہ مہ بیت وھدے کہ (د)، (ج)، (ن) یا کجام ہم آب ء جتا
 عبثت بکن ء آوتی ساگی میں توار ء دنتھے وڑا (و) ہم وتی ساگی میں توار ء دنت وھدے
 کہ ماں بلوچی بولی ء لہجہ ء اے چوش ذراج کشگ نہ بیت بلکن پہ کلہے (وا) ء توار ء دنت کہ
 کیشتر گوں پیش ء نزیک انت پریشکا بلوچی سرچمگ کراچی ء ء ء ء وڑا سیدہاشمی ء ایشرا گوں
 حمزہ ء پیش ء عبثت کنگ کہ ایشی راستگیں توار ہمیش انت۔

دوی گپ ایش انت کہ اگاں ما (و) ء من وتو، کتاب وکلم، درھج وادار عبثت بکن ایں
 - پزوت زوت ء عبثت ء وھد ء اے ترس ہم پاد کفیت کہھے (و) گوں دیچی لہر ء حوار بہ
 بیت چوش کہ منوتو، کتاب وکلم یا درھ چودار۔ پریشکا ہم نباید ما اے ردیں ء مانکیش ایشیں وڑا
 بزور ایں۔ھے وڑا بانک مارا (ء) بدل ء الپ ء زورگ ء سونج ء دنت۔ کہ بٹشنا نک ء ذراجی

بہ سبب غماشی پر اریج نہ کن ایں۔

نوں منی گوں بانک کارینا جھائی ء دز بندی انت کہ ایک برے (الپ) ء توار ء،
ء توار ء (ع) توار ء (نئے) ء توار ء (غ) ء توار ء (و) ء توار ء ماں Pattm
Playback مشین ء بچکا س ایت ء بچا رایت کہ اے توار جھائی داب ء راست انت یا گوں
(ء)، (ء) (غ) ء نزیک انت رند ء اے سرغ سوج ء بدنت۔

اے گپ ء تہ ء شک نیست کہ بانک کارینا جھائی ء گوں بلوچی زبان ء صُبت ء واہگ ء است آ
لوٹ ایت کہ بلوچی زبان چہ اڑ ء جنجالاں در بیت بلئے چوش کہ بانک کارینا جھائی وت زبا
نزانے (زبان شناس، ماہر لسانیات) نہ انت پریشکا آ بلوچی زبان ء نہ تب ء سر پد انت ء
نیک آئی لوٹ ء گزراں زانت۔

ما کہ مارا چلن چلن سال انت کہ بلوچی زبان ء ہمگر نچ ایں ماتنے وحدی بلوچی
زبان ء اڑ ء جنجالاں گیشینت نہ کن ایں گزراں بانک ء و جمہ جمہ (جمہ جمعہ) ہشت روج نہ
انت آپون اے بابت ء کیے فیصلے کت کنت۔ ہمے ہاتر ء منی گوں بانک ء غاگاں کے گوں
آئی ہمراہ انت گنایاں دز بندی انت کہ ہنچو و تر ء بلوچی زبان ء ماٹکیشینگ ء کوشت ء مکن انت
۔ بلوچی پہ مسپتے ء نوکی تی تی گا ماں کچگ آ اے بے وارس ء زوریں چک ء ہلن انت کہ وتی
مرڈ ماں رودوم بڑ ورا ایت۔

ماہتاک سچکان گوادرمئی ۲۰۱۳ء

☆.....☆.....☆

بلوچی راست نویسی اور اہندسی حیثیت

زاهدہ رئیس راجی

ماں بلوچی زبان و تہذیب است کہ ”ہمک ہیت گام و رند زبان و گالوار بدل بیت“
اے بھل و بزانہ انت ایش انت کہ ہمک راج و تہ و ہریک ہند و ڈنگے و مردمانی گالوار یا آیانی
توار و لہز و آیانی کٹنگ و ترہبند و تہ و کے باز بدلی آہگ یک المی گپے۔ اگہ اے بدل سدل و
سوب و ما کے اُرتی و پجاریں گڑا ہمے گندائیں کہ ہریک ہند و ڈنگے و مردمانی زند و آیانی زند و
چا و رحال، آیانی چند و تب و مزاج و گرمی و سارتی، آیانی چا گرد و ہند و ڈنگ و آپ و ثنوات
آیانی ہری زبان و گالوار و سر و قی اثر و دور و بیئت۔

کے پہ ٹوش ایت کہ آئی و زبان دنیا و گنہن تریں زبان انت و چہ ہما و حد و بگرتاں
روح مروچی آئی و زبان و تہ و ہج بدل نہ اتنگ اے دنیا و مستریں ذرو گے ٹوشگ بیت پرچا
کہ ہما زبانی کہ گوں و حد و لوٹاں و قی تہ و اے منٹ و بدل کنگ و صلاحیت و چند مہ بیت گڑا
آئی و گوں و حد و دزباں گار و بیگو اوہ بیگ المی انت۔

بلوچی زبان و نکھتی و گیش مجبوری انت کہ ایشی و تہ و ہوار بیوکیں در آمدیں گالاں و
تا چہم در آمد نہ زاتنگ و بلوچی زبان و مانترگ و پد اے در آمدیں گال کر تانی کرن ٹوزگ و پد
نوں مے چند و زبان و بہر جوڑ بوتنگ انت۔

دُنیا و ہمک مز نہیں یا شاہگانیں زبانی کہ آئی و تہ و گپ جنو کانی کساں محدود نہ
انت و یک جا ہے سرچ نہ انت و چا گرد و ہج و تالان انت آہانی گالتوار، لہجہ یا گالوار ہم
کیتر بنت۔

ہمک گالوارے و و قی جتا میں رنگ و ذرو شے بیت کہ آئی و چہ دو می و جتا کنت و

اے ذرہ شہم زبان و بندری توار (Phoneme) سے سرء چاگرد و دری زبان یا زبانی توار کم یا کمیش حوار بیگ و سوبء جوڑ بیت انت کہ ایسی و Allophone یا بدل توار گوش انت۔
 انہش کہ مئے بلوچی و لہتے گالوارانی تہء ماگند ایس کہ بلوچی و بندری توار ”ت و گ“ ”گ و ت“
 ت، غ، و بدل بوتگ انت کہ بلوچی و چند و توار و نہ انت بلے دری زبان و اثر و سوبء و گ
 لوار تہء مان تراگ انت۔

بلوچی زبان و زبان زانت و پوککاری نزع و بلوچی زبان و سے گالوار بن گالوار
 نو شک بنت۔ چش کہ
 ۱۔ روبرکتی گالوار۔

ایسی و تہء سرحدی رخسانی۔ افغانی رخسانی۔ ترکمانی رخسانی۔ پنجگوری رخسانی۔
 کاتی رخسانی۔ حارانی رخسانی۔ و سرادانی گالوار ہوار انت
 ۲۔ زرباری یا مکرانی گالوار۔

ایسی و تہء تیاب و پی، لاشاری، کچی و سر بازی گالوار ہوار انت۔
 ۳۔ رودراتکی یا سلیمانی گالوار۔

ایسی و تہء بگٹی، مری، مزاری، مندوانی، روبرکتی سندھ و جتوئی و کوہستانی گالوار ہوار
 انت۔

چونائی و ہر سے یس گالوارانی تہء انچو مزنیس پر کے و تپاوتے نیست کہ پہر کا اے
 سے نیماں چہ یک و گرتہء جتا پہ گوش ایس و گرتہء زبانی ہوزان ایس۔

البتہ سلیمانی گالوار و مکرانی گالوار و تہء انچیں توار است انت کہ مکرانی و گرتہء آ بے کار

مرزبیت و سلیمانی و دیگر پیش کہ :-

رودراتکی گالوارنی (سلیمانی گالوار)

زرباری گالوار (مکرانی گالوار)

ندغ

ندگ

مکشغ

گوشگ

جغ

جگ

ورغ

ورگ

آف

آپ

لاف

لاپ

شف

شپ

دف

دپ

ماس، ماش

مات

براس

برات

گونخ

گونک

گوخ

گوک

هاخ

هاک

چہ مذہ و دانگیں در وراں اے گپ پد ر بیت کہ (خ، ف، خ، ث) بلوچی و بندری
یا چند و توار نہ انت بلکیں اے (گ، پ، ک، ت) و آلفون (Allophone) یا بدل توار
انت کہ چہ در امیں زبانانی ہمسائی و سوب و اتلگ انت یا زورگ بوتگ انت۔

چہ ایشاں ابید رودراتکی گالوار و تہ و برے برے لہز و مسک ٹونڈ کن انت و گوشن

انت براں سر جمیں لہر ۽ نہ گوش انت بلکیں آئی ۽ یک بہرے گوش انت۔

پہ مثال :-

زر باری	رودرائکی
گوش ایت	شیت
رؤگ ۽ انت	رؤغیں
کنگ ۽ انت	کنغیں

چہ ایشاں ابید برے برے رودرائکی گالوار ۽ ”ج“ ۽ توار ۽ جاہ ۽ ”ش“ ۽ توار
 ٹوٹک بیت۔ چوشک۔ ”ج ۽ جاہ ۽ ”ژ“ چوشک ”نچ“ ۽ جاہ ۽ ”مز“ کارمرز بیت کہ زبان
 زانتی ۽ تہ ۽ Free Variation ۽ سوب ۽ بیت۔ چہ ایشاں ابید چوشیں مزمنیں پر کے یا
 تپاوتے نیست کہ اے گالوارانی میان ۽ ڈوری پیدا ک بہ کنت۔

نیشنگی رھبند ۽ زلورت :

ڈنیاء کجام ہم زبان ۽ مردم وھدے دیم پہ دیم نذانت ۽ گپ جن انت یک دوی ۽
 گپ ۽ گپ ۽ مول ۽ مراد ۽ تچک ۽ سر پد بنت بلے وھدے ہے مردم کہ چہ یک دوی ۽ دیر بہ
 روانت گز ایشانی کر ۽ گولوں یک دوی ۽ ہم مکر نچ بیگ ۽ دوراہ بنت۔

اول وائش انت کہ مردے وتی نیر یا کاسد بہ کن انت کہ ایشانی مپاں ہمارنگ ۽ کہ
 ٹوٹک بوتگ سر بہ کنت، دوی راہ ایش انت کہ ہر دوئیں وتی وتی مارشت ۽ گپ ۽ ہشتہ بہ کن
 انت۔

پہ ہشتہ کنگ ۽ ہشتہ کار ۽ وتی نیاھک انچوش کنگ لوٹ ایت کہ وانوک آئی ۽ مول ۽
 مراد ۽ چہ نیاھک ۽ سر پد بہ بیت۔ وھدے ہشتہ کار ۽ وانوک ہر دوئیں مردم یکیں زبان ۽

چاگر دے بہ بنت ایشاں ہجمر وتی پیشگی راہبند ء چک کنگ ء سُد ء سامنہ بیت انت ء ہمارنگ ء ک
 کپ جن انت ہمائی ء و تی تب ء حساب ء دومی ء سر پد کنگ ء جہد کن انت۔ بے سے رابطہ
 وحدے گوں در زبانی ء کنگ بہ لوٹ انت گز اپہ ایشاں الہی انت کہ و تی ہراں انجیں تکلیس
 سیاہگ ء ہشتہ بہ کن انت کہ در آمد چہ وانگ ء بزان انت پد ء پیشگی راہبند ء چکی آدھہ
 گیشتر ارزشت دارایت کہ دیم ء مردم ء گوں گپ جنوک یا ہشتہ کنوک ء زاتی تزیکی مہ بیت
 بزان آدر آمدے بیت۔

راست نویسی یا آرتھوگرافی:

راست نویسی زانشت یا Orthographic Knowledge ماہر پدی
 دنت کہ چتو ہجری زبان ماں پیشگی زبان ء ترینگ بیت۔

"Orthographic knowledge involves understanding how
 to translate spoken language into written form."
 (Masterson and Apel, 2000: Masterson and Crede,
 1999)

ماں انگریزی ء آرتھوگرافی ء گال چہ پانزدی سدی عیسوی ء کارمرز بیگ ء انت۔
 اے گال چہ فرنج ء گال آرتھوگرافی orthographic ء لاطینی ء گال آرتھوگرافی
 Orthographia ء زورگ پیگ ء ایشاں ہم چہ یونانی (Greek) گال آرتھوز
 Orth's بزاں راست ء فرافین gra'phein بزاں ہشتہ کنگ ء زریگ۔

اے حساب ء آرتھوگرافی ء زانشت ء ء کجام ہم زبان ء تو ارانی پیشگی شکل گیشینگ بنت۔
 دنیا ء ہمک زبان ء ہشتہ کنگ ء حاتر ء زبان زانساں ہمک زبان ء جتا جتا میں سیاہگ جوڑ

ہج۔ بہتے سیاہگانی تہ ء تیوگیس لہز گوں حاسیس چید گے ء ٹہینگ بوگ انت پشیں کہ
 Traditional Chinese Writing System انت۔ اے رتلیں ہشتگی رحبند
 ء چیدگ نگاری ی Logography گوش انت۔

بہتے سیاہگ چہ گال ء لہز اس بنگج نہ بنت بلکس ایسانی جاہ ء حیال ء تصور ء بنیاد ء بنگج
 کگ بنت۔ چوش سیاہگ حیال نگاری Idegraphy گشگ بیت۔

دنیا ء سادگ تریں ہشتگی رحبند۔ آہینگی ہشتگی رحبند یا Alphabetic writing
 system انت۔ اے رحبند ء تہ ء ہر توار ء جتائیں گراف یا شکلے ڈیگ بیت کہ آئی ء آب
 یا حرف گوش انت۔

اے وحد ء سرجمیں دنیا ء دو نمونہ ء آہینگی رحبند کار مرز بوگ ء انت۔

۱۔ تلکس راست نویسی یا شیلو آرتھوگرافی Shallow Orthography

۲۔ جہلیں راست نویسی یا ڈیپ آرتھوگرافی Deep Orthography

ماں تلکس راست نویسی ء ہمک توار ء جتائیں آہے گیشینگ بیت چٹک کہ اطالوی
 راست نویسی یا Roman Orthography انت بلے جہلیں راست نویسی انجیں
 تواراں ہم، گیشین ایت کہ وحدے یک آہے گوں دووی آب ء صور بیت ء لہز ء بنگج کنت گرا
 آئی ء جتائیں توار بدل بیت انت۔

پشیں کہ ماں انگریزی راست نویسی ء How Low ء توارانی تو کا
 ow "توار انت کہ ایشی ء اے لہزانی تہ ء وتی چند ء توار گارنگ ء د کہ جتائیں توارے پد کنگ
 ء انت۔

انگریز زبان ء زبان زانے (1963) Pollack Pickeraz ء گوشگ کہ

انگریزیء پست ء شش آب چل ء پنچ تو اراں کش انت ء ایشانی نو یسگ ء وژ ء پیس سے سدر
 پنجاہ ء کد ء انت۔ پنش کہ ”ایف = F ء تو اراں انگریزی ء سے داب ء پنشنگ بیت۔

F=fan, ph=Phone, Gh=tough

بلوچی زبان ء رواج کچتکیں انوگیں راست نویسی براں آرتھوگرافی ہئے جہلیں
 راست نویسی ء تہ ء ہوار انت۔

اگاں بلوچی ء انوگیں راست نویسی ء بے سرینوک ء کسے کارمرز بہ کنت کشاب یا
 داویلز ء پہرکا اڑایت ء اے زانت نہ کنت کہ گال یا لہز پہ کجام بزانت ء کارمرز بوتگ۔ پنش
 کہ:-

جنگ jang جنگ jeng

جنگل Jangul۔ جنگل Jengul، سر sar، سر ser، سر Sur،

بر bar، بر ber، بر bur، شر shar، شر sher، سر sar، سر sarag،

سرگ surag، سرگ serrag، دور daur، دور door، دور dor،

سرگ sarrag، سرگ serrag، سرگ surrag

چہ اے مثالاں تچک ء زانگ بیت کہ مارا بنو انا ب انچو نہ اڑین ایت انچو کہ پہ
 کشابانی تچک کنگ ء کارمرز یوکیں سرینوک ء درکنگ ء۔ ادء باید زانگ بہ بیت کہ بنو انا ب
 کجام ہم زبان ء ہما تو ارا ء توش ایت کہ انسان ء گپ ہبر ء وهد ء گوات ماں تو ارا راہ براں
 Vocal Tract پہرکا بند بیت یا تنگ ء تڑ آرگ بیت۔ پنش کہ ”ب، پ، ک“ ء تو ارا نی
 وهد ء گوات ء راہ پہرکا مبر بیت انت بلے ”س، ث، ف“ ء تو ارا نی کشگ ء وهد ء گوات
 تنکیں راہ ء دیم ڈیگ بیت ء تڑ آرگ بیت۔

البتہ کشفانی گوشتک و وحدہ و کلمات و رامان تو اور راہ و حج از اندے دیم و نیت

پیش کہ ”آ، ای، او“

بلوچی زبان و باروا زبان زانتانی گوشتک انت کہ چہ فارسی و اردو و گیشتر

sensitive vowels زبان بلوچی انت۔

انویس رواج کپتکلیس و نیاہگ و مستریں از اند ہمیش انت کہ مئے نیاہگ پہ
جو ناب و و پدہ ہم شتر انت بے کپتکلیس کشفانی گیشینگ و انچوسو بین نہ انت۔ پمشکا مئے بازیں
گاواراے رحبند و زورگ و ویش نہ انت و لہجے زبان زانت و ورتا ہانی و لما گئی پہ لا طینی
نیاہگ و دیمتر و رواج و یک و نیمگ و انت۔

سید ظہور شاہ حاشی نیاہگ و راست نیسگ و تا کہ دیم و و و گوش ایت:

”بلوچی زبان و کہ ما مرچی ماں اے نیاہگ و جبیک و ایں ایٹی و مستریں نیون
ایش انت کہ سر جمیں بلوچستان، ایران، اوگانستان و سندھ و دیماں پل و واژ کرنگ و چاری
نیمگ و نیلو میں زانت۔ اے ہر سیں ماں کہ بلوچستان ماں آگلز و کپنگ ایثانی نہ و ہمے نیا
حک کار مردیک و انت کہ آر بانی بیڑ و باجاں پہ سوگاتی پہ اے ڈیہ و دیاراں بکشاگ۔ دکہ
گپے ایش انت کہ سر جمیں رودراکی بلوچستان و ”اردو“ سر جمیں رودراکی بلوچستان و پارسی
و اینگ نیمگ و انت۔ اگاں ناں راستیں گپے ایش انت کہ بلوچی زبان ماں اے نیاہگ و
حجر راست و چچک نیسگ و و انگ نہ بیت۔ پہ ایٹی و ماں اے نیاہگ و راست و انگ و مارا
ہریک گالے و ہریک آ بے و سُرینوک جنگ لوت ایت۔“

اگاں مارا چد پتراں بہ چاس ایں گزا اے گپے و سر پد بیتیں کہ دنیا و کجام ہم جبری
زبان و ووت و ماں پھٹکی رحبند و تر یک و وحدہ و ہمسایگان زبان و گیگان کپنگ انت۔

پیش کہ اردو زبان و سرء سنسکرت و گیشتر اثر بوتگ بلے آھاں پہ وتی لہزا کی مڈی کہ دیم و
 کنگ عربی و فارسی و اثر گیشتر و رنگ ایشی و مستریں سوب الیش انت کہ ایشانی تب و تریکی
 چہ سنسکرت و گیش گوں فارسی و عربی بوتگ پمیشکا پہ وت و فارسی و عربی رھبند ز رنگ و وت و
 چہ ہندی و ڈن و جتا کنگ و جہد کنگ۔

ھے رنگ و بلوچی زبان و ودھ دے ایران و اوگانستان و نبشتہ کنگ بوت گرا بلوچاں
 فارسی و رھبند زرت و پاکستان و بلوچاں اردو۔ بلے روج پہ روج کہ دنیا دیر وئی کنان انت
 زبان زانتی و زانت ہم شاہگان تر بوان انت۔

زبان زانت و ودھ دے ہبری زبان و پہ نبشتگی زبان و تریگ و جہد کن انت گرا
 اول اے چیز و چار انت کہ آ زبان و نبشتگی رھبند پیسر و کجام انت انچوش کہ ماہر ز و سید ظہور شاہ
 ہاشمی و گپانی تہ و دیت انت۔

پد و اے چارگ بیت کہ آ رھبند چچو درسد آھانی زبان و، لوٹ و زلورتاں پورا کنگ
 و انت۔ اگاں نبشتگی رھبند چہ ہبری رھبند و جتا انت گرا اے زبان زانت سائینٹیفک
 اصولانی بنیاداں زبان و کلیس گالوارانی تواراں پہ اُرتی و چکاس انت و بندری تواراں چہ بدل
 تواراں گیشینگ و پد اسٹینڈرڈ گالوار و حساب و رھبند دے دیم و کار انت۔

ایشی و بزانت الیش انت کہ چہ رھبند و جوڑ کنگ و پیسر زبان و ہمک گالوار و سر
 جمیس توارانی سائینٹیفک بنیاداں چار و پتاس کنگ زلوری انت۔ پرچہ کہ بید چہ تواریک و تواریک
 نویسی و کتباب، کتباب، کتبابانی کوالٹی، کتبابانی ڈراجی و گونڈی براں Length and
 duration و چارگ و فونیم و آلو فنانی گیش و گیوار سرجمی و کنگ نہ بیت۔ و ہمے یکیں
 چیزے نیم بندگ بیگ یا پہکانہ بیگ و سوب و ماہجر زانت نہ کن ایں کہ کجام کتباب بندری

توار (Phoneme) انت ء کجام بدلی توار (Allophone)، کجام جو اناب مئے وتی زبان نیگ انت ء کجام جو اناب دری زورگ ء زوراں سری وتی سراننگ بوتگ انت۔
 منی دل ء تاں بلوچی ء چکنیں توار پہکا گیشینگ مہ بنت بلوچی ء آبینکانی دیم ء آرگ ء پد ء آ
 آبینکانی بنیاد ء نیاہگ ء رھیند گیشنگ سچ وڑ ء بوت نہ کنت۔

پش کہ مازان ایں بلوچی ء توارانی سر ء گیشتریں ء سر جمیں کار سدور سد سائینٹفک
 بنیاد ء در زبان ء زبانزانتاں نگ ء بلوچ کہ چہ کرناں بزگی ء لاچار ی ء آماج انت آھاں
 پشیں آسراتی نہ رس اہگ د کہ بلوچی رھیند ء جبروہ دیر یکیں وحدے ٹہینگ بوتگ ات۔
 ماں اطلاقی لسانیات یا اپلائیڈ لنگوسٹ ء لہتے نیشٹا نکانی تہ ء اے گپ چک ء گو شگ چنگ کہ زبا
 نانی توار ء بابت ء آ مردم ء زانت گیشتر دگوش کر زایت کہ زبان آئی ء ماتی ء پتی بہ بیت ء آچہ
 اُردی ء اے زبان ء ایشکوک بہ بیت۔

پر چا کہ کشابی زبانانی تہ ء کشابانی گوٹریں پرک ء بید چہ native
 speaker کے گیشیت نہ کنت۔

انچش کہ ماں اردوزبان ء گیشتر در کوم ”کی said“ ء ”کی many“ ء توار ء گیشتر ماں کش
 انت۔

ء بلوچی ء ٹر اتر یکی توار کہ ”م، ن، ل“ انت بلے در زبان ء زانتکار اعلان ء نون ء
 حالیکیں نون یا نون غنہ ء یک سر پد بنت ء رھیند ء تہ ء اے ھا سیں توار ء گار کن انت۔
 چونائی ء بلوچی زبان ء راست نیسگ ء کار بازیں زانتکاراں شہنگ ء جہد نگ ء اے
 حساب ء ہمک زانتکار ء وتی حساب ء آپیک بزاں الفابیت ہم گیشینگ۔ من اد ء ایوکادو
 سے زانتکار ء پوکارانی نام ء دیگ لوٹاں تاں نیشٹا تک سک ڈراج مہ روٹ۔

سید ظہور شاہ حاشیٰء بلوچی ء گوں عربی اردو نیاہگ ء پست ء شیخ آب گیشینگ۔

پُش کہ:-

ا-ب-پ-ت-ث-ج-ح-د-ذ-ر-ژ-س-ش-ک-گ-ل-م-ن

ن-و-ہ(ھ)-ء-ی-ے

پہ گونڈیں کثاب ء سے بکت بزاں۔ ذریر، زیر، پیش

پہ ذرا جیں امزین کثاب۔ ا، آ، ای، اے، اُ

پہ ساکن آباں اوشت ء نشان، پہ مفعولی حالت ء اضافتی حالت ء گرنج گالانی

ہاتر ء:

ء = همزہ ذریر، ء = همزہ ذریر، ء = همزہ پیش ء نشان۔ پہ یکے ء (واحد) گیشینگ

ء ذرا جیں ے ء ذرا جیں ے ء نشان پُش کہ ”ے“ ء ”یے“ ء نشان ء بازیں

morpheme ء پشنگی رہیند گیشینگ۔

لاطینی نیاہگ ء حساب ء سید ہاشمی ء پہ رومن یا اطالوی نیاہگ ء بلوچی ء پست ء شش

آب گیشینگ انت۔ پُش کہ

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y

Z

کثاب پنچ انت پُش کہ:

“A, A, E, I, O, U, Y

اد ء اے گپ دگوش دَیگ لوئیت کہ سید ہاشمی ء چہ عربی نیاہگ ء بدل تو ار پہ کار

گت انت بلے چہ لاطینی ء در نہ گت انت۔

عزیز محمد گیلانی ء سید ء عربی نیاہگ ء مان دا نگلیں آباں ابیدرگ شش آب گیش نگلگ انت پش
 ک۔

ح۔خ۔ذ۔ف۔ق۔غ

بزاں ہما آب کہ سید ء درگت انت عزیز گیلانی ء مان دات انت۔

ہے وڑا سال نوزدہ سد پست ء دو ء M. Longworth Dames ء دتی

کتاب A Textbook of Balochi Grammar ء تاکدیم یا زدہ ء چہ فارسی ء
 ہندوستانی زبانان گیلانی آب پہ بلوچی ء زرنگ ء اے آبانی توارینی سرپدی چہ ہندی ء
 فارسی زبانانی ہمواریں گالاں دانگ۔

Tim Ferrell ء توارینی بنیاد ء کسانیں کشاب (زبر، زیر، پیش)، ذرا ہیں

کشاب (آ، ای، اے، او، او) ء ایشانی گرانزیسکی تواری (آں، ایں، اؤں، اوں) گیش
 نگلگ انت۔

عزیز محمد گیلانی ء سید چہ ذرا ہیں ”ے“ ء دگہچ گیشی حساب نہ نگلگ۔ ثم فیزل ء ”ح

ق“ حساب نہ نگلگ، الف پہ ذرا ہیں ”ے“ ء جاہ ء کار مرزنگ۔

میجر اسی موکھر ء دگہ دو کشابنی تواری (diphthong) ”ای، اؤ“ گیش نگلگ۔

وحد ء پاس موزگ ء زند سید ظہور شاہ ہاشمی ء عربی اردو نیاہگ روانج و کپنگ بٹا

پش کہ برز ء سید ہاشمی ء بلوچی نیاہگ ء راست نیسگ ء حوالہ ڈیک بوٹنگ کہ آوت ہم
 نگلگ ء انت اے رحبند بلوچی ء کشاباں پہر کا گیشیت نہ کت ء انگت کارنگ لوٹ ایت
 نوں اے جیزہ ء ٹیپنگ ء ہاتر ء مئے دیم ء دو راہ پشت کپ انت۔ کیے پہ عربی نیاہگ ء
 کشابانی ہک گالوار ء حساب ء گیش ء گیارنگ ء نیسگ ء پد ء وگلوش ڈیک ء یک سر جیں

نظا مے دیم ء آرگ کہ ہمک ہند ء دنگ ء بلوچ ایشی ء بہ من ائت ء دومی راہ اتنگ ایش انت
کہ لاطنی ء رواج بہ دیم۔ آہانی رہبند ء سر ء دانگس سو جانی سر ء منی ہمشانک ایش بوتگ۔

۱۔ اد ء ہمزہ ء زبر ء (ء) جاہ ء آلپ (ا) کارمزنگ ء شون د یگ بوتگ ء ایشی ء
سب ہمزہ ء نکر اہلاں کنگ ء نو شک بوتگ۔ چش کہ:-

روچ ء۔ روچا، شپ ء۔ شپا، ہمل ء۔ ہملا

بلے اد ء دو بخت پاد کاہنت۔ اول ایش انت کہ ہمالہز گوں الپ ء ہلاں بنت چہ
آہاں رند آ یو کس ہمزہ زبر ء چ تو ما گوں الپ ء مقنیت کن ایں ء مئے جملہ ء جند ء ساخت چہ
وڑ بیت انت؟

مثال ء ہمزہ

ہدا ء نو شتہ، د ء ء رند، عصا ء دست ء کن، وپا ء مہ زانت۔

سید ہاشمی ء و ہدے ہمزہ ء سر ء زبر جگ ء چہ اصل گال ء جتا تنگ گڑا اد ء اے
گپ چک ء نو شک بوتگ اے کشاب اصل گال بزاں نام گال ء کار گال ء بہر نہ انت بلکیں
جملہ ء دیم تر ء گال ء گوں نیادی ء پد رکنت۔

فونولوجی ء حساب ء بلوچی زبان ء ہمزہ ء توار (glottal stop) ء جند نیست
چش کہ فارسی ء معنائے گال ء مناوان انت۔ بزاں سید ء کہ اے جتا کارمزنگ ایشی ء دو
سب دیم ء کاہنت اول ایش انت کہ سُرینوک ء گارنگ ء ترس مہ بیت ء وانوک سر پد بہ
بیت کہ ہمزہ ء سر ء یا چیر ء کہ زبر یا زبر د یگ بوتگ اے چہ اصل گال ء جتا میں چیز ایں ء چہ
نیادی کارمزنگ ء انت۔

اے چیز ء ارزشت ء ہمارم پھ الکا پی ء سر پد بنت کہ شاعری ء علم عروض ء سر پد
 انت ہاس ہمو راس گال یا پیشردانی گیشینگ ء قانون ء۔ پر چا کہ شعری ازم ء توک ء پیش
 ردانی جوڑ کنگ ء بن گالانی آہری آب ہم توار کنگ چذرتیں گیاں پیسرتانت۔ اگاں ما
 شے شون دانگیں رھبند ء حساب ء بہ چاراس گوانودر برانی دل ء روچا، دوچا، شپا، دپا، تپا،
 سرا، دلا، عصا پیشردنو شگ بنت۔

بلے راستی ء پیش نہ انت بلکیں جہل ء دانگیں قانون ء حساب ء انت۔

روح ء، دوچ ء، شپ ء، دپ ء، تپ ء، سر پ ء، دل ء، عصا، وپا، دُعا، خدا، جتا، خدا ء روا۔
 ہشکا باید انت بن گال جتانویگ بہ بنت ء نیادی ء کشاب یا کمک کارگال (Helping
 Verb جتا۔ پیش کہ سید ء کنگ۔

۲۔ ہمزہ ء پیش (ء) ء جاہ ء شما ”و“ ء شون دانگ۔

ہمزہ پیش وت یک سر جہیں گالے ء کمک کارگالے ہم۔ اے اردو، ”اور“ انگریزی
 ء ”And“ ء برانت ء دنت۔

مے زبان ء رھبند منی ہیال ء نودر رسد گیش اتگ گوانا (بلوچ) پر چے ہر وحد ء
 تجربہ کنان ء رواں۔ مارالوٹ ایت کہ کمو ء گیش ہما وہ درسد نہ بوتگ ایں رھبند ء کار ء سرجم
 بہ کن ایں۔

توارینک ء حساب ء ہمزہ ء ارزشت ماں بلوچی زبان ء ہج نیست براں است ء
 نیست پیش ء توار انت کہ انگریزی ء آب ”O“ توار ء تکی ء کنت دانگیں ”و“ ء توار
 ”وا“ انت۔ اول و پیش ء توار ء منٹ ہج رنگ ء ”وا“ بوت نہ کنت کہ ماہجر ”روح ء شپ“

ء ”روح و شپ“، ”مندء گند“ ء ”مند و انت نہ گوش ایں۔

پدء ”و“ جندماں بلوچی زبان ء پدگہ جاھے ء ہم کارمرز بوئگ ء انت پش کہ
من و گوشت بلے تو من ات۔ اے وچہ پیر ء سر پد انت۔

چہ اے گپ ء ابید همزہ پیش (ء) گونڈ کشابی توارے۔ ادء دائیں ”و“ توار
ذرا جیں کشاب ء دیم ء کارایت کہ ”و“ توار ذرا ج کشاب ذروشم ء بلوچی ء کارمرز بیت۔
چوش کہ ”بلوچ، دوچ“ دگہ دگہ۔

ء گونڈیں کشاب ء گوں ذرا جیں کشاب ء بدل کنگ روانہ انت۔

پدء ہم اگاں ماہمزہ ء پیش ء بدلینگ لوٹ ایں گڑا یک سو جے وایش انت کہ ما اولی
گال ء حلای ء چہ پیر پیش ء نشان ء بہ جن ایں اگاں نہ دگہ نشانے شہاز بہ کن ایں بلے پد ہم
همزہ پیش ء ہم مت ایں گال ء شہاز کنگ ء وتی وهد ء زوال مہ کن ایں پر چہ کہ همزہ پیش وتی
جاہ ء وت شر تر انت کہ رواج گینگ۔

۳۔ همزہ ء چیر ء زیر (ء) ء جاہ ء ذرا جیں ”ے“ ء سر ء همزہ سے دیک بوتگ۔
بز اں ”ے“۔

ادء اے چیز زانگ لوٹ ایت کہ سید ء جوڑنگیں اے گال بز اں همزہ زیر ہم پش
”ء“ ء ”غ“ ”نگ“ ء وت یک سر جمیں ء کمک کار گال ایت۔ اے اردو ء کمک گال ”کا، کے، کی“
ء بز انتاں ذنت ء سیادی ء ہم پدر کنت۔ پش کہ لوگ ء دپ، دست ء دل، منک ء مردم،
آس ء باپ، روح ء بکت، تھت ء پادگ، سرگ ء بئش، جنگل ء شیر، پاؤل ء شیر، کمالھان ء
سوت ء اے دگہ بازیں۔

اگاں من ایساں شمنے شون داتکئیں نشان ء گوں کارمرز بہ کنناں گواں چش بنت
 شپ ء نیم، لوگ ء دپ، دست ء دل، منک ء مردم، آس ء باپ، روج ء نک
 ہمت ء پاؤگ، سریگ ء بُش، جنگل ء شیر، پاؤل ء شیر، کمالھان ء سوت
 نوں منی جُست ایش انت کہ شادیم ء مردم یا مردمانی گپ ء چتو پڈ رکن ء کہ:-
 سئل توئے، وگر ء مہ گُش ء، پوت ء رواھے بہ شوہازئے، توھج نہ زانئے،
 وھدے منی لوگ ء کائے، مندے سر پڈ بئے۔

یک نو در برے چتو گیشینت کنت کہ اے جملہ ء تہا ”ئے“ ء کارمرزی پہ کجام
 بزانت ء دیگ بوتگ؟

☆

۳۔ تو کی ہمزہ ء مان ڈیگ شز انت بلے ایو کا ہما جاہاں کہ ایشی ء زورت انت۔
 چش کہ چد ء پیش لبے جاہاں کارمرز بوتگ ء بوتگ۔
 شیر، سئل، بنیت،

اگاں ایسانی تہ ء کشاب ء شامیک ہا سیس گا لوارے ء حساب ء دو کشابی ہم بکن
 ات، تہ چوش بیت ”س ء ل“
 بلے جہل ء مثالانی دو کشابی توار چہ پیسرگیس دو کشابی توار ء تپاوت کنت۔ چوش کہ
 تیگ۔ ایشی ء تہ ء دو کشابی توار ”ئی“ انت۔

نوں جُست ایش انت کہ یک نو در برے چتو گیشین ایت کہ ”تیگ“ ء تلفظ چہ ”شیر
 ء سئل ء بنیت“ ء جتا انت؟

پد ء شامھے یکیں نکتہ ء توک ء واء سر ء ہمزہ (و) ء نشان جنگ ء گوں جہل ء مثالان

پڈ رنگ پُش کہ:-

ھو، روت، پور، شور، سور، یا ڈرنگ

دایسرء همزہ ءتوار هم چہ پیسرء بلوچی ءکار مرز بیگ ءانت ءتو کیس چیز سے نہ انت
- بے بُر ز ءداتگ ایس مثالانی بید چہ "یا ڈرنگ" اے دگہ گالانی اسل توار پُش آنت۔

ھو، روت، پور، شور، سور۔

۵۔ (ئی) پہ بدل نام یا اسم ءضمیر (Pronoun)

اے هم پیسر کیس چیز سے کہ پہ غائب واحد یا یک ز انگلیں مردے ءکار مرز بیت۔
اے گیشی سیدھا شہی ریفرنس کتابجاہ ءماں بلوچی کورس ءتہ ءمان ڈیگ بوگ۔ آھاں هم
(ئے) ءجاہ ءیا ڈرنگ
پُش کہ:-

پس ئی برت، برات ئی جت، لوگ ئی کبل کت

منی جُست ایش انت همزہ ءگونڈیس "ئی" ءپُش کہ ما آئی پی اے ءئیل ءگندگ ء
ایس، ڈراج کشابی توارے نہ انت۔ گڈا ایشی ءزورگ کجا سائینٹیفک اصول ءبنیاد ءبوٹگ؟

۶۔ کڈ ءتو کا همزہ ءچیدگ ءوھدے شمنے وتی داتگیں لاطینی آبانی رد ایچار ایس
همے گمان بیت کہ اے همزہ زبر ءگونڈیس توار انت همزہ ءتوار فارسی ءسوب ءسربازی گالوار ء
ڈاتک کنت بلے اسینڈر ڈبلوچی راست نیسگ ءکار مرز کنگ منی دل ءروانہ انت کہ اے
دگہ کلیس گالواراں اے رنگ ءهمزہ کار مرز نہ بنگ ءانت کہ شون ڈیگ بوٹگ۔

پد ءباید ایش ات کہ آب یا چیدگ ءرھبند ءتہ ءمان ڈیگ ءوھد ءآئی پی اے
نشان هم دیم ءآرگ بوت ایس تاں اے بے توار ایس همزہ ءتوار ءھر کے سر پد بوت ایس۔

کسر کندی گالوارے توک ء اء ء شو شک بونگ کہ همزہ ء جاہ ء ”تن“ کار مرکزنگ بہ بیت۔

پُش کہ: پس کاہ وارتن، ہر بار بارتن،

چونائی ء من وت کہ گوں کسر قند ء بغان ء سیادی داراں۔ من وتی ملک ء نر ء
موشکس جملہ آ رنگ ء نہ اشکک کہ شون دَیگ بونگ۔ بلیکس ایسانی جاہ ء ماہُش گوش ایں:

پس کاہ وارتنس (وارت ایں یا وارتنس) ہر بار بارتس (بارت ایں یا بارتس)۔
باید زانگ بہ بیت کہ ماں بلوچی زبان ء ”ن“ آب گالانی تہ ء سے جاہاں کار مرز بیت ایں

بزاں

اول سرء: پُش کہ گنن، نازیک، نود، نادوک، بیگ، نوک ء دگہ بازس میان ء:

پُش کہ رنگ۔ نند۔ باندا۔ بانگواہ۔ گوانک۔ پنت۔ زنڈ۔ دنز۔ ژند۔ گرنج ء دگہ بازس۔

آھر ء پُش کہ آسمان، زمین، میان، جان۔ آمین۔ ژبان۔

چہ ایشان ابید بازس گال است انت کہ آھانی آھر ء انگلیس کشاب چہ پوز ء

ڈرکت۔

پُش کہ: من موش آں یا موش اول، نندا ایں چاریں چے بوت، من نہ ننداں،

پلانی گوں من ہمراہ انت، پنن چے سازیت، دیم پہ منزل ء رواں ء دگہ بازس۔

پرچا کہ اے تو ارے چاگرد ء زبانانی تہ ء نون غنہ ء گوں پذیرنگ بونگ پمشکا سید ء

پہ بلوچی ء ہم ژ رنگ کہ مے کا سیکل شاعری ء مزنیں بہر انت۔ پُش کہ

مُشک مہربانیس مات ء

آمر د کہ میاراں جلاں

نیمروچاں نہ وپساں لُھاں

دوست ء شرسریں گرانملاں

سیری منہاں سارتیناں

دوست ء گوں زباد مالیناں

میراث۔ تاکدیم ۲۰۲

(من ایٹی ء نیاہگ ہما ایر کنگ کہ میراث ء دپتر ء تہ ء انت)

نوں غنہ کہ شعری ازم ء حساب ء ہج بے نہ بیت اگاں ایٹی ء ماگوں اعلان نون ء

بدل بہ کن ایں۔

گرا لازم انت کہ ما ایٹی ء شعری ازم ء تہ ء حساب بہ کن ایں بلے اے رنگ ء

کنگ ء مئے شعر چہ بحر ء پہکا ڈن در کیت ء شعر ء آہنگ ء موسیقیت ہر دو نیناں پڑوش

ذنت۔

۷۔ ہمزہ ء ذرا جیں (ئے) کہ بلوچی ء ذرا جیں کشاب انت شما ادا پہ ہما ز انت یا

متلب ء کارمرز کنگ ایٹی ء اصل جاہ ہمیش انت کہ چد ء پیش سید ہاشمی ء ہم دانگ۔ چش کہ

تو کئے؟ گوشے، چے کئے؟ اگاں تو جیہند نے گرا بگوش کہ کئے ماں بلوچی زبان ء اے

ذرا جیں کشاب ء تو اربازیں جاہاں کارمرز بیت۔ چش کہ

اے (This / He / She)۔ کتابے (A Book)، تو چے گوشے

(What do you say?)۔ گجاردئے (Where will you go)۔ کتاب ء سر

(on the book) ء

بلے لکی انت کہ اے کشاب و حدے ماں نبشتگی رھبند ء آرگ بیت در آمدیں

وانوک ہم سچک ء بز ان انت کہ اے گپ یتہ ء ایشی ء کارمرزی پہ کجام بز انت ء بوتگ ء ہج
رنگ ء مہ آڑ ایت۔

۸۔ ”بی“ ء نشان کہ شاشون دانگ اے پیرا ہم کارمرز بوتگ۔ بلے آوحد ء

نشان ”یے“ کہ سید ء وتی سیاہگ ء راست نیسگ ء مان دانگ رواج مپنگ۔ پُش کہ
ندی یے دنت، دشی یے رس ایت، جان ذرا ہی یے رسات، دُعا یے گون کت، گواہی یے
پکار انت۔

بز ان ”یے“ ء نشان ہما جاہاں کارمرز بیت کہ گال ء آھر ء آب ذرا ہیں کشاب

بز ان (ی)۔ بیت

پد ء شام ”بی“ یہ نشان اے جاہاں ہم کارمرز تنگ پُش کہ

اسرائیل۔ اسرائیل۔ آسید۔ لید

بُخت ایش انت کہ اے مثال ء توک ء ”آی“ ء توار ء جتا انت گز ازانان اد ء

گالواری کشابے زورگ ء جہد کنگ بوتگ؟

۹۔ ”ؤ“ ء نشان ہم پیرا ہمیں نشان انت کہ لہتے جاہاں کارمرز بوتگ ء بوتگ

پُش کہ

رؤت، سوت، ہو، ہنور، سؤر

بلے اد ء اے گپ زانگ لوئیت کہ بُرز ء دانگیں گالانی تہ ء ہمزہ واد ء توار آ نہ انت کہ

پہ ہمانگی زورگ بوتگ پرچہ کہ توار چر ء پیش آ یوکیں آ بے ء سر ء جنگ لوٹ ایت پُش کہ

زوت، سوت، ہو، ہور، سور۔

پدء شامھے نشان دگہ جاہاں ہمک کار مرزنگ۔ پُش کہ

شامھو شگ ء ات کہ اے نشان پہ جملہ ء کو نڈ کنگ ء کار مرز بیت بلے منیھیال ء اور
ء توار ”و“ ء ”جاہ ء“ اوں“ پیداگ انت ء اگاں کیشتر مثال دیگ بوتیں بلکیں شمنے گپ شرتر
پہمگ بوتگ ات۔

پہ چے منانہ گشتنو

پہ چے مننوںہ گشت؟

شمنے اے مثالی تو کا (و) ء توار کنگ ء انت ء اے نشان ء اصل جاہ ہم ہمیش انت
بلے شمنے دانگیں دو جنائیں تب ء مثالاں وانوک ء اڈگ لمی گپ انت۔

(اس)۔ شمنے شون انت کہ بید چہ ہاسیں تواریں لوزانی دیم ء پُش کہ:

نہ انت، مہ ادشت۔

(م۔ن۔ب) ء جتا نیگ مہ بیت پُش کہ منکت۔ نکت۔ یکت۔ مرؤت۔

برؤت۔ بیار۔ میار۔ نیار۔

اگہ ماے گپ بہ منیں گرانو در بر ء دری زبان ء مردم جو انابانی یکجا بیگ ء یک

پاریگ ء وان انت تلفظ ء ردی گت کن انت۔

چونائی ء اے چیز پیسے ء ہم بوتگ گوں مہ، نہ، بہ، یو، ء تواراں مہ کنت، نہ کنت،

بہ کنت، مہ رؤت، بہ رؤت، بیار، مہ یار۔

بلے نوں شامھو گوں زبر زیر ء پیش کہ عربی انت اد ء زرنگ انت۔ اے ہم چونائی ء

شریں شون انت بلے شے مثال ء توک ء منیار ء گال ء (همزہ ء جاہ ء زبر ء جاہ انت کہ میم
گوں همزہ ء دگر ء توارے دنت ء چہ ”مہ“ یا ”نہ“ ء پہہ کا جتا انت)

۱۱۔ (اُن یا اَن)۔ اے توار هم چہ پیسہ ء کارمرز بیگ ء انت بلے هما چیز کہ شانون
غذہ گار رنگ ء ذر ہیں جاہاں اعلان نون دانگ پہ ایٹھی ء منی شون همانت کہ من بُرزدانگ
بز ا نون غنہ ء ء تہ جاہ ء ایر بہ کن ایں تاں گالوار بدل مہ بیت چُخش کہ:

من رواں - کندوں - گشاشاں - تچاں - frist Person-present
(Tense)

من روؤں، کندوں، گشوں، تچوں، ماکس ء نہ جن ایں۔

شمئے اے شون گالانی ساخت ء جند ء هراب کنت پر چا کہ من نہ کنداں (Frist
Person)۔ پلانی کنداں نُشت (Third Person) هر دو ئیں جاہاں کنداں ء گال ء
کارمرزی جتا انت۔ اگاں اولی حالت ء ما کنداں ء جاہ ء کنداں بہ کنیں هج رنگ ء وانوک ء
تچکیں گپ ء سر پدی نہ دنت۔

(اُنت، اِنت، ایت) اے هما گال انت کہ چہ پیسہ ء کارمرز بیگ ء انت۔ ایشانی
تہ ء من نوک ایں چیزے نہ دیت۔

شمئے نوکیں گال (اِئیت) انت کہ شما (ے ایت) ء یکجاہ کنگ ء کارمرز رنگ چُخش
کہ:-

آچہ سرچاران یک ائیت (آچہ سرچاران یکے ات)
 آچہ شہکاران یک ائیت (آچہ شہکاران یکے ات)
 ہم گنج ائیت (ہم گنجے ات۔ گنجے)
 منی بخت ادء ایش انت کہ "ائیت" ء توار (الی ایت) انت گڑاچے ہیم ء (اے
 ات یا ایت) پہ یکے ء توار ء کارمرز بوت کنت؟

۱۴۔ (ص۔ ض۔ ط۔ ظ۔ ع۔ غ۔ ق۔ ح۔ خ۔ ذ۔ ث)

اے ہما آبینک انت کہ سیدھا شی ء چہ وتی راہبند ء پہرہ کار رنگ انت۔
 بلوچی توار ینکانی سراونگیں کتابانی بنیاد ء منی ہم ہیال ہمیش انت کہ اے آبانی توار
 بلوچی ء بندری توار نہ انت ء بلوچی راست نویسی ء مان دے گ نہ لوٹ انت۔ بلے اگاں مارا
 بلوچی رھبند ء جیڑہ پہرہ کا دورنگی انت گڑا باید دلگوش دے گ بیت کہ چہ ایشاں لہتے آب بلوچی گا
 لواری بدل توار یہ Allophone انت ء نونوں آگالواری تہ ء ایشانی مان دے گ الی انت۔
 پُش کہ: "غ، ف، خ، ہ، ء" توار انت کہ ایشانی بندری توار "گ، پ، ک، ت، ء" انت۔
 ایشانی کارمرزی ہر کسے وتی گالوار ء حساب ء بہ کنت۔ پُش کہ انگریزی زبان ء گالواری
 حساب چہ اسینڈرڈ ء حساب ء جتا انت ء ہمک گالوارے وتی دگ ء کارمرز بیگ ء انت۔
 پُش کہ امریکن انگلش چہ برطانیہ ء انگلش ء جتا انت ء رشین انگلش چہ جرمن یا آسٹرلین ء جتا
 انت۔ بلے ہمک نیمگ ء وتی گالوار ء حساب ء رھبند کارمرز بوگ ء انت۔

نون گپ جن ایس اے دگہ پشت کپنگیں آبانی بابت ء کہ بلوچی زبان ء بندری توار
 د نہ انت کہ چہ ایشاں گچ بلوچی گالے ء بندات نہ بوگ ء انت بلے عربی ء فارسی ء آسرتھیں

گال بوگ ۽ انت کہ چہ عربی ۽ فارسی ۽ ماں بلوچی ۽ مان تر ایتک انت۔

اے ہما گال انت کہ سترنوں مئے جنہ ۽ گال جوڑ بوگ انت ایشانی اصل تلفظ انگت
بر جاہ انت ۽ ایشاں زوراں سری زونیشہ کنگ منی دل ۽ وتی راج ۽ نو در براں چہ دیروئی ۽
دارگ انت۔

اگاں دری لہزانی بدل ماں بلوچی زبان ۽ است باید کیشتر دگوش د یگ بیت چش

کہ:

بندات، بنگ	شروع
ڈولدار، وش رنگ	خوبصورت:
کانار	خنجر:
پلیٹڈی	قنہ:
مول ۽ مراد۔ واہگ	مقصد:

بلے آگالے کہ مئے زبان ۽ نول بہر جوڑ بوگ انت ۽ مئے ہمروچ ۽ زندگی ۽ اے
لہزہ تلفظ ہما انت کہ دری زبانانی توک ۽ انت گز ایشانی تریگ روانت۔ چش کہ
خالص۔ فلسفہ۔ قرآن۔ ثابت۔ اثر۔ طواف۔ غم ۽ دکہ بازیں۔

کے اے گالاں گوں (خ) ۽ جاہ ۽ (ح یا ہ یا ک) ۽ توار ۽۔ (ف) ۽ گوں (پ)
۽ توار ۽، (ط) ۽ گوں (ت) ۽ توار ۽، (غ) ۽ گوں (گ) ۽ توار ۽ کار مرزنگ لوث ایت آئی
۽ سرہ۔ سچ و زور پابندی جنگ مہ بیت ہاس ہما و ہد ۽ کہ آئی ۽ گالوار ۽ مت پیگ ۽ جاہ ۽ گال
وتی اصل توار ۽ گوں بہ بیت۔

من پدے نو شوگ لوناں کہ ایشانی در کنگ ء مستریں تاوان مئے نو در براں رس ائنگ
 کہ بازیں چکاں دری زبان ء وانگ ء سر پد بیگ ء مزنیں اڑے دم ء اتلگ ء مدام وتی
 همساگیں کومانی شانگان ء گیرگان سلگ کچگ انت۔

ادء ابید اے گپ ہم تچک کنگ بہ بیت کہ ہج نکارے ء اے حک نیست کہ گالوار ء
 بنیاد ء وتی گالوار ء برتر ء شر تر بہ گوش ایت ء دومی گالوار ء ہمنچو ایر بہ جنت کہ آگول دلپروشی ء
 چہ وتی جہداں دست کش بہ بیت یا بہر کا ماں بلوچی زبان ء ہشتہ کنگ یل بہ دنت۔

باید زانگ بہ بیت کہ رھبند ء یک یک دگہ چیز انت ء گالوارانی یل دیک ء زورگ
 دگہ گپ انت کہے کہ گالوارانی بنیاد ء پلینڈی کنت توری ستر نامداریں نکارے بہ بیت آئی ء
 کس راج ء دوزواہ مہ زانت اوپالا شاہ در بر جاہ ء شون دانگیں رھبند ء چارگ ء رند مااے
 آسر ء سر بوتیں کہ آھاں ہم بلوچی ء کشابانی اژدر کنگ ء جہد ہج رنگ ء نہ تنگ اے دگہ زبان
 ء پوکارانی رنگ ء اد ء زانت کارانی نو شوگ ہم ہمیش انت کہ دیمتر ء لاطینی آرگ بہ بیت۔

لاطینی ء رواج آملکان دیک آسان تر انت کہ چہ پیر ء انگریزی وانگ ء انت
 بلے مئے چاگرد ء کہ عربی، فارسی، اردو، سندھی،، سرائیکی زبانان مردم پیر تر وت غسر پد
 بھیت آھاں رومن لاطینی ء اوبال لڈگ ء من ہج رنگیں ہمایت ء نہ کنناں ء اے رنگیں جہد پہ
 زانت وتی راج ء بزرگ کنگ ء چہ تچکیں راہ ء نگلینگ ء جہد انت۔

چہ اے گپ ء ابید اے ہم زانگ لوٹ ایت کہ لاطینی ء سر ء ہمنچو کارتاں روج
 مردوچی بونگ آہم پہر کا سرجم نہ انت ء اد ء ہم بازیں کار لوٹ ایت اے گپ ء من اے بنیاد ء
 کنگ لوناں کہ بازیں تاک ء ماہتاک غنیٹ ء سر ء اتیں بلاگزاں من لہے زبان زانتی ء پڑ ء
 دست مان دیوکیں مردمانی کار دیستگاں۔ بازیناں انگت اے سر پدی نیست کہ خری رومن

نیاہگے بہ بیت اگاں نہ لاطینی یا کہ ماچینی ء جاپانی نیاہگ ء بہ زوریں سچ جاہ ء آب دیم پہ
وت زورگ نہ بنت۔

پرچا کہ توارانی جوڑ جاہ ء جوڑ پیم ء بنیاد ء توار ء چکاسی ء میان اوستمانی گل
(International Phonetic Association) ء لاطینی نیاہگ ء بنیاد ء یک
انجیں آہنکی نیاہگے سال ۱۹۸۸ء ء گیشینگ کہ آدنیا ء ہمک زبان ء توار ء گیشیت کنت۔
اے آہنکی نیاہگ ء نام آئی پی اے IPA انت۔ اے نیاہگ ء تہ ء دنیاہمک زبان ء حکم گا
لوار ء ہمک توارے ء گونڈیں پرک ء بہ گرتاں ڈلگیں پرک ء ہاسیں چیدگے ٹہینگ ء ایرینگ
ہونگ۔

نوں باید کے ہم کہ آئی ء زبان زانتی ء شریں پشت پدے نیست بلے کارکنگ ء
واہگی است گز اباہد توار یک ء بنیاد ء وتی آہینکاں دیم ء بیارایت۔ انگریزی ء ہیل داریں
مردم ایو کا اے بنیاد ء کہ دگہ زبانزانتاں لاطینی ء سکین دانگ پمشکا پہ بلوچی ء لاطینی زورگ بہ
بیت ریں سوچ انت کہ منی دل ء ہامزدے کہ عربی نیاہگ ء تہ ء سرنینوکانی جنکل ء گار
بیگ ء ٹرس ء آماج انت پش مہ بیت کہ باند ء رومن ء داویلز کشاباں ہم دیرکنگ ء گپ
جنگ ء گپانی گونڈہشہ کنگ ء ہیل بہ گرانٹ ء مے لہرانگی نڈی کار ء بیگواہ بیت۔

ماسر پدیں کہ دنیا روج پہ روج دیم ء روان انت زبانانی اڑ ء جنجالاں ہلاں کنگ ء جہد ہر کجا
بیگ ء انت تاں نودر براں اڑے مہیت۔

بلے مارا اے زانگ لوٹ ایت کہ اول کلاس ء نودر بر ء ہجر زبان ء پی ایچ ڈی ء
درس دانینگ نہ بیت نیکہ پی ایچ ڈی ء نودر براں اولی کلاس ء درس ڈیگ بیت۔ اے
ساحت ء زلورت ایش انت کہ بلوچی راست نویسی ء رواج کچنگیں زہبند ء رویانی درکنگ

۽ ڪار ۽ ٻه ڪن ايس نئيڪه ٻه زبان ۽ در برگ ۽ آسان ترين راهه شوهاز ۽ وٽي لهر انڪي مڌي ۽
تاوان بار ٻه ڪن ايس۔

پر ڇهه ڪه اسه ساھت ۽ هما انگريزي ڪه ماں دنيا ۽ رواج ڪيٽڪ، آئي ۽ هم جھري
راست نويسي ڇهه نيشنگي راست نويسي ۽ پرڪ داريت بيه بيد ڇهه ڏڪشئري ۽ گون تواريڪ ۽
چيڊگ ۽ گال ۽ بندري تواريڪ ۽ گيشينگ ۽ انگلش ۽ وٽ ۽ هج رنگ ۽ بدل نه ڪنگ پر چاڪ
زبان ۽ راجد پتر لبر انڪ انت ۽ لبر انڪ ۽ زبان راجاني زند ۽ ۽ ڪار ۽ مڌي انت۔

References:

Handbook of Language and Literacy:

Development and Disorders Edited by

C. Addison Stone Elaine R.

Silliman, Barbara J. Ehren, Kenn Apel

بلوچي نياھڪ ۽ راست نيسگ۔ سيد ظهرو شاهه حاشي

Introducing Balochi Phonetics and

Phonology by Zia Balch

// en . wikipedi http: a.org/wiki/balochi_language

شھد يں بلوچي۔ بي اے۔ غفور شاد

☆.....☆.....☆

بلوچی سیاہگ ءِ راست نیسگ

پیرل شے تگری

انچو شکہ مھتاک آساپ ءِ شوکار ءِ وتی شانکاری دگوش ءِ تہہ ءِ نیشگ سنگ کہ ”
بلوچی سیاہگ ءِ راست نیسگ“ سید ہاشمی ءِ کتاب ءِ چک ءِ ولجہ رزاق نادر پیرل شے تگری ءِ
ولجہ عبدالصمد امیری ءِ چد ءِ ساری ثران سنگ ءِ مھتاک آساپ ماہ اپریل 95 ءِ تاکدیم
اتاں 11 تاں 13 ءِ ستہ ءِ اکبر غمشاد ءِ چشمائے چاچ انت۔

منی پھم ءِ زانت ءِ اے کتاب ءِ چک ءِ انگت ناں کس ءِ یک الکا پ ءِ دلجمیں
چمشائےک یے دانگ ءِ ناں ایراد کپتگ بلکیں کتاب ءِ لھتیں درانی بابت ءِ نزور ءِ غیر منطقی گپ
جنگ بوتگ کہ وانوکاں کم پھمیشگ ءِ گیشتر بھ ءِ بکڑ بوتگ انت پمیشکا بازیں کلہ کار انگت وتی
تب ءِ نبشہ کنگ ءِ انت البت بلوچی زبان ءِ چاپ ءِ شنک بوہوکیں مھتا کانی شوکاراں سید ءِ
بازیں رھشونیا نی پدگیری سنگ کہ ہمک نوکیں تاک چہ گو سنگیں تاکاں گیشتر وانا ک تر بوگا انت
۔ اگاں مھتا کانی شوکار ہمے کار ءِ وتی ڈبہ بہ لیک انت ءِ ہمک رسکیں سیاہگ ءِ یکیں رھبند ءِ
چاپ بکن انت گڑا بلوچی سیاہگ ءِ راست نیسگ ءِ جبرہ ہلا س بیت ہم ءِ میزان میزان ءِ
گہتر ءِ کتر بیت۔

اے بابت ء پے درور سنگت اکبر غمشاد ء جمشاد تک ء بزورات کہ آئی ء تاکدم ۱۱
 ء ۱۲ بس سید ء شوندا آنگیں گپ دو وار بشتہ سنگت انت۔ نے چہ وتی نیمگا سید ء رحمد نے جہل
 جنگ ء نے تو سیپ ء ساڑائے کتا کہ یک شریں دورے پر چا کہ ہمک مردم کتاب نہ دانیت
 بلے مھتاک بلکیں بوان انت البت تاکدم ۱۳ ء سنگت اکبر غمشاد گوں سید ء گپ ء لیکھاں ہم
 سنت نہ انت چوشکہ سنگت بشتہ کنت کہ ”..... دیمتر اسید بشتہ کنت کہ بازیں مردم بازیں
 لہزاں دُم گڈ کن انت ء نہیں انت چوشکہ دینہ شتہ، گرتہ ء دگہ۔ باید انت کہ اے لہز
 دینگ، شنگ ء گرتگ نیسگ بہ بنت پر چا کہ ایشانی دُمب ء ”تگ“ ء گڈگ رویت۔ ہم
 پیم ء زیکتانی، سبھیتانی، کدیکتانی نامیں گالانی سراگپ جنت ء گوشت کہ پنی زانگ ء اے
 گال بلوچستان ء گیشتریں بہرے ء گوشتگ بنت چوشکہ! من زیکتانی تی راہ ء چارگ ء یاں
 ۔ تو دوشیتانی گارے بلے اے بابت ء منی ہیال الیش انت کہ سید ء اداراست نہ کشنگ۔ منی
 تزا ء ہمیں لہزانی اے وژ نیسگ ء کار مرکزنگ پہک روانت۔ منی زانت ء روع ء اے گال
 چوش بنت۔

من زی من ایس تی راہ ء چارگ ء یاں یا من زیکین ایس تی راہ ء چارگ ء یاں۔ تو
 دوشی من ءے گارے یا تو دوشیکین ءے گارے ہمے ڈول ء ہمیشکا ء ہمیشکا شاہی لنگ انت،
 ہمیشکا راہ ء شت نہ کنت ء جتا میں لہز گوشت چوشکہ!

۲۔ ہمیشکا۔ شمے دوینانی گپ یک انت ہمیشکا اڑگ نہ لوپیت۔ منی جند گوں سید ء
 اے گیاں تپاک نہ کنت۔ منی ہیال ء ”جمشکا“ ء گال وت روانت بلکیں سچکیں لہز ”پمیشا“ یا
 ”پمیشکا“ انت کہ ایسی ء راہ ہمیشکا ء ہمیشکا ء تھا بہر کنگ بوتگ ء جتا میں نام دیگ بوتگ انت
 کہ روزانگ بنت پر چا کہ گیشتر مردم ”پمیشکا“ یا ”جمشکا“ ء کار مرکز کن انت ء زان انت۔

چہیشکاوت یک اجبیں لہزے کہ سچ معنائہ ذنت.....“

ایش انتت سنگت اکبر غمشاد ۽ ہیال کہ سید ۽ گالاں رد سر پد بیت بلے وت چوش
دلیل دات نہ کنت دانکہ مردم سید ۽ گالاں یلہ بکن انت ۽ سنگت اکبر غمشاد ۽ گالاں کار مرز بکن
انت وحد یکہ سید ۽ وتی ہمک ۽ گال ۽ منطق ۽ دلیل بیان کنگ انت چوشکہ آگال زیکتانی،
سباہیتانی ۽ کدیکتانی ۽ بابت ۽ گوش ایت :-

”اے گال بندر ۽“ زیک تا آتی سباہی تا آتی ۽ کدیگ تا آتی“ انت براں چوزی ۽
بگرتانی، چہ سباہ ۽ بگرتانی ۽ چہ کدیگ ۽ بگرتانی“ بلے بلوچی زبان ۽ ایشانی گال ہمگر نچ
کرنگ انت ۽ چو کہ یک گالے ۽ کرنگ انت ۽“

سید دیمتر اسپے گالاں کار مرز کنت ۽ پشد اریت دانکہ وانوک بھمت اش بکن انت
چوشکہ۔

”من زیکتانی تخی راہ ۽ چارگ ۽ یاں۔ سباہیتانی گارے
سباہیتانی یک مردے اد ۽ نہ ٹوسگ بیگاہیتانی ٹواتے ۽ سرنگ۔
تو کدیکتانی اد ۽ ٹھگ ۽۔“

سید دیمتر اسوج ذنت کہ ”اے گالاں سباہیتانی“ کدیکتانی براں گوں ”گ“ ۽ یا
کہ سباہیتانی ۽ کدیکتانی براں ”بے گ“ ۽ ہر دو ٹیں رنگاں نیسگ راست انت البت اے
گالاں چو کہ یک یک گالے ۽ یکجا بہ نیس ات کہ ایشانی براں انت چو کہ یک گالے ۽ انت.....“
اد ۽ مادیت کہ سید ۽ شوندا ٹگمیں گال وتی وتی جاگھ برور ۽ بلے کچہ انت البت سید ۽
گال ”انی“ بندراتی گالوارے کے کیچ ۽ دگہ لختیں ہنداں ”انوں“ ٹوشگ بیت پمیشکا اد ۽
مردم زیکتانی ۽ زیکتانوں (براں زیک تا انوں“ دوشیتانی“ دوشیتانوں (براں دوشی تا انوں)

برگاہیتانی ۽ برگاہیتانوں (بزاس برگاہ ۽ تانوں) ۽ کدیکتانی ۽ کدیکتانی نون (بزاس کدیکتانی ۽ کدیکتانی نون) کارمرزکن انت بلے سنگت اکبر غمشاد اے گالاں ردکت ۽ ایشاں وتی تب ۽ ولسیل اے کیش ۽ گیور ۽ کارمرزاش کت کہ نے سراش پر ۽ نے دُمب بزاس ادبی وڑے ۽ ہشتہ انت نے گرانر اش چک انت ۽ نے صیغہ ۽ گردان اش برو برانت چوشکہ آ ”زیکتانی ۽“ ”زی نین این“ یا ”زیکین این“ دوہیتانی ۽ ”دوشی نین این“ یادوشیکین این ہشتہ کت کہ گیشتر اڑانگ انت سنگت مسال ۽ درور چوش دنت کہ

”من زنی نین تنی راو ۽ چارگ ۽ یاں یا من زیکین این تنی راہ ۽ چارگ ۽ یاں تو دوشی نین ۽ گارے یا تو دوشیکین این گارے۔“

شادیت کہ کجاھے سنگت اکبر غمشاد ۽ ہشتہ ۽ گرانر برو برنہ انت پرچا کہ من ۽ کڑ ۽ ”یں“ کارمرزے سنگت وحدیکہ من ۽ ہمراھی ۽ ”یاں“ یا ”اوں“ کارمرزہ بیت ۽ ”یں“ پہ ما ۽ واستہ کارمرز بیت اگاں سنگت ۽ ”من زنی نین این تنی راہ ۽ چارگ ۽ یاں“ شون بداتین گزائنگت دردے پہ دوات ہے وڑ ۽ ”تو دوشی نین ۽ گارے یا تو دوشیکین ۽ گارے“ اد ۽ یکین رد ۽ ”نے“ کہ ”تو“ ۽ زاھر کت دورند ۽ ہمیشہ کا ابلنگ کہ اے وڑیں رد پہ گپ ۽ پ ۽ بزاس بازاری زبان ۽ کارمرزنت بلے ادبی زبان ۽ باید انت کہ ہمک رد ۽ تہہ گرانری ۽ صیغہ ۽ ہیال ایرنگ بہ بیت کہ اد ۽ چمک شموگک بوگک پد کج انت سید ۽ گالانی چکی ۽ پرمانائی کج انت دلجا اکبر غمشاد ۽ اڑنگیں گالانی چپ ۽ چوٹی کہ جاھے گرانر اش پڑتنگ ۽ د کہ جاھے صیغہ ۽ گور کٹکی د کہ جاھے پچارے گوہیگاں قاعدہ ۽ اولی ۽ گوندویے ۽ سبک دنت ”من نین این“ ”دوشی نین“ انگت سید ۽ گالاں رد ۽ دوت ۽ وشنو و کت۔ من اے بابت ۽ گیشتر حج ہشتہ کتاں بلے سید ۽ اکبر غمشاد ۽ رھشونیاں درور درورے جہل ۽ نیساں دانکہ وانوک وت پچارکن

انت کہ کئے چنچوک آپ ۽ انت۔

سید شون دنت کہ ”من زیکتانی (زیکتانوں)“ تئی رہ ۽ چارگ ۽ یاں داوں)۔ اکبر
غشا د گوشت کہ سید ۽ ”من زئی میں ایں تئی راہ ۽ چارگ ۽ یاں گال روانت ۽ راست
چوش انت اگاں اے ”من نہ کشنگ بزاں هلا رنہ انت“ ۽ تل شو شک مہ بیت گڑا
چے شو شک بہ بیت ”کارچ گوشت وانوکانی دست ۽ انت“

چد ۽ پد ”پمیشکا“ ۽ گالانی چک ۽ سید ۽ گو سگیں گیاں اوں جنہل ۽ نیساں کہ سنگت
اکبر غمشاد ۽ ”پمیشکا“ راست ۽ ”چمیشکا“ رد کر ارداتگ انت سنگت چوش اوں بشتہ تنگ کہ
تکلیں لہز ”پمیشا یا ”پمیشکا“ انت کہ ایشی ۽ اپمیشکا ۽ چمیشکا ۽ تہا بہر رنگ بوتگ ۽ جنائیں نام
دیگ بوتگ انت کہ ردز رنگ بنت پرچا کہ گیشتر مردم ”پمیشکا“ یا ”پمیشکا“ کار مرز کن انت ۽
زان انت ”چمیشکا“ وت یک اجبیں لہزے کہ هج معنانه نت

سید ہاشمی وتی کتاب ”بلوچی نیاھگ ۽ راست نیسگ (سیسی چاپ) 47
تا کدیم 129 ۽ 130 ۽ تہ ۽ پمیشکا ۽ چمیشکا ۽ گیش ۽ گیوار ۽ چو اے وڑ ۽ کنت۔

”چمیشکا ۽ پمیشکا ۽ گال بندر ۽ ”چہ ہمیش کار ۽“ ۽ ”پہ ہمیش کار ۽“ بوتگ انت
یکبر ۽ ایشانی رند ۽ ”۽“ ”۽“ ”کپنگ۔ رند ۽ ”کار ۽“ ”ر“ ہم دور دیگ بوتگ کہ چہ سے گالی
رنگ ۽ رنگ انت کہ ایشانی بزانت ہم ہمیش انت بزاں ”چہ ہمے کار ۽“ یا ”چہ ہمے سبب ۽“
یا ”چہ ہمے نیون ۽“ ”۽“ ”پہ ہمے کار ۽“ یا ”پہ ہمے نیون ۽“ ند کار ۽ دو میں گالاں یکیں بزانت
۽ گال من ایت (چوشکہ اکبر غمشاد انت) بلے چوش نہ انت۔ اے دو میں گالانی بزانتانی دگری
۽ دلگوش یکن ات کہ پہ اے گپ ۽ مینچنگ ۽ بس انت۔ اد ۽ ماہر دو میں گالاں ماں گیاں
کار مرز کنیں بزنتاں اش شر دلگوش یکن ات۔

ہمیشکا:۔ جنگی ء زرنیست ہمیشکا (بزاں چہ ہے سبب ء) وتی ڈگار ء موک ات نہ
 کت۔ (یا) مال مُرتگ اُنت۔ دو سال اُنت ہور نہ بوتگ ہمیشکا (بزاں چہ ہے سبب ء)
 ہمیشکا:۔ زہ دیر اُنت ہمیشکا (بزاں چہ ہے سبب ء) پگاہ سر گرگ لوئیت۔

(یا)

اے دوئیں ہمرنگ اُنت ہمیشکا (بزاں چہ ہے سبب ء) پہ شتری ہجگارگ لوٹ اُنت
 کہ مردم ردمہ کپ ایت“

اے گالانی پوشیں گیش ء گیوار کہ سید ء کنگ اُنت باید اُنت کلمکار مان مکیشنت
 بلے انگت ولجہ اکبر غمشاد ء وڑیں کلمکار ایشاں یکیں گال بہ لیک اُنت ء ”ہمیشکا“ ء ہج مانا ء
 بزانت مدینت گڑا ابید ء غالب ء جہل ء شیر ء دگہ چے گوشگ بیت۔

میں دُعا لکھتار ہادہ دغا پڑھتے رہے

ایک نقطے نے مجھے محرم سے محرم کر دیا

☆.....☆.....☆

اسٹنڈرائزیشن اینڈ آرٹھوگرافی ان بلوچی لینگویج

منصور بلوچ، کراچی

نوشتہ کنوک:..... بانک کرینا جھانی

چاپ:..... اول ایسلا ۱۹۸۹ء

تاکدیم:..... ۲۶۸

بھربانگ:..... المکوسٹ اینڈ وکسل انٹرنیشنل، اشاک ہوم سویڈن

چاپار:..... سینٹرل ٹیکریٹ، بورس

سوب نویسگ:..... آپسلا یونیورسٹی، سویڈن ۽ ڈاکٹری ۽ تھیس ۽ پ

گوں بانک کرینا جھانی ۽ من اولی بر ۽ ہما وھدی دوچار کپنگ اوں کہ آ کراچی ۽ پ
ہمے پٹ ۽ پول ۽ اتلگ ات۔ دومی رند ۽ من ہما وھدی پ گدار ۽ گپ جنگ کہ من ۽ اے
شرپ ۽ دانگ۔

منی زانتیں زانت ۽ اے کار کہ بانک ۽ وتی کوپگ ۽ زرنگ ات باز گرانیں ۽

تازر کس کارے ات۔ اے کار دورنگ کنگ بیت! یکے ڈھارنگ ء کہ گیشتر نام در آوریں
 زبان زانت کہ کن انت نئے بزاں اوتا کے ء بند بنت وتی دل ء میل ء ساری ء سر جمیں وت سہرا
 چیں هیالے ء پے دگراں ردغ بند دینت، یکی ء تپاکی ء پنت ء نسیت، راجی پرشت ء پندوش ء
 ترس ء نیم ء گز ء گاپ ء هواری ء دگرانی سر ء لڈگ ء کوشت ء کنت۔ دومی ہمارنگ ء کہ کارم
 جند ء لوٹ ء پکار انت۔

اولی وڑ پے نام ء نام ء در آوری ء، دومی وڑ پے تنگ دل زانت ء توجیل ء
 راستی ء شوہاز ء پدغ ء آج دوئیں وڑاں ورے ء گچین کنگ وت گوں پٹ ء پول کنوک ء جند
 تب ء میل ء کار دارایت۔

منی ہیال ء شرپ داریں گوہار ء گوں وتی کار ء سکتیں ہب، واہگ ء میلے پیگ
 کہ آئی ء دیر سریں راہے جنگ، دلیاھی کش اٹگ، کودکیں جکلک دل ء سر ء بستگ، شہر شہر،
 میگ میگ، ء تنگ ء ڈنگ گول اٹگ۔ زاہر انت کہ پے زانت ء زانگ ء پے راستی ء شوہاز ء
 وھدے کہ مردے زانت کاریں یا چو میگ ء ناسر پدیں اے وڑیں کارے کہ بکج کنت گزاکار ء
 بارو ء آئی ء جند ء ہیال ء لیکہ، کار ء سر ء وتی نکش ء رندانت، پدغ ”کار چا گرد“ یا چپ ء
 چا گرد ء چ بٹکیں مھلوک کہ کار ء بارو ء وت یک تب ء میلے دارنت کار کنوک ء ہسار بند کن
 انت ء کار ء وتی دل لوئیں کشکے ء پے یگ ء پے ڈول ء پے وتی زور ء جن انت۔ اگاں کامیاب
 بنت گزاکار ء آسر ء الم ء اے مھلوک ء خبین ہم زاہر بیت۔

بلے چو کہ شرپ داریں بانک ء اولی ء مستریں مراد کہ آج کتاب ء نام ء زاہر بیت
 چہ بلوچی زبان ء لیزانک ء یک ء تپاکیں ء متکیں نویگ ء وڑ ء رھبندے ء پے پٹ ء پول
 بوٹگ آئی ء داں وتی وں ء واک ء داں ہدے ء شنگ بوٹکیں ہرچ تاک، روھتاک،

ماہتاک، تاکبند و گدگہ داگنی کہ دست کچنگ انت نے چھے چار انگ انت و گشتے و گینگ انت
 - بلوچی گوشوئیں ہنداں تر و تاب گنگ مھلوک و جنگ و کاراں گھائیش و دیگ، پہ زبان و
 لبر انک و دیرمی و جھد کاریں دوستاں گند و گدار گنگ، ساری و بوئیں پٹ و پول کار و راھد
 ربری و گمک ہم زرتنگ نے و بلوچی زبان و نامداریں کلمہ کار و زانتکاراں سوچ و شورے ہم
 کچنگ - چد و پہ نی گوں سکتیں ہیال داری و بے ر و و ریاء و قی گونڈیں بلے جہلائیں و ڈریں
 ہیال در شان گنگ نے، کہ اچ گونڈیں پٹ پولی کاراں پلگا تر، کدے دیما تر و گوں راستی
 و ہمد پ و تزیک تر انت -

کتاب و ۲۶۸ تاکد میاں بیچ در انت و ہرج درے بازیں درونت و گینگے و بھر
 انت - ہرج بنگ و درونت و پہ لئی لوٹ و آسرے و رسگ و جہلائیں چکاس و پذیر و جنگ
 چنگ - کہ اچ وانوکاں اڈ پار مزنیں، بچارے لوٹ انت - اکہ اے کتاب پہ و قی لوٹ و گزر و
 سرجم و برجم، گڈی داگنی نہ انت بلے ہرچے کہ آئی و دیگ و گینگ - اشنگ و مار انک و
 زانت و زانگ و چکاس انگ گوں زانتی و گونڈیں گال یا کسانیں گے و در شان گنگ بلے
 جہلائیں و مزنیں ہیالے زاھر کن انت - ہاکم و ہاکمی سر کار و مھلوک و
 مھلمی، وت ماں و قی گلاگ و گر چیل،، ہند و زور و زوراکی، جند و
 ہیال امبازی، نہ سر پدیں زانت و جاگہ جاگے زانت و ناسر پدی و کدی کدی بانک
 و پھیشیں پچار و پگر و ہم دلیاھ گنگ، بلے کار و دزگری و پشومان نہ بوتگ او پارے کش
 انگ، جاگہ جاگے کشک و دو کشک کش انگ نے - و جاگہ جاگے ہم گواز و ڈال چارے ہم
 گنگ انت ایوک و قی لوٹ و گزر و مرور و و کتارینگ و کمانگ انت - البت مردے،
 دوکے گلاگ انت، زاناں لئی نے زانگ - بلے آسر و گڈ گال سانسی سر پدیں و آزاتیں

ھیالے عشون ء دنت کہ وت بانگیں گوہار ء شتری، سرپدی، شریپداری ء مزنی ء زاهر کنت۔
 بانک ء جہلانگی ء ہاکیں ء دگہ کر چینی پیٹ و پولی حساب کتاب شری چارنگ
 نوہنگ انت کہ ماں پاکستان، ایران، اوگانتان، میان استمانی ء سویت یونین ۵۔۳۰ بگر
 داں ۸۔۳ ملین بلوچی گوشوک آبادانت۔

اے کلیں مھلوک دو مزنیں گالواراں بھر ء بانگ انت، یکے رودر آتکی گالوار ء دوئی
 رو برکتی گالوار..... رودر آتکی گالوار ء گوشوک گیشتر ماں کبھی، کوہلو، لورالائی، نصیر آباد، پشین،
 سی، ژوب ء ابید سند ء لہتے ڈسٹرکٹاں کہ کراچی ہور نہ انت، آبادانت وھدے کہ ڈیرہ غازی
 خان ء رحیم یار خان ء ہم ہمے گالوار ء گپ جن انت۔ رودر آتکی گالوار ء گوشوک نر ۸۔۱ ملین
 مھلوک انت۔

رو برکتی گالوار ء گوشوک ماں ایران، اوگانتان، سوویت یونین، میان استمانی ء ابید
 پاکستان ء گیشتریں ہنداں ء کراچی ء جاہ مند انت کہ ۷۔۲ ملین ء بگرداں ۳۰ ملین بنت۔
 بانک ہردو گالوارانی لہز انکی مذی ء پت ء پول ء رنداے آسر ء سرچنگ کہ رو برکی
 ہند ء گالوار پلگارتر، دیما تر ء گولندکار ء مھلوک ء نر یک تر انت۔

پد ء آرو برکتی ہند ء گالوار ء گیشتر گیش ء گیوار کنت ء اے شون ء دنت کہ اے ہم دو
 مزنیں نکاں بھر انت۔ اگاں ایشانی میان ء چوشیں مزنیں دگری ء پر کے نیست بلے جیراھے
 هست۔ آئی ہیال ء رو برکتی گالوار ۷۔۲ ملین ء بگرداں ۵۰۳ ملین مھلوک ء ۵۰۵ ملین ء
 بگرداں ۱۰۱ ملین مردم رکشانی ء گپ کنت ۷۔۱ ملین ء بگرداں ۹۰۱ ملین مکرانی گوش ایت۔
 پد ء ہردو یینانی لہز انکی کار ء کار پداں پولگ ء رند شون دنت کہ لہز انکی مہار ماں گڈی گالوار ء
 دست ء انت ء اگاں لکڑ جنان بکت ء ہمے رنگ ء دیم ء بروت بلکیں یک ء تپاکیں ء مٹکیں

زبان و لہزا کی پڑے گروہری ء کت بکت بلے اے نزوریں گا ماں آ آپ سرے رسگ بیدوت
 ماں وتی یک سول غثرانے ء، یک مزنیس وھدے پکارانت وھدے کہ وھد ء جند ء لوٹ
 زینکاری لوٹ ایت۔ دانکہ وتی زبان ء دیمروی نی کیشتر مہتل مہ بیت۔

پہاے وڑیں کارے ء پھ دیرادیرائیں ہیال، پہ نویسگ ء راستیں وڑے ء سراپا کی
 ء نہ بوگ، وری گالانی ماں بلوچی ء کامرزی، وری آب ء توارانہ گیش ء گیوار پہ نوکیس جوڑ
 بیگیس چیزاں پہ نام ء نوکیس گال سراچی، اے ء اے وڑیں دمکہ بازیں سرگال ء سرے ماں وانگی ء
 جہلائیں گپ غثران ہست کہ دلگوش کر زانت۔

ہستیں نویسگ ء وڑے رحبند اں پٹ ء پول کنگ ء رند آ آیاں سے ء چار وڑاں بھر
 کت کہ چر آیاں یکے رومن انت کہ آئی ء منوک آئی ء پہ بلوچی نویسگ ء شرتر زاناں، بلے
 بانک ء ہیال ء اے نی منوگسٹیں چتے آئی ہیال ء یک زوراکیں حا کے اگاں زوراں سری
 ایشی ء مھلوک ء سرے بہ لذایت دمکہ ہبرے و کہ نہ ہستیں شاحدی ء نہ ایشی ء لوٹوک چو بازانت
 نہ سر پد بیوک ء نئے کہ پہ ایشی ء ایکندہ کارکنگ بیگ ء ہرچے کہ بیگ آئی تہ ہم ردی زاہر
 بیت۔

نویسگ ء ”عربی“ ء فارسی رحبند ء وڑے منوگرانی تہ ء یک وڑے ء آ آزات
 جمالہ نی ء نام ء دنت دومی سید ہاشمی ء سبکی ء واجہ عبدالقیوم ء آزات جمالہ نی نویسگ ء
 رحبند اں کیشینگ ء دیم ء آرگ بیگ آانت واجہ اکبر بارک زئی ء رحبند کہ بانک ء ٹوٹگ ء
 انگت ء باز ء کار مرد نہ بیگ آئی ء آ سرے بارو ء زاگ نہ بیت۔ البت آئی ہیال ء آزات
 جمالہ نی اکیڈمی ء واجہ کارے آئی دیمروی ء پہ سک ھد وناک انت ء ھمد کنگ ء انت۔
 بانک ء ٹوٹگ ء پد ء ابید سید ہاشمی ء رحبند ء کہ ہستیں نویسگ ء ہرح وڑے کہ

ہست یک رنگ و کار مرز بیگ و نہ انت و نے آیانی رہبند و بار و و سرجمی و شون ہست۔
 بانک و تر و بلو چانی تہ و قی ہکانی گرگ و یہ مز نہیں ہد و نا کی یے زاہر بیت آوت
 مدت و مز نہیں ناتپا کی سگ ات نہ کن انت اگاں زبان، گالوار و نوہ سگ و و تر و رہبند و
 و ت و چہ و گر و شر تر و ستر یک انت۔ بلے چم زاہر و اے و وڑیں گیاں و ت و پاریز انت۔
 اے باز نازر کہیں جیڑھے و ہما ہنداں کہ گوں سیاست و ہمگر نچ و گوں دگہ تو ماں چو
 کہ آزاتی، و ت و اجھی، ہند و اجھی و دست ماں دست بہ بیت گیشتر نازرک بیت۔ اے
 جیڑھے و سول ہند و بیت لہز انتانی شور و سلاہاں سرجم بیت کنت و آپسرے رست کنت۔
 کتاب و بار و گندی و سرجمی ہیال گیشیں پگر و بچار پکار انت کہ منی و وڑیں نز انت کارے و واک
 و درانت بلکیں دیمتر و دگہ نراتے ہیلت بکنت۔

بلوچی زبان سیاہگ

زبان ملدا و دومانائی سفر پر مانتے، دوتی بھات، گول نا آٹھائیں ہتھارے، دووم زوران
 کھت۔ بلنے پداوہم کو زگ، بھرائی، گول جتا جتا میں دو دومانان وپا رکھت، دوتیاوہم گول نوکین
 ذروشے پند رشت۔ دتیاوہم گول ہانے، بھارے آپ دوتی اہل ذروشہم، سرجم، جتا گھگ کھت کو دوتی
 بھرائی ذروشہم نوکین۔ جوش ہم بیت کہ آئی بھٹی ذروشہم، زبان زانت، کوا اس ہم ورت نہ کھت۔

فرانسسی، لاطینی، انگریزی، اردو، فارسی، وگ، یازس زبانان را اید پتر، سفر، تہا یازس رنگ،
 ذروشہم بدل کنگ انت، نول ما گھہ سن کہ دتیاوہم ہائی آہائی یک جتا میں ذروشہم بھاء انت، اسے
 ہم یک راستی انت کہ زبان، مسز نہیں سیا دی بے گول، نئی آدم، ذہنی ردوم، انت۔ ما کہ بلوچی زبان
 بھگ، پنے شاکہ دین گرا الم، تہا اس کہ بار میں سے زبان اول دتیاوہم یازس بدلی مدلیائی ہواری
 بدل زبان انت؟ یا پ ما بھٹی، ائی انت کہ دوتی زبان، گول نوکین، کھٹاں یہ پنے میں اس۔ یا نوکین
 کھٹ، دور مارا اتاں، سپے پند، نوب، منزل، سرگن انت۔

اسے کتاب، نر آگ، مسز میں مول، سفر او ہمیش انت کہ اسے چند سے سالانی تہا بلوچی زبان
 سیاہگ، بارواہر جگ، پے باوتے کہ نوکین، آہائی بھٹی بہراں نوکین، پد رشت، دتیاوہم اس، نوک
 کھت کہ بھہ خران، باوتائی پد گہری، ہما روم کہ زبان، بارواہر جگ، انت، کلا سے کنگ، انت،
 پد آہاں کھٹے دراتک پد کھت۔

احسان شاہ

بلوچی الیڈی کو